

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ-CRONOLOGIE-DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ-GENEALOGIE-INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ-PALEOGRAFIE-SIGILOGRAFIE

PUBLICATĂ PRIN ÎNGRIJIREA

PROF. AURELIAN SACERDOȚEANU
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

V. 2

MUSCELEANULUI
C. D. ARICESCU
FOST DIRECTOR GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI
INCHINARE

BUCUREȘTI 1943

Revista Arhivelor apare în conformitate cu art. 14 din *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925 : „Să se redacteze o revistă oficială a Arhivelor Statului, care va trata toate problemele în legătură cu organizarea și funcționarea acestei instituțiuni și va cuprinde studii și cercetări din domeniul disciplinelor științifice ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice alt material de Arhivă”.

A fost înscrisă în registrul de periodice al Tribunalului Ilfov sub Nr. 471/1938.

Redacția și administrația sunt la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, str. Arhivelor Nr. 4, București, I. Cont C. E. C. Nr. 13.725.

Abonamentul este de 1200 lei pentru două fascicule, care alcătuiesc un volum. Prețul unei fascicule 750 lei.

Direcțiunea nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

CUPRINSUL

	Pag.
I. Articole	297—394
AURELIAN SACERDOTEANU, <i>Constantin D. Aricescu</i>	297—302
CONST. SASSU, <i>Tările române spre sfârșitul veacului al XVIII-lea. Câteva observațiuni în cadrul problemelor puse în 1774 de mărturiile generalului Barco, unul din autorii răpirii Bucovinei.</i>	303—351
G.H. DUZINCHEVICI, <i>Răscoalele din Moldova în anul 1831 împotriva Regulamentului Organic.</i>	352—366
BUJOR SURDU, <i>Știri despre dreptul românesc din Transilvania. Protocolul din Porcești</i>	367—394
II. Miscellanea	395—462
A. SACERDOTEANU, <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1942, făcută către Consiliul de Perfecționare</i>	395—428
ELENA GHEORGHIADÉ, <i>Insemnări pe marginea testamentelor originale din Arhivele Statului-Iași.</i>	428—432
† ST. NICOLAESCU, <i>Mănăstirea Sf. Filoteiu din Sfântul Munte Athos.</i>	433—442
CONST. TURCU, <i>Domnia din 1806 a lui Scarlat Callimachi în Moldova.</i>	442—448
MINODORA DUZINCHEVICI, <i>Câteva documente asupra familiei Hurmuzaki</i>	449—453
ION MĂRCUȘ, <i>Insemnări despre arhivele vechi sătești din Transilvania.</i>	453—460
ION G.H. FĂNUICĂ, <i>Din manuscrisele lui Aricescu.</i>	460—462
A. SACERDOTEANU, <i>Ineditele lui Aricescu</i>	462

REVISTA ARHIVELOR

V

1942 – 1943

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ—CRONOLOGIE—DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ—GENEALOGIE—INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ—PALEOGRAFIE—SIGILOGRAFIE

PUBLICATĂ PRIN ÎNGRIJIREA

PROF. AURELIAN SACERDOȚEANU
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

V.

1942—1943

BUCUREȘTI

Revista Arhivelor apare în conformitate cu art. 14 din *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925 : „Să se redacteze o revistă oficială a Arhivelor Statului, care va trata toate problemele în legătură cu organizarea și funcționarea acestei instituții și va cuprinde studii și cercetări din domeniul disciplinelor științifice ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice alt material de Arhivă”.

A fost înscrisă în registrul de periodice al Tribunalului Ilfov sub Nr. 471/1938.

Redacția și administrația sunt la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, str. Arhivelor Nr. 4, București, I. CONT CEC Nr. 13.725.

Abonamentul este de 1200 lei pentru două fascicule, care alcătuiesc un volum. Prețul unei fascicule 750 lei.

Direcțiunea nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

TABLA DE MATERII

	Pag.
Tabla de materii	V—VIII
I. Articole	1—165; 297—394
BERCIU (D.), <i>Repertoriu arheologic de stațiuni și descoperiri preistorice în România. — Material pentru un dicționar de geografie istorică. II. Neoliticul — epoca pietrei lustruite.</i>	22—68
DUZINCHEVICI (GH.), <i>Răscoalele din Moldova în anul 1831 împotriva Regulamentului Organic</i>	352—366
METEȘ (STEFAN), <i>Din relațiile Țării Românești cu Ungaria și Transilvania</i>	11—21
REGLEANU (MIHAI G.), <i>O condică de moșteni dâmbovițeni : Dragodăneștii, Căndeștii și Aninișanii.</i>	115—128
SACERDOTEANU (AURELIAN), <i>Bogdan Petriceicu Hasdeu.</i>	1—10
SACERDOTEANU (AURELIAN), <i>Câteva acte din Jupânești-Muscel</i>	69—114
SACERDOTEANU (AURELIAN), <i>Constantin D. Aricescu.</i>	297—302
SASSU (CONST.), <i>Țările române spre sfârșitul veacului al XVIII-lea. — Câteva observațiuni în cadrul problemelor puse în 1774 de mărturiile generalului Barco, unul din autorii răpirii Bucovinei.</i>	303—351
SIRUNI (H. DJ.), <i>Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării-Românești.</i>	129—165
SURDU (BUJOR), <i>Știri despre dreptul românesc din Transilvania : Protocolul din Porcești</i>	367—394
II. Miscellanea	166—248; 395—462
BERCIU (D.), <i>O descoperire arheologică la Feregile, jud. Vâlcea.</i>	219—221
DUZINCHEVICI (MINODORA), <i>Câteva documente asupra familiei Hurmuzaki.</i>	449—453
FĂNUICĂ (ION GH.), <i>Din manuscrisele lui C. D. Aricescu.</i>	460—462
FÎNTEȘCU (GEORGETA), <i>Institutul de fete „Santa Maria” din Iași</i>	226—236
GHEORGHIADĂ (ELENA), <i>Insemnări pe marginea testamentelor originale din Arhivele Statului-Iași</i>	428—432
MĂRCUȘ (ION), <i>Insemnări despre arhivele vechi sătești din Transilvania</i>	453—460
MOISIL (CONST.), <i>Licitație de sigilii domnești.</i>	209—212
MOISIL (CONST.), <i>Inele sigilare domnești de aur</i>	212—219
MUREȘAN-TRITEANU (ELENA), <i>Contribuții la istoria dreptului românesc din Transilvania.</i>	237—246
NICOLAESCU (SI.) †, <i>Mânăstirea Sf. Filoteiu din Sfântul Munte Athos.</i>	433—442

SACERDOTEANU (A.), <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1941 făcută către Consiliul de Perfecționare.</i>	166—209
SACERDOTEANU (A.), <i>Acte de stare civilă ale familiei Hasdeu</i>	221—226
SACERDOTEANU (A.), <i>Scrisoarea unui Paleolog la 1857.</i>	226
SACERDOTEANU (A.), <i>Formularul în diplomația română</i>	246—248
SACERDOTEANU (A.), <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1942, făcută către Consiliul de Perfecționare</i>	395—428
SACERDOTEANU (A.), <i>Ineditile lui Aricescu.</i>	462
TURCU (CONST.), <i>Domnia din 1806 a lui Scarlat Callimachi în Moldova.</i>	442—448
III. Bibliografie	249—293; 463—481
1. <i>Dări de seamă</i>	249—251; 463—465
BRĂTESCU-VOINEȘTI (I. Al.), <i>Originea neamului românesc</i> (A. S.).	249
<i>Histoire de l'Administration des affaires étrangères de Suède</i> (A. S.).	463—464
ILIONIU (G.), <i>Decebal</i> (A. S.).	249
LASCAROV-MOLDOVANU (AL.), <i>Scrisori de războiu</i> (A. S.).	249
LUPU (Dr. NICOLAE), <i>Originea Românilor</i> (A. S.).	249
PAPACOSTEA (V.), <i>Un observator prusian în țările române acum un vecc</i> (M. G. Regleanu).	249—250
<i>Pfarrbücherverzeichnisse für das rechtsrheinische Bayern</i> (A. S.).	464—465
SIMACHE (N.) și TR. CRISTESCU, <i>Cronicile românești</i> : I. <i>Cronograful lui Mihail Moxa</i> . II. <i>Letopiseșul cantacuzinesc</i> . III. <i>Variante la Letopiseșul cantacuzinesc</i> . (A. S.).	250—251
SIMONESCU, DAN, <i>Legenda lui Afrodiziian Persul</i> (A. S.).	251
TOMESCU (MIRCEA), <i>Migrațiile din com. Aluniș (jud. Olt)</i> (A. S.).	251
2. <i>Cuprinsul revistelor</i>	251—254; 465—469
<i>Analele Institutului Statistic al României</i> , I (A. S.).	465—466
<i>Analele Moldovei</i> , I (A. S.).	251—252
<i>Apulum</i> , I (A. S.).	252
<i>Arhiva Românească</i> , VII, VIII (A. S.).	252—253; 466—467
<i>Candela</i> , I, LI, LII (A. S.)	467
<i>Revista Istorică</i> , XXVII, XXVIII (A. S.)	253; 467—468
<i>Revista Istorică Română</i> , XI—XII (A. S.).	468—469
<i>Revue Historique du Sud-Est européen</i> , XVIII (A. S.)	253—254
3. <i>Opera lui B. P. Hasdeu</i> (Claudia Mihăilescu).	254—268
a) <i>Periodice</i>	254—257
b) <i>Ediții și prefețe</i>	257
c) <i>Volume, broșuri, extrase, etc.</i>	257—263
d) <i>Activitatea academică. Dări de seamă și rapoarte</i>	264—268
4. <i>Opera lui C. D. Aricescu</i> (Claudia Mihăilescu)..	469—472
5. <i>Bibliografie veche</i>	269—290; 472—478

	<u>Pag.</u>
a) Cărți (A. S.)	269—277; 472—475
b) Periodice	277—290; 475—478
2. Aghiuță (Claudia Mihăilescu)	277—290
2. Arhiva Dobrogei (A. S.)	475—478
3. Arhivă Genealogică (A. S.)	277—290
a) Articole	475—478
b) Studii și note	277—288
c) Dări de seamă	288—290
d) Recensii	479
6. <i>Bibliografie nouă</i> (A. S.)	290—293; 479—481
IV. Informații	294—296; 482—495
1. Cronica Arhivelor (1 Sept. 1941—31 Aug. 1943)	294—296; 482—495
2. Diverse (A. S.)	296; 495—497
V. Indice de documente (A. S.)	499—506
VI. Indice general (A. S.)	507—520
VII. Figuri în text :	
1. B. P. Hasdeu, cu semnătura	3
2. Fragment de urnă funerară din Feregile-Vâlcea	220
3. C. D. Aricescu, cu semnătura	299
4. Insemnare din 1806 pe un <i>Kyriacodromion</i>	443
VIII. Planșe afară din text :	
I. Adresa capucheaialei din Constantinopol (ca. 1806)	134
II. Copia hotărârii împărătești (14 Iulie 1764)	138
III. Copia hotărârii împărătești (20 Iulie 1763)	140
IV. Nota dărilor impuse de Turci (ca. 20 Iulie 1763)	142
V. Copia firmanului împărătesc (8 Mai 1578)	146
VI. Copia firmanului împărătesc (21—30 Nov. 1770)	148
VII. Copia firmanului împărătesc (21—30 Nov. 1770)	150
VIII. 1. Sigiliul inelar al lui Ion Voevod (1638). 2. Sigiliul inelar al Doamnei Todosca (1638). 3. Sigiliul inelar al lui Petru Voevod (sec. XVI)	218
IX. Porunca lui Constantin Brâncoveanu din 1710	248
X. Impărțeala lui David Laslea în 26 Dec. 1791, Protocolul din Porcești	373
XI. Impăcarea copiilor lui Irimie Anghel în 30 Iunie 1798, Protocolul din Porcești	386

CONSTANTIN D. ARICESCU

18 Martie 1825 — † 18 Februarie 1886.

Am impresia că sec. XIX este cel mai tragic din ultimile două milenii ale vieții istorice a omenirii. Până acum au fost ridicări și scoborîri ale popoarelor, sau mai bine zis ale statelor ; au fost războaie neîntrerupte pornite din motive diverse ; au fost și epoci de pace mai îndelungată ; idei deosebite s'au manifestat iarăși, totdeauna producând fie evoluție, mai ales, fie revoluție, din când în când. Orice s'ar fi întâmplat avea însă un motiv, o cauză determinativă, care explica faptul. Numai acest secol abia trecut, care este plin de războaie, de revoluții, de idei felurite, se deosebete cu totul de precedentele sale. Războaiele sale sunt pornite din motive deosebite : revoluțiile sale, aceleași în aparență, au altă geneză și alt scop ; ideile care îl frământă sunt extrem de numeroase, parcurgând toată gama ideologiilor, dela o extremă la alta.

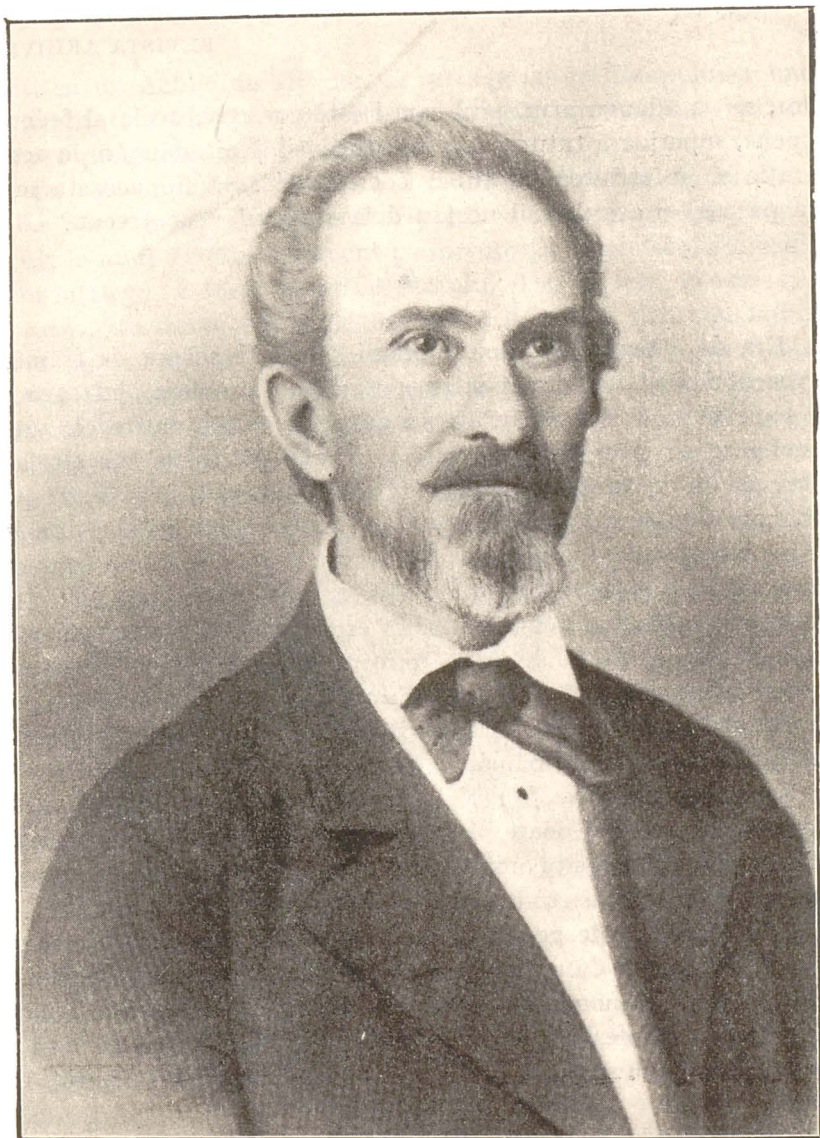
Nu demonstrăm cele de mai sus ; facem numai simpla lor constatare. Presupunem că toate aceste „însușiri” ale secolului provin din faptul că lumea, mai ales cea europeană, a fost prada ideilor diametral opuse, ca : libertate — aservire, naționalism — universalism, socialism — autocratism, libertate individuală — stat autoritar, etc. Născute din haosul în care fusese aruncată omenirea de către Revoluția din 1789, un secol nu a fost deajuns să le cristalizeze ; și poate nici azi nu sunt pe drumul precizării. Se caută încă elementul catalizator de care lumea are absolută nevoie.

Marea dramă a secolului cred însă că o formează antiteza, în aparență, universalism-naționalism. În adevăr, ideea fundamentală care se desbate în acest veac este ideea națională. S'a crezut atât de mult în ea încât, uneori, cum e cazul cu Franța, a fost sprijinită până la autosacrificare. Istoria nu cunoaște un al doilea exemplu de

abnegație. O nouă Alcesta în afară de literatură. Cu toate acestea ideile opuse, între care și aceea de universalism, rămâneau tot așa de puternice încât cea mai mare parte a gânditorilor vremii se străduiau nu cum să le discrimineze ci cum să le unească. Renan însuși se simte dator să dea o definiție și în această privință : „O națiune este un suflet, un principiu spiritual. Două lucruri care, la dreptul vorbind, nu fac decât unul, alcătuiind acest suflet, acest principiu spiritual. Unul este în trecut, celălalt în prezent. Unul este posesia în comun a unei bogate moșteniri de amintiri ; celălalt e consimțământul mutual, dorința de a trăi împreună, voința de a continua folosirea moștenirii pe care a primit-o la olaltă... Să aibi glorie comune în trecut, o voință comună în prezent ; să fi făcut lucruri memorabile împreună, să vrei să faci încă, iată condițiile esențiale pentru a fi un popor”. Cred că și azi nimic nu stă împotriva acestei definiții.

Când ideea națională părea că obținuse toți sorții s'a și produs opoziția ideologică tot așa de riguroasă și logică. Cred că toată această desbatere se rezumă perfect în rândurile pe care le-a publicat Emile de Laveleye în *Revue des Deux Mondes*, încă dela 1 August 1868.. Era deci după formarea majorității statelor naționale ale Europei. „Mărturisesc, scrie el, că ating chestia naționalităților nu fără o vie emoție. Sunt convins că, la urma urmei, aceasta va favoriza progresul civilizației ; mă umple totuși de neliniște și uneori de spaimă. Pe D-v. care mă cetiți, pe mine care scriu aceste rânduri, pe noi toți locuitorii continentului european, dintr'o clișă în alta ea poate să ne cuprindă, să ne târască într'o nemai pomenită zăpăceală și să schimbe adânc soarta noastră”. Mai departe, adaugă el, chestia naționalităților „aprinde inima contemporanilor noștri de o pasiune tot așa de arzătoare cum au făcut-o ideile religioase în sec. XVI și, ca ele, aceasta va schimba fața lumii. Ea este aceea care a liberat Grecia și a alcătuit Italia, care pregătește unitatea Germaniei, pune în mișcare populațiile Austriei și ale Turciei și care, sub forma pangermanismului și a panslavismului, înspăimântă închipuirea. Ea își bate joc de tratate, reduce la nimic drepturile istorice, aruncă zăpăceala în diplomație, zguduie toate stările, alarmează orice interese și mâine poate va deslănțui războiul blestemat”. Este încă de văzut dacă Laveleye a intuit clar sau nu. Oricum însă acesta era spiritul vremii : unii luptau din răspuțeri să-l realizeze într'o formă, alții se temeau de el ca de un aducător de noi jertfe.

În fața acestei oscilații se pare că tot Renan a putut indica o ieșire : „Vom vedea sfârșitul războiului când, la principiul naționali-

C. D. Aricescu

Directorul General al Arhivelor Statului
I. — 8 Februarie 1869 — 12 Martie 1870
II. — 19 Octombrie 1871 — 17 Mai 1876

tărilor, se va adăuga principiul care-i este corectiv, acela al federației europene, superioară tuturor naționalităților”. Noi adăugăm la această federație și necesitatea de „liber consimțită”. Să fie aceasta moștenirea pe care o are veacul nostru dela tragicul veac trecut?

*

Era de așteptat ca nici Românii să nu fi scăpat de frământările veacului. Punându-se și pentru noi aceleași probleme, întreaga noastră societate a fost frământată în adânc de toate antitezele vremii. Veacul întreg e plin de nume care s’au alăturat uneia sau alteia din ideile puse în circulație. Cei mai mulți inși au căzut însă pradă himelelor, care depășiau posibilitățile noastre de realizare, și astăzi sunt aproape uitați sau privim opera lor, în fond sinceră, cu un zâmbet de compătimire. N’o mai înțelegem. Alții, cei mai puțini, au biruit însă. Sunt și azi în fruntea personalităților creatoare românești, dar numai aceia care s’au scuturat de tot ce era irealizabil și s’au alăturat marelui idei care în adevăr a dominat secolul: *naționalitatea*, adică aceia cari au putut zări realitatea care stă dincolo de vis. Sunt marii idealști-naționaliști cari călcau pe pământ. Personal cred și acum că *nicio altă idee superioară nu poate fi viabilă înainte de a fi consolidată aceasta*. Niciun ideal uman nu poate pleca decât de aici. Misiunea generațiilor 1848—1918 va fi sfârșită numai atunci când nu va mai fi niciun litigiu care să ne oprească de a face lucruri memorabile în comun.

Dintr’o astfel de generație face parte și Constantin (Tache) D. Aricescu. Născut în Câmpulung-Muscel la 18 Martie 1823, ajunge elev la Sf. Sava din București (1838—1844). A fost deci și el discipolul acelei pleiade a profesorilor făuritori de suflete tari. De altfel, fără profesori adevărați nu se pot concepe nici generații, nici personalități creatoare.

După colegiu începe viața destul de greu. Face pe ajutorul de inginer la construirea șoselei Ploiești-Buzău, dar îmbolnăvindându-se se retrage de acolo și ajunge copist la Finanțe în 1847. Tânărul de douăzeci și cinci de ani participă la revoluția din anul următor, ceea ce face să fie demis din funcție la 13 Sept. 1848, pentru a fi mai apoi arestat și trimis la Snagov. Urmează o retragere la Câmpulung, unde face teatru de familie. În această vreme Câmpulungenii îl trimit deputat în Divanul ad-hoc din 1857. În anul unirii e la București și desfășoară o bogată activitate ziaristică. Dar ideile sale îl trimit și acum la Văcărești pe vreo șase luni, în 1863 (pentru *Oda la Grecia*). Desa-

măgit, ca un Achile de alt gen, se retrage iar la Câmpulung, unde e ales deputat, e invalidat și iar ales. Aceasta arată că se bucura de un mare prestigiu între concetățenii săi.

În 1869 ministrul Crețiescu îl numește director general al Arhivelor Statului, în care dregătorie aduce un spirit nou. Este însă înlocuit în anul următor și trecut ca director la ministerul Deveniilor. Și aici înțelege să apere bunurile Statului. Dar în felul acesta, și mai ales acolo, nu poate sta și demisionează spre a fi din nou numit la Arhive, unde rămâne până la 1876. Acum desfășoară aici o activitate bogată privitoare la arhivele noastre inițiind publicarea indicilor, lucrare utilă dar necontinuată până acum. El e cel dintâiu care aduce și o sistematizare în clasarea materialului arhivistic. După înlocuirea lui cu B. P. Hasdeu la Arhive, a fost numit director al Tipografiei Statului, de unde e repede trecut ca revizor de Ilfov și Vlașca (1877), apoi, ceea ce era mai bine, numai în capitală (1879). La 1884 a fost numit director al internatului liceului Matei Basarab, unde a trăit în condiții destul de grele până la moarte († 18 Februarie 1886). A fost înmormântat la Câmpulung.

Aricescu a avut o viață zbuciumată, cu ridicări și coborâri, cu schimbări de atribuții și specialități și cu prea puține zile bune.

Ca orice contemporan al său, Aricescu a crezut în datoria pe care o are față de națiune și în misiunea lui în fața umanității. Prin activitatea literară se aseamănă iarăși contemporanilor. Scrie versuri și proză (atacă și romanul educativ); face polemică și dă instrucțiuni de specialitate în diversele lui ocupații. Înțelege să fie incoruptibil și crede că e posibil să fie cineva așa și la noi. „Aș înțelege, zice el în darea de seamă către alegători la 1867, votul secret în chestiuni de persoane, sau chiar în chestiuni de principiu cu o cameră ca cea după 2 Mai, a căria libertate de conștiință o asigură într'adevăr votul secret, dar cu o cameră care e libera expresiune a voinței alegătorilor, nu înțeleg, în chestiuni de principiu, votul secret, votul pe față fiind vot moralizator ce dovedește independență de caracter și curaj de opinii”. Găsește că *armele României* au fost întocmite de lingușitori, votează împotriva lor și o mărturisește public și în afara parlamentului.

În toată publicistica lui se vede oscilația între dreptul individului la libertate deplină și ideea națională. Pe amândouă a căutat să le servească, pe cea dintâi mai ales în politică și în tezele literaturii sale, pe cea de a doua în versuri și publicații istorice. Actele anului 1848 caută să servească mai mult primei loncei, dar cele privitoare

la Tudor Vladimirescu — cea mai interesantă lucrare a lui — nu izbutesc să precizeze a doua tendință. Chiar memoriile sale, care ni s'au păstrat și au un oarecare interes documentar, nu depășesc valcarea mijlocie. „Un câine favorit, anume Leul, product al unei belle cățele, proprietatea D-nei Zoe R.” ne arată valcarea lor literară. Sub amândouă aspectele a rămas la jumătatea drumului. E de observat totuși că Aricescu este în adevăr stăpânit de spiritul de control. Nu îndrăznește niciodată să afirme ceva fără să fie sub scutul unei autorități. Inseși copiile actelor pe care le adună și publică, în general recente, găsește necesar să fie atestate „de trei martori”. Dorința e excesivă și nepractică.

Cu însușirile pe care le-a avut, cu formația pe care a putut-o căpăta prin studii și în viață, dacă ar fi fost dotat și cu o critică liberă și bine întemeiată, Aricescu ar fi putut rămâne în literele noastre. Procedând cum a procedat și lucrând cum a putut lucra, el nu rămâne decât un element minor al culturii românești. Aducând totuși un spirit nou în problema conservării și difuzării textelor cuprinse în arhivele noastre istorice, el are pe deplin dreptulla amintirea noastră.

A. Sacerdoțeanu

12. XI. 1943

ȚĂRILE ROMÂNE SPRE SFÂRȘITUL VEACULUI AL XVIII-lea

— CĂTEVA OBSERVAȚIUNI ÎN CADRUL PROBLEMELOR PUSE ÎN 1774 DE
MĂRTURIILE GENERALULUI BARCO, UNUL DIN AUTORII
RĂPIRII BUCOVINEI —

I

Arhivele vieneze sunt cea mai importantă și inepuizabilă sursă documentară și de cunoaștere a trecutului românesc¹⁾, mai ales pentru ultimele două secole ale epocii moderne, după ce Transilvania a intrat sub stăpânirea Casei de Austria, iar Țara Românească și Moldova, ajun-

---

1. Virgil Zaborovschi, *Incercare de studiu general asupra materialului arhivalic din arhivele vieneze, privitor la istoria Românilor*, în „Revista Istorică”, an. VIII, Nr. 4—6 din Aprilie—Iunie 1922, pag. 97—115, cu bibliografia chestiunii la nota dela pag. 101 și Id., *Importanța Arhivelor vieneze pentru istoria Românilor*, în „Revista Arhivelor”, an. I, Nr. 2, 1925, pag. 145—176. General Grigore Costandache, *Arhivele vechi din Viena*, în „Revista Istorică Română”, vol. II, fasc. I, 1932, p. 109—112. Reinöhl, *Zur Geschichte der Wiener Zentralarchive*, în „Archivalische Zeitschrift” vol. 36, 1926, pag. 220—226. *Inventare Osterreichischer Staatlicher Archive*, editată, din anul 1933, de L. Bittner în colaborare cu alții. Inventare analitice complete, deocamdată ale Arhivei de stat din Viena (fosta arhivă a Ministerului de Externe și a Curții Imperiale. C. S[assu], *O mare pierdere arhivistică* (Arhiva Ministerului austriac de Interne și Justiție, dela Viena, incendiată la 15 Iulie 1927), în „Revista Arhivelor”, Nr. 5, 1928—29, pag. 435—436. Seidl, Iakob, *Die Ordnungsarbeiten im österreichischen Staatsarchiv des Innern und der Justiz*, în „Archivalische Zeitschrift” vol. 39, 1930, pag. 168—175. spre completare și „Archivalische Zeitschrift”, vol. 37, pag. 184—191. Asupra importanței arhivelor vieneze pentru istoria economică trebuie consultată prefața din lucrarea d-lui Gheron Netta, *Expansiunea economică a Austriei și exploatrările ei orientale*, București 1931, (Institutul economic românesc : Cercetări și material documentar privitor la istoria economică a României, II), iar valoarea materialului cartografic păstrat în arhiva de război din Viena, poate fi dedusă din lucrarea lui N. Docan, *Explorațiuni austriace pe Dunăre la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, apărută în „Analele Academiei Române”, Seria II, Tom. XXXVI, 1913—1914, Memoriile Secțiunii Istorice.

gând în nemijlocita vecinătate a posesiunilor ei, au devenit obiective de seamă ale politicei habsburgice în Sud-Est, în cadrul larg al chestiunii orientale, deschisă, la finele veacului al XVII-lea, de victorioasa ofensivă imperială care a surpat stăpânirea otomană în Bazinul Dunărean, periclitând-o, de multe ori, chiar și în Peninsula Balcanică.

Cu toate că, aproape toți istoricii noștri mari, dela Eudoxiu Hurmuzaki până la regretații Nicolae Ioiga, Constantin Giurescu senior și D-nul I. Nistor, spre a nu aminti decât pe unii, au demonstrat prin publicațiunii de numeroase izvoare, prețioase îndeosebi pentru istoria fostelor Principate din perioada regimului fanariot și a redeșteptării naționale în secolul al 19-lea, valoarea excepțională a materialului conservat în aceste bogate arhive, totuși statul român n'a luat, nici până astăzi, măsurile necesare, impuse de o asemenea constatare, înființând la Viena un institut științific pentru cercetarea lor metodică.

Inexistența unui atare institut nu împiedică însă numai dezvoltarea spornică a disciplinelor istorice românești, ci slăbește chiar și acțiunea de susținere și de apărare a marilor noastre interese naționale și de stat, lipsind-o, în multe privințe, de temelia sigură a unei documentări științifice mai ample. Pentru Transilvania această lipsă poate fi socotită deadreptul tragică, decarece, din cauza unui concurs potrivnic de împrejurări, cele mai însemnate arhive ale țării, ca, de pildă, a Guvernului, a Cancelariei Aulice și a Tezaurariatului Ardelean, au rămas, de fapt, inaccesibile pentru noi¹⁾. Așa că, numai dezgroparea și editarea pieselor corespunzătoare din arhivele vieneze ar putea compensa, într'o măsură oarecare, absența celor mai importante și autentice mărturii documentare cu privire la stările reale din trecutul unei provincii care reprezintă leagănul românismului și inima ființei noastre etnice.

Credem că, și valoarea principală a raportului despre starea Moldovei și a Țării Românești din epoca ocupațiunii rusești, între anii 1768—1774, pe care-l publicăm ca primă anexă și singurul asupra căruia stăruim mai mult, trebuie căutată în semnalarea emigrațiunilor alarmante

1. Constantin Moisil, *Progresele arhivistice*, în „Revista Arhivelor”, Nr. 4, 1927, pag. 1—8. și Id., *Problema arhivelor Românești — Ardeal* — în „Revista Arhivelor”, vol. III, Nr. 6—7, 1936—37, pag. 9—12. D. Prodan, *Arhivele noastre istorice dela Budapesta*, în revista „Gând Românesc” din Cluj, anul II, Nr. 1—2, Ianuarie—Februarie 1934, pag. 77—86. Dr. Ioan Lupaș, *Un tablou statistic al arhivelor județene și orășenești din Transilvania*, în „Revista Arhivelor”, an. I, Nr. 1, 1924, pag. 73—76. Ștefan Mețș, *Arhivele din Ardeal după războiu*, în „Revista Arhivelor” an. I, Nr. 1, 1924, pag. 85—87. M. Mălin, *Arhivele ardelenale dela Budapesta. Istoria completă a Ardealului nu se poate scrie fără acest material*, în ziarul „Tribuna” din Cluj, anul I, Nr. 17, pag. 5 (28 Noiembrie, 1938).

din Transilvania, — fapt confirmat și de alte mărturii contemporane ¹⁾, — ce este în stare să infirme aserțiunea tendențioasă și nedovedită, dar repetată cu o stăruință îndărătnică și suspectă, după care majoritatea românească zdrobitoare din Transilvania în secolul al XVIII-lea, de când există date mai sigure și mai autentice în această privință ²⁾, s'ar datora masivelor admigrări de populație țărănească, fugită, după cum se susține, din Principatele Românești într'un stat cu un regim politic și social mai omenos, din cauza stăpânirii apăsătoare a Fanarioșilor ³⁾.

Originalul piesei menționate mai sus se găsea înregistrat, în anul 1928, la arhiva de război din Viena, sub titlul: „Observații referitoare la veniturile pe care Rusia le primește, în acest timp, din cele două Principate, Valahia și Moldova”, și avea cota următoare: Feld Akten, Kriege fremder Mächte, fasc. 3 Nr. 10. Nefiind prevăzut cu nici o semnătură, ci, la sfârșit, numai cu indicarea locului și data scrierii, este de presupus că avem de a face cu raportul unui informator austriac.

1. I. Nistor, *Emigrările de peste Munți*, în „Analele Acad. Române”, tom. XXXVII, Mem. Secț. Ist. Nr. 20, București, 1915. Z. Păclișanu, *Statistique des Roumains de Transylvanie au XVIII-e siècle*, în „Revue de Transylvanie”, an. 1—2, Cluj, August 1934, pag. 203—213.

2. Z. Păclișanu, articolul citat, complectat cu C. Sassu, *Românii și Ungurii*, București, 1940, anexa Nr. 6, în baza originalelor păstrate la arhiva de război din Viena, având cota Mémoires 23. 131, foaia 35 și 62 din dosarul cu titlul: „Kurz gefasste Auszüge zur Kenntniss verschiedener Gegenständen in den Gross Fürstenthum Siebenbürgen, die zum Theil auf das Provinciale, dann dem Militär Stand, besonders aber und umständlicher auf die Granitz Regimenter ihre Beziehung haben, nebst dem dabey befindlichen Plan von der fürseyenden für dieses Land höchstbeglückten Reise Euer Majestät. Franz v. Preiss. F. Lt.”

3. Z. Păclișanu, în art. citat și în studiul, *Der rumänische Charakter Siebenbürgens im Spiegel des ungarischen Schrifttums*, din vol. I al lucrării „Siebenbürgen”, editată de Institutul de istoria Românilor din București, în 1943, la pag. 421, a dezvăluit originea și deducerile acestei teorii în flagrantă contradicție cu realitatea, ce se regăsește și în cartea D-lui Alexander Domanowszki, *Die Geschichte Ungarns*, München, Leipzig 1923 la pag. 379, în articolul D-lui Iajos Tamás (Tremł): *Romains, Romans et Roumains dans l'histoire de la Dacie Trajane*, publicat în *Archivum Europae Centro-Orientalis*, Tome I, Nr. 1—4, Budapesta 1935, la pag. 13/14, ca și la Homán Balint (cf. I. Nistor, *Rumänische Wanderungen aus Siebenbürgen*, în *Revue Historique de Sud-Est Européen*, XVIII, Bucarest, 1941, pag. 140—141), arătând că a fost enunțată pentru prima oară de faimosul șovinist Benedikt Jancsó, într'un articol despre cea mai veche statistică autentică a Românilor din Transilvania, apărut în anul 1900 în revista „Századok” (Secole) din Budapesta, la pag. 141—154. Discuția afirmațiilor maghiare de dată mai recentă la Anton Golopenția: *A fost Transilvania în veacul al XVIII-lea ținută sau punct de plecare al migrațiunii românești?*, în *Geopolitica și Geistoria*, an. I, Nr. 1, Septembrie-Octombrie 1941, la pag. 90—97, ca și nota D-lui I. Conea dela pag. 132., 133. cu privire la această chestiune (Teoria Jancsó Benedek).

Autorul n'a fost un agent politic oficial, Austria neîntreținând consuli sau viceconsuli în Principatele Române înainte de anul 1782, cu toate că obținuse acest drept încă din 1718, prin stipulațiunile tratatului dela Passarovitz ¹⁾. A fost totuși o persoană de încredere și cu oarecare vază, probabil un militar de grad superior, care a stat mai mult timp în Moldova, fiindcă, după cum reese dintr'o însemnare de cancelarie, raportul său a făcut parte din actele cabinetului imperial, așa că a fost prezentat chiar monarhului. Impejurarea că, a fost trecut apoi arhivei de război, nu face decât să întărească această presupunere. Bănuim, cu tot dinadinsul, că relațiunea n'a putut fi scrisă decât de baronul Barco, „Feld-Marschall-Lieutenant” în armata austriacă, care a sosit la Iași, la 15 Iulie 1772 și a stat în Moldova ca atașat pe lângă comandamentul armatei lui Rumianțov ²⁾ până la încheerea păcii dela Kuciuk-Kainargi. În arhiva de război din Viena se mai găsește și o descriere a operațiunilor militare din Moldova, Țara Românească și dela Dunăre, din Iulie 1772 și până la încheerea păcii, pe care deosemena o publicăm în extras, întocmită, după cum se menționează în mod expres, pe temeiul scrisorilor primite dela acest ofițer ³⁾, cu un rol destul de dubios într'o acțiune ce avea să ducă la ocuparea unei provincii românești și la moartea tragică a unui domn incomod.

De altfel, raportul său a și fost scris la Iași, în 12 Ianuarie 1774, într'un moment politic important, când situația Principatelor Române reclama atențiunea încordată a guvernului dela Viena. Pe lângă apreciabile interese economice de apărat, mai cu seamă pentru comerțul Transilvaniei ⁴⁾, Țara Românească și Moldova constituiau tocmai atunci o problemă politică de primul ordin și de arzătoare actualitate. Austria

1. N. Iorga, la pag. XXVII—XXX a prefaței sale la vol. X din colecția documentelor Hurmuzaki ; același, *Istoria Comerțului Românesc, Epoca mai nouă*, București 1925, la pag. 66—71, I. C. Filitti, *România față de capitulațiile Turciei*, în „Analele Academiei Române” XXVIII, Mem. Secț. Ist. Nr. 7, București 1915, la pag. 4—6 și I. C. Filitti, *Correspondența Domnilor și Boierilor români cu Metternich și Gentz*, în „Analele Academiei Române” XXXVI, Mem. Secț. Ist. Nr. 2, București 1914, la pag. 1—2 (973—974) ; Hurmuzaki, *Documente*, vol. IX, partea II-a, Nr. 140 și 141, la pag. 117.

2. N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes*, Gotha 1905, vol. II, pag. 184—85.

3. Historische Nachrichten von den russischen Kriegs Operationen in der Moldau, Wallachei und an der Donau. Aus den Briefen des Feld-Marschall-Lieutenants Baron von Barco, nachdem selber den 15-ten July bey der russischen Armée zu Iassy ein getroffen, und den Feld Marschall Grafen von Romanzov aldort gefunden.

4. I. Moga, *Politica economică austriacă și comerțul Transilvaniei în veacul al XVIII-lea*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională” al Universității Regele Ferdinand I din Cluj, vol. VII, 1936—38, pag. 86—165.

intervenise, de fapt, în războiul civil din Polonia, ocupând, în anul 1769, la cererea lui Stanislas Poniatowski, cele trei starostii din regiunea Zips, ce încăpuseră în mâna adversarilor regelui polon, confederații dela Bar¹⁾, creind astfel precedentul și pretextul folosit la încheierea tratatului de împărțire a Poloniei. Aproape în acelaș timp, alarmată de ocuparea Moldovei de către Ruși, concentrase trupe în Transilvania²⁾, înființând totdeodată și un cordon militar dealungul graniței răsăritene, dela Teschen până în Carpați, marcând linia de frontieră prin așezarea pajurilor imperiale, spre a preveni astfel orice violare a teritoriului său³⁾.

În anul 1771, cabinetul dela Viena a încheiat și o alianță defensivă cu imperiul otoman prin care se obliga să mijlocească pacea, chiar printr'o intervenție armată de va fi nevoie, în schimbul unor subsidii bănești și a promisiunii de a i se ceda Oltenia, de care a trebuit însă să se distanțeze, numai în urma înfrângerilor militare suferite de Turci⁴⁾. A căutat apoi o apropiere și de Prusia lui Frederic al II-lea, vechiul și principalul său adversar, încercând, pe toate căile, să stăvilească întinderea Rusiei, atât în Polonia, cât și, mai ales, la Dunăre⁵⁾. La un moment dat s'a vânturat până și proiectul unei împărțiri a Turciei pentru a se preveni aceea a Poloniei⁶⁾.

Dar acest plan n'avea șanse serioase de a fi luat în considerare, fiindcă căile întortochiate ale politicei vieneze din acest răstimp au avut totuși un țel bine definit, anume să facă posibilă o intervenție diplomatică a Austriei în conflictul ruso-turc, pentru a reduce pe cât posibil succesele rivalului moscovit și a-și asigura câștiguri proprii⁷⁾. Acțiunea s'a concentrat, tot mai mult, în jurul Principatelor Române, pe care Ecaterina a II-a le-a și considerat, un timp oarecare după

1. Alfred Ritter von Arneth, *Geschichte Maria Theresias*. 10 volume. Viena, 1863—1879, volumul al VIII-lea, pag. 295—299.

2. Arneth, *op. și vol. citat*, pag. 205—206.

3. Arneth, *op. și vol. citat*, pag. 166—174.

4. Arneth, *op. citat*, vol. VIII, pag. 275—292. Heinrich Kretschmayr, *Maria Theresia*, Leipzig 1938, pag. 189. Eugen Guglia, *Maria Theresia. Ihr Leben und ihre Regierung* München, Berlin 1917, vol. II-lea, la pag. 300. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII Nr. 59, pag. 86 și vol. IX Partea II-a, Nr. 93, pag. 85.

5. Arneth, *op. cit.*, vol. VIII, pag. 121—229. Hurmuzaki, *Documente*, vol. IX, partea II-a, Nr. 89 și 90, la pag. 82 și 83.

6. Adolf Beer, *Die erste Teilung Polens*, Wien 1873, vol. al II-lea, pag. 130 și urm. Arneth, *op. cit.*, vol. VIII, pag. 339 și urm.

7. *Maria Theresia und Joseph II — Ihre Correspondenz* — ed. de Alfred Ritter von Arneth, vol. I, Viena 1867, la pag. 231, 316, 319, 325, 328, 330, 361, 367, 372, și vol. II, pag. 8.

ocuparea lor de către armatele țariste, ca viitoare provincii ale întin-sului său stat ¹⁾).

Din cauza lor, izbucnirea unui război austro-rus părea iminentă așa că, în mod automat, prin sistemul de alianțe existent, între Rusia și Prusia deoparte, Austria și Franța de cealaltă, spre a nu aminti decât pe partenerii principali și direct interesați, acesta ar fi degenerat într'o nouă conflagrație europeană ²⁾, la câțiva ani deabia după terminarea marelui conflict general din timpul războiului de șapte ani. Numai datorită străduințelor lui Frederic cel Mare, regele Prusiei, declanșarea conflictului a putut fi împiedecată în ultimul moment, prin semnarea tratatului, din 5 August 1772, pentru împărțirea Poloniei, făcută posibilă prin declarația formală a Ecaterinei a II-a, dela finele anului 1771, că înțelege să renunțe la anexarea definitivă a Principatelor Române ³⁾. Căci rivalitatea dintre Viena și Petersburg ⁴⁾ în chestiunea orientală, pentru moștenirea Imperiului Otoman, scotită, în acea vreme, ca foarte apropiată, ce se manifestase incidental, încă din prima jumătate a secolului al 18-lea, în planurile anexioniste ale Feld Mareșalului Münnich din timpul războiului austro-ruso-turc ⁵⁾ încheiat prin pacea dela Belgrad (1739), mijlocită, cu multă abilitate, de marchizul de Villeneuve, ambasadorul Franței la Constantinopol, în detrimentul

1. N. Iorga, *Histoire des relations russo-roumaines*, Iași 1917, pag. 154—173. A. D. Xenopol, *Istoria Românilor în Dacia Traiană*, ed. III-a, vol. IX, București 1929, pag. 120—133. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 50, pag. 63, Nr. 57, pag. 81, Nr. 61, pag. 90 și Nr. 62, pag. 95. Un raport venețian din 3 August 1774, deci după încheierea păcii dela Kuciuk-Kainargi, credea încă că Rusia va păstra Țările Române ca ipotecă. Hurmuzaki, *Documente*, vol. IX, partea II-a, Nr. 98, pag. 88.

2. Brunno Gebhardt, *Handbuch der Deutschen Geschichte*, ed. VI, vol. II, Stuttgart, Berlin, Leipzig. 1923, pag. 369. Otto Hoetzsch, *Katharina die Zweite von Russland*. Leipzig 1940, la pag. 43. N. Iorga, *Histoire des Roumains de Bucovine*, Iași, 1917, pag. 14. Alex. Bruckner, *Katharina die Zweite*, Berlin 1883, pag. 290—91 și 298. Wolfgang Windelbrand, *Die auswärtige Politik der Grossmächte*. Stuttgart, Berlin, 1922, pag. 239. Se spune că regele Prusiei ar fi propus chiar Ecaterinei a II-a un plan comun de operații militare împotriva Austriei. Fr. Krones, *Handbuch der Geschichte Osterreichs*. Berlin 1879, vol. IV, pag. 347.

3. Hoetzsch, *op. cit.* pag. 43—46. N. Iorga, *op. cit.*, pag. 15. Oțetea André, *Contribution à la Question d'Orient*. București 1930, la pag. 59. La începutul anului 1771, între condițiunile de pace ale Rusiei, comunicate în mod confidențial lui Frederic al II-lea, mai figura încă și posesiunea Moldovei și Țării Românești pe 25 de ani, ca zălog de războiu. Arneth, *op. cit.*, vol. VIII, pag. 271—74.

4. Hurmuzaki, *Fragmente*, vol. IV Buc. 1885 pag. 128/129. 193. 196/98. 212, 237 urm. și 375, vol. V Buc. 1886, pag. 5.150 192/93 și 233.

5. Mai ales din cauza Principatelor Române, cf. Hans Uebersberger, *Russlands Orientpolitik*, vol. I, Stuttgart 1913, la pag. 171, 177, 179, 243—254, și 257.

imperiului Habsburgic ¹⁾, se adâncise între timp, spre a reapare în forme acute, după ocuparea tronului țarist de Ecaterina a II-a, și reluarea programului politic atribuit lui Petru cel Mare ²⁾, printr'un imperialism agresiv spre Vest și Sud-Est. Victoriile și progresele Rusiei în cursul războiului dela 1768—1774 au îngrijorat și alarmat, după cum am văzut, în cel mai înalt grad guvernul imperial dela Viena, cu atât mai mult, cu cât acțiunile sale în Germania, împotriva lui Frederic al II-lea, eșuaseră, așa încât resimțea din nou și cu mai multă intensitate stăvila ridicată în 1739 de Franța la Dunăre și în Carpați, pe care n'a reușit să o mai treacă, cu toate sforțările de mai târziu ³⁾.

Problemele occidentale, în legătură cu asigurarea succesiunii la tron ca împărăteasă a Mariei Tereza și cu ridicarea Prusiei, sub Frederic al II-lea, la rangul de factor decisiv în spațiul germanic, impunându-i purtarea unor războaie care au pus în discuție până și existența statului, absorbindu-i toate puterile, au constrâns Viena să accepte pierderea marelui prestigiu dobândit în Peninsula Balcanică de geniul extraordinar, politic și militar, al principelui Eugeniu de Savoia ⁴⁾. Preluarea de către Rusia singură, a rolului de protector și eli-

1. Condițiile rușinoase în care s'a încheiat această pace pentru Austria, au îndurerat așa de mult pe împăratul Carol al VI-lea, încât au fost una din cauzele morții sale tinurii cf. Uebersberger. *op. cit.*, la pag. 236 și, în general, pag. 234—240. Ed. Driault, *La Question d'Orient*, ed. 6. Paris 1914, pag. 48—50. V. Mihordea, *Contribuție la istoria Păcii dela Berlgrad 1739*. (Extras din „Arhivele Olteniei” Nr. 79—82, 1935). Craiova, 1935.

2. T. G. Djuvara. *Cent projets de partage de la Turquie* (1281—1913), Paris 1914, la pag. 241—244. Al Boldut, *Istoria relațiunilor politice ruso-române și istoricul Basarabiei*, Chișinău 1928, pag. 10—12. Dr. Willi. Schussler. *Russland, Reich und Europa*. Münster 1943, pag. 21—26 și Hurmuzaki, *Fragmente*, vol. III, pag. 413/14 și vol. IV, pag. 90.

3) Ed. Driault. *op. cit.*, pag. 49.

4. C. Giurescu, *Material pentru istoria Olteniei sub Austriaci*, București 1913, Nr. 66, 67, 71, 81, 86, 97, 197. Ludwig Matuschke, *Feldzüge des Prinzer Eugen von Savoyen*, 21 vol. Wien 1876—1892, în vol. XVI, pag. 308—310 și 25—26, XVII, pag. 173—198, 240—242, 310—21 și 335—390, în supliment Nr. 209 pag. 236—246. Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, vol. IV, pag. 152 și urm. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VII, București, 1938, pag. 30—54. Oswald Redlich, *Das Werden einer Grossmacht Österreich 1700—1740*, Baden bei Wien, Leipzig 1938, la pag. 220—222. Heinrich von Sybel, *Prinz Eugen von Savoyen*, München, la pag. 102—104. Adresa boierilor din Țara Românească către Prințul Eugeniu de Savoia, din 19 Iulie 1718, în care cer alipirea Olteniei la Austria, publicată în Hurmuzaki, *Documente*, vol. VI, Nr. 160, pag. 236, iar adresa din Brașov, a boierilor refugiați, către Principele Eugeniu de Savoia, prin care roagă să le elibereze țara de sub jugul turcesc, promițând credință veșnică împăratului, publicată de C. Sassu, în *Acte din Arhivele Vieneze* la pag. 11—12. (Extras din „Arhivele Olteniei” Nr. 41—42 din 1929).

berator așteptat al popoarelor creștine de sub stăpânirea otomană i-au provocat însă și complicații interne destul de serioase, ca și neplăcute incidente diplomatice cu imperiul moscovit, chiar și sub un regim atât de puțin activ în sectorul Sud-Estic ca cel al Țarinei Elisabeta Petrovna ¹⁾, deoarece proprii ei supuși își îndreptau ochii spre Petersburg, căutând acolo ocrotire și sprijin împotriva politicii de prozelitism catolic patronată de curtea imperială dela Viena. Astfel Sârbii, coloniști în Banat și Ungaria de Sud, s'au plâns după desființarea organizației grănicerești dela Murăș și Tisa, la Petersburg și, parte din ei, au emigrat în Ucraina ²⁾. Românii din Transilvania și, îndeosebi, cei din Brașov, după moartea tragică a Domnului Constantin Brâncoveanu, generosul lor prieten și susținător, au fost și ei constrânși să-și îndrepte privirile și rugămințile spre îndepărtata reședință imperială dela malurile râului Neva ³⁾.

Ocupația Țărilor Române și eventualitatea anexării lor de către Rusia, redevenită, sub Ecaterina a II-a, atât de întreprinzătoare la Gurile Dunării cum n'a mai fost niciodată în trecut, aliată, din anul 1764, și cu Frederic al II-lea, temutul și glorioșul adversar al Casei de Habsburg, a însemnat o agravare, cu atât mai amenințătoare a problemei confesionale din Transilvania, cu cât între membrii marcanți ai partidului filo-rus din Țara Românească se găseau și călugări refugiați din Ardeal, între ei chiar Sofronie din Cioara, periculosul conducător al răscoalei țărănești din 1759, care, trecând Munții, a ajuns superior la Vierș, lângă Pitești ⁴⁾. Este deci natural ca acordul intervenit prin semnarea tratatului de împărțire a Poloniei, să nu fi risipit temerile guvernului dela Viena ⁵⁾ față de posibilitatea unei

1. Uebersberger, *op. cit.*, pag. 245.

2. Acelaș, *op. cit.*, pag. 250—256.

3. N. Iorga, *Sate și Preoți din Ardeal*, București 1902, pag. 193 și urm. și 251 și urm. N. Iorga, *Histoire des relations Russo-Roumaines*, pag. 144—152. I. Lupaș, *Istoria bisericească a Românilor Ardeleni*, Sibiu 1918, la pag. 117—118, 121. N. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I. Până la mișcarea lui Horia (1784). București 1915, la pag. 403—404, 414—416; 418—422; 430—31; 433—34. și capitolele respective din Silviu Dragomir, *Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal în sec. XVIII*, 2 vol. Sibiu 1920 și 1930.

4. Iorga, *Histoires des relations russo-roumaines*, pag. 151—52 și 153—54.

5. Neîncrederea reciprocă dintre Austria și Rusia era așa de mare, încât mai era socotită, chiar și în anul 1781, după întâlnirea dela Mohilev, în Iunie 1780, între Iosif al II-lea și Ecaterina II-a, ca cel mai sigur „paladiu” al regelui Prusiei împotriva eventualității unei alianțe austro-ruse. *Die Russen erschreckte er mit den Absichten Österreichs auf die Donaufürstentümer, die Oesterreicher mit der Anhänglichkeit der orthodoxen*

asemenea periculoase amenințări din flanc, hotărîndu-l să se informeze la fața locului, cu toată atențiunea, asupra stărilor și desfășurării evenimentelor din Moldova și Țara Românească, cauzele recente ale unei înalte tensiuni diplomatice și obiective permanente de serioase competițiuni, poate chiar și de apropiate și neplăcute surprize.

Dar această atențiune specială a guvernului vienez pentru Țările Române se mai datora și lui Iosif al II-lea, fiul mai mare al Mariei Tereza, moștenitor al tronului și coasociatul ei la domnie din Septembrie 1765. Caracterul voluntar, aproape despotic, și temperamentul aprins al acestui monarh, nerăbdător să regenereze, prin reforme structurale adânci, edificiul îmbătrânit al statului, reprezenta, el singur „o întreagă revoluție”, așa după cum bine l-a definit un autor mai vechi, discutabil în multe alte privințe¹⁾. Din momentul asocierii sale la conducerea imperiului, Iosif al II-lea s'a simțit ca regent adevărat, hotărît să îndrepte guvernarea pe căi noi²⁾. Dacă în chestiunile interne Maria Tereza a reușit adesea să pună frână activității sale înfrigurate și să oprească inițiativele sale prea impulsive sau îndrăznețe, în politica externă, fiul a izbutit, dela început, să-și impună punctul său de vedere, ce urmărea o sporire, prin orice mijloace, a patrimoniului viitoarei sale moșteniri³⁾. Această nestăpânită tendință imperialistă spre arondare teritorială, căutând neîncetat un profit imediat și compensații pentru orice câștig dobândit de un vecin sau rival, a determinat atitudinea luată de Viena față de cele trei mari probleme de

---

Untertanen des habsburgischen Hauses an die griechisch-russische Kaiserin. Cf. Paul von Mitrofan *Ioseph II. Seine politische und kulturelle Tätigkeit*, Wien, Leipzig, 1910, vol. I, pag. 156, nota 1. Problema confesională și soarta Principatelor Române a fost, dealtfel, un motiv iritant de neîncredere și de teamă încă dela începutul veacului, după cum se poate vedea din raportul principelui Trautsohn, dela 13 Octombrie 1716, în care expune motivele care au determinat conferința ministerială să respingă, cu unanimitate, oferta unei alianțe defensive rusești, în felul următor: „absonderlich respectu seines in oriente ob rationem religionis habenden groszen anhang zu bedenklich. Er auch unter dem Schein einer habenden Allianz vill unangenehme Demarches absonderlich in Wallachey und Moldau machen, und entlichen bey einer künfftigen Türkischen Friedenshandlung selbsten mit seinen angewohnten übermässigen Forderungen schädliche hinternützen zueziehen dörfte”..; conferința a socotit „das die berührte Allianz gar zu bedenklich, mithin auf alle weisz zu vermeiden seye”. Cf. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VI, Nr. XCI, pag. 163—164..

1. Alfred Michiels, *Histoire de la politique Autrichienne depuis Marie Thérèse*, Paris 1861, pag. 263.

2. Guglia, *op. cit.*, vol. II, pag. 296.

3. Guglia, *op. cit.*, vol. II, pag. 243—258 și Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 94—97.

politică externă, cea poloneză, cea orientală și cea germană¹⁾. De altfel, un asemenea dinamism juvenil și hotărît, călăuzit exclusiv de necesitățile rațiunii de stat, în sensul unui egoism robust, neîngreuiat de nici un fel de considerații ideologice, etice sau confesionale, era mai în nota timpului ca pacifismul matern, sentimental și decepționat al Mariei Tereza, din ultima perioadă a frământatei ei domnii și vieți, și corespundea mai bine spiritului lucid și teoriei echilibrului european, axioma politică necontestată a veacului al 18-lea, înțeleasă ca o pentarchie a marilor puteri²⁾ și caracterizată, așa cum scoate în evidență o lucrare recentă, ca o întrecere generalizată spre măririi și expansiuni teritoriale³⁾.

„Totdeauna dispus să pescuiască în apă tulbure”, după cum arată, cu rea voință, agentul diplomatic al Prusiei la Viena⁴⁾, interesul suveranului se îndrepta, cu precădere, în urma renunțării la tratatul dubios amintit, încheiat cu Poarta în 1771, și după împărțirea Poloniei, asupra regiunilor dela Gurile Dunării pentru ca, profitând de împrejurări, să găsească noi posibilități de amestec în desfășurarea evenimentelor⁵⁾ și, dacă ar fi posibil, noi compensații în alte ținuturi demne de a fi înglobate statului său. Nu înțelegea prin acestea, rectificările de graniță obținute spre Țările Române⁶⁾, ci urmarea mai mult, tot mai mult, de va fi cu puțință chiar o provincie întreagă.

Contele Nichita Panin, ministrul de externe al Ecaterinei, a și încercat să tragă profit din această aprigă sete de câștig a coregen-

1. Guglia, *op. cit.*, vol. II, pag. 298. Despre acțiunea pentru împărțirea Poloniei, Maria Terezia nu se stia însă să scrie, chiar în 1772, ambasadorului Angliei la Viena, următoarele rânduri de desolidarizare: „Die ganze Sache ist mir so unangenehm, so meinen Grundsätzen, so dem Charakter meiner Regierung zuwider, dass ich es nicht ertragen kann, auch nur daran zu denken und dass ich die gesamte Führung derselben dem Kaiser, dem Fürsten Kaunitz und dem Marchall Lacy übergeben habe”, cf. Guglia, *op. cit.*, vol. II, pag. 806.

2. Reinhold Koser, *Staat und Gesellschaft zur Höhezeit des Absolutismus, in Staat in Gesellschaft der neueren Zeit*. (Die Kultur der Gegenwart, edit. P. Hinneberg Teil II, Abteilung, V, I) Berlin, Leipzig 1908, la pag. 322.

3. Edmond Rossier, *Du traité de Westphalie à l'Europe de Versailles — Essai d'histoire diplomatique*, Paris 1938, pag. 64.

4. Podewils au Roi, 18 Nov. 1786, cf. Mitrofanov, *op. cit.*, pag. 46, Nota 2.

5. Dorește ca Turcii să fie neapărat îndemnați să continue războiul, cf. Guglia, *op. cit.*, vol. II, pag. 303, pentru ca, în acelaș timp, să încerce din nou a face pe mijlocitorul interesat între beligeranți, cf. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 60, pag. 89.

6. Hurmuzaki, *Documente*, vol. IX, partea II-a Nr. 81, pag. 77, Nr. 118, pag. 103, Nr. 157, pag. 129, Nr. 160, pag. 132.

tului imperial dela Viena. Dorind să continue singur, în Polonia, politica începută de inmixtiune în afacerile interne, spre a obține pentru statul său țara întreagă¹⁾, așa cum i-a succedat, nu de mult, în Cuilanda, când, procurând din nou tronul ducal nobilului Ernest Ioan Biron, favoritul decedatei țarine Ana rechemat din exil, a izbutit să transforme, de fapt, acest fief tradițional al coroanei Piaștilor, într-o provincie rusească²⁾. Ca diplomat versat în abilități, a oferit deci Austriei, în Aprilie 1771, dacă va sprijini acțiunea sa în Sud-Est împotriva Turciei, Principatele Române, cu intențiunea de a o compromite față de Prusia. Era un mijloc subtil de a sparge acordul încheiat la Neustadt, ce-l silea să împartă un câștig sigur și nu prea îndepărtat, cu cele două puteri germanice. Refuzul ducelui Kaunitz, cancelarul Mariei Tereza, hârșit în multiple tratative, a dejucat însă o asemenea intrigă diplomatică cu urmări incalculabile pentru constelația viitoare a Bazinului Dunărean și a Peninsulei Balcanice, deoarece își da seama, desigur, că o slăbire prea mare a imperiului otoman ar putea fi fatală și statului pe care-l slujea³⁾, dar și, fiindcă a simțit scopul ascuns și nemărturisit al unei oferte așa de neașteptate și de atrăgătoare.

Totuși acest refuz nu trebuie înțeles ca o renunțare definitivă la orice compensații în Sud-Est, căci prima împărțire a Poloniei, așa cum s'a hotărât prin tratatul semnat la 5 August 1772, nu mulțumea câtuși de puțin Austria, deoarece socotea că regiunile dobândite de ea nu reprezentau o despăgubire suficientă pentru foloasele obținute de rivalii săi, Prusia, care ieșise din nou întărită și mărită din această acțiune, și Rusia care primise un teritoriu incomparabil mai mare și mai prețios⁴⁾. Așa încât, se poate presupune, că Iosif al II-lea, care ridicase serioase obiecțiuni și în anul 1771 împotriva încheerii tratatului neratificat de subsidii cu Turcia, deoarece nu socotea exclusă o prăbușire iminentă a stăpânirii otomane și nu dorea să intre în război cu Rusia, ci voia să-și asigure câștiguri teritoriale din această moștenire probabilă, printr'o simplă intervenție diplomatică, susținută numai de

1. Hoetzsch, *op. cit.*, pag. 44—45.

2. Hoetzsch, *op. cit.*, pag. 37.

3. Iorga, *Histoire des Roumains de Bucovine*, Iași 1917, pag. 10. Și Maria Terezia a intuit acest pericol încă din 1759, când a afirmat: „die russische Macht ist allzu fürchterlich als das wir und andere Höfe deren Nachbarschaft gerne sehen möchten”, cf. Kretschmayr, *op. cit.*, pag. 151.

4. Dr. Max Immich, *Geschichte des europäischen Staatensystems von 1660 bis 1789*. München, Berlin 1905, pag. 400.

eventuale măsuri militare ¹⁾, să se fi convins de pe acum, în urma desfășurării războiului și a direcției luată de tratativele pentru împărțirea Poloniei, că ar fi preferabil să urmărească aceste scopuri printr'o politică de apropiere față de imperiul moscovit ²⁾, fiindcă, credea el, ar prezenta avantaje apreciabile și cu privire la Prusia, așa cum mai târziu, din anul 1777 ³⁾, a și dus pe față o asemenea politică, spre dezolarea mamei sale și spre nenorocul propriei sale domnii ⁴⁾.

Deocamdată s'a mulțumit să ia contact cu cercurile militare ale armatei rusești dela Dunăre, încercând să le capteze bunăvoința, spre a obține, prin toleranța și concursul lor interesat, anexiuni cât mai mari în spre Țările Române, așa cum le ceruse mai de mult, Feldmarșalul Conte Steinville ⁵⁾, comandantul militar al Transilvaniei întrei

1. Adolf Beer, *op. cit.*, vol. II, pag. 16—21.

2. Despre marea putere a Rusiei, Iosif al II-lea a avut, de timpuriu, o părere excesiv de bună, pe care nu și-a mai schimbat-o, așa că a fost natural să caute o apropiere de această țară. Încă la 2 Septembrie 1771 el scria mamei sale, din lagărul dela Pesta, că e întărit în opinia sa, „que contre les Russes hostilement il n'y aura jamais rien a faire”, pentru a o completa într'o altă scrisoare, datată din 4 Septembrie 1771, în felul următor: „contre les Russes il n'y a ni aura jamais sans le roi de Prusse quelque chose a faire. Je le vois tous les jours d'avantage; ce serait sacrifier l'armée, Ses états et peut-être Sa puissance, qu'une guerre telle que je l'entrevois, ruineuse et infructueuse en Valachie et, en même temps, en Bohême et Moravie”. Cf. Alfred v. Arneth, *Briefe der Kaiserin Maria Theresia an ihre Kinder und Freunde*, 4 vol. Viena 1881, vol. I, pag. 4 și 6—7. În 1782, Clemens, ajutorul din 1781 al ministrului plenipotențiar saxon la Viena, raporta guvernului său: „S. M. aussert steets die grösste Bewunderung für die vorteilhafte geographische Lage der russischen Monarchie. Erst vor einigen Tagen sagte S. M. dass Russland nach allen Richtungen hin Angriffskriege unternehmen könne, ohne der Gefahr feindlicher Angriffskriege ausgesetzt zu sein”. Cf. Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 158. Aceste păreri erau cunoscute în anul 1773 de cercurile conducătoare ale armatei rusești dela Dunăre, după cum reese din notațiile monarhului asupra convorbirii avută la Ghimeș cu generalul Barco, când i s'a spus că Rușii cred că el n'ar fi contra unei cooperări cu ei, ci numai împărăteasa. Cf. vezi anexa II-a.

3. Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 157.

4. Uhlirz, *Handbuch der Geschichte Österreichs und seiner Nachbarländer Böhmen und Ungarn*, vol. I. Graz-Wien, Leipzig 1927, la pag. 310 și 330—333. S. K. Padover, *Joseph II*, Paris 1935, pag. 303.

5. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VI, Nr. 143, pag. 212—216 (Scrisoarea Mareșalului Steinville, din 14 Mai 1718 către plenipotențiarul imperial de pace), în subsidiar și Nr. 169 la pag. 245, Nr. 172 la pag. 247, Nr. 178 la pag. 262, Nr. 181 la pag. 266, Nr. 189 la pag. 286, Nr. 225 la pag. 367. Matuschka, *op. cit.*, vol. XVII, pag. 359—367 și suplement Nr. 209, pag. 236—41. Hurmuzaki, *Fragmente*, vol. IV, pag. 152—162, C. Giurescu, *Material*, pag. 315—316, pag. 285. N. Iorga, *Histoire des Roumains de Bucovine*, pag. 5.

anii 1710—1720¹⁾). Această cale era preferabilă, în situația de atunci, din multe puncte de vedere. În primul rând nu stârnea vâlva unor tratative diplomatice oficiale, care, pe lângă că ar fi pus guvernul imperial într-o situație de inferioritate neplăcută față de cabinetul dela Petersburg, ar fi putut provoca și cereri nedorite de contra servicii, ca și intrigi și denunțuri la Sublima Poartă din partea altor puteri.

Apoi și sferile militare austriace erau mult mai apropiate și mai docile față de voința împăratului, deoarece contele Lacy²⁾, președintele consiliului aulic de război, creația sa și sfătuitorul său intim, era un om fără opinii politice proprii bine fundate, care depindea exclusiv de bunăvoința monarhului, fiindcă se bucura de antipatia tuturor și, în special, a contelui Kaunitz, unica personalitatea de mare prestigiu în măsură să dea eventual alt curs acestei acțiuni. De altfel, se și putea susține că problema era de competența supremei autorități militare, deoarece Consiliul aulic de război a avut, dela înființarea sa în anul 1556, atribuțiunea să mijlocească legăturile diplomatice cu Poarta Otomană³⁾, fiind astfel forul de resort pentru toate problemele Sud-Estice. Chiar și procedeu de urmat a fost pregătit de instanțele militare, conferindu-i-se caracterul inofensiv al unor simple tratative pentru rectificări de frontieră, chestiunea delimitării graniței spre Principatele Române fiind o problemă controversată de mult, încă dela începutul stăpânirii imperiale în Transilvania⁴⁾, iar generalul Buccov, comandantul militar al provinciei din anii 1761—1764⁵⁾ continuând cu succes tradiția înaintașilor săi în acest post, arătase că se pot dobândi, sub un asemenea titlu, și regiuni întinse, cât două județe, prin simpla lor ocupare⁶⁾. Se nare că principiul enunțat de Eugeniu de Savoia, după care „ar

1. Baron Geza Kövess von Kövesshaza, *Die kommandierenden Generale in Siebenbürgen*, 1551—1918, în „Siebenbürgische Vierteljahrschrift“ Iulii—Dec. 1938, an. 61, caetul 3—4 la pag. 241.

2. Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 368—369 și Guglia, *op. cit.*, vol. II, p. 280.

3. Oswald Redlich, *Geschichte Österreichs*, begonnen von Alfons Hüber, vol. VI, Gotha 1921, pag. 16.

4. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VI, Nr. 7, pag. 10—11 (Referatul conferinței de stat, din 23 Decembrie 1700, către împăratul Leopold, I, asupra granițelor Moldovei și Munteniei).

5. Kövess von Kövesshaza, art. citat, pag. 242.

6. N. Iorga, *Histoire des Roumains de Bucovine*, pag. 8—9. același, *Istoria Românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921, pag. 140 și raportul consiliului de război, din 23 Martie 1770, publicat în Hurmuzaki, *Documente*, vol. IX, partea II-a, sub Nr. 81, la pag. 77—78. Controversa asupra granițelor a continuat și după răpirea Bucovinei, cf. Hurmuzaki, *Documente* IX, 2, Nr. 118 la pag. 103, Nr. 175 la pag. 129 și Nr. 160 la pag. 132.

fi mai bine să se distrugă cu desăvârşire cele două Principate Româneşti, decât să se îngăduie Turcilor ca să tragă din nou foloase din stăpânirea lor”¹⁾, dobândise iarăşi valoare de actualitate.

Iosif al II-lea însă, nefiind încă fixat asupra obiectivelor de câştigat, oscilând între Oltenia, promisă de Turci în 1771, cetatea Orşovei, Ținutul Loviștei, regiunea colibaşilor dela Bran sau fâşii de pământ ce urmau să fie rupte din trupul Moldovei, a însălcinat pe ofiţerul delegat la cartierul general al armatei lui Rumianţov să culeagă informaţiile necesare şi în această privinţă. Persoana căreia i-a încredinţat o misiune atât de importantă şi de delicată a fost generalul baron Vincenz de Barco, unul din nenumăraţii militari de neam slav care au slujit politica imperialistă a Casei de Austria.

Născut în localitatea Verovitja din Slavonia, în anul 1719, s'a înrolat ca ofiţer aspirant în regimentul de cuirasieri O'Donnel în care a înaintat până la rangul de maior. În decursul războiului de şapte ani s'a distins în mai multe lupte în mod așa de deosebit, încât a fost ridicat succesiv la rangul de locotenent colonel și colonel, decorat cu ordinul Maria Tereza și înobilat, conferindu-i-se chiar un regiment de husari. A ajuns general în anul 1771, iar în 1773 locotenent feldmareșal. A luat parte și la luptele din Boemia, în războiul pentru succesiunea Bavariei (1778—1779), ca și la negloriosul război austro-ruso-turc din 1787—1792, așa de fatal pentru domnia lui Iosif al II-lea, încheiat prin Pacea dela Șiștov. În ultimii ani a fost general comandant în Ungaria. A murit la Pesta, la 11 Martie 1797.

Biograful său²⁾ mai amintește că a fost folosit, în diferite rânduri, și pentru misiuni diplomatice. Cea mai importantă, mai fructoasă pentru suveranul său și mai interesantă pentru noi, este desigur aceea începută cu sosirea lui la Iași, în Iulie 1772, spre a trata cu Mareșalul Rumianţov înaintarea pajuriilor în Pocuția, pentru ca t. upele imperiale să nu mai fie stânjenite la ocuparea „cordonului” de graniță³⁾, și terminată cu luarea Bucovinei în extinderea avută până la unirea ei cu România, la sfârșitul războiului mondial trecut.

A împlinit această acțiune de uzurpare în spiritul agresiv și conform dorințelor înaltului său mandatar, coregentul imperial⁴⁾, înce-

1. Matuschka, *op. cit.*, vol. XVII, pag. 240—42.

2. Dr. Constant von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Wien 1856, Partea I-a, la pag. 156.

3. Vezi anexa Nr. III, la început.

4. Georgel à Vergennes, 18 Febr. 1775 : „Je sais de bonne part que c'est l'Empereur qui a exigé cette direction du cordon en Moldavie”. Cf. Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 116, nota 1.

pând cu „invadarea a 15 sau 16 leghe din Țara Românească”, după cum arată de Saint-Priest, ambasadorul Franței la Constantinopol, în raportul său pe anul 1774¹⁾, dându-le Rușilor impresia că, prin acest procedeu, Austria s’ar angaja în așa fel, ca să poată fi târâtă într’un război cu Turcii, spre a conduce apoi la fața locului și acțiunea rușinoasă de luare în posesie, extindere și delimitare a părților nordice, leagănul plin de glorie al Moldovei Voevodale de odinioară²⁾. Atitudinea sa brutală³⁾ și pofta sa nesăturată, ca și ieaua sa credință în decursul tratativilor, a provocat repetate plângeri și proteste⁴⁾, punând în încurcătură până și pe Thugut, internunțitul austriac la Poartă⁵⁾. Kaunitz însuși a trebuit să-l tempereze, ordonându-i „să nu împingă lucrurile prea departe și să nu descopere prea mult pe Tahir Aga”⁶⁾, comisarul turc pentru delimitarea graniței. Căci urul din mijloacele preferate, folosite de el pentru ducerea la bun sfârșit a acestei „afaceri”⁷⁾ a fost și corupțiunea. Odată cu numirea sa de comisar imperial pentru delimitarea graniței, i s’au trimis și 30.000 de florini spre a câștiga pe comisarul turc, pe pașa din Hotin și alte perscane⁸⁾, în timp ce și internunțitul austriac la

1. Hurmuzaki *Documente*, Suplement I, vol. I Nr. 1296, pag. 915.

2. Acțiunea reiese din următoarele publicații: M. Kogălniceanu, *Răpirea Bucovinei după documente autentice*, ediția III-a, cu introducere și note de P. V. Haneș. București, 1941. Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, vol. V, București, 1886. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, IX, partea II-a, Suplement I, vol. I și III. Arneht, *Maria Theresia*, vol. VIII, pag. 469 și urm. R. F. Kaindl, *Die Erwerbung der Bukovina durch Österreich*. Czernowitz 1894. (Der Buchenwald — Beiträge zur Kunde der Bukowina Nr. 6). F. v. Ziegler, *Der Zustand der Bucovina zur Zeit der österr. Occupation*. Czernowitz 1888. Werenka, *Bucowina's Entstehen und Aufblühen in Maria Theresias Zeit*, în „Archiv für Öst. Geschichte”, 1892. L. Bittner, *Österr. Staatsverträge*, vol. II, Nr. 1208. N. Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches*, vol. V, N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes*, vol. II, pag. 183 și urm. N. Iorga, *Histoire des Roumains de Bucovine*. Prof. H. I. Bidermann, *Die Bukowina unter Österreichischer Verwaltung 1775—1875*, Luxemburg 1876, la pag. 1—5.

3. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 129 pag. 213, Barco și ajutorii săi „procedono con Durezza nella demarcazione delle terre” și Suplement I, vol. I, Nr. 1332, la pag. 940, Nr. 1246 la pag. 877—78 și Nr. 1296 la pag. 915 „comme l’avidité ne s’arrete pas aisément, il y a eu encore une nouvelle extension de quelques lieues, et le total de l’envahissement monte à 300 villages”.

4. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 129 la pag. 213, Nr. 132 la pag. 216—18 și Nr. 135 la pag. 224—25.

5. Hurmuzaki, *Documente*, Suplement I, vol. I, Nr. 1332 la pag. 940.

6. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 128 la pag. 212.

7. „Afacerea chestiunii districtului bucovinean” numește Thugut această chestiune. Cf. Kogălniceanu, *op. cit.*, pag. 48.

8. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII Nr. 116 la pag. 198 și Nr. 120 la pag. 201

Constantinopol împărțea promisiuni, bani și daruri ¹⁾, căci eficacitatea procedurii se verificase și față de Ruși. Generalul Barco l-a întrebuințat cu mare folos, atunci „când a împărțit Maresalului Rumianțov intențiunile Majestăților Lor Imperiale” „de a lua în stăpânire unghiul Moldovei cuprins între Pocuția și Transilvania”, prezentându-i „ca dar o tabacheră foarte frumoasă, ornată cu diamante și mai multe mii de cechini” ²⁾, obținând în schimb consimțământul său tacit ca trupele austriace să intre și să ia în stăpânire teritoriile râvnite, încălcând mereu hotarele fixate și împingând ocupația tot mai departe, imediat după încheierea păcii, dar înainte ca Moldova să fi fost evacuată de armatele rusești, așa ca Turcii să se găsească în fața unui fapt împlinit, ca să se poată trata cu ei în baza posesiunilor de fapt ³⁾, dând raptului, nu caracterul unei cesiuni, ci al unui acord amical pentru delimitarea benevolă și de comun acord a graniței ⁴⁾.

Generalul Barco nu s'a măginit însă numai la rolul nedemn de corupător și executor prea zelos al avidității forurilor mai înalte, preocupat să-și câștige merite, printr'o necurmată amplificare a pretențiunilor teritoriale, ci el, se pare, a fost și acela care a convins pe Iosif al II-lea, în cursul unei întrevederi de două ore care a avut loc în pichetul de graniță dela pasul Ghimeș să se decidă definitiv și să se angajeze în acțiunea de răpire a Bucovinei.

Căsierea unei căi lesnicioase de comunicație între Galiția, recent ocupată, și Transilvania, prin anexarea unei fâșii de pământ din trupul Moldovei a preocupat probabil guvernul imperial curând după semnarea tratatului pentru prima împărțire a Poloniei. La începutul anului 1773 această eventualitate trebuie să fi luat chiar un contur mai precis, deoarece Thugut, reprezentantul diplomatic al Austriei la Constantinopol, cerea, în raportul său dela 3 Februarie, să i se trimeată hărți speciale despre „districtul moldovenesc” și „Orșova” ⁵⁾, fără ca totuși să fi depășit stadiul luării în considerație, ca o simplă eventualitate între altele. Căci lunga călătorie de inspecție a împăratului Iosif al II-lea, în vara anului 1773, — când, pornind din Viena, la 6 Mai, a ajuns la Arad la 9 Mai pentru a face o nouă vizită, mai scurtă, până la 21 Mai, în Banatul Timișoarei, de unde a pătruns în Transilvania, prin porțile

1. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII Nr. 119 la pag. 201, (Iacovachi Rizo și Reis Effendi), Nr. 79 la pag. 130 (dragomanul C. Moruzzi).

2. Vezi nota 4, pag. 316 mai sus.

3. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 73 pag. 116.

4. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII Nr. 79, la pag. 130.

5. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 43, la pag. 98—101.

de Fier dela hotărul județului Hunedoara, rămânând în această țară, și colindând-o în lung și lat, cu trăsura și călare, pe drumuri nevoioase de munte, până la 14 Iulie, spre a trece apoi în Maramureș și de aici în Rusia Subcarpatică și Galiția¹⁾, — n'a avut numai caracterul unei vaste și amănunțite anchete, făcută la fața locului, asupra stărilor interne reale din provinciile vizitate, ci a urmărit să procure monarhului și informațiunile necesare pentru luarea unei deciziuni de natură externă, în chestiunea intenționatelor rectificări de graniță²⁾. Așa se explică atenția deosebită acordată de împărat vizitării regiunilor de margine, cu toate că itinerarul parcurs a fost, din această cauză, mai lung, mai obositor și mai ocolit, impunând chiar și o reîntoarcere la Sibiu³⁾. A cercetat îndeosebi cu multă grijă Orșova⁴⁾, pasul Vulcan⁵⁾,

1. Jurnalul de călătorie inedit, conținând notațiile zilnice ale monarhului, din timpul vizitei sale în Banatul Timișoarei, Transilvania și Maramureș se păstrează în Arhiva de Stat din Viena sub cota Hofreisen, Fasc. 7, foile 1—296. Partea referitoare la Banatul Timișoarei a fost publicată de mine, cu un comentariu introductiv la pag. 377—393, în „Arhivele Olteniei”, anul VII, Sept.—Dec. 1928 Nr. 39—40 la pag. 425—440.

2. Observația în acest sens, limitată însă numai la Galiția, a lui Arneth, din volumul al VIII-lea, la pag. 408—409, 411, 413, 423 a monumentalei sale monografii, despre Maria Tereza, citată de atâtea ori, are deci valoare și pentru Transilvania și Banat.

3. Parcursul itinerarului lui Iosif al II-lea în Transilvania, a fost, după notațiile zilnice ale jurnalului său de călătorie din 1773 amintit în nota 1, următorul:

21 *Mai Dela Caransebeș la Ohaba*, 2 ore. Schimb la Marga $\frac{1}{2}$ ore. Vama graniței bănățene. Porțile de fier (ale Transilvaniei, la marginea județului Hunedoara), 2 $\frac{1}{2}$ ore. Drum de care în Transilvania. La un ceas depărtare de graniță se poate vedea un mare și vechi șanț roman, care trece șoseaua Zoican și Grădiștea. Este un sat mic românesc clădit pe ruinele Sarmisegetuzei, sau Ulpia Traiană. Pe drum am văzut ruinele Ulpiei Traiane — Schimb la Ciopea 2 $\frac{1}{4}$ ore pe Via Trajana, care se poate încă vedea — Stațiune de vamă Livadia, un sat românesc militarizat, în stare proastă.

22 *Mai. Dela Livadia la Vulcan*, 3 ore. Vulcan—Munte la frontiera Țării Românești; Schimb la Vulcan 2 $\frac{1}{4}$ ore. Îndărăt pe șoseaua care trece dealul Hoba. Schimb. Inceputul părții ungurești a Văii Jiului. Schimb la Cetatea Pui—Stâncă în Valea Beniza, pe unde râul curge pe sub deal printr'o grotă.

Crivadia. Am călărit 15 ceasuri.

23 *Mai. Dela Livadia la Hațeg. Dela Hațeg la Hunedoara*. Noaptea la Deva.

24 *Mai. Dela Deva spre Orăștie*. Schimb la Jibot și Vințul de Jos. Noaptea la Alba-Iulia.

25 *Mai. Zi de oprire la Alba-Iulia*.

26 *Mai. Dela Alba-Iulia la Zlatna și înapoi*.

27 *Mai. La Sebeș*.

28 *Mai. Dela Sebeș la Mercurea și Sibiu*.

29 *Mai. Zi de oprire la Sibiu*.

30 *Mai. Zi de oprire la Sibiu*.

trecătoarea Turnul Roșu ⁶⁾ Branul și regiunea Colibașilor ⁷⁾ Valea Timișului ⁸⁾ Șanțul Vechiu și Buzăul Ardelean ⁹⁾, Brețcu și trecă-

31 *Mai*. Dela Sibiu la Rupea.

1 *Iunie*. Dela Rupea la stațiunea de schimb Bundorf—Saschiz. Noaptea la Dumbrăveni.

2 *Iunie*. Dela Dumbrăveni la Mediaș, Basna și noaptea la Porumbac.

3 *Iunie*. Dela Porumbac la stațiunea de schimb dela Tălmaci, la Turnu Roșu, Porcești și îndărăt la Porumbac.

4 *Iunie*. Dela Porumbac la Viștea și Făgăraș.

5 *Iunie*. Dela Făgăraș la Șercaia, Șinca, Vlădeni, Codlea și Tohan.

6 *Iunie*. Dela Tohan la Bran, în regiunea Colibașilor, la frontiera Țării Românești, îndărăt la Râșnov și noaptea la Brașov.

7 *Iunie*. Zi de oprire la Brașov.

8 *Iunie*. Dela Brașov la Stațiunea de schimb din Valea Timișului și la frontiera Țării Românești, înapoi la Satu Lung.

9 *Iunie*. Dela Satu Lung la Șanțul Vechiu, la Târlungeni și la Pasul Buzăului.

10. Dela Pasul Buzăului și locul Tătarilor la granița Țării Românești, îndărăt la Buzăul Ardelean. Noaptea la Zagon.

11 *Iunie*. Dela Zagon la Zăbala, Brețcu și Pasul Oituzului. Noaptea la Brețcu.

12 *Iunie*. Dela Brețcu la Târgul Săcuesc.

13 *Iunie*. Dela Târgul Săcuesc la Cason—Uifolu și Miercurea Ciuc. Noaptea la Szepeviz.

14 *Iunie*. Dela Szepeviz în Pasul Ghimeș și la frontiera Moldovei. *Intâlnire cu generalul Barco*. Noaptea la Szepeviz.

15 *Iunie*. Dela Szepeviz la stațiunea de schimb Kärtzfalva, la Czig Mogos. Noaptea la Piriske.

16 *Iunie*. Dela Piriske în Pasul dela frontiera Moldovei. Noaptea la Sân Miclăuș în Valea Giurgiului.

17 *Iunie*. Dela Sân-Miclăuș la Praid.

18 *Iunie*. Dela Praid la stațiunea de schimb Râmeț. Noaptea la Reghinul Săcuesc.

19. *Iunie*. Dela Reghinul Săsesc la Batoș și Șieul Mare. Noaptea la Bistrița.

20 *Iunie*. Dela Bistrița la Iad și Prundul Secului. Noaptea la Borgo-Bistrița.

21 *Iunie*. Dela Borgo la frontiera Moldovei. Noaptea la Rodna.

22 *Iunie*. Dela Rodna la Ilva Mică. Noaptea la Rodna.

23 *Iunie*. Dela Rodna la Năsăud.

24 *Iunie*. Dela Năsăud la Dej.

25 *Iunie*. Dela Dej la Lăpușul Unguresc și Gherla. Noaptea la Cluj.

26 *Iunie*. Zi de oprire la Cluj.

27 *Iunie*. Dela Cluj la Turda.

28 *Iunie*. Dela Turda la Sibiu.

29 *Iunie*. Zi de oprire la Sibiu.

30 *Iunie*. „ „ „ „ „

1 *Iulie*. „ „ „ „ „

2 *Iulie*. „ „ „ „ „

3 *Iulie*.- „ „ „ „ „

4 *Iulie*. „ „ „ „ „

toarea Oituzului¹⁰), ca și pasul Ghimeș, unde s'a întâlnit cu *Barco*, stând de vorbă, cu el, între patru ochi, mai mult de două ore¹¹). E

5 Iulie. Zi de oprire la Sibiu

6 Iulie. „ „ „ „ „

7 Iulie. „ „ „ „ „

8 Iulie. „ „ „ „ „

9 Iulie. „ „ „ „ „

10 Iulie. „ „ „ „ „

11 Iulie. Dela Sibiu la Târgul Mureș prin Slimnic și Mediaș.

12 Iulie. Dela Târgul Mureș peste Reghinul Săsesc, Șicul Mare, Dumitrea Mare și Năsăud la Telciu.

13 Iulie. Dela Telciu peste Romuli la Săcel și Borșa.

14 Iulie. Indărăt la Săcel, peste Rozavlea la Sighetul Marmăției.

15 Iulie. La Minele de sare.

16 Iulie. La Körös-Mező.

17 Iulie. Indărăt la Sighet.

18 Iulie. La Hust.

4. Vezi partea corespunzătoare din jurnalul său publicat în „Arhivele Olteniei”, Nr. 39—40 din 1928 la pag. 437 și la pag. 440, unde notează că la Ohaba Harta Țării Românești și a Moldovei, precum și cea ridicată de statul austriac de importanței deosebite a cetății Orșova a stăruit, încă delă începutul stăpânirii austriace în aceste părți, Feldmareșalul conte Veterani, generalul Comandant în Transilvania din anii 1688—1689 și 1691—1695 (cf. art. mai sus cit. la p. 315 nota 1, la pag. 240 și 241). numind-o cheia Transilvaniei, Ungariei, a Țării Românești, Serbiei și Bulgariei. Cf. Matuschka, *op. cit.*, vol. XVI, pag. 285.

5. La 22 Mai 1773, Iosif al II-lea notează în jurnalul său, în cursul descrierii pasului Vulcan, următoarele : „Die Wallachen, sagt man, machen Ansprüche auf die beiden Schyl-Thale aber von Manns Gedenken haben sie selbe nie possediert und wäre deren Verlust nicht gleichgültig”...

„Auf der ganzen Lehne ist Kayserliche Adler ausgestecket, welchen aber die Wallachen schon einmal zerschlagen haben, da sie wirklich den Gipfel des Bergs samt dem ganzen kahlen Theil desselben besassen; sie pfänden nach unsere Leute wenn sie hinauf kommen und lassen sich von den Schaaf Hirten einen siebener bezahlen, welches die Hirten aus Forcht öfters thun müssen” .....

„so ritten wir gegen $\frac{3}{4}$ Stund in die Wallachey, von dem Abhang des Bergs also Wir in das Land hinein sahen und so viel ausnehmen konnten, dass die Schyle vereinigt einen zimlich breiten Fluss in selber ausmacht, dass Dörfer am Abhang des Bergs liegten und andere noch an der Scylle, dass das Land zwar eben scheint, aber dennoch mit Hügeln und Ravins besetzt ist, hin und her Gebüsch und Baume Anpflanzungen habe” .....

Extrasul de mai sus, ca și cele din notele următoare, sunt luate din manuscrisul amintit în nota 1, pag. 319 ce se va cita, în mod prescurtat, numai ca jurnal.

6. Jurnal. 3 Iunie.

„ist ein kleiner mit Steinen ausgemauerte eckigte Schanze, in deren Mitte ein ausgemauerter Thurm stehet, in welchen bey 30 Mann Garnison unterkunt haben” .....

de remarcat și interesul special manifestat de Iosif al II-lea la cercetarea punctelor de frontieră; notarea condițiilor pe care le prezentau din punct de vedere militar, ca și dorința lui vie de a trece sau

.....„Die Berge dominiren selbes gänzlich und wann man nicht die Anhöhen besetzt, so alle mit Waldungen bedeckt sind auf deren höchsten Gipfeln man Acker und Salaschen siehet, so ist die Defension dieses Orts unnöthig und unmöglich, da man ihn durch mehr Pleyen zu Pferd und zu Fuss umgehen kann“.....

.....„Von Rothen Thurm bis zu der Vor Contumaz gehet der Weg immer eng an der Aluta fort, ist aber neu gemacht worden nicht ohne Mühl und Kosten für die arme Unterhanen die dabey ihre Zeit haben verlieren müssen“.....

.....„Vom da aus ist ein Blockhaus in dem engsten Theil des Weeges, so ein kleiner Bach, so rechter Hand aus einem Thal kommt, ausmachtet. Gral Preyss hat den Posten, son an der aussersten Gränze stande, wegen der Vermischung zurück gezogen, welches ich aber, besonders da er das Thal mit respicirte, nicht von Gut halte; gleich über der Gränze wahren mehrere Bojaren und Handelsleute, worunter eine oder 2 sehr wohl angelegt waren und ein russischer Officier, so auf Muntirungs Stücke wartet; wir redeten in der gehörigen Distanz einen Augenblick mit ihnen und ritten wieder zurück; sie versicherten uns, dass der Weeg in dem Türkischen unendlich schlecht wäre. Vom ~~Thal~~ und Wandel wurde sehr wenig jetzo getrieben“.

.....7. Părțile respective din jurnal le-am publicat, traduse în limba română, în ziarul „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, (N-rul 16, anul 104 din 2 Martie 1941). În acelaș ziar a fost publicată și partea referitoare la Brașov (N-rul 106, anul 103, din 25 Decembrie 1940).

8. Jurnal. 8 Iunie..... „es sollen unsere Emigranten ganze Dorfer an dem Fuss der Gebirge angeleget haben, in Welchen sie zimlich kümmerlich ihr Leben durchbrächten“... .. „der sogenannte Tömöser Pass ist an keinen Ort so enge, dass man ihn defendieren könnte, die Playen und Thäler nicht allein zwischen beyden Contumazen nachher Cronstadt“.....

9. Jurnal. 9. Iunie. .... „Das ganze Thal ist von Postem entblösset. So oft unsere Unterhanen hinaus gehen, müssen sie einen Zettel von dem Officier auf der alten Schantz nehmen, auf 1 oder mehrere Tage draussen zu bleiben, wodurch es den ihrer bona fide überlassen bleibt, nich weiter in die Wallachey hinaus zu gelien, oder sich mit jenseitigen Unterhanen zu vermischen. Diese Vermischung ist un so mehr zu befürchten, als deren jenseitigen turkischen Unterhanen frey stehet diesen ganzen District durchzuwandern und bis zu der Alten Schantz zu kommen, mit geladenen Pjerden Feilschaften zu verkaufen, wodurch sie sich dann nicht allein begegnen aber schier mit einander umgehen müssen, wie ich dann wirklich deren 3 oder 4 bey der Alten Schantz mit samt ihren Feilschaften ganz frei gesehen und unseren Unterhanen mehrerer zu Fuss, einen mit Wagen und Pferden begegnet habe“...

...„müsste ein Mittel meines Erachtens getroffen werden, wie die Cordons Posten weiter hinvor an die einbrechenden Playen oder Fussteige geruckt werden könnten“.....

10 Iunie. Dela Zagon călare „auf die Wallachische Grenze. Das Thal ist zimlich breit allhier und stehen nur 2 Posten in selben Pest—Cordon“... Dela stația de conumacie călare încă 1, ½ ore până la „die wahre Gänze, hinter welcher noch immer so wohl Ochsen—Mastungen, Schafweyden als auch Gestütlereyen von unseren hiesigen Junwohnern angelegt sind, durch welche wiederum die Leute aus der Wallachey frey bis

de a afla cel puțin cum arată regiunile învecinate, de peste graniță. Iar neplăcerea vădită, cu care remarcă posibilitățile de contact și de amestec între locuitorii din Transilvania și cei din Țara Românească și Moldova, nu se datorește exclusiv numai unor motive de ordin strict sanitar, — pericolul de contaminare cu ciuma care bântuise în Țările Române, — ci și unor considerente de ordin social, deoarece aceste întâlniri puteau favoriza emigrările populației din Ardeal.

Convorbirea de peste două ore, avută cu generalul Barco, căpătă, așa dar, în cadrul împrejurărilor descrise, o importanță cu atât mai hotărâtoare, cu cât îl vedem pe împărat, trimitând, numai la puține zile dela această întâlnire, memorabila sa scrisoare, datată din Reghinul Săsesc, la 19 Iunie 1773, prin care propunea în mod hotărât mamei sale, împărăteasa Maria Tereza, anexarea Bucovinei sau a „Ținutului Nemțesc”, cum îl numește el, a cărui valoare ar fi cel puțin așa de mare ca a Olteniei¹⁾.

an die Contumaz kommen und also in einer beständigen Vermischung so zu sagen sind" .....

„Fahrweg in der Wallachey ganz gut"...

10. *Jurnal. 11 Iunie.* Dela Brețcu a mers călare până adânc în Valea Oituzului „an das Wasserl oder besser zu sagen groben Hindopatak oder Czernika wallachisch, so unsere Gränze ausmachtet und an welchen der Adler stehet; gegenüber gleich hatten die Moldauer eine Art vor Playaschen gewacht, wo wir 4 bewafnete Bauern sehen, welche nur von Contributionen frey sind gegen Leistung dieser Dienste; die Moldauer hatten anfangs gar ihre Gränze bis an die Schanze herein erstrecken wollen; dieses aber gestunde man ihnen nie ein, wohl aber blieben sie in den Genus eines kleinen Flüssel, so in den Ojtos unter dem Dylkos Berg fliesset; hernach aber in diesem Krieg bey Austeckung der Adler behaupteten wir wiederum unsere alte Juwa; dieser Wald, so zur Weide vortreflich, sonst zu keinen grossen Gebrauch, euthält aber noch mehrere Terrains, so mit eingeschlossen wurden, so rechts und links sind" .....

.....,gleich über der Granitz sieht man auf einige 100 Schritte über den Thal den Anfang einer moldauischen Dorfes so Krisa heisset" .....

11. *Jurnal. 14 Iunie.* În pasul Ghimeș au mers până la „Schantz, dort stiegen wir gleich ab und redeten auf der Brücken, wo eigentlich die Granitz ist, mit dem russischen General Ingelstrom, so vom dem F. M. Romanzow, um mir ein Compliment zu machen, abgeschicket ware, samt dem Obersten Bibicow und 2 Hauptleuten; der General Barco von uns samt dem Obristen Bronone von Callenberg, so bey der russischen Armée anjetzo sich befinden, kamen desgleichen mich zu sehen: Ich redete eine Weil mit dem russischen General, nachhero aber etwas weniger mit dem Bronone, und nahm den General Barco hinein auf die Wachstube, also ich auf die gewöhnliche Sanitäts Distance über 2 Stund mit ihm redete und das beyliegende hier aufnotierte" .....

(Vezi și anexa II-a și începutul dela anexa IV-a).

1. Scrisoarea e tipărită la pag. 613—614 din vol. VIII a monografiei lui Arneth despre Maria Terezia... Ia pag. 463—468 se găsește și comentarul autorului, cu privire la importanța acestei scrisori pentru acțiunea de răpire a Bucovinei.

Nu credem să ne înșelăm dacă considerăm trimeterea acestei scrisori și, în consecință, părăsirea tuturor ezitărilor de mai înainte în favoarea unei acțiuni ce și-a precizat definitiv obiectivul în dobândirea părții nordice a Moldovei, ca un efect imediat al celor expuse de generalul austriac suveranului său, în întrevederea, de o importanță cu adevărat epocală, dela 14 Iunie 1773.

Cu toate că notațiile împăratului nu sunt decât sumare, totuși putem deduce din ele că s'a discutat serios, căzându-se de acord, asupra marelui folos pe care cuprinderea ținutului nemțesc, situat între pasul Rodna, Horodenka și Sniatyn-Selescic l'ar aduce, făcând posibilă trecerea din Maramurăș în Pocuția ¹⁾. Afirmăția generalului Barco că, „întreaga Moldovă ar prefera să se supună Austriei decât să revie iar 'Turcilor'” ²⁾, desigur că a făcut o impresie profundă asupra lui Iosif al II-lea și a atânat greu în cumpăna deciziunilor care au hotărît, pentru mult timp, asupra viitorului acestui ținut de baștină și de străveche tradiție voevodală. Probabil că deciziunea monarhului a fost influențată și de altă afirmație a generalului său, după care Moldoverii „nici n'ar ști bine unde a fost vechea graniță”, riscată de acesta și mai târziu, cu altă ocazie, când netemeinicia ei a fost recunoscută chiar de proprii săi compatrioți ³⁾. Dar și starea Principatelor Române, pe care generalul nu se poate s'o fi descris în alte culori decât tot așa ca în raportul său de mai târziu, din 12 Ianuarie 1774 ⁴⁾, trebuie să fi contribuit, în mare măsură, la hotărîrea împăratului de a cere necondiționat anexarea Bucovinei, pentru că acum i-se dezvăluia o realitate surprinzătoare, total deosebită de cea pe care și-o închipuiseră cercurile conducătoare dela Viena, când împărăteasa, mama sa, a susținut, în anul 1772 că „aceste țări sunt nesănătoase și pustii, așa că pentru organizarea și păstrarea lor va fi nevoie de multe milioane și de mulți oameni” ⁵⁾. Nu fără un oarecare sentiment de gelozie va fi aflat împăratul, din spusele ofițerului său, câte beneficii au cules Rușii din ocuparea Principatelor Române și nu fără teamă va fi înțeles el că, situația lor, mai ales din punct de vedere social, este mult superioară provinciilor învecinate de sub stăpânirea sa, pe care tocmai atunci le vizita cu de amănuntul.

1. Vezi pasagiul final dela anexa II-a.

2. Idem, pasagiul subliniat dela mijloc.

3. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII Nr. 83, pag. 136. (Thugut lui Kaunitz, 17 Februarie 1775).

4. Vezi anexa I-a.

5. Cf. Kretschmayr, *op. cit.*, pag. 190.

În această lumină îi revine raportului generalului Barco, o importanță cu totul deosebită. Mai ales că în urma cunoașterii personalității și activității autorului, ca și a împrejurărilor care l'au produs, conținutul acestui raport nu poate fi bănuț c'ar exprima o părținire binevoitoare. El are deci valoarea unei icoane fidele și reale, întemeiată pe știri autentice și pe cunoștințe verificate la fața locului, de un observator atent și interesat asupra Moldovei și Țării Românești la sfârșitul veacului al XVIII-lea. Din datele pe care Barco le dă, la începutul raportului său, rezultă că Țările Române n'au fost numai o bază operativă foarte favorabilă pentru Ruși în cursul războiului dela 1768—1774, ci și centrul principal și bogat de subsistență al armatelor lor, așa cum, mai înainte, din secolul al XVI-lea începând, deveniseră „chelaiul” imperiului otoman ¹). Față de sistemul mercantilist dominant în epoca absolutismului, atât în posesiunile Casei de Austria cât și în Occident ²), organizația economică a Țărilor Române părea rudimentară și înapoiată ³). Slăbită mult și secătuită de lăcomia unei necinstite ⁴) ocupații militare streine, nu se mai găsea aproape nici un produs manufacturat, chiar și din cele mai uzuale, ca de pildă, ace sau potcoave ⁵). Totuși capacitatea lor economică în produse naturale, nevalorificate prin comerț, era destul de respectabilă, cu toate că n'avam posibilitatea să ne dăm seama, decât cu destulă aproximație, de volumul lor și de

1. Ioan C. Filitti, *Proprietatea solului în Principatele Române*, București (1935 ?) pag. 111.

2. Dr. Othmar Spann, *Die Haupttheorien der Volkswirtschaftslehre*, ed. 12—15, Leipzig 1923 (Colecția Wissenschaft und Bildung Nr. 193—194), pag. 4—20. Gustav Maier, *Soziale Bewegungen und Theorien*; ed. V-a. Leipzig 1918. (Colecția „Aus Natur und Geisteswelt” Nr. 2), pag. 60—65. I. Cioli, *Histoire économique depuis l'antiquité jusqu'à nos jours*, Paris 1938, pag. 189 și urm. Karl Bücher, *Die Entstehung der Volkswirtschaft*, vol. I ed. 16, Tübingen 1922, pag. 137—38. Kurt Kaser, *Geschichte Europas im Zeitalter des Absolutismus und der Vollendung des modernen Staatensystems (1660-1789)*, Gotha 1923, pag. 3 și 5—23. (Vol. II, partea II-a din Weltgeschichte in gemeinverständlicher Darstellung editată de Ludo Moritz Hartmann), Uhlirz, *op. cit.*, vol. I, pag. 296—299 și urm. și vol. II, partea I-a, pag. 352 și urm. precum și, mai ales, capitolele I, II și IV din *op. cit.* la nota 1 a D-lui Gheron Netta și Docan, pag. 547—548 și 559 și urm..

3. I. Minea, „Reforma” lui Constantin Mavrocordat” în „Cercetări Istorice” an. II—III, Nr. 1, Iași 1926—27, la pag. 146. „Lipsa de bani ca și valuta scăzută, ne încheiea ca un zid chinezesc față de produsele civilizației occidentale” și Hurmuzaki, *Fragmente*, vol. V, pag. 210 urm.

4. Vezi anexa II-a „ist ein obrister Gouverneur der sich recht bereichert” ... „Die Kayserin würde grausam bestohlen. Sie führten in Completen Stand die Regimenter durch den gantzen Winter, und nehmen die Fourage ungeachtet wo ihnen die Helfte oft fehllet”. Ca și cele cuprinse pe larg și în general la anexa I-a.

5. Vezi anexa IV-a.

contravaloarea reală a cifrelor invocate și a estimațiilor făcute de generalul Barco pentru veniturile rezultate din dări, impozite, arenze, contribuții, în natură și prestațiuni de muncă. Singurul element de oarecare precizie pentru această epocă de „hacs monetar”¹⁾ ni-l oferă faptul că toate sumele sunt calculate în florini austriaci, o monetă a cărei valoare a fost fixată în anul 1750 și acceptată de majoritatea statelor din Germania de Sud, păstrându-și o stabilitate relativă, în afară de momentele de criză inflaționistă, până în anul 1850, la cursul convențional de 20 Florini=10 Taleri²⁾, iar față de piastrii turcesc din acea vreme, la cursul de 1 Florin 7, 1/2 Creițari=1 Piastru³⁾.

În raport cu situația altor state, capacitatea financiară a Țărilor Române, de care beneficiau atunci Rușii, concretizată în totalul veniturilor Domnului, socotite pentru Moldova la 3 1/2 milioane florini anual și pentru Muntenia la 5 milioane, pare că era destul de apreciabilă⁴⁾, dacă acceptăm ca criteriu de comparație următoarele cifre: Prin articolul al 12-lea al Diplomei Leopoldine din 1691, Transilvania a fost obligată să verse anual împăratului dela Viena, noul ei suveran, un tribut de 50.000 Florini imperiali în vreme de pace și o contribuție de 400.000 Florini, inclusiv prestațiunile în natură, în timp de război. În anul 1716 Papa a acordat împăratului 400.000 florini, sumă foarte mare pentru vremea aceea, ca ajutor pentru războiul cu Turcii din 1716—1718 și 100.000 florini în contul decimeii anuale din Milan și Neapole⁵⁾. În timpul războiului din 1768—1774, Frederic al II-lea al Prusiei, a plătit Rusiei anual, ca subsidii, 500.000 Taleri⁶⁾, deci un milion de Florini sau 400.000 Ruble⁷⁾, pe care le privea ca pe un sacrificiu dureros și ca o povară foarte grea⁸⁾; iar Turcia promisese Austriei, în afară de Oltenia, ca subsidii, prin convențiunea încheiată la 6 Iulie 1771, 10 milioane de Piastru, adică 20.000 de pungi a câte 500 de Piastru⁹⁾, sau 11.250.000

1. Ioan D. Condurachi, *Istoricul sistemelor monetare în Țările Române până la 1867*, București, 1934, la pag. 20.

2. Uhlirz, *op. cit.*, vol. II, partea I-a, pag. 350.

3. M. Kogălniceanu, *op. cit.*, pag. 102 (Socoteala din 3 Iulie 1775 a sumelor secrete cheltuite de Thugut cu ocazia semnării convențiunii pentru cesiunea Bucovinei).

4. A se compara cu datele lui Raicevich, cf. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, ed. II-a, Buc. 1928, vol. IV, pag. 242/43.

5. Oswald Redlich, *op. cit.*, „Das Werden einer Grossmacht - Österreich 1700—1740”, la pag. 202.

6. Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 155.

7. Bruno Gebhardt, *op. cit.*, vol. II, pag. 371.

8. Reinhold Koser, *König Friedrich der Grosse*, ed. III-a, Stuttgart, Berlin, 1905, vol. II, pag. 455.

9. Hurmuzaki, *Documente*, vol. VII, Nr. 59, la pag. 87.

Florini, după socoteala Vienei¹⁾. Însfârșit, suma pe care Turcia se obligă, prin tratatul de pace dela Kuciuk-Kainargi, s'o plătească Rusiei ca despăgubire de război a fost de 4 milioane și jumătate de Ruble adică $7\frac{1}{2}$ milioane Piaștri²⁾.

Mai amintim că tezaurul mult lăudat al Prusiei, în anul 1740, la moartea lui Frederic Wilhelm I și la urcarea pe tron a lui Frederic al II-lea, a fost de 10 milioane Taleri³⁾. După războiul pentru succesiunea Austriei, în cei 8 ani de pace până la izbucnirea războiului de 7 ani, marele rege a reușit din nou, grație unor mari economii, să adune în tezaurul statului 13.377.919 de Taleri⁴⁾. În anul 1786, la sfârșitul domniei sale, se aflau în tezaur 51.302.010 Taleri⁵⁾.

Maria Tereza n'a găsit în casa statului, la începutul domniei ei, decât 87.000 Florini; războiul pentru succesiunea Austriei a înghițit 80 milioane de Florini și cel pentru succesiunea Bavariei 30 milioane Florini⁶⁾. Datoria publică crescuse, în războiul de șapte ani, dela 118 milioane la 217 milioane⁷⁾; în anul 1761 era cât pe aci să provoace o bancrută de stat, atingând cifra fantastică de aproape 500 milioane Florini. Spre sfârșitul domniei împărătesei, veniturile anuale ale Statului se cifrau la 54 milioane de Florini, din care aproape o treime, adică 19 milioane, proveneau din impozite directe. Belgia și Lombardia, la un loc, vărsau 10 milioane, Ungaria numai $3\frac{1}{2}$ milioane anual; 22 milioane proveneau din impozite indirecte. Întreținerea curții imperiale necesita ea singură 6 milioane anual⁸⁾.

Primii ani de domnie ai lui Iosif al II-lea au fost caracterizați printr'o bună gospodărie și excedente bugetare, în urma reducerii cheltuelilor, dar încurcăturile externe și acțiunile sale războinice au înghițit mai târziu mulți bani, așa că regimul său a eșuat și din cauza deficitului

1. Arneth, *Briefe der Kaiserin Maria Theresia an ihre Kinder und Freunde*, vol. I, pag. 4, nota 2.

2. Carl Ritter von Sax, *Geschichte des Machtverfalles der Türkei bis Ende des 19 Jahrhunderts und die Phasen der orientalischen Frage bis auf die Gegenwart*, ed. II-a. Viena 1913, pag. 107. art. II din articolele separate ale tratatului dela Kuciuk-Kainargi, tipărit de Ghenadie Petrescu, D. A. Sturdza și D. C. Sturdza, „Acte și documente relative la istoria renascerei României”, vol. I, București 1888, Nr. 31, la pag. 138—39.

3. Bruno Gebhardt, *op. cit.*, vol. II, pag. 313.

4. Idem, pag. 328.

5. R. Koser, *op. cit.*, vol. II, pag. 501.

6. Bruno Gebhardt, *op. cit.*, vol. II, pag. 335.

7. Uhlirz, *op. cit.*, vol. II, partea I-a, pag. 349.

8. B. Gebhardt, *op. cit.*, vol. II, pag. 335—36.

financiar, datoria publică ridicându-se iarăși la peste 360 milioane de Florini ¹⁾).

Cum concepția mercantilistă acorda o importanță hotărâtoare balanței comerciale, guvernele susținând prin toate mijloacele și dirijând creșterea producției manufacturiere în interior, ocrotind-o prin tarife vamale protecționiste, aproape prohibitive, căutând, în acelaș timp, să stimuleze și să ridice la maximum exportul, pentrucă considerau bilanțul excedentar ca cel mai bun semn a importanței economice pentru o țară, ca cea mai fidelă expresie a averii naționale și ca cel mai sigur indiciu al bunei stări generale, amintim și câteva date din această categorie, cu privire la marile puteri comerciale și maritime ale timpului. În secolul al 18-lea, importul Angliei a crescut dela 6 milioane Pfunzi Sterlingi la 18 milioane, iar exportul dela 6½ la 19 milioane; importul Franței dela 93 la 568 milioane Livre, iar exportul dela 122½ la 494 milioane. Comerțul exterior al Țărilor de Jos se cifra, la sfârșitul secolului, la 260—300 milioane de Florini ²⁾).

În anul 1752 exportul Prusiei se cifra la 22.625.992 Taleri, iar importul la 16.954.955 ³⁾).

În acest cadru general, ne oferă însă posibilități mai corespunzătoare și mai apropiate pentru înțelegerea valorii economice și financiare a Țărilor Române faptul că, Prusia Vestică, în afară de orașele Thorn și Danzig, pe care Frederic al II-lea o dobândise în 1772, la prima împărțire a Poloniei și o prețuia ca un aport financiar așa de important la veniturile statului, încât îi da puțința să ridice, în sfârșit, efectivul oștirii sale la mărimea pe care o socotea absolut necesară încă din 1752, pentru siguranța statului, n'a dat, în anul 1779, judecat ca foarte bun, decât 2.111.000 Taleri ⁴⁾). La început, administrația prusiană numai cu greu a reușit să scoată și din bogata Silezie, — mărul de discordie între cele două fruntașe state germanice și cauza marilor crize europene și a războaielor generale dela mijlocul veacului, „piatra cea mai de preț din coroana sa”, cum o caracteriza Maria Tereza ⁵⁾), de a cărei pierdere împărăteasa nu s'a putut consola niciodată — suma necesară pentru

1. Ernst Benedikt, *Kaiser Ioseph II 1741—1790*. Viena 1936, pag. 156 și 158 Uhlirz, *op. cit.*, vol. II, partea I-a, pag. 386.

2. Wilhelm Langenbeck, *Geschichte des Welthandels der Neuzeit*, Leipzig, fără dată, pag. 83.

3. Bruno Gebhardt, *op. cit.*, vol. II, pag. 328.

4. R. Koser, *op. cit.* vol. II, pag. 497.

5. Guglia, *op. cit.*, vol. I pag. 162.

acoperirea cheltuelilor noii provincii, evaluate, în 1742, la 3.365.000 de Taleri ¹⁾).

Banul fiind încă „scump și rar” ²⁾, avea o putere de cumpărare foarte mare, mai ales în Țările Române. Dar și în Transilvania, un domeniu așa de întins ca cel al Făgărașului, obținut, în anul 1765, de „Națiunea Săsească” în deplină posesiune pentru 99 de ani ³⁾ nu aducea, în 1773, după cum mărturisea primarul Sibiului din acel timp lui Iosif al II-lea, decât un venit anual de 15 mii de Florini, ceea ce, după părerea sa, „reprezenta o afacere foarte avantajoasă, căci achiziționarea domeniului costase numai 200.000 de Florini ⁴⁾).

Iar Michael Conrad de Heidendorf, notarul orașului Mediaș din timpul călătoriei împăratului în Transilvania și însoțitorul său în districtul Târnavei, membru marcant și bine situat al patriciatului săsesc, și-a încheiat însemnările acestui an din autobiografia sa, prin cuvinte de nestăpânită bucurie și mulțumire deoarece realizase un venit anual total de 1213 Florini, sumă foarte importantă, rezultată mai ales din comerțul de vinuri, ce întrecea cu mult toate așteptările sale ⁵⁾. Judecătorii numiți în Moldova, în urma dispozițiilor reformatoare din 1741, primiau, după cum spune cronicarul Ioan Canta, 50 lei leafă pe lună ⁶⁾”.

Prețurile unor articole de mare consum, notate de Heidendorf în autobiografia sa, ca, de pildă, 1 găleată de grâu=4 Florini, una de porumb=1,50 Florini, 1 butoi de vin vechi=60 Florini, unul de vin nou=27—30 Florini, o vită de greutate mijlocie=20 Florini, sau o vacă de lapte=18 Florini ⁷⁾, ne pot da o idee justă a valorii banului din acea vreme, dacă ținem seama că lumea și, îndeosebi, funcționarii, se plâneau tocmai atunci de scumpete ⁸⁾ și că prețul multor produse agricole erau mai ieftine în Moldova și Muntenia, ca în Transilvania ⁹⁾. În 1767 doi boi de jug costau în Moldova 12—13 lei, ocaua de carne,

1. R. Koser, *op. cit.*, vol. I, pag. 397.

2. I. Minea, *op. cit.*, pag. 237.

3. Friederich Teutsch, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk*, vol. II, Sibiu 1907, la pag. 138.

4. Jurnalul inedit citat al lui Iosif al II-lea, în notațiile dela 30 Mai 1773.

5. Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, Sibiu 1880, vol. XVI, pag. 489.

6. I. Minea, *op. cit.*, pag. 163.

7. „Archiv des Vereins”, XVI, pag. 497.

8. Idem, pag. 465.

9. Idem, pag. 458—59 (Vinul) și 439 (Vitele).

la Iași, 3—4 parale, o oaie 1 leu sau 1 Piastru. Deabia în 1775, prețurile s'au dublat ¹⁾).

Din confruntarea cifrelor de mai sus cu cele cuprinse în raportul generalului Barco reese destul de clar că, situația Principatelor Române era, și după atâția ani de grea și păgubitoare ocupație rusească, din punct de vedere al finanțelor publice, destul de bună. Regimul fanariot n'a fost, nici sub acest aspect, o epocă de așa tragică decădere. după cum s'a susținut ²⁾ sub influența afirmațiilor exagerate, din anul 1824, ale medicului Marc Philip Zalony ³⁾. Realitatea corespundea mai bine tabloului sumar, dar luminos, pe care i l-a făcut, îndeosebi din punct de vedere cultural, N. Iorga, în „Istoria Românilor prin călători” ⁴⁾. Dacă facem abstracție de factorul politic, de slăbirea excesivă a puterii Țărilor Române, care, nefiind un apanaj exclusiv al pericadei fanariote, a avut totuși drept urmare repetate și dureroase ciuntiri teritoriale, prin anexarea temporară a Olteniei, rectificările de graniță amintite și răpirea Bucovinei și a Basarabiei, răul principal, cu influențe fatale și îndelungate mai târziu, l-a înfățișat, după cum bine s'a scos în evidență, „atmosfera grea morală”, provocată de corupție, de lățirea necinstei și a spiritului de intrigă în păturile superioare ale societății, odată cu răirea până la totală dispariție a caracterelor adevărate ⁵⁾.

Dar fiscalitatea de multe ori excesivă, din cauza lăcomiei turcești de nesăturat, a fost o racilă mai veche, moștenită într'o măsură agravată, din epoca premergătoare a secolului al XVII-lea. Majoritatea veniturilor economiei publice, stoarse din obligațiuni care împovărau populația, au trecut și în acea vreme hotarele, trebuind să fie întrebuintate, în timpul lui Gheorghe Ștefan în Moldova și a domnului martir, Constantin Brâncoveanu, în Muntenia, după cum arată actele și condițiile rămase dela ei, primele de acest fel, la satisfacerea pretențiilor de tot felul și din ce în ce mai mari ale statului suzeran și ale înalților săi

1. I. Minea, *op. cit.*, pag. 145 inclusiv nota 3, alte prețuri la pag. 159, 160, 179—180, 203 și 244. Despre valoarea și cursul Leului, la pag. 154, nota 2 și pag. 212, nota 1, ca și I. Condurachi, *op. cit.*, pag. 21; alte prețuri din 1769 de Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, ed. II, vol. III, Buc. 1929, pag. 8.

2. De exemplu D. Onciul, *Din istoria României*, ed. II-a, București, 1913, p. 88, sau chiar I. Lupaș, *Istoria Românilor pentru cursul superior de liceu*, ed. X, București 1935, la pag. 240.

3. I. Minea, *op. cit.*, pag. 144; Broșura lui Zalony, *Despre Fanarioși*, tradusă în românește cu o prefață de Iorgu P. Balș, a apărut și în „Biblioteca pentru Toți” Nr. 152—155.

4. Ed. II-a, vol. II, București 1928, pag. 170—173.

5. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, partea I-a, București 1942, pag. 226.

demnitari ¹⁾. Fără ca cererile turcești să fi scăzut, unii fanarioți, în special Constantin Mavrocordat, „despotul luminat și filantropul dela Dunăre”, cum i s'a spus de unii ²⁾, au putut totuși să amelioreze și să raționalizeze sistemul de percepere al impozitelor, suprimând anumite dări neeconomice și apăsătoare ³⁾. Măsurile financiare din complexul reformelor structurale octroiate ⁴⁾ de Constantin Vodă Mavrocordat, reducând marele număr de impozite existente ⁵⁾ au realizat, cel puțin în parte și pentru moment, ceea ce zadarnic s'a trudit să facă, în cuprinsul întinsului său imperiu, Iosif al II-lea, când, sub înrâurirea doctrinei economice fiziocrate ⁶⁾, a voit să introducă un impozit general și egal asupra venitului proprietăților imobiliare, care, stârnind „un uragan” de proteste vehemente, de numeroase refuzuri de plată și unele demisii demonstrative și răsunătoare, a trebuit să fie abandonat ⁷⁾.

Cu această ocazie, trebuie semnalată, în treacăt, asemănarea surprinzătoare, ce există, în numeroase privințe, între Domnul fanariot, administratorul efemer al unor țărișoare nelibere, și ambițiosul monarh dela Viena, ultimul moștenitor conștient, ajuns pe tron, al măreției imperiale, pe care a dorit s'o refacă, în spiritul și cu mijloacele timpului său, în cadrul spațiului central-european.

Cu toate nepotrivirile de origină, tradiție, mediu social și spiritual, situație, sferă de acțiune și competență, autoritate și putere, între aceste două proeminente personalități aproape contemporane, coincidentele dintre ele sar în ochi până și în anumite atitudini exterioare ale felului lor de comportare. Astfel, după cum se critica la Iosif al II-lea că prea era accesibil tuturor, că oricine avea posibilitatea să pătrundă până la el pentru a-și spune păsul, că împăratul primea fără deosebire petițiunile ce i se dădeau și asculta toate plângerile ⁸⁾, tot așa și cronica atribuită lui Enachi Cogălniceanu imputa lui Constantin Mavrocordat,

1. George N. Leon, *Istoria economiei publice la Români*, București, 1924, pag. 88—96.

2. I. Minea, *op. cit.*, pag. 208.

3. I. Minea, *op. cit.*, pag. 134 și mai ales pag. 206—207.

4. I. C. Filitti, *Despre reforma fiscală a lui Constantin Vodă Mavrocordat*. București, 1928. (Extras din „Analele Statistice și Economice”, No. 5—6), la pag. 4.

5. I. Minea, *op. cit.*, pag. 132.

6. Dr. Othmar Spann, *op. cit.*, pag. 36—51 și Charles Gide și Charles Rist, *Istoria doctrinelor economice dela fiziocrați*, traducere rom. de G. Alexianu, ed. V, București 1926, pag. 11—78, în special pag. 61—70.

7. Ernst Benedikt *op. cit.*, pag. 150—158 și Mitrofanov, *op. cit.*, vol. I, pag. 417 urm.

8. Mitrofanov, *op. citat*, vol. I, pag. 18.

că „uşile divanului erau deschise şi multă vorbă cu prostimea avea, că atâtea le dedeze obraz, cât nu putea nime din boeri ca să zică măcar cât de puţin lucru vreunui ţăran, că îndată striga la Vodă şi pentru un lucru de nimica a unui ţăran cât de prost, făcea pe un boier mare mascara şi-l închidea“¹⁾.

Adversitatea, surdă sau făţişă, împotriva acestor cârmuitori de state aşa de inegale, respectaţi şi admiraţi de unele cercuri străine²⁾, dar neînţelesi şi neiubiţi de opinia publică a ţărilor lor³⁾, contestaţi chiar şi de urmaşi⁴⁾, cu o viaţă familiară la fel de sobră şi de curată⁵⁾, de o modestie şi un desinteres personal puţin obişnuit, dedicându-se exclusiv împlinirii datoriei aşa cum credeau că le-o impune locul ce-l deţineau⁶⁾, dornici să facă o bună gospodărie şi să curme nedreptăţi şi rele înrădăcinate printr'un complex de reforme în sectoarele principale ale alcătuirii de stat⁷⁾, cu o pronunţată înclinare spre măsuri centralizatoare⁸⁾ şi funcţionarism⁹⁾, şi o predilecţie vădită de a se

1. Cf. Minea, *op. citat*, pag. 208.

2. Pentru Iosif II, Mitrofanov, *op. citat*, vol. I, pag. 29—30 şi A. Michiels, *op. citat*, pag. 130—131, iar pentru Constantin Mavrocordat, I. Minea, *op. citat*, pag. 156, 127, 122.

3. Pentru Iosif II, Mitrofanov, *op. citat*, vol. I, pag. 15—19, iar pentru Mavrocordat, Minea, *op. citat*, pag. 248, 119, 110, 106, 103—104, 102, 121, 161.

4. Bibliografia lucrărilor în limba germană adversare lui Iosif II, la Rich. Char-matz, *Wegweiser durch die Literatur der österreichischen Geschichte*, Stuttgart, Berlin 1912, pag. 49. ca şi Heinrich Ritter von Srbk, *Gestalten und Ereignisse aus Österreichs deutscher Vergangenheit*, Leipzig 1942 (Universal Bibliothek Nr. 7535) la pag. 43—44. Istoriografia maghiară în întregime ca şi cea a Saşilor din Transilvania condamnă, din motive egoiste, domnia împăratului reformator. Cum este apreciat Constantin Mavrocordat de istoriografia română, I. Minea, *op. citat*, pag. 103, 113 şi urm.

5. Mitrofanov, *op. citat*, vol. I, pag. 102—103. Minea, *op. citat*, pag. 124 şi 248.

6. Mitrofanov, *op. citat*, pag. 104, 105—106. Minea, *op. citat*, pag. 124.

7. Mitrofanov, *op. citat*, vol. I şi II, tratează pe larg, în capitole separate, despre reformele administrative, militare, financiare şi economice, judecătoreşti, sociale şi, în special, a stării ţăranilor, bisericeşti şi şcolare ale împăratului. I. Minea se ocupă deasemenea de reformele administrative şi judecătoreşti, social-politice şi fiscale, ca şi de preocupările culturale ale lui Const. Mavrocordat, care intenţiona să înfăptuiască o totală reorganizare a vieţii de stat; pag. 97, şi aproape aceleaşi expresii la pag. 100; la fel pag. 103.

8. Mitrofanov, *op. citat*, vol. I, pag. VI—VII din introducerea de W. Schlitter şi pag. 235 urm.; pentru Mavrocordat, Minea, *op. citat*, pag. 166.

9. S. K. Padover, *Ioseph II*, Paris 1935, pag. 146 şi urm., iar pentru Mavrocordat, I. Minea, *op. citat*, pag. 166, 168—169, 170, 190—191, 233, vezi şi nota Nr. 4 la pag. 348.

informa direct și la fața locului de stările existente prin călătorii ¹⁾, a pornit dela păturile privilegiate, lovite în interesele lor exclusiviste de clasă ²⁾, în situația lor materială, poziția lor socială și în influența lor politică.

Neîntreținând un contact nemijlocit cu reprezentanții de frunte ai creației spirituale din vremea lor, ca Frederic cel Mare sau Ecaterina a II-a, și nefiind nici înfeodați unei anume ideologii ³⁾, acțiunea lor, influențată totuși de ambianța generală, raționalistă și umanitară a epocii, a ținut seama și a fost condiționată mai mult de realități, de marile probleme ale timpului care pretindeau o soluționare. Însă bunele lor intenții au eșuat și voința lor a fost înfrântă de împrejurări potrivnice, așa că n'au fost cruțați de aceeași soartă tragică, care i-a silit să renunțe, chiar ei înșiși, la opera lor. Constantin Mavrocordat numai în parte, prin nesocotirea, în ultimele sale domnii, a unora din măsurile luate ⁴⁾, iar Iosif al II-lea prin abolirea decretată la sfârșit, de pe patul de moarte, aproape a întregii sale legislații reformatoare ⁵⁾.

Din această cauză, de pe urma împăratului dela Viena a rămas mai ales o tulburare profundă în suflete, ⁶⁾, pe când domnia Voevodului Fanariot a avut și efecte pozitive și imediate.

În monarhia dunăreană regimurile aproape continui de reacție împotriva iosefinismului au compromis iremediabil soluția organizării politice a Europei Centrale și a Bazinului Dunărean sub egida imperială ⁷⁾, ne-

1. Despre Iosif al II-lea, reprezentantul diplomatic al Prusiei la Viena, spunea chiar, în bătaie de joc, că-și guvernează statul din căruța de poștă. Cf. Mitrofanov, *op. citat.*, vol. I, pag. 93. Predilecția lui Constantin Mavrocordat pentru călătorii e subliniată la I. Minea, *op. citat.*, pag. 168.

2. Mitrofanov, *op. citat.*, vol. II, pag. 852. Minea, *op. citat.*, pag. 246.

3. Mitrofanov, *op. citat.*, vol. I, pag. 89—93 și vol. II, pag. 846—48. Despre Mavrocordat, Minea, în art. citat, spune lucruri asemănătoare că „n'a fost un savant, un erudit”, pag. 239 și pag. 241, 242, 130, 149—150, 164.

4. I. Minea, *op. citat.*, pag. 235—236, 245—246—247.

5. Ernst Benedict, *Kaiser Joseph II*, pag. 242—43. Carl Freiherr von Fock, *Der österreichische Staatsrath (1760—1848)*, editat și continuat de Herm. Ig. Bidermann. Viena 1879, pag. 210—224. Ferdinand von Ziegler: *Die politische Reformbewegung in Siebenbürgen zur Zeit Josef's II und Leopold's II*, Viena 1881, pag. 62—65. Zenovie Păclișanu: *Luptele politice ale Românilor ardeleni din 1790—92*. București 1933 (Ac. Română. Mem. Sect. Ist. Seria III, Tom. I) pag. 1 (33)—20(52).

6. Victor Bibl, *Der Zerfall Österreichs*, vol. I Viena 1922, pag. 20 și urm. I. Minea, *op. citat.*, pag. și 247.

7. Noua idee de stat misionară născută din lupta împotriva Turcilor, dela Ferdinand I. Cf. Maja Depner, *Das Fürstentum Siebenbürgen im Kampf gegen Habsburg*, Stuttgart 1938, pag. 10—11. Roderich Goos, *Die Siebenbürgen Sachsen in der*

reușind decât să accentueze caracterul de artificialitate ale acestui conglomerat politic, ros de vicii organice. Perioada dualistă, prin sistemul conștient de desnaționalizare practicat cu înverșunare într-una din jumătățile statului bicefal, a sporit într-o măsură de nesuportat tensiunile interne, astfel că, după asasinarea arhiducelui Francisc Ferdinand, singurul urmaș la tron hotărât să reînceapă acțiunea de reconstrucție structurală intenționată de Iosif al II-lea¹⁾, concluzia firească n'a putut fi decât sfârșitul fatal al unei definitive sentințe de condamnare a factorilor de opresiune și exploatare privilegială, așa cum istoria a pronunțat-o în anul 1918, prin prăbușirea și destrămarea monarhiei austro-ungare.

În această ordine de idei, raportul generalului Barco este o verigă prețioasă, fiindcă mărturia sa ne îngăduie să descoperim, cel puțin în linii generale, realitatea de profuzime, nu cea de suprafață și de forme exterioare, a celor trei țări românești, Transilvania, Moldova și Muntenia, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, ca să putem deduce, din comparația ce se impune dela sine, starea socială a fiecăreia în parte și înțelege din simptomele caracteristice condițiilor epocii, viciile constitutive, șubrezenia temeliiilor și crăpăturile adânci ale marelui edificiu de stat imperial, ascunse încă de aspectul impresionant al unei fațade impunătoare. Căci expunerea sa, încheindu-se în semnalarea îngrijorată a pericolului iminent de emigrare a unei numeroase populații țărănești din provinciile mărginașe, și, în special, din Transilvania, în celelalte două Principate Românești, ne desvăluie, fără s'o intenționeze, situația insuportabilă de opresiune și de exploatare a majorității covârșitoare a populației din această țară, așa după cum s'a manifestat

---

Planung deutscher Südost Politik, Viena 1940. Dr. Heinrich von Srbik, *Mittel-europa. Das Problems und die Versuche seiner Lösung in der deutschen Geschichte*, Weimar 1937. Emil Lauber, *Metternichs Kampf um die europäische Mitte*, Wien, Leipzig 1939. Heinrich von Srbik, *Österreich in der deutschen Geschichte*. München 1936. *Österreichs-Erbe und Sendung im deutschen Raum*, editat de Iosef Nadler și Heinrich von Srbik. Salzburg-Leipzig, 1936. N. Iorga, *Originea și dezvoltarea statului austriac*. Iași 1918.

1. Victor Bibl, *op. citat*, vol. II, pag. 402 urm. Leopold von Clumecky, *Erzherzog Franz Ferdinands Wirken und Wollen*, Berlin 1929. Carl Freiherr von Baudolf : *Soldat im alten Österreich*, Iena 1938, pag. 151—172. Th. von Sosnosky. *Erzherzog. Franz Ferdinand*, 1929. Maurice Muret, *L'Archiduc François-Ferdinand*, Paris, 1932. Aurel C. Popovici, *Die vereinigten Staaten von Grosse-Österreich*, Leipzig 1906. Johann Andreas Freiherr von Eichhof. „Die geplante Gründung der Vereinigten Staaten von Grossösterreich. Das vorbereitete Thronmanifest des Erzherzogs.....”. Articol apărut în ziarul „Reichspost” din Viena, la 28 Martie 1926 (Nr. 87, an. 33). Const. Graur. *Cu privire la Franz-Ferdinand*, București 1935, este o răstălmăcire de rea credință fără nici o valoare, afară de aceia că trădează o anumită mentalitate.

peste zece ani în forme violente, atrăgând, pentru scurt timp, prin flacăra castelurilor incendiate și vedeniile de groază ale unei represii anarhice și răzbnătoare, degenerată în schingiuri de un sadism cutremurător, atenția surprinsă și compătimitoare a opiniei publice europene ¹⁾, prin izbucnirea revoluționară condusă de Horia, cea mai serioasă și mai importantă mișcare țărănească într'o vreme când raporturile dintre cultivatorii dependenți și proprietarii de pământ constituiau o chestiune de prim ordin în viața țărilor europene, formând preocuparea de căpetenie a monarhilor pe tărâm politic intern și obiectul principal al intervenționismului de stat, deoarece reprezentau marea problemă socială a secolului, la fel de spinoasă ca, în veacul trecut, cea a proletariatului industrial din Centrul și Occidentul continentului nostru ²⁾.

1. Nic. Densusianu, *Revoluțiunea lui Horia*, București 1884, pag. 6—11, 20, 21. Octavian Beu, *Răscoala lui Horia în arta epocii*, București 1935 și articolul său cu același titlu din *Revue de Transylvanie*, II/1—1935, pag. 6—77 ca și observațiile D-lui Zenovie Păclișanu în *Revista Fundațiilor Regale*, an. III, Nr. 6 Martie 1936, pag. 684—85. Al. P. Ilarianu, *Tezaur de monumente istorice*, vol. III, pag. 351—364. Hurmuzaki, *Documente*, vol. IX, partea II-a, pag. 133 urm. O. Podea, *Versuri italienești relative la revoluția lui Horia în Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, vol. VII (1931—35) pag. 556—59. Octavian Beu, *Răscoala lui Horia în corespondența împăratului Iosif II cu arhiducele Leopold de Toscana*. (Extras din volumul omagial fraților Lapedatu) București 1936. M. Auner, *Zur Geschichte des rumänischen Bauernaufstandes in Siebenbürgen 1784*, Sibiu, 1935; și recenziia D-lui D. Prodan în revista „Gând Românesc” din Cluj, an. IV/1 Ianuarie 1936, pag. 52.

În această notă nu se dă o bibliografie a revoluției lui Horia, ci s'au amintit numai lucrările în legătură cu eoul stărnit în străinătate de această mișcare.

2. Asupra problemei agrare și, în deosebi, a intervenționismului de stat din epoca nouă în favoarea cultivatorilor de pământ, lucrări moderne mai principale sunt : G. F. Knapp, *Die Bauernbefreiung und der Ursprung der Landarbeiter in den ältern Teilen Preussens*, 2 vol., Lipsca 1887. G. F. Knapp, *Die Landarbeiter in Knechtschaft und Freiheit*, Leipzig 1891. G. F. Knapp, *Grundherrschaft und Rittergut*, Lipsca 1897. Articolul „Bauer” și „Bauernbefreiung”, în vol. 2, ed. III-a din *Handwörterbuch des Staatswissenschaften*, Iena 1909, pag. 536—627. Carl Grünberg, *Die Bauernbefreiung und die Auflösung des gutsherrlich-bauerlichen Verhältnisses in Böhmen, Mähren und Schlessien*, 2 vol., Lipsca 1893—94. Carl Grünberg, *Studien zur österreichischen Agrargeschichte*, Lipsca 1901 (conține și Bucovina). Ludwig von Mises, *Die Entwicklung des gutsherrlich-bauerlichen Verhältnisses in Galizien 1772—1898*. Wien 1908. I. Acsady, *A magyar jobbagyság története*, 1906. I. Graf Maylath, *Das ungarische Urbarsialsystem*, Pesta, Lipsca 1838. Anton Mell, *Die Anfänge der Bauernbefreiung unter Maria Theresia und Iosef II*, Graz 1901. Emil Kun, *Sozialhistorische Beiträge zur Landarbeiterfrage in Ungarn*, Jena 1903. Joh. Graf Maylath, *Studien über die Landarbeiterfrage in Ungarn*. Jena 1905. Fritz Wolters, *Studien über Agrarzustände und Agrarprobleme in Frankreich 1700—1790*. Lipsca 1905. (Schmoller's Forschungen 22). Ad. Wahl, *Vorgeschichte der Französischen Revolution*, 2 vol. Tübingen 1905—1907. Henri Sée, *La vie économique et les classes sociales en*

Peripețiile dramatice și sângeroase ale mării revoluții franceze, declanșată după scurtul interval de numai 4 ani dela răscoala lui Horia, monopolizând aproape exclusiv interesul generațiilor contemporane și următoare, condiționat și de optica lor specific burgheză, a șters prea repede impresia produsă de mișcarea românimeii ardeleni în fruntea căreia a fost pus de soartă „țăranul de cremene”, Vasile Nicola, supranumit și Ursu, sfărâmat pe roată de înverșunarea oarbă și negativistă a elementelor parazitare suprapuse, reacționare și particulariste din aria spațiului carpato-dunărean. Din această cauză, nici până astăzi nu s'a putut ajunge la o înțelegere deplină a valorii reprezentative, a profunzimii și complexității faptului istoric concretizat în mișcarea lui Horia, ce cuprinde în dinamica de cataclism natural a vertiginoasei sale desfășurări și în substratul său de suferință multiseculară, nu numai tragicul intens al destinului românesc ¹⁾, exprimat apoi prin formele mai de suprafață ale luptei politice pentru existența și întregirea națională și, implicit, pentru o regenerare organică, în concordanță cu premisele etnice, a Bazinului Dunărean, ci și un moment culminant în evoluția generală a fenomenului agrar ²⁾.

În orice caz, imaginea folosită de un apreciat învățat străin, de altfel bine intenționat, care a comparat Transilvania secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a celui trecut cu „un liniștit lac politic” ³⁾, este

---

France au VIIIe siècle, Paris 1924. Henri Séc, *La France économique et sociale au XVIIIe siècle*, Paris 1925 (Col. N. A. Colin). Henri Séc, *Esquisse d'une historique du régime agraire en Europe au XVIIIe et XIXe siècles*, Paris, fără dată. Abel, A., *Agrar-krise und Agrarhönjunktur in Mitteleuropa von 13 bis 19 Jahrhundert*, Berlin 1935.

1. D-l P. P. Panaitescu, în substanțialul său articol din revista *Convorbiri Literare*, anul LXXIV N-rele 11—12, Nov.-Dec. 1941, nu acordă aceeași importanță străduințelor, sub diferite forme, ale poporului românesc de a reface unitatea Daciei romane, cu toate că împlinirea menirii sale atât ca sentinelă înaintată a civilizației, cât și ca mijlocitor al ei, a fost și este condiționată de realizarea acestei unități. De altfel această tendință fundamentală spre unitate etnică, condiționată și de ereditate și de structura pământului românesc, este cuprinsă ca element esențial și constitutiv în „ideia latină” „linia destinului nostru național”, cum o numește D-sa așa de frumos și de sugestiv, ca și în „trăirea națională” a ortodoxiei. Revoluția lui Horia, reprezentând un moment culminant „de eroism colectiv”, când elementele de credință și de națiune se valorificau încă printr'o luptă de caracter social. Arta epocii, însoțind figura lui Horia cu inscripția „Rex Daciae” a intuit prezența tendinței de unitate națională în mișcarea țărănilor ardeleni, nota socială, țărănească, constituind până astăzi specificul naționalismului român-transilvan.

2. Definit, mai mult sub aspect juridic, de D-l Valeriu Bulgariu, ca expresie a raporturilor dintre „țăran, pământ și stat”. Cf. *Revista Istorică Română*, V—VI/1935—1936, pag. 565.

3. R. W. Seton-Watson, *Histoire des Roumains*, Paris 1937, pag. 188.

dacă nu stranie, cel puțin, complet falsă, fiindcă nu ține seama de problema centrală, de cantitatea enormă de material exploziv acumulată în substratul social al țării, prin încăpățânarea neînțelegătoare a elementelor dominante, interesate la menținerea cât mai integrală a unui regim scandalos de anahronic, crunt și odios, față de care „mizeria” și „umilințele” Principatelor învecinate de sub stăpânirea fanariotă, apar deadreptul ca binefaceri demne de invidiat. Cel puțin acesta pare să fi fost sentimentul nemărturisit al generalului imperial la întocmirea raportului său și așa rezultă și din compararea descrierii cu cele constate de suveranul său, în ancheta întreprinsă de el personal cu un an înainte, în Transilvania.

Desigur că Iosif al II-lea nu și-a făcut prea mari iluzii când a pornit să viziteze, însfârșit ¹⁾, Ardealul, îndepărtata provincie a imperiului său, dar, ceea ce a văzut la fața locului, l-a scandalizat în cel mai înalt grad, cu toate că se obișnuise să aplece în toate părțile numai ne-mulțumiri îndreptățite, provocate de vicii de organizare, de scăderile administrației și, mai ales, de purtarea neomenoasă a proprietarilor feudali de pământ. Se spune chiar că, în cursul primei sale călătorii în Ungaria dela Apus de Tisa ar fi fost întâmpinat de un țăran care i-ar fi spus următoarele: „Milostive împărat! Patru zile de corvoadă pe săptămână, a cincea la pescuit cu stăpânul, a șasea la vânătoare, a șaptea închinată lui Dumnezeu, judecă, principe îndurător, dacă pot să plătesc contribuțiile și impozitele ²⁾”.

După ce s'a reîntors, în anul 1768, din vizita făcută în Ungaria-Banatul Timișoarei și Slavonia, împăratul se plângea într-o scrisoare adresată fratelui său Leopold, mare duce de Toscana, de dezordinea observată pretutindeni, mărturisindu-i că revine copleșit de plângeri ³⁾.

Asupra stărilor din Transilvania, Iosif al II-lea a fost pe larg informat de autoritățile civile și militare înainte de a porni la drum. Conte Iosif Maria de Auersperg, guvernatorul Transilvaniei, i-a scris, în raportul său dela 1 Aprilie 1772, situația grea a țăranimii căreia i se potrivea de minune termenul de „muncitor agricol forțat”, întrebuințat de un adânc cunoscător al problemei agrare, pentru caracterizarea cultivatorilor de pământ dependenți ⁴⁾, fiind silită să robotească

1. Iosif al II-lea intenționase mai de mult, încă din 1769, să facă o călătorie în Transilvania. Cf. Arneth, *op. citat.*, vol. X, pag. 771.

2. Alfred Michiels, *op. citat.*, pag. 229.

3. Arneth, *op. citat.*, vol. 7, pag. 462/63.

4. Carl Grünberg, *Die Bauernbefreiung*, vol. I, pag. 89 și 19.

4 zile pe săptămână cu palmele și 3 cu vitele¹⁾. Plângerile auzite de suveran, la fața locului, chiar din prima zi a sosirii sale în Transilvania, confirmă într'un totul și completează afirmația de mai sus cu amănunte care dovedesc că, în realitate, situația era chiar și mai apăsătoare. Astfel, împăratul notează, în Valea Hațegului, următoarele: „sonsten sind alle Dörfer mit Compossessoribus und kleinen Edel-leuten recht überhaufft, also zwar, dass in jeden 10 auch 20 Herren sind, welche zwar elend leben, din Unterthanen aber doch mjt Robothen hart halten, wie sich den mehrere beschwerten, dass sie im Winter zu 4 Tage Robbotheten mit ihrem Vieh und alle Tag zu Fuss mit der Hand, im Sommer alle Tag mit dem Vieh, aber auch alle Tag nach Belieben der Grundherren nicht allein 1 Mann, sondern auch Weib und Kinder zur Robboth angehalten würden”²⁾. A doua zi, întorcându-se dela Pasul Vulcan la Livadia, amintește din nou că „viele Bauern, die mehresten in allen Dörfern, beschwerten sich wieder die grausamen Robothen”³⁾. Apoi, în drum, dela Rupea la Sighișoara, i se prezintă un caz asemănător, chiar pe domeniul unui înalt funcționar,— pre-

---

1. „Es ist zwar anno 1769 utern 12 9-ber eine Urbarial Vorschrift herabge-dihen; aber ich muss Euer Maj. eingestehen, dass Sie ohnmöglich bestehen kann; zu dessen einigen Bewaiss will ich nur den ersten und dritten Punkt berühren; der erste Punkt lautet unter andern also: Ein jeglicher Unterthan wird gehalten seyn, wochentlich seinen Grundherrn 4 Tage hindurch mit der Handroboth, durch 3 Tage hingegen mit seinem Zugvieh zu dienen; dieses ist ja unerhört; denn auf dieser Art hat der Unterthan nicht allein keinen einzigen Tag für sich, sondern er muss auch an Sonntag und Feyertagen arbeiten, oder aber an einem Werktag eine doppelte Robboth abgeben; der dritte hingegen ist folgenden Inhalts; wenn ein in diesem Punkt berührter Unterthan aber vier Tage mit seinem Zugvieh zu robbothen, wie es dieser Punkt in dem darin enthaltenen Vorfällen gestattet, angehalten wird, so solle ihm das Brod, seinem Vieh aber im Sommer die Waide, im Winter hingegen das Dach angegönnet werden; dieses ist auch bedenklich, in Winter ist ja das Vieh dem Hunger eben so unterworfen als im Sommer und das Substitutum der Waide, oder des Grases oder Stall, sondern das Heu, Ursach wessen der arme Bauer sein Vieh entweder erlungern lassen oder aber ihm die Fourage ums Geld erkaufen muss; keines von beden, scheint mit der Billigkeit vereinbarlich zu seyn”.

Viena, Arhiva de Stat, Hofreisen Fasc. 7, Fol. 434 35.

2. Notația dela 21 Mai 1773, din jurnalul amintit de călătorie al lui Iosif al II-lea, păstrat în Arhiva de Stat din Viena, Hofreisen, Fasc. 7, foile 1-296.

3. Idem, notația din jurnal dela 22 Mai 1773. Se vede deci că, în realitate, situația țăranilor din Transilvania față de aceea a celor din Moldova și Muntenia era, în această privință și mai defavorabilă decât rezultă din cifrele comparative ale calculului D-lui I. Nistor (*Emigrările de peste Munți*, An. Ac. Rom. XXXVII, Mem. Sec. Ist. Nr. 20, Buc. 1915 la pag. 27 (841) și în *Rumänische Wanderungen aus Siebenbürgen* în *Revue Historique du Sud-Est Européen*, XVII, 1941, la pag. 150)

fectul județului —, chemat să apere legalitatea, dar care se simțea mai mult stăpân feudal, liber să facă ce pofteste și-i poate aduce venituri. „*Die Unterthanen von Obergespann Haller beschwerten sich erschrocklich über das harte Verfahren ihres Grundherren da sie beständig und die ganzen Wochen robbothen müssten, und viele dies mit so viel Personen als nur im Hauss sind. Es waren auch viele von ihnen aus dieser einzigen Ursache emigrirt, wie mich auch der Vice-Gespann Szandor von Alba-Inferior versicherte, dass allein aus 13 Dörfern 150 Familien emigrirt waren*”¹). Aproape nu e zi, în care paginile jurnalului său de călătorie să nu conțină asemenea plângeri. Michael de Heidendorf din Mediaș, însoțitorul său pentru o bucată de drum, amintește în autobiografia sa, pomenită în alt loc, care a fost folosită de majoritatea cercetărilor ca izvor principal pentru descrierea acestei vizite, și următoarea reclamație a țăranilor sași din comuna Boian, județul Târnava Mică, împotriva contelui Nicolae Bethlen, președintele guvernului țării și stăpânul lor de moșie. „*Ihre Majestät! Unsere Herrschaft der Graf Bethlen Miklos ruinirt uns völlig durch die viele Arbeit. Wir müssen ihm manchmal die ganze Woche arbeiten. Er gibt uns doch nichts zu essen, aber Schläge bekommen wir vom Praefectus fast alle Tage umsonst, wie mögen arbeiten was wir wollen. Er bringt uns an den Bettelstab*”... „*mehr als 50 Inwohner sind durchgegangen, und der Hattert liegt schier wüst. Wenn uns nicht geholfen wird, so geht das ganze Dorf zu Grunde*”. Românii din sat au și plecat aproape cu toții²).

Mentalitatea acestor nobili feudali și domni de pământ din Transilvania în secolul „luminilor”, e ilustrată mai bine peripecțiile aproape de necrezut ale procesului dintre contele Ioan Haller și baronul Nicolae Wesselenyi, povestite, pe baza actelor oficiale, de Oskar von Meltzl³), conștiinciosul editor al cronicei contemporane scrisă de savantul brașovean Georg Michael Gottlieb von Herrmann, în anii 1801—1802, adversar al activității reformatoare iosefine, rudă și prieten al memorialistului Heidendorf⁴).

1. Idem, notația din jurnal dela 1 Iunie 1773.

2. *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, vol. XVI/1880, pag. 481—84, vezi și la pag. 485—86 și 496, pasagiile referitoare la dijmă.

3. Ioseph Trausch, *Schriftstellerlexikon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der siebenbürger Deutschen*, vol. IV de Dr. Friedr. Schuller, Sibiu 1902, pag. 284—87.

4. Iulius Gross, articol biografic în revista brașoveană „Die Karpathen” anul I/1907, pag. 165—urm., introducerea la primul volum din „Altes und neues Kronstadt”, apărut la Sibiu, 1887, ca și Trausch, *Schriftstellerlexikon*, vol. II, Brașov, 1870, pag. 129—148 și vol. IV pag. 196—97.

Baronul Wesselenyi supărându-se cu vecinul său de moșie, coretele Haller, că nu i-a putut înapoia doi argați ce fugiseră la el, deoarece, între timp, unul din ei dispăruse fără urmă, și-a înarmat toți iobagii, vre o 540 de inși, cu puști, coase, furci, ghioage și, în fruntea acestei gloate, a pornit turbat, călare și cu sabia scoasă, spre castelul celui pe care-l socotea vinovat. Nu s'a mulțumit cu nici o explicație, ci, amenințându-și oamenii cu bătaia a câte o sută de vergi de cap, îi îndemna să spargă poarta spre a-i da posibilitatea să-și „moaie sabia în sângele lui Haller". Numai cu forța a putut fi împiedecat dela aceasta. La plecare, a mai luat cu el, ca prizonier, și pe un funcționar dela tabula regească ce n'avea nici un amestec în ceartă, ci, fiind din întâmplare oaspetele contelui, ieșise, la rugămintea acestuia, să dea explicări și să clarifice chestiunea. Procesul intentat pentru blasfemie, ofensă, punere de foc, provocare la duel, deținere de persoane și turburare a ordinii publice, s'a judecat în toate instanțele, ajungând până la împărat, care a decis ca vinovatul să fie condamnat la un regim sever de închisoare pe mai mulți ani. Sentința n'a putut fi însă executată decât după un timp oarecare și cu ajutorul armatei, pentrucă năbădăicșul baron s'a opus cu armele, în castelul său, autorităților ce veniseră să-l aresteze, fugind apoi și gășind adăpost în diferite alte conacuri ale prietenilor săi ¹).

După amnesteria sa și moartea împăratului Iosif al II-lea, acelaș baron Wesselenyi a ajuns unul din corifeii facțiunii nobiliare maghiare în dieta dela Cluj din 1791—1792 și în anii următori ²). În ședința din 21 Iunie 1791, când s'a citit în dietă „suplica popcrului român", el s'a ridicat, spre a reține, cu glasul său de tunet, pe membrii dietei ce voiau să părăsească ședința la vestea că un incendiu ar fi izbucnit într'unul din cartierele orașului, spunându-le să nu fugă în altă parte căci focul s'a aprins chiar aci și tot el a întrebat, cu intenția de a-l intimida și obține poate o declarație de desolidarizare, pe episcopul Bob, dacă cunoaște conținutul petițiunii auzite ³).

1. G. M. von Herrmann, *Das alte und neue Kronstadt*, vol. II, Sibiu 1887, pag. 22—25, nota 2.

2. Idem, vol. II, pag. 402—403.

3. Ferdinand von Zieglaucr, *op. citat*, pag. 521—546, îndeosebi pag. 537. Pe această relațiune se sprijină atât G. Barițiu, în vol. I din „Părți alese din istoria Transilvaniei". Sibiu 1890, pag. 532—542, cât și Teodor V. Păcățian în vol. I, ed. II-a din „Cartea de Aur", Sibiu 1904, pag. 132—38. Complectări necesare asupra atitudinii episcopului I. Bob aduc observațiunile D-lui I. Iupaș (*Contribuțiuni la istoria Românilor ardeleni 1780—1792*—Analele Academiei Române, Seria II-a, Tom XXXVII, Mem. Secț. Ist., București 1915) și Zenovie Păclișanu, *Luptele politice ale Românilor ardeleni*, Acad. Română, Mem. Secț. Ist., Seria III-a, Tom. I, Mem. 2, București 1923.

Este deci natural ca Iosif al II-lea, după ce a stat 55 de zile, dela 21 Mai la 14 Iulie¹⁾ în Transilvania, timp folosit, la maximum posibil, după cum spune el, pentru a se mișca în toate părțile, a învăța, a colinda, a se informa și a-și nota²⁾, înțelegând, acuma bine împrejurările locale și mentalitatea factorilor dominanți, mai aflând că și funcționarii însărcinați cu strângerea dărilor se îmbogățesc slăbind „pe contribuabili”³⁾, să fi plecat alarmat, condamnând, din adâncul sufletului său de om luminat și monarh conștient, stările nenorocite găsite în această țară, așa cum a făcut-o în rapoartele sale către Consiliul de Stat și împărăteasa Maria Tereza⁴⁾, când, între altele a făcut afirmațiile cunoscute, că și-ar face remușcări de conștiință dacă n’ar arăta că e grabnică nevoie de o reformă radicală, mai ales a regimului social-agrar, deoarece straturile conducătoare, stăpânite de intrigi și de dorința să poată exploata cât mai mult pe țăranii supuși, au făcut din iobag un sclav, ce trebuie să le slujească după bunul lor plac, așa că este suprinzător că acești săraci supuși români, fără îndoială cei mai vechi și mai numeroși locuitori, n’au fugit încă cu toții⁵⁾.

1. Vezi nota 3. la pag. 319--21.

2. Arneth, *op. citat.*, vol. X, pag. 151—153 și 230—231.

3. „Die Kontributionseinnehmer die mit Entkräftung des armen Contribuenten sich den Beutel flicken”—Viena, Arhiva de Stat, Hofreisen, Fasc. 7, la foile 334/335, ca și pasagiile din foile 434/35, reproduse în „Românii și Ungurii” la pag. 116.

4. Bogăția și valoarea materialului documentar cules de împărat, ca și importanța pe care i-o da, reese din cele relatate la pag. 28 a lucrării citate, de Hock-Biedermann, *Der österreichische Staatsrath.*

5. Menționate la pag. 118—120 din broșura „Românii și Ungurii”. Aceste mărturii, citate pentru prima oară de subsemnatul într’un articol rămas manuscris, care a fost pus la dispoziție D-lui prof. I. Lupaș, au fost menționate de Domnia-Sa într’o comunicare la Academia Română (*Împăralul Iosif II-lea și răscoala Românilor din Transilvania*—Mem. Secț. Ist. Seria III-a, Tom. XVI, Mem. 13, București 1935) precum și în diferite studii, articole și conferințe ținute de D-sa în Germania și au fost reproduse atât de D-l N. Iorga în broșura intitulată : *N. Iorga către E. S. Benito Mussolini*, București 1937, cât și, în parte, de D-nul C. C. Giurescu, în vol. III, partea I-a, București 1942, din Istoria Românilor, în curs de apariție la Fundațiile Culturale Regale, așa că au ajuns să fie cunoscute de cercuri largi. Fragmentele sunt citate din dosarul conținând jurnalul de călătorie al împăratului, rapoartele sale, ale înalților demnitari din Transilvania și dela Viena, ca și observațiunile consiliului de stat, ce se păstrează în Arhiva de Stat, sub cota Hofreisen, Fasc. 7. Citatele sunt luate din foile 820, 800, 782—783, și 801—802 din marele raport rezumativ al lui Iosif al II-lea întocmit pentru Maria Tereza, al cărui original îl formează foile 744 până la 824 ale întregului dosar ce se subîmparte în următoarele capitole :

I. Sämtliche militär Objecte, dela foaia 744 la 755.

II. Stand und Umstände, die Laage deren so genannten Gränitz Regimentern, ihre jetzige und künftige so wohl im Krieg als auch in Frieden, vorzusehende Nützbarkeit,

Judecata de mai sus, pe lângă că reprezintă o recunoaștere autorizată a ineficienței practice chiar și a timidelor măsuri decretate până atunci în Transilvania de guvernele imperiale pentru ocrotirea țăranilor și asanarea stărilor politice și sociale¹⁾, reprezintă și o dreaptă

ihre Bekostung und Denkunsart, sammt meinen Gedenken vor die Zukunft, dela foaia 756 la 761.

III. Die Laage des ganzen Landes, dessen Fruchtbarkeit, Handel, Umstände mit ihren Nachbarn, Population, Contribution, dessen Beschaffenheit, was man darüber sagt, entlich meine Meinung, dela foaia 774 la 785.

IV. Die Cameralia, die Umstände der Bergwerke, das Salzwesen, Mauthwesen, die Jura Coronalia, Fiskalitäten, die Zehenden wie selbe gebraucht werden, und was die Leute beym Thesaurariat, endlich was ich auch hiebey zuthun erachte, dela foaia 786 la 793.

V. Die politische Regierungsform, der Unterschied der Nationen, die Bedrückungen der Unterthanen, Comitats und Tabular Verfassung wie auch deren Stühlen, deren Besetzung, überhaupt Polizey, Sicherheit und Ordnung, Weege und Justuz Pflege wie auch meine Gedanken darüber dela foaia 794 la 815.

VI. Die Umstände der Verschiedenen Religionen, dela foaia 816 la 821.

VII. Das Sanitätz Wesen, dela foaia 822 la 824''.

Este interesant să menționăm și o părere înrudită cu a împăratului în această problemă a unui savant contemporan : „...bezüglich Siebenbürgens, wo das Magyarentum seit sechs Jahrhunderten als Eroberernation aussässig war, und durch die Mittel der Feudalität sich die mit der hörigen Bauernschaft das ganzen Landes geradezu vollständig identische wallachische Rasse unterworfen hat...". Joseph Redlich, *Das österreichische Staats und Reichsproblem*. vol. II, Lipsca 1926, pag. 261.

1. Două evenimente „seculare”, a spus istoricul și episcopul sas D. G. Teutsch, au avut o influență capitală asupra evoluției interioare a Transilvaniei sub Habsburgi : Diploma Leopoldină din 4 Dec. 1691 această „magna chartă” a noului drept public ardelean și Dieta dela Cluj din 1791, a cărei principală menire a fost să repună pe vechiul teren de drept și să garanteze prin măsuri de apărare mai solide, constituția țării ce fusese așa de mult zdruncinată, în deceniul premergător, de reformele iosefine”. (*Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde*, Neue Folge, vol. 24, pag. 8/9. Diploma Leopoldină (textul latin împreună cu diplomele complementare la Katona, *Historia critica regum Hungariae*, Buda 1778—1817, XXXV, pag. 753 și urm. și pag. 788 urm., traducere germană la Friedrich Schuller von Libloy, *Siebenbürgische Rechtsgeschichte*, vol. I, ed. II-a, Sibiu 1867, la pag. 158—168, iar traducerea română la Eugen Brote, *Cestiunea Română în Transilvania și Ungaria*, București 1895, anexa Nr. 8, pag. 24—30), legea constituțională de bază a Transilvaniei, a menținut aproape în întregime ordinea de drept privilegială și administrația existentă a țării, deoarece n'a fost un act octroiât de suveran, ci rezultatul unor tratative și a unui acord stabilit cu straturile ardeleni dominante, reprezentate în dietă, (J. Duldner, *Zur Geschichte des Übergangs Siebenbürgens unter die Herrschaft des Hauses Habsburg*, în *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*. Neue Folge vol. XXVII, pag. 408—450 și vol. XXX, pag. 178—253, A. Gräser, *Karaffas Project von 1690*, în *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*. Neue Folge, vol. I, pag. 162 și urm. și Oswald Redlich, *Geschichte Österreichs*, vol. VI, pag. 586—591). Așa încât orice încercare de înnoire și ameliorare a situației

apreciere a operii de reformator înfăptuită în Principatele vecine de Constantin Mavrocordat și de ceilalți domni fanarioți „plecați pres-

se izbea de opoziția dâră și eficace a privilegiaților, se frânga de egoismul necondiționat al sistemului beneficiarilor de aspirare politică și socială, ca și de exploatare economică, desăvârșit în epoca Principatului Autonom din ultimele două veacuri și recunoscut de noua autoritate imperială, a cărei acțiune de guvernământ s'a epuizat aproape complet într'o luptă sterilă și continuă cu factorii feudali și reacționari din dietă, deoarece li s'a promis, în mod solemn, prin punctele 2 și 3 ale Diplomei Leopoldine, respectarea tuturor favorurilor dobândite, așa cum au fost fixate și prin legile de opresiune de mai înainte, prin decretul tripartit al lui Verböczy, prin Approbate, Compilete și celelalte articole dietale, acordându-li-se chiar dreptul de a decide în dietă asupra tuturor chestiunilor de interes public și a celor privitoare la justiție, monarhul nerezervându-și decât dreptul de sancțiune și pe cel al unei instanțe supreme de apel. În special articolul 5, neadmițând la funcțiuni publice decât pe membrii celor trei națiuni privilegiate, le-a încredințând, cu drept de exclusivitate, toată administrația Transilvaniei. Nu e deci surprinzător ca o asemenea administrație să fi interpretat în mod abuziv și nedrept toate ordonanțele imperiale ce stabileau datoriile populației țărănești, anihilându-le complet efectul, după cum a constatat cu indignare Iosif al II-lea în cursul vizitei sale din Transilvania.

Teoretic, s'a adus o ușurare situației cultivatorilor de pământ prin hotărârile dietei din 1714, care a limitat obligațiile de muncă servilă pentru stăpânul de pământ la patru zile pe săptămână, iar pentru cei care n'aveau decât loc de casă, la trei zile, după voința domnului, fie în robotă cu vitele, fie cu palmele, ținându-se seamă și de depărtarea dela locuința celui obligat să rotească până la locul executării lucrului. Hotărîrea dietei n'a fost însă confirmată decât în anul 1742. Rescriptul regal din 25 Februarie 1747 a dispus apoi ca țăranii care posedă o „sesiune întreagă și vite să rotească cu ele trei zile pe săptămână, cei care n'au vite suficiente, 4 zile săptămânal numai cu palmele, cei care dețin numai un loc de casă și de curte 2 zile, cu palmele sau cu vitele, indiferent de învoelile mai vechi. Deoarece nici aceste dispozițiuni n'au fost aplicate, Maria Tereza s'a văzut constrânsă să dea, din proprie inițiativă, „ordinațiunea imperială din 12 Noembrie 1769" numită „certa puncta", care, referindu-se la articolul dietal din anul 1714 și la rescriptele din 20 Iunie 1742 și 25 Noembrie 1747, fixa iarăși obligațiile de muncă ale țăranilor, în general, așa cum fuseseră stabilite prin deciziile anterioare, însărcinând, în acelaș timp, guvernul transilvan să întocmească și un urbariu, care însă n'a fost făcut până la anul 1776, când a fost prezentat un proiect așa de necorespunzător, încât a trebuit să se dispună o nouă „regulă" în aceasta privință, prin comisiuni locale, ce aveau să se călăuzească după modelul celor din Ungaria. Nici această activitate n'a fost încheiată până la 1784, autoritățile din Transilvania reușind să împiedece, prin toate mijloacele, orice măsură în acest sens. Iosef A. Ritter v. Grimm, *Das Urbarialwesen in Siebenbürgen*, Viena, 1863, pag. 6—7, iar traducerea în limba germană a întregii ordonanțe din 1769 la pag. 28—36.

La această ordonanță a Mariei Tereza, care este mai puțin favorabilă țăranilor decât cele asemănătoare din Boemia din anul 1680 și 1738 (C. Grünberg, *Die Bauernbetreuung*, vol. I, pag. 130—134 și vol. II, pag. 5—10, respectiv vol. I, pag. 136—141 și vol. II, pag. 30—38), se referă, în mod expres, raportul din 1772 al contelui Auers-

timii”¹⁾. Se verifică astfel, și cu această ocazie, constatarea că, orice fenomen din evoluția istorică a poporului român nu poate fi înțeles în funcțiunea și valoarea sa adevărată, decât prin condiționarea necesară, raportându-l la centrul său firesc de viață națională din vechiul bastion dacic. Căci numai perspectiva pe care ne-o dă înălțimea podișului transilvan, ne permite o privire de ansamblu asupra întregului corp etnic românesc, ca să putem observa, în toată întinderea lor, reacțiunile sale organice la încercările sorții din scurgerea vremurilor, așa după cum din svâcnirile inimei putem simți la obârșie intensitatea de viață ce însuflețește un trup.

Cum totul, în istorie, ca și în viață, nu poate ajunge decât până la forme de desăvârșire relativă, în funcțiune de anumite condiționări specifice, mai ales de loc și de timp, tot așa deabia cunoașterea stărilor din Transilvania, mijlocită de ancheta împăratului în această țară, ne poate arăta temeinicia celor susținute de un contemporan, banul Mihail Cantacuzino²⁾, în istoria editată de frații Tunusli, despre opera de reformator a lui Constantin Mavrocordat, când spune că, în urma măsurilor luate de Domn în 1739 „țara a intrat în bună orânduială și mergea spre sporire și se aduna înti’insa locuitori de peste Dunăre și din Ungaria”³⁾.

Superioritatea vădită a Principatelor Române față de Transilvania, subliniată și de raportul generalului Barco, nu se datora deci

perg, guvernatorul Transilvaniei, când arată că dispozițiunile referitoare la munca servilă au fost răstălmăcite la obligația de lucru de trei zile cu vitele și 4 cu palmele, adică în total 7 zile, fapt confirmat de constatările personale ale împăratului din cursul vizitei sale în Transilvania. O asemenea răstălmăcire în defavorul țăranilor era cu atât mai ușoară din partea unor privilegiați a căror mare putere și autoritate în țară n’a fost redusă ca aceea a boerilor din Principatele Române în secolul al XVIII-lea, ci rămăsese neatinsă, fiindcă au reușit, profitând de împrejurări, să smulgă împăratului, prin Diploma Leopoldină, concesiunile constituționale arătate, cu cât toate celelalte restricțiuni din cuprinsul ordonanței erau anulate printr’o altă dispozițiune, ce prevedea că „supușii sunt ținuuți să dea cu conștiinciozitate domnilor lor de pământ toate beneficiile și prestațiunile ce sunt prevăzute de lege sau se găsesc în urbariile vechi, ori sunt stabilite prin înțelegeri benevole și decurg, în parte, din vechile condicii de legi ale țării, sau le sunt cunoscute din obiceiuri vechi și din uz neîntrerupt”. (Gimm, *Das Urbarialwesen*, pag. 32).

1. Cf. Minea, *op. citat.*, pag. 142, 206—207, 209 și I. C. Filitti.

2. Cf. Gh. Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al 18-lea*, vol. I. București 1926, pag. 147 și bibliografia la pag. 133.

3. Frații Tunusli [Mihail Cantacuzino], *Istoria politică și geografică a Țerei Românești dela cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774*, dată mai întâiu în limba grecească și tradusă de G. Sion—București 1863, pag. 50, cf. Minea, *Reforma*, pag. 99.

așa cum spune el, atât unei bogății mai mari în resurse naturale, cât, mai ales, situației incomparabil mai bune a țăranimii din Moldova și Muntenia.

În toate țările¹⁾ originea politice de ocrotire a țăranimei dependente trebuie căutată în considerații de ordin fiscal²⁾. Din protecția pământului impozabil a decurs și aceea a populației care alimenta tezaurul cu dările ce le plătea. Cu cât situația acestor locuitori era mai bună, cu atât creștea și capacitatea lor de plată, sporind veniturile publice necesare monarhilor pentru împlinirea unor cerințe multiple, create de un aparat de stat în plină dezvoltare, de un corp funcționăresc salarizat și numeros, ca și de armate tot mai puternice, în măsură să susțină politica imperialistă din perioada absolutismului luminat a epocii capitaliste.

Considerațiile de natură ideologică, umanitară sau cele izvorâte din noile doctrine economice³⁾ sunt posterioare și n'au decât un caracter secundar, suprapunându-se numai, accentuând și inobilând un principiu de guvernământ produs de nevoi materiale și izvorât din dinamica dezvoltării istorice.

Fanariozii, obligați, pe de o parte, să-și procure venituri cât mai importante spre a putea satisface pretențiile financiare din ce în ce mai numeroase și mai excesive ale imperiului suzeran, ale înalților săi demnitari și ale bancherilor din Constantinopol dela care și-au împrumutat sumele necesare cumpărării domniei, pe de altă parte constrânși să nu provoace nemulțumiri interne prea mari ca să nu fie scoși prematur din scaun de Turci, — care, în epoca lor, de declin atât din motive personale, posibilitatea unor ocazii noi de câștig, cât și de frică, ca nu cumva aceste regiuni nevralgice și de hotar să provoace intervențiile vecinilor mai puternici, în plină ascensiune, erau foarte plecați să dea ascultare și curs plângerilor și intrigilor de tot felul — au izbutit să iasă cu multă iscusință dintr'o asemenea grea și necruțătoare dilemă.

1. Un tablou rezumativ foarte sugestiv a stărilor agrare din China, Japonia, India, Orientul apropiat, Bazinul Mediteranean, Anglia, Franța, Germania, Prusia, Austria, Rusia și Polonia se mai găsește și în lucrarea, editată postum, a marelui sociolog german, Max Weber, intitulată „Wirtschaftsgeschichte”, apărută la München și Lipsa în anul 1923, la pag. 95—106.

2. C. Grünberg, *Die Bauernbefreiung*, vol. I, pag. 119—125 și Max Weber-op. citat., pag. 75.

3. Influența doctrinei fiziocrate asupra legislației de ocrotire a țăranimei dependente la G. Fr. Knapp, *Die Bauernbefreiung*, vol. I, pag. 137/38.

Domniile lui Constantin Mavrocordat, mai ales primele, au constituit o încununare fericită și pentru țară, ale strădaniilor îndreptate în acest sens. Voevodul, așa cum ni-l descrie Neculce, a fost „prea mic de stat și de făptură prost și căutătură încrucișată și vorba lui înecată, deară la hire era înalt, cu mândrie vrea să se arate”¹⁾, a reușit însă, pornind dela realități, dela condițiile date, să înfăptuiască un complex de reforme salutare, care-i dau dreptul să fie socotit între precursorii practici ai fiziocratismului²⁾. Valoarea lor nu poate fi micșorată de obiecția generalului rus Bauer, după care reformele n’ar fi fost decât „un regulament fiscal pentru augmentarea veniturilor”³⁾, căci în afară de împrejurarea că și aiurea, după cum am văzut, cauza inițială a intervenționismului de stat în favoarea țărânilor au format-o nevoile financiare, la Constantin Mavrocordat tocmai măsurile sale fiscale au impus, ca o concluzie logică și necesară, o îmbunătățire a situației cultivatorilor de pământ prin desființarea de fapt a dependenței lor personale și prin stabilirea zilelor anuale de muncă.

Într’adevăr, raționalizarea impunerilor și contopirea dărilor personale într’una singură, scutirea de impozite a boerilor dregători, a mânăstirilor și a preoților cu intențiunea de a crea astfel o elită ierarhizată de conducere și „supunerea la dări a tuturor celorlalte categorii care până atunci se bucurau de oarecare avantagii fiscale”⁴⁾, a tins, în

1. Cf. I. Minea, *op. citat.*, pag. 155.

2. Cf. I. Minea, *op. citat.*, pag. 130.

3. Cf. I. Minea, *op. citat.*, pag. 149.

4. Cf. I. C. Filitti, *Despre reforma fiscală a lui Constantin Vodă Mavrocordat*, pag. 13. Este probabil că Domnul a fost influențat, la acordarea privilegiilor pentru boerii dregători și familiile lor, de anumite stări existente în Turcia, o țară fără structură aristocratică, pe care le cunoștea bine din propria sa familie, fiindcă demnitatea de mare dragoman scutea pe deținătorul acestei înalte slujbe împreună cu întreaga sa familie, casă și slujitorime, de toate impozitele și vămile. cf. Alexandre A. C. Stourdza. *Alexandre Mavrocordato L'Exapovite*. Extras din revista „L'Hellénisme” Februarie 1912, Paris, la pag. 24.

Constantin Mavrocordat punea, de fapt, accentul pe funcție, așa că noua clasă a boerilor dregători nu mai reprezenta o categorie nobiliară în sensul vechi, întemeiată pe proprietatea de pământ și pe privilegiile pe care acestea i le confereau. Ca în toată activitatea sa reformatoare, Domnul fanariot n’a siluit deci nici prin această măsură împrejurările și stările locale, ci s’a folosit numai de evoluția existentă, când slujbele au ajutat pe mulți să-și păstreze și sporească moșiile, în timp ce alții, din cauză că nu ocupau demnități, au fost siliți să se declaseze, odată cu pierderea stăpânirii pământului.

Boerii din epoca fanariotă, așa lipsiți cum au fost de tradiție și de o conștiință de clasă, au simțit totuși, instinctiv, schimbarea profundă însăși a rostului lor social prin reformele lui Mavrocordat și, din această cauză, au rămas adânc nemulțumiți, încercând, pe toate căile, să le abroge, ceea ce le-a și reușit în parte, cu toate că Domnul le-a acordat în schimb compensații materiale destul de însemnate.

primul rând, la formarea acelei clase unitare de „țărani birnici”¹⁾, înăuntrul căreia orice altă diferențiere de natură juridică nu-și mai avea rostul și nici efect practic, după cum a și dovedit contopirea obligațiunilor lor de muncă în același număr de zile²⁾.

Dezrobirea cultivatorilor de pământ în dependență personală, fie direct, prin răscumpărare sau iertare, ca în Muntenia³⁾ fie pe cale indirectă, prin asimilarea lor de fapt cu oamenii liberi, ca în Moldova⁴⁾,

1. N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes*, vol. II, pag. 158/159 și I. Minea *op. citat*, pag. 141.

2. În Februarie 1740, Constantin Mavrocordat a dispus, pentru Muntenia, că orice locuitor pe moșia altuia, va munci pentru stăpânul său câteva zile pe an; în 1746 acelaș Domn a hotărât că rumânii boerești și mânăstirești, dacă se vor întoarce, vor lucra 6 zile pentru stăpânul moșiei, fixând „implicit acest număr de zile de clacă pentru cultivatorii liberi”.

Grigore Vodă Ghica (1748—75) a confirmat numărul zilelor de clacă pentru cultivatorii liberi la 6.

La 1780 Alexandru Ipsilanti a urcat la 12 numărul zilelor de lucru pe an pentru cultivatorii de pe moșii, cu dreptul de a se învoi cu stăpânul și pentru mai puține zile, hotărîre care a rămas în vigoare până la codul lui Caragea dela 1818, numărul zilelor de clacă rămânând fixat la 12 anual chiar și când prin învoeli anterioare datorau mai puțin. Caragea a interzis, în mod expres, învoelile dintre proprietari și clăcași pentru mai puțin de 12 zile, adăugând chiar încă 2 pe an. În Moldova, Constantin Mavrocordat, fixează, în Noembrie 1741, pentru locuitorii de pe moșiile mânăstirești și ale unor slobozii domnești, date unui boer „claca și poșlușanii” la 6 zile pe an, iar în Ianuarie 1742 stabilește că „vecinii vor lucra după obicei, ceilalți se vor învoi” câte zile să lucreze, adăugând că lucrul va fi de 12 zile anual, repetând măsura și în 1743. În 1744 Ion Mavrocordat confirmă lucrul de 12 zile pe an, iar în 1749 Constantin Mavrocordat, prin actul încheiat la Trei Ierarhi, stabilește că vecinii vor lucra câte 24 de zile pe an, slujind numai un bărbat pentru fiecare casă, rămânând un timp oarecare deosebirea de 24 zile de lucru pentru foștii vecini, 6—12 pentru ceilalți. În 1755 Matei Ghica dispunea ca oamenii de pe moșia unei mânăstiri să lucreze 12 zile pe an, 6 vara și 6 iarna, Scarlat Ghica în 1757 fixează pentru băjenarii care se vor întoarce numai 6 zile de lucru, 3 vara și 3 iarna, pentru ca în 1758 C. Racoviță să permită locuitorilor de pe satele mânăstirești să lucreze 24 zile anual, dacă lucrul după obiceiul vechi li se va părea prea greu. În 1760 I. T. Callimachi obligă pe toți locuitorii unui sat să lucreze 12 zile. Proprietarii au silit însă pe Grigore Ghica să dea, la 1 Ianuarie 1766, un nou așezământ, prin care se prevedea, cu excepțiunea regiunilor de graniță, 12 zile anual de lucru, 4 primăvara, 4 vara și 4 toamna, fixându-se și cantitatea de muncă ce trebuia săvârșită, așa că, de fapt, numărul zilelor de lucru se ridica la 17—18 anual. Acest așezământ a fost învit, în 1768, de Grigore Calimah. În 1775, anaforaia boerilor prin care cereau ca locuitorii de pe moșie să le lucreze din câte 10 zile una, n'a fost admisă de Domn. Deabia în 1777 s'au mai adăugat două clăci, așa că numărul zilelor de lucru s'ar fi urcat, de fapt, la 27 pe an. cf. I. C. Filitti, *Proprietatea solului*, pag. 213, 214, 215, 215/216, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225.

3. Filitti, *Proprietatea solului*, pag. 215 și Minea, *op. citat*, pag. 213 și urm.

4. Filitti, *Proprietatea solului*, pag. 223.

au fost, în complexul de reforme înfăptuite de Constantin Vodă Mavrocordat între anii 1733—1758¹⁾, două evenimente de mare însemnătate, care, chiar dacă n'au rezolvat problema agrară²⁾, scoțând totuși pe țărani de sub jugul boerilor³⁾, au suprimat anumite elemente ale

1. Minea, *op. citat.*, pag. 152—153.

2. Minea, *op. citat.*, pag. 130—131.

3. Este foarte greu de stabilit în ce măsură putem vorbi de feudalism în Țările Române, așa cum arată Dl. A. Boldur, *Istoria Basarabiei*, vol. I, Chișinău, 1937, la pag. 14—30, întrucât caracterizarea acestui fenomen constituie din nou o problemă mult discutată de știința contemporană, fără ca să se fi putut ajunge la un consens nici cu privire la statele din sfera de radiație occidentală, unde sistemul a luat naștere și a ajuns la deplină desvoltare.

Astfel, după unii, Ungaria medievală ar fi reprezentat, în secolul al 14-lea, sub dinastia de Anjou, chiar un stat feudal tipic. (Heinrich Mitteis, *Der Staat des Hohen Mittelalters-Grundlinien einer vergleichenden Verfassungsgeschichte des Lehnszeitalters*, Weimar 1940, pag. 457, a se mai vedea și *Lehnrecht und Staatsgewalt-Untersuchungen zur mittelalterlichen Verfassungsgeschichte*, de același autor, apărută la Weimar în 1933, ca și recenziia acestei lucrări de W. Kienast în *Historische Zeitschrift*, vol. 158.I, 1938 la pag. 3—51), pe când după alții, n'ar putea fi socotită în această categorie, ci, ca și Polonia, într'una specială, a „statelor privilegiate”. (Otto Hintze, *Wesen und Verbreitung des Feudalismus*, Berlin 1929, Sonderausgabe aus den *Sitzungsberichten der Preussischen Akademie der Wissenschaften*, Phil.-Hist. Klasse XX, *Typologie der ständischen Verfassung*, în *Historische Zeitschrift*, 141.II 1929, pag. 229—248 și *Weltgeschichtliche Bindungen der Repräsentativverfassung* în *Historische Zeitschrift*, 143/I 1930, pag. 1—47; alte lucrări noi și importante asupra feudalismului mai sunt: Marc Bloch, *La Société Féodale—La Formation des liens de dépendance*, cu o bogată bibliografie, Paris 1939 apărută în colecția *L'évolution de l'Humanité*, dirijată de Henri Berr, J. Calmette, *La société féodale*, 1932, din colecția Armand Colin, capitolele respective din J. Calmette, *Le monde féodal*, Paris, în colecția „Clio”, Otto Brunner—*Land und Herrschaft—Grundfragen der territorialen Verfassungsgeschichte Südost-Deutschlands im Mittelalter*, Baden bei Wien 1939, Alfons Dopsch, *Der deutsche Staat des Mittelalters*, din volumul „Das Mittelalter in Einzeldarstellungen”, Viena 1930, pe lângă cele puțin mai vechi ale lui G. v. Below, *Der deutsche Staat des Mittelalters*, vol. I, e. l. II-a, Lipsca 1925 și H. Spangenberg, *Vom Lehnstaat zum Ständestaat*, München, Berlin 1912). Credem însă, după cum bine s'a observat, că, statele privilegiate n'au reprezentat decât una din formele sistemului feudal. (Dr. Alexander Marcuse, *Die Repräsentativverfassung in Europa bis zum Durchbruch des Absolutismus*, Berlin 1935, în *Ebering Historische Studien* Nr. 277, la pag. 35). Chiar una exagerată, în multe direcții, ca orice formulă de import.

În ce privește Ungaria, Domnul prof. Lupaș a expus considerațiile ce stau împotriva recunoașterii autenticității bulei din anul 1000 prin care Papa Silvestru al II-lea ar fi trimis regelui Ștefan I, zis cel Sfânt, celebra coroană de aur, conferindu-i, în același timp, împreună cu titlul de rege apostolic și excepționale privilegii de jurisdicție bisericească ca răsplată pentru hotărîrea de a pune țara sa sub ascultarea scaunului pontifical. (I. Lupaș, *Mitul „Sacrei Coroane” și problema transilvană*, în volumul III din *Studii, Conferințe și Comunicări Istorice*, Sibiu 1941, la pag. 294—311). Obiecțiile D-sale nu infirmă însă decât faptul conferirii coroanei ca obiect, ca giuvaer, fără să atingă

ordinei feudale existente și în Principatele Române, reintroducând nemijlocit masele largi ale populației agricole în agrenajul organizației

și cealaltă latură a problemei, a structurii feudale de stat, înfățișată de simbolul „sacrei coroane” și pe care știința maghiară a încercat s'o transforme într'o teorie constituțională originală, proprie geniului național al acestui popor, după cum a arătat recent un învățat slovac. (Josef Karpat, *Die Lehre von der heiligen Krone Ungarns im Lichte des Schrifttums*, în *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Jahrgang 6, Heft 1, Breslau 1941, la pag. 1—54). Acest aspect, care, prin speculațiile juridice ale lui Verböczy, atribue formelor de stăpânire feudală înțemeiate pe proprietatea nobiliară, un caracter constituțional de colorit național, identificând statul cu clasa privilegiatilor, cu membrele coroanei, stând la baza dreptului public transilvan, s'a transformat într'un instrument juridic de dominație asupra acestei țări, evoluând neîncetat spre acel sistem de opresiune, mereu invocată de straturile ardeleni când vorbeau de paza și apărarea instituțiilor și libertăților constituționale, mulțumită cărorar exclusiv, pe de o parte, au izbutit să mențină o suprastructură statală străină de realitatea etnică a bastionului ardeleni, iar pe de altă parte să urmeze o direcție politică particularistă, dictată, atât de interese egoiste, față de spațiul central european, cât și de comandamentele geopolitice ale locului ce gravita, în mod firesc, spre regiunile dela Sud de Carpați, spre Gurile Dunării.

Deci nu ca simbol al unității teritoriale, ci numai ca mijloc de stăpânire privilegială, doctrina sacrei coroane a fost o realitate, fiind foarte probabil că, după ce formele feudale au pătruns, odată cu creștinismul catolic, din regiunile vecine ale Germaniei de Sud, din fosta Austrie și Bavarie, în Ungaria, împăratul Otto al III-lea, într'un moment de apogeu al puterii imperiale, să fi investit, în calitatea sa de cap și de conducător suprem al întregii lumii occidentale și al unității sale spirituale și de credință, ca și pe Boleslav al Poloniei, pe Ștefan I, cu însemnele puterii regale, atribuind statului său rolul de avântpost al acestei comunități, (Albert Brackmann: *Kaiser Otto III und die staatliche Umgestaltung Polens und Ungarns*, Berlin 1939 și *Zur Entstehung des Ungarischen Staates*, Berlin 1940—, Aus den Abhandlungen der preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil. Hist. Kl. an. 1939 Nr. 1 și an. 1940, Nr. 8, iar ca o completare necesară pentru înțelegerea situației generale din evul mediu, Albert Brackmann, *Der mittelalterliche Ursprung der Nationalstaaten*, Berlin 1936, Sonderausgabe aus den Sitzungsberichten der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse XIII, ca și Walther Kienast, *Die Anfänge des europäischen Staatensystems im späteren Mittelalter*, Auszug aus der *Historische Zeitschrift* 153/2, München, Berlin 1936). În orice caz termenul de „sacra coroană” se constată a fi fost folosit chiar și în documentele Voievozilor noștri: așa, de pildă, în salvconductul eliberat pentru toți neguțătorii din această țară de Ștefan cel Mare, la 10 Iulie 1475, al cărui original se păstrează în arhiva dela Brașov sub cota Ab. I bb III Nr. 439 se spune: „Ștefan Voevod, din mila lui Dumnezeu Doam al Țării Moldovei, dăm și am dat această scrisoare a noastră, făgăduim și am făgăduit tuturor neguțătorilor din *sfânta* coroană ungurească acestea.....” cf. I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, Buc. 1913, pag. 329/330 la Nr. CXIV. Deasemenea și în tratatul încheiat la 12 Iulie 1475 cu regele Matei Corvin se folosesc termenii: „..... regni Hungarie et Corone Sancte.....” sau „..... sacrae Corone.....”, cf., *Idem*, la pag. 331 și 334, Nr. CXI,VI.

Este deci evident că numai fericita integrare și concursul prețios al lumii occidentale, ca și adoptarea formelor politice, sociale și de cultură apusene, au dăruit

de stat, astfel că generalul Barco era îndreptățit să afirme, în raportul său,¹⁾ că, în aceste țări, nu mai există săteni supuși, în înțelesul de oameni situați în afară de cadrul propriu zis al statului, așa cum era

poporul maghiar, în evul mediu, un stat cu o întindere așa de mare, pe care nici forța sa numerică și nici însușirile sale etnice creatoare nu i le-ar fi putut câștiga, după cum a dovedit evoluția istorică de mai târziu, când, departe de a împlini misiunea ce i s'a încredințat, „regnul marian” a constituit elementul principal de avarhie și de dizoluție în Bazinul Dunărean, care a provocat catastrofa dela Mohaci din 1526, a favorizat pătrunderea puterii otomane până aproape de Viena, pentru ca eliberarea sa, după aproximativ 150 de ani, s'o primească iarăși dela armatele imperiale victorioase.

În trecutul Moldovei și al Munteniei n'au existat nici ierarhia și nici formele de legătură și de investire feudală (Filitti, *Proprietatea solului*, pag. 108/100). Anumite elemente ale sistemului feudal se pot constata însă și în aceste țări, ca de pildă, concesiunea, la proprietarii de pământ, a dreptului de jurisdicție asupra locuitorilor de pe moșia lor (Filitti, *Proprietatea solului*, pag. 131 și 131/132), ceace desigur, constituie un caz caracteristic de patrimonializare, de apropiățune a funcțiilor publice și de suveranitate ale statului, de transfer de putere, de transformare a drepturilor publice în anexe ale dreptului de proprietate agrară. (Dr. A. Marcuse, *op. citat*, pag. 40). Chiar și un savant foarte gelos să atribue statului medieval feudal cât mai mult caracter de drept public ca istoricul german G. v. Below (vezi autobiografia sa, apărută în „*Geschichtswissenschaft der Gegenwart in Selbstdarstellungen*” vol. I, Lipsca 1925, pag. 1—49), care a respins teoria dezvoltării puterilor teritoriale, ajunse, spre sfârșitul evului mediu și în epoca modernă, la un grad înaintat de suveranitate statală, din proprietăți feudale privilegiate de pământ, investite treptat, în raza domeniului lor, cu anumite drepturi de caracter public, în special de jurisdicție inferioară, a trebuit totuși să recunoască ca una din caracteristicile sistemului feudal înstrăinarea de drepturi statale la particulari. (G. v. Below, *Vom Mittelalter zur Neuzeit*, Leipzig 1924, pag. 6 și 7, în colecția *Wissenschaft und Bildung* Nr. 198), după cum acelaș autor a stabilit și că înțelesul de stat feudal este mai larg și nu se reduce numai la stări întemeiate pe legături de vasalitate, (*idem*, pag. 4; toată problema e tratată mai pe larg în cartea sa, intitulată „*Territorium und Stadt*”, apărută în ediția II-a la München și Berlin, în 1923, ca volum al 11-lea din „*Historische Bibliothek*”).

Asemenea înstrăinări sunt în esență identice cu renunțările Domnilor noștri, prin scutiri și dăni, la drepturi regaliene în favoarea unui proprietar, acesta devenind stăpân absolut pe domeniul său, nefiind, față de oamenii de pe acest pământ numai proprietar sau stăpân, ci și judecător și deținător al puterii publice, (Filitti, *Proprietatea solului*, pag. 199), astfel că, implicit, oamenii de pe moșia sa, erau scoși, într'o măsură oarecare, din organizația de stat, spre a deveni supuși nemișloți ai unei puteri particulare locale.

1. Vezi anexa I-a. Afirmația sa, după care țărani nu trebuiau să lucreze pentru proprietarii lor decât 12 zile pe an, se referă numai la obligația formală, (vezi nota Nr. 2 dela pag. 347). De asemenea și aceea care susține că țărani erau liberi să se mute nu poate avea în vedere decât favorurile speciale acordate de Domni celor înstreinați care reveneau la locul lor de baștină, ceilalți neputându-se muta decât cu permisiunea Domnului (cf. Minea, *op. citat*, pag. 245).

cazul în Transilvania, unde, după cum am văzut, lupta straturilor pentru apărarea instituțiilor constituționale, adecă pentru menținerea neschimbată a formei privilegiate de stat, s'a terminat cu falimentul final al iosefinismului și prin victoria deplină a regimului de exagerată opresiune, instituit după răscoala din 1437 și fixat de codificarea răzbunătoare a lui Verböczy¹⁾.

Diferența în tratamentul țăranilor pe cele două versante ale Carpaților, ce s'a arătat chiar dela constituirea Principatelor Române ca state, — raporturile dintre proprietari și muncitorii de pământ fiind mai ușoare în Moldova și Muntenia decât în țările vecine, din cauză că Domnii doreau să populeze regiunile întinse câștigate dela Tătari la mijlocul veacului al XIV-lea²⁾, — s'a accentuat deci și mai mult, punând conducerea imperiului vecin în fața uneia din cele mai grave și mai alarmante probleme, aceea a despopulării Transilvaniei în urma emigrațiunilor tot mai numeroase și mai mari, simptomul cel mai izbitor prin care se manifesta nemulțumirea profundă a maselor rurale cu regimul politic, stările sociale și condițiile economice impuse de forma de guvernământ și sistemul administrativ ale straturilor dominante.

(Va urma)

Const. Sassu.

---

1. J. A. v. Grimm, *Das Urbarialwesen*, pag. 5; Schuller von Libloy, *Siebenbürg. Rechtsgeschichte*, vol. I, ed. II-a, pag. 125 și urm., ca și Ioseph Bedeus von Scharberg, *Die Verfassung des Grossfürstenthums Siebenbürgen*, Viena 1844.

2. I. C. Filitti, *Clasele sociale în trecutul românesc*, (conferință) București 1925 (extras din *Convorbiri Literare*, Februarie și Aprilie 1925), pag. 2.

RĂSCOALELE DIN MOLDOVA ÎN ANUL 1831 ÎMPOTRIVA REGULAMENTULUI ORGANIC

Epoca Regulamentului Organic a fost plină de frământările acestora care, boieri și țărani, se socoteau nedreptățiți de unele dispoziții ale acestei legiuri impuse de Rusia.

La început lupta a fost dusă pe ascuns, interesații stând în umbră. Prin manifeste anonime în limbile română, franceză, germană și greacă, afișate noaptea pe la sfârșitul lunii Ianuarie 1831, la Iași, pe la casele marilor boieri, pe la diferite autorități, pe la colțurile străzilor și pe la prăvălii, se amenința cu răscoala. După cum ne spun documentele, boierii mai mici au fost bănuți, dela început, ca autorii acestei opoziții. Ei aveau pică pe boierii mari pe care, se svonea, i-ar fi favorizat Regulamentul Organic în pregătire, și tot ei încearcă să-și atragă și pe țăranii care se tem ca să nu le pună Rușii noi sarcini grele, arătându-se ca un fel de protectori ai lor.

Autoritățile au luat măsuri severe dublând străjile și făcând cercetări. În noaptea de 25 Ianuarie, generalul Mircovici însoțit de colonelul Makaroff, de hatman și de agă, a făcut o descindere la locuința spătarului Antohi Sion, în Iași. Hârțiile găsite la el au fost confiscate iar el a fost arestat. Între hârții s'au găsit scrisori dela boieri mici din provincie, de exemplu dela un oarecare Asanachi Danu și dela spătarul Stamatiu, ambii din Focșani, precum și dela alți boieri din localitățile Bârlad, Piatra, Galați, Botoșani și Huși, toate pline de nemulțumiri împotriva Regulamentului Organic.

A doua zi după arestarea lui Sion, la 26 Ianuarie, au fost trimiși în pomenitele localități, pentru confiscarea hârțiilor și prinderea vinovaților, aga Alexandru Balș și spătarul Vasile Beldiman.

În timpul acesta la Iași, vicepreședintele divanului, generalul Mircovici, a numit un „comitet” sub președinția colonelului Makaroff și alcătuit din boierii : vistiernicul Iordachi Catargiu, hatmanul Constantin Paladi și aga Alexandru Rosetti, pentru a cerceta pe complotiști.

Arestarea lui Sion a avut drept urmare că în noaptea de 28—29 Ianuarie au fost din nou răspândite manifeste în care se spunea : „Unul este arestat, mii sunt însă liberi și pregătesc o ploaie de pietre ca să crape capul celor mari”.

Amenințarea n'a fost desprețuită și pentru paza caselor marilor boieri s'au dublat patrurile de noapte.

Din provincie aga Alexandru Rosetti a adus, dela boierii bănuți și arestați, un sac de scrisori. Pe baza dovezilor a fost arestat, la Bârlad, postelnicul Ioan Jora, și în altă parte, un Sturdza.

Din cercetarea întregului material găsit la cei arestați, desigur și după cercetarea acestora, s'au găsit numai doi vinovați mari, cari au și fost duși la București : Sturdza și Sion. Aceștia, deși erau acuzați că au făcut propagandă pentru nesupunere la recrutarea cerută de Regulamentul Organic ca fiind dăunătoare țării, n'au fost băgați în închisoare, ci au fost puși sub pază la comandamentul rus al orașului „până după săvârșirea lucrărilor”¹⁾ Regulamentului Organic când, probabil, urmau să fie judecați²⁾.

Fie că prin blândețe a voit Kisseleff ca să îmbuneze pe boieri și svonul cu judecarea arestaților va fi fost intenționat răspândit spre a produce impresie, fie că cei arestați nu vor fi fost prea vinovați, fapt cert e că atât cei aduși dela Iași la București cât și cei arestați în acest din urmă oraș, din aceleași motive, au fost puși în libertate³⁾.

În luna Martie suntem în plină revoltă a țăranilor din Moldova împotriva recrutării așa cum o prevedea Regulamentul Organic. Explicația cauzelor revoltei ar fi aceasta : în decursul vremii s'a pierdut cu totul tradiția unei oștiri și țăranii, obișnuți acum numai cu mun-

1. Post. Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre*. Tomul II, Iași 1857, p. 182.

2. Hurmuzaki, XVII, doc. din 21 Febr. 1831, p. 245. Pentru cele spuse până aici să se vadă : Hurmuzaki, X, doc. din 4 Febr. și 26 Apr. 1831, p. 452—453, 455—456 ; Hurmuzaki, XVII, doc. din 4 Febr. 1831, p. 244 ; Hurmuzaki, XXI, doc. din 28 Ian., 4, 11, 16, 18 Febr. 1831, p. 326, 327, 328, 329—330 ; G. Sion, *Suveniru contimporanc*, București 1888, p. 403—404. S'au mai ventilat de către contemporani și veștile că autorii rășcoalelor ar fi sau Rușii care ar dori să aibă motiv pentru a prelungi ocuparea Principatelor, sau chiar Turcii prin neșuțătorii lor. (Probabil Turcii voiau să creeze dificultăți Rușilor). Se dă chiar numele unui colonel turc Arif Bey care, venit în Principate sub motivul de a cumpăra cai, ar fi avut amestec la rășcularea satelor. Din acest motiv a fost trimis sub escortă, împreună cu toată suita lui de 30 de persoane, peste Dunăre. Vezi : Hurmuzaki, XXI, doc. din 18 Febr., 15 și 27 Apr. 1831, p. 330, 357 și 361—362 ; Anexa IV.

3. Hurmuzaki, XVII, doc. din 18 Martie 1831, p. 246.

cile lor liniștite și care se repetau automat din an în an, și nedându-și seama de valoarea și necesitatea unei armate pământene chiar așa mică cum o prevedea noualegiuire, apoi fiind și ațâțați, s'au socotit năpăstuiți prin această obligație și s'au răscolat în aproape întreaga Moldovă ¹⁾. Documentele ne semnaleză revolte în districtele Roman, Bacău, Neamțu, Hârlău, Vaslui, Huși, Iași, Galați.

Țăranii se arătau cu atât mai îndârjiți, cu cât în Basarabia, deși era tot stăpânire rusească, locuitorii nu fuseseră supuși nici unei recrutări ²⁾.

Toate știrile arată că răscoala a fost organizată, țăranii acționând după un plan unitar, sub capi aleși din rândurile lor. La intrarea fiecărui sat era un țăran de pază. Când acesta nu putea împiedica intrarea în sat a cuiva pe care-l socotea primejdios, dădea un semnal, alții trăgeau clopotul, și locuitorii erau gata de apărare cu uneltele de lucru : coase, securi și furci. Există un sistem de semnalizare de zi și de noapte, care lega sat de sat. Ziua semnalizarea se făcea prin ridicarea unui drapel roșu, pe un deal, unde era înfipt un stâlp în acest scop, iar noaptea prin aprinderea unei cantități de fân, pregătită din timp lângă stâlpul drapelului. Când un sat n'ar mai fi putut rezista împotriva celor care ar fi venit să silească la supunere pe locuitori, aceștia erau înțeleși să dea foc satului cu ajutorul unei legături de fân pe care fiecare țăran o avea pregătită ³⁾.

Dar țăranii nu s'au mulțumit să ia numai măsuri locale de prevedere. Dorind ca să se revină asupra ordinului de recrutare au recurs și la mijloace de intimidare, amenințând că vor arde Iașii ⁴⁾. Aceeași amenințare și la Galați unde, se pare, că s'a ajuns și la ciocniri cu autoritățile și trupele de ocupație. În acest oraș răscolății nu vor fi fost puțini dacă au izbutit să pună pe fugă 200 de Cazaci. Cu ocazia acestei ciocniri nici capul autorității ținutale locale, ispravnicul, n'a fost respectat. Acesta, după cum ne spune o știre contemporană, și-a pierdut și papucii în fugă ⁵⁾. Și acest ispravnic a scăpat încă cu bine.

1. Deși recrutarea pentru miliția pământeană a produs nemulțumiri atât în Muntenia cât și în Oltenia, locuitorii acestor provincii nu s'au răscolat. Vezi : Hurmuzaki, XXI, doc. din 16 Febr. 1831, p. 329.

2. Hurmuzaki, X, din 21 Apr. 1831, p. 454—455.

3. Hurmuzaki, X, doc. din 21 și 26 Apr. 1831, p. 454—456; Hurmuzaki, XXI, doc. din 8 Apr. 1831, p. 353.

4. Hurmuzaki, X, doc. din 21 Apr., citat.

5. Hurmuzaki, X, doc. din 11 Apr. 1831, p. 454.

Ispravnicul Kogălniceanu dela Hârlău a fost grav bătut încât a trebuit să fie pus sub îngrijire medicală la Botoșani ¹⁾.

Față de această răscoală care lua din ce în ce mai mari proporții, autoritățile n'au trecut dintr'odată la represalii armate ci s'au încercat întâi tratative pentru lămurirea masselor. I.a Ungurii din ținuturile Bacăului și Romanului care ar fi fost mai mulți de 40.000, a fost trimis un reprezentant al misiunii catolice. Încercarea acestuia n'a avut nici un rezultat căci țărani nu s'au supus decât după o luptă cu armata.

În alte districte au fost trimiși boierii Conachi, Catargi și bătrânul Teodor Balș ²⁾. Deși nu ni se spune care a fost rezultatul mijlocirii acestora și nici cum au fost primiți de răsculați, bănuim că nu li s'a făcut mare cinstită căci țărani erau porniți și nu menajau pe acei care căutau să-i liniștească, indiferent cine erau acele persoane. Astfel proprietarul moșiei Deleni din ținutul Hârlăului a rugat pe Bașchievici, aghiotantul vicepreședintelui divanului, generalul Mircovici, ca să liniștească pe țărani. Aceștia l-au despuiat de hainele sale și pentru a-și răzbuna suferințele lor trecute, l-au îmbrăcat în sdrențe ³⁾.

Poate tot în înțelegere cu țărani revoltați dezertau din oștire și unii dintre acei care fuseseră recrutați. Cu aceștia s'a procedat cu mare severitate și celor prinși li s'ar fi dat câte 300 de lovituri de băț, fapt care era socotit de viceconsulul prusian dela Iași, inginerul Margotti, ca nelalocul lui în momente atât de critice ⁴⁾.

Nemulțumirile, mai ales împotriva boierilor și a mitropolitului din Moldova care au semnat Regulamentul Organic, sunt mari. Țărani ar voi acum ca să se scape cu totul de boieri. Hotărâți să reziste până la capăt, țărani se înarmează luând, de unde pot, puști, pulbere și plumbi. Pentru acei fără arme, Țigani au făcut 8.000 de sulite. Lumea e în panică mai ales la Iași și unii caută și să-și pună la adăpost ce au mai de preț, prin biserici care datorită felului construcției, sunt mai puțin expuse focului ⁵⁾.

În seara de 19 Aprilie, Margotti ne dă și ora, la orele 10, s'au răspândit la Iași, din nou, manifeste împotriva Regulamentului Organic și a mitropolitului.

---

1. Hurmuzaki, X, doc. din 21 Apr. citat.

2. Hurmuzaki, X, doc. din 4 Martie 1831, p. 453.

3. Hurmuzaki, X, doc. din 21 Apr. 1831, citat.

4. Hurmuzaki, X, doc. din 21 Apr. 1831, p. 454—455.

5. Hurmuzaki, X, doc. din 26 Apr. 1831, p. 455—456

Dar împotriva Regulamentului Organic se ridică pe față nu numai țărani răsculați la spatele cărora trebuie să admitem pe unii mici boieri—și o dovadă ar fi manifestele în limbi străine pe care țărani nu le știau—, ci chiar și mici slujbași ai administrației satești. Astfel este cazul cu vornicelul Toderășcu care a refuzat să primească un exemplar al Regulamentului Organic¹⁾. Și acest slujbaș nu va fi fost singurul care a procedat astfel.

Făță de marele număr de răsculați, cam 60.000, Rușii au fost siliți să aducă forțe militare din Muntenia²⁾. Acestea sunt generalitățile cunoscute asupra revoltei țăranilor. Amănunte mai multe avem asupra răscoalei dela Săbăoani care a fost unul din marele focare ale răscoalei.

Oficialitatea socotind ca mai apți pentru serviciul militar pe Ungurii stabiliți în Moldova, a hotărît să înceapă recrutarea în satele locuite de aceștia. Nevoind să se supună, locuitorii din toate satele, înarmându-se, s'au strâns la Săbăoani ca la 7.000 de oameni³⁾. Prima încercare a generalului rus Bigidoff și a Cazacilor trimiși cu el n'a dat nici un rezultat. Trupele văzând dârzenia locuitorilor și probabil având instrucțiuni ca să evite o ciocnire, s'au retras cu hotărîrea ca să-i supună prin viclenie. Renunțând, pentru un timp oarecare, la recrutarea în satele ungurești, s'a început această operație în satele românești învecinate. Văzând că satele lor nu mai sunt amenințate de recrutare, Ungurii s'au retras pe la gospodării. Generalul Bigidoff aflând acest lucru, a venit în zori de zi cu două batalioane din garnizoana Roman și a înconjurat Săbăoanii. Locuitorii totuși, poate din cauză că manevra a fost făcută prea încet, au avut nu numai timpul să se strângă în cimitirul satului înconjurat cu zid, ba chiar să primească ceva ajutoare și din satele vecine înștiințate prin sunete de clopot. Se spune că s'ar fi strâns în cimitir ca la 400 de oameni. La somațiunile comandantului rus ca să se supună și să înceteze tragerea clopotului, au răspuns prin împușcături. Faptul acesta a fost semnalul luptei care n'a durat mult. Cimitirul a fost luat cu asalt. Ungurii au avut 12 morți și 40 de răniți, iar Rușii au avut 1 ofițer și 6 soldați morți și 20 răniți⁴⁾.

1. Radu Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*, Tomul I, dela origini până la 1834, București 1907, p. 516. Locuitorii ocolului Bârladului refuzau să primească exemplarele din Regulamentul Organic care li se împărțea. (*Ibid.*, p. 515).

2. Hurmuzaki, X, doc. din 26 Apr. 1831, p. 455—456.

3. Numărul acesta ar putea fi exagerat, de altfel ca toate acelea care se referă la numărul răsculaților în diferite locuri.

4. C. A. Kuch, *Starea de lucruri din Moldova și Valachia pe la anii 1828 până la 1843*. Traducere de A. C. Cuza, în *Convorbiri Literare*, XXV, Nr. 3, p. 209. Mano-

Un alt focar al răscoalei, de proporție mai mică a fost în localitatea Târnauca din ținutul Herței. Răsculații de aici, vreo 1.000 de oameni, conduși de „Mierluță și Leacă cu neamul Belibou cunoscuți în Moldova”¹⁾ au fost potoliți ușor, fără vărsare de sânge, de pușini Cazaci, după înfrângerea Ungurilor la Săbăoani cu care se pare că au avut legături²⁾.

O mică revoltă a izbucnit în ziua de 23 Aprilie în satul Bârnova din jud. Iași. Boierul Lupu Balș a fost trimis împreună cu o sută de Cazaci ca s'o înăbușe³⁾.

Despre un alt focar de revoltă, acel din ținutul Hârlăului, se pare că a fost cel mai mare din Moldova, informații noi am găsit în Arhivele Statului din Cernăuți.

Kisseleff văzând că frământările țărănești nu iau sfârșit, s'a hotărât să procedeze cu cea mai mare energie. Inșă, deși avea depline puteri, el a voit să asocieze și pe boierii din divan la acțiunea sa de reprimare a revoltei. În acest scop vicepreședintele Mircovici, în adunarea divanului dela 23 Aprilie, a pretins ca boierii și mitropolitul să ceară în scris ca să se ia măsuri severe împotriva răsculaților. În felul acesta Rușii rămâneau numai executori ai unei dorinți a boierilor, deși ei erau inspiratorii dorinței. În felul acesta răspunderea cădea numai asupra boierilor moldoveni. Odată această hârtie obținută⁴⁾, Kisseleff a ordonat generalului Bigidoff ca să înăbușe revolta țăranilor din regiunea apropiată de Hârlău. Nu știm prin ce mijloace țăranii au aflat de acest ordin și fiind hotărâți să reziste s'au strâns mai multe mii de oameni, între Deleni și Hârlău. Asupra numărului acestor țărani, știrile sunt nesigure: numărul variază între 2.000⁵⁾ și 5.000⁶⁾. Sigur este că au fost mai multe mii de răsculați, toți din plasa Coșula jud. Botoșani

---

Iachi Drăghici, *Ist. Moldovei*, II, p. 184, spune că Ungurii ar fi pierdut 200 oameni iar Rușii 12 Cazaci și un ofițer. Acelaș mai spune că Rușii au avut și 2 tunuri ușoare. Într'un document din 20 Mai 1831 se spune că Rușii au avut 6 tunuri. Pierderile ar fi fost: 120 morți și 58 răniți la rebeli, și un ofițer și 3 soldați morți la Ruși. Alte date într'un doc. din 21 Mai 1831. Acest document greșește când pomenește de lupta cu țăranii revoltați în orașul Roman. Vezi: Hurmuzaki, XXI, p. 366—368. Despre răscoalele din 1831 vezi și Radu Rosetti, *o. c.*, p. 405—408.

1. Post. Manolachi Drăghici, *o. c.*, p. 184.
2. *Ibid.*
3. Hurmuzaki, XXI, doc. din 29 Apr. 1831, p. 363.
4. Hurmuzaki, XXI, doc. din 29 Apr. 1831, p. 362.
5. Manolachi Drăghici, *o. c.*, p. 184 și Anexa III.
6. Anexa II.

și anume din satele : Deleni, Maxut, Storești ¹⁾, Flămânzi ²⁾ și alte sate al căror nume nu se dă ³⁾. Aceștia erau bine organizați și prin „poștă de țărani... se coresponda verbal cu Saboanii și cu ținutul Herței” ⁴⁾.

Generalul Bigidoff a primit ordinul ca pe conducători, dacă e posibil, să-i prindă de vii și să-i trimită la Iași. Însoțit de 600 de Cazaci, generalul a plecat în direcția Hârlău în ziua de 24 Aprilie, după ce în ajun trimisese o iscoadă de 100 de Cazaci ⁵⁾. Generalul Bigidoff a fost însoțit, tot din ordin, de către hatmanul miliției moldovene, colonelul Lătescu și de postelnicul Gheorghe Ghica, proprietarul Delenilor, centrul rebeliunii. Aceștia trebuiau să asiste pe generalul Bigidoff la eventualele pedepsiri făcute pe baza legii stării de asediu și să încerce să convingă pe țărani să se predea. Nu cunoștem amănunte despre felul cum s’au achitat cei doi Moldoveni de rolul lor.

Amănuntele asupra întâlnirii Cazacilor cu țărani, sunt interesante ; generalul a procedat cu mult tact și n’a bruscat lucrurile. Întâi a căutat să-i facă pe țărani, printr’un ofițer parlamentar care le-a spus că a venit să ridice recruții, să se retragă în liniște pe la casele lor. Țăranii au cerut timp de gândire. Cazacii au profitat de ocazie și i-au înconjurat, ocupând dealurile și eșirile din pădurea care era la spatele țăranilor. Aceștia au spus că se împărăștie numai dacă vor fi scutiți, pentru totdeauna, de serviciul militar.

Nici încercarea personală a generalului de a discuta cu țărani n’a fost mai cu succes. El a cerut ca din fiecare sat să se delege câte 15—20 oameni care să discute cu el. Țăranii, probabil temându-se ca să nu fie împărșiți în grupuri mai mici și deci mai ușor înfrânți, au respins propunerea. Iar când generalul și-a reînnoit-o printr’un ofițer, un țăran a încercat să-l lovească pe acesta cu ciomagul. Lovitura nu și-a atins ținta căci Cazacul ordonantă, care însoțea pe ofițer, l-a străpuns pe țăran cu sulița. Faptul acesta precum și înaintarea Cazacilor cu sulițele gata de atac, au determinat pe țărani să se învoiască la tratative.

După ce s’au adunat în locul care le-a fost fixat, la ordinul generalului, țărani au trebuit ca să se despartă pe sate. Acum generalul care se vede era bine informat, a cerut grupului țăranilor din Deleni ca să-i predea pe cei doi capi ai lor : Mihalachi Creangă și Vasile „Berscht”

1. În original Stovestie.

2. În original Plemēti și Plemēndi. Identificările le-am făcut cu ajutorul Marelui Dicționar Geografic al României.

3. Anexa III.

4. Post. Manolachi Drăghici, *o. c.*, p. 184.

5. Anexa II ; Hurmuzaki, XXI, doc. din 29 Apr. 1831, p. 362.

(Borșan?)¹⁾. În timp ce acesta din urmă a fost prins cu ușurință cel dintâi a trebuit căutat printre țărani din Flămânzi în mijlocul cărora se ascunsese. Cazacii-l-au bătut pe Creangă și după declarațiile pe care le-a făcut, au mai fost prinse încă 42 de căpetenii ale răsculaților.

Dar cu prinderea acestor capi, revolta n'a fost înăbușită, căci numai o parte din țărani s'a supus. Alții, în număr de 1.500, s'au refugiat în pădurea din apropierea Hârlăului, au făcut întărituri în jurul ei, fiind hotărâți să nu se predea. Pentru înfrângerea acestora generalul Bigidoff a cerut ajutor dela Iași 2.000 de infanteriști.

Documentele care ne vorbesc despre revolta de mai sus, ne mai dau și alte amănunte: la Deleni a fost arestat și trimis sub escortă la Iași, arendașul moșiei, căminarul Baltă, boer de clasa a 2-a. Păcat că nu ni se spune ce acușări i se aduc; la Vaslui au fost arestate 12 căpetenii de rebeli; asigurarea scrisă pe care au dat-o locuitorii din Hârlău, la cererea răsculaților care amenințau că vor aprinde crașul, că nu vor da alimente Cazacilor și că vor ține cu țărani²⁾.

În cursul lunii Mai răscoala țărănilor a fost definitiv înăbușită iar recrutarea s'a putut face în liniște³⁾. Capii răsculaților au fost arestați. „Osânda acestora — spune Manolachi Drăghici — s'au încheiet, ca 4 dintrânșii cii mai vinovați, să meargă la groapa ocnei pe termin de 10 ani, și ceilanți certându-se câte cu 50 lovituri de calăul în satele de unde era, s'au slobozit supt chizășie, și n'au mai urmat nici o înprotivire în tot cursul recrutației”⁴⁾.

Divanul a adresat mulțumiri lui Kisseleff pentru înăbușirea revoltelor⁵⁾.

1. Anexa III; Hurmuzaki, XXI, doc. din 29 Apr. 1831, p. 362—363. În cartea citată a Post. Manolachi Drăghici, p. 184, se spune despre răsculații din Deleni că erau „subt povățuirea lui Ioniță Creangă și a Borsăștilor frunțași din Deleni”. Ioniță Creangă să fie aceeași persoană cu Mihalachi Creangă? Radu Rosetti, *o. c.*, p. 407, spune în loc de „Borsăștilor”, „Barbeștilor”. Credem că numele corect de familie al lui Vasile „Berscht”, este Borșan, așa cum îl găsim într'un doc. din 29 Aprilie 1831. Vezi: Hurmuzaki, XXI, p. 362—363.

2. Pentru toate cele de mai sus: Anexele III și VI. Unele din amănunțele pe care ni le dă Anexa VI nu credem că pot corespunde adevărului: că generalul Bigidoff va fi apucat pe un țaran de barbă și l-a scuturat, nimic extraordinar. Dar că acest fapt a înspăimântat pe țărani pe care-i vedem cât sunt de hotărâți să reziste, făcându-i pe unii să fugă, iar pe alții să cadă în genunchi și să arunce armele, nu ni se pare verosimil.

3. Hurmuzaki, XXI, doc. din 1 și 10 Iunie 1831, p. 373 și 375.

4. Post. Manolachi Drăghici, *o. c.*, p. 185.

5. Hurmuzaki, XXI, doc. din 25 Mai 1831, p. 360.

Frământările din Moldova și bănuiala că unii dintre boierii stau, ca sfătuitoari, la spatele țăranilor, au silit autoritățile rusești de ocupație, pentru a împiedeca orice legătură între capitală și provincie, să ia măsuri de restricție în ceea ce privește libertatea cetățenilor. Ieșenilor le era îngăduit să discute numai chestiuni personale. Nu era voie să se discute chestiuni de război sau oficiale. Pe stradă nu se puteau forma grupuri mai mari de două persoane. Fără autorizație nici un boier nu se putea depărta de Iași. Erau oprite plimbările cu trăsură în afara orașului¹⁾

Față de evenimentele din Moldova, Austria și-a întărit paza la graniță iar trupele de acoperire și-au sporit efectivul. Kreisamtul a îngăduit ca persoane izolate, sau familii, să fie primite în Bucovina pe la orice punct de trecere, cu respectarea restricțiilor sanitare. Cei ce doreau să imigreze în Bucovina erau obligați să se stabilească undeva pentru a-și câștiga existența. Cetele mai mari, înarmate, în cazul că ar încerca să se folosească de arme pentru a forța trecerea, trebuiau respinse cu forța²⁾.

Un alt fapt inedit pe care-l relatează un document, este și revolta Ieșenilor împotriva stăpânirii rusești. Iată cum a decurs această revoltă : pentru a se putea achita unii furnizori ai armatei rusești și moldovenești, orașul Iași a fost obligat să plătească o sumă de bani. Cum nu era prima contribuție extraordinară bănească ce se cerea dela Ieșeni³⁾ și cum la încasarea ei s'au comis ilegalități, oamenii s'au răsculat. Sâmbătă, la 5 Mai (st. n.) 1831, de ziua Sf. Gheorghe, nemulțumiții au profitat de faptul că Kisseleff a eșit la plimbare cu trăsură, împreună cu suita, și când a ajuns în strada Lipseanilor, l-au înconjurat din toate părțile mai multe mii de oameni înarmați, care cu strigăte, i-au cerut să suspende încasarea banilor. Dacă nu o face, va fi îndată lapidat. Kisseleff a trimis pe loc oameni din suită cu ordinul ca să se înceteze strângerea banilor iar acolo unde au fost încasați, să fie restituiți. Generalul apoi a făgăduit mulțimii că nu va mai cere contribuții bănești

1. Anexa IV.

2. Anexele I și II.

3. Mențiune despre această impunere bănească se face într'un document din 4 Martie 1831. Colonelul Makaroff, după document, ar fi fost acela care a aplicat ordinul străngerii contribuției silită. Vezi : Hurmuzaki, X, p. 453 ; un alt document ne spune că poliția a voit să ia dela fiecare casă din Iași, cu anticipație pe 3 luni, o taxă bănească. În urma opoziției populației, generalul Mircovici a retras ordinul. Vezi : Hurmuzaki, XXI, doc. din 15 Apr. 1831, p. 357.

dela popor. După această făgăduială generalul a fost eliberat și s'a în-tors la locuința sa. Răscoala ar fi durat dela orele 10 dimineața până la 7 seara ¹⁾.

I.

No. 2991.

Vom. k.k. Landespräsidium

Über die Berichte vom 2. und 3-ten d.M.Z. 322 und 326 verwen-de ich mich unter Einem an das General Milit. Kommando, damit der Truppenstand in der Bukowina zur Bewachung der Grenze aus Anlass des in der Moldau ausgebrochenen Bauern-Aufstandes vermehrt werde.

Das Kreisamt hat im steten Einverständnisse mit dem Milit. Grenz-Kommando Sorge zu tragen, damit jeder haufenweise Uibertritt, selbst dann zurückgewiesen werde, wenn derselbe selbst mit der Erklärung einwandern zu wollen, verbunden wäre. Einzelnen Familien jedoch, welche in dieser Absicht eintreten wollen, ist nach Beobachtung der Sanitätsvorschriften, die Einwanderung zu gestatten, jedoch Sorge zu tragen, damit dieselben sich irgendwo ansiedeln und einen ordent-lichen Nahrungserwerb ergreifen. Weitere Nachrichten über jenen Aufstand sind mir übrigens ohne Verzug einzusenden.

Lemberg, am 13. April 831.

In Verhinderung Sr Durchlaucht des k.k. Landes Gouverneurs.
(indescifrabil)

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1831. Copie.

II.

No. 748.

Bukowiner Militär Grenz Commando.

An das k.k. löbliche hiesige Kreisamt !

Sicheren Nachrichten zufolge ist von den dermalen zu Jassy anwesenden Präsidenten beider Fürstenthümer, Generale Kisseleff der Kosacken General Bigidoff mit 700 Kosacken nach Herleu und Deleny beordert worden, um daselbst den Bauernaufstand nöthigen falls mit Gewalt der Waffen zu unterdrücken, jeden Gefangenen standrechtlich hinzurichten, die Aufrührer womöglich lebendig einzufangen und nach Jassy zu bringen.

Da in folge dieses Befehls General Bigidoff bereits am 24-ten d.M. mit seiner Mannschaft aufbrach, und ein ganz gleichartiger Befehl an die in Bakauer und Romaner Distrikt bereits befindlichen Kosacken Commandanten ertheilt wonach die aufrührerischen Bauern aber, über die ihnen diesfalls zugekommene Nachricht in eine Anzahl von unge-fähr 5000 Köpfen sich vereinigt, um zum kräftigsten Widerstande verab-

1. Anexa V.

redet haben, so dürfte es an unsern Grenzen bald zu Gewaltthätigkeiten kommen.

In folge dessen wird die 1-te Cordons Abtheilung unter einem beauftragt, alle unterstehenden den bedrohten Grenzpunkten zunächst stehenden Posten Commandanten von diesen Erreignissen in Kenntniss zu setzen, und sie anzuweisen die Uebertritte einzelner Personen oder Familien an was immer für einem Punkte zu gestatten, ganze Haufen aber, besonders wenn sie bewaffnet sind, mit Ernst zurück zu weisen und selbst wenn sie gegen die ihnen sich widersetzen Mannschaft ihren Waffen sich zu bedienen, Minne machen, solche mit angemessener Gewalt zurücktreiben, insbesondere aber nach jenen Instruktionen sich zu benehmen, die ihnen mittelst den 1-ten Cordons Abtheilungs Commando von Sutzavaer Kreiss Kommissariate zukommen dürften.

Man gibt sich die Ehre ein löbl. Kreissamt hievon mit dem dienstfreundschaftlichem Ersuchen in Kenntniss zu setzen, an dem zu Sutzawa exponirten Herrn Kreisskommissar in dieser Sache gleichzeitig jener, was nöthig scheint, erlassen zu wollen.
Csernowitz am 27-ten April 1831.

Tarnowski.

Eingel. am 29. April 831.
485/av.
dringend.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1831. Original.

III.

Copie.

Vom Bucow. Milit. Grenz-Commando.

An das k.k. löbl. hiesige Kreisamt.

Die neuen Berichte der Correspondenten zu Jassy gehen über die Erreignisse in der Moldau folgendes an :

General Bigidoff, der wie man Einem löbl. Kreisamte bereits mitzuteilen die Ehre hatte, in dem Herleuer District zur Dämpfung der Bauernunruhen beordert worden war, hatte seine Expedition gegen die aufrüh[re]rischen Bauern mit vieler Einsicht eingeleitet, und während die Bauern in Deleny einer Kosacken-Abtheilung entgegenritten und muthvoll ihren Offizier befragten, was er wolle und suche, worauf der Offizier antwortete, dass er gesandt sei, die verlangten Recrouten abzuholen, was dann zu mehrstündigen Hin und Herreden Anlass gab, indem sich die Aufrührer Bedenkzeit ausbaten, hatten eine weitstärkere Cosackenmasse die Gebirge und alle Ausgänge in die Wälder im Rücken der Bauern besetzt, und nun näherten sich die Cosaken von allen Seiten und die Bauern waren gleichsam eingeschlossen. Jetzt kam General Bigidoff und verlangte von den Dörfern Deleny, Maxuty, Stowestie (?), Plementi, etc. von jedem 15 bis 20 Bauern, um mit ihnen zu sprechen, welches die Bauern rund ausschlugen. Ein Offizier wurde mit seiner Ordonanz abermals an die Bauern, die sich auf einem umzäh-

ten Weinberge concentrirt hatten, mit nämlichen Befehl gesandt, und ein Bauer erhob die Keule um den Offizier einen Hieb zu führen, wurde jedoch in nämlichen Augenblick mit der Pique durch der Ordonanz-Cosaken durchrammt, der Offizier zog sich zurück und die Cosaken rückten mit eingelegten Piquen gegen die Bauern, die nun erklärten zum General gehen zu wollen.

Als die Masse von 2000 bis 3000 Beuern von Cosaken umzingelt, an den besagten Ort kamen, befahl Bigidoff die Einwohner jedes Dorfes sollten sich in eigenen Haufen absondern, und als es geschehen war, trat er an die Abtheilung von Deleny und forderte den Wasili Berscht und Michalaki Kranga, die 2 Haupträdelsführer auf, herauszutreten. Ersterer that es gleich und ward von den Cosaken in Empfang genommen. Letzterer fand man erst nach vielem Suchen in der Massen der Bauern von Plemendy (sic), nun wurde Kranga mit Cosaken Kantschuk zur Angabe aller übrigen Bauern Anführer aufgefordert, und nach einigen Hieben benannte er alle gegenwärtigen, so dass bey Abgang der diesfälligen ersten Berichtes 42 Bauern-Häupter eingezogen und festgesetzt waren.

Nun ist die weitere Untersuchung über weitere und bedeutenden Verbindungen und da scheinen auch schon Angaben stattgefunden zu haben, denn der Pächter von Deleny Kamenar Balta ein Bojar 2-ter Klasse wurde den 28.te.v.M.unter starker Bedeckung von Deleny nach Jassy gebracht. Da nun in dieser Gegend diese Sache eine gute Wendung nahm, auch aus dem Waslujer Gebiet 12 Bauern-Häupter eingebracht wurden, so erwartet man ein ähnliches Resultat aus Bakeu, Roman etc. wohin ausser den Cosaken auch reguläre Infanterie marschierte.

Dieses habe ich die Ehre Einem löbl. Kreisamte hiemit dienstfreundschaftlich bekanntzugeben.

Czernowitz, den 1. ten Mai 831.

Tarnowski m. p.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1831. Copie.

IV.

Abschrift.

An ein löbliches k.k. Bukowinaer Zollgefäll Inspektorat in Czernowitz.

Aus Botuschan in (sic) Serbier namens Thoma, Kupferschmiedmeister, erzählte mir an der Gränze in Teschoutz, dass alle diejenigen welche vorher bey den Volontairs in der Moldau dienten, wovon auch er einer davon war, haben ein jeder in Geheim schriftlich von denen Boiern erhalten, ob sie bey selben wieder in Dienst treten wollen, dass selbe 4 Ducaten 5 # monatlich erhalten werden, diejenigen welche diesen Dienst annehmen wollten, sind bey mehreren Bojern einstweilen als Bediente, die andern aber, welche von etwas zu leben haben, sind beauftragt worden sich zu rüsten, und bis 18 ten May 1831 fertig zu seyn,

aber nur das ist unbekannt, wo sich selbe sammeln werden, vermuthlich werden selbe denen Rebellen bey Romann, Herleu, Bakau, Herz und den andern Städtchen und Dörfer ziehen, um dort Ruhe zu stiften.

Auch erzählte der nahmliche, dass der commandirende Herr General Kissilow den türkischen Bascha, Arifa Aaga, welche in Iassy schon seit 8 Wochen mit 30 Mann regulirte Türken angelangt war, gänzlich aus Jassy abgeschafft und unter Escorte bis an die Donau geschickt, von wo aus er den Weg weiter nach Konstantinopel genommen hat.

Auch hörte ich heimlich zu wie ein armenischer Kaufmann von der Wallachey einem anderen erzählte, dass sie Beweise bekommen haben, dass vor 2 Wochen ahngefähr, sind ahngefähr 300 Schiffe mit französischen und englischen Militär beladen nach Konstantinopel angelandet, welche mit Bewilligung alldo Lebensmittel ankauften, dort aber nicht verweilten, sondern ihren Weg nach Odessa weiter genommen haben, welches Gefertigter einem löblichen k. k. Bukowinär Zollgefallen Inspecktorate gehorsamst berichtet.

Teschoutz, am 7. ten May 1831.

M.Koch m. p.
Zollaufseher.

Ferner in Jassy und in denen Städtchen in der Moldau ist verboten von Kriegsangelegenheiten oder anderen Staatssachen zu sprechen, auch dürfen nicht mehr als 2 Mann auf der Strasse zusammenstehen, und sich bloss wegen eigenen Angelegenheit zu kümmern, kein Bojer darf sich aus der Stadt Jassy entfernen, ausser mit besonderer Bewilligung, sogar auch das Spazierenfahren ausser der Stadt ist verboten.

Datum ut supra.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1831. Copie.

V.

Abschrift.

An ein löbl.k.k. Bukovinaer Zollgefallen Inspectorat zu Czernowic. Ganz richtige und gewisse Nachrichten aus Jassy.

Am Donnerstag den 5. ten Mai 831 am St Georgi Tag ist Herr General Kissilow auf einer Dorozka, mit seiner Suite spazieren gefahren, da aber früher für die Stadt Jassy eine grosse Geld-Requisition aufgelegt wurde zur Bezahlung der Schuster, Schneider und anderer Handwerker, dann Kaufleute für angekaufte Pferde und genommenes Tuch zur Montour für die neuerrichtende Moldauer und andere russische Militaire, genommen wurde; wie der General in die grosse Strasse der Leipziger Kaufleute ankam, haben sich mehrere Tausend zusammen gerottet, den Generalen angehalten und laut von allen Ecken geschrieen, ob er ihnen auch das Hemd vom Leib und dann erst das Leben nehmen will; nachdem sie schon früher mit solchen Geld-Requisitionen belegt wurden, und in der ganzen Moldau schon solche Geld-Requisitionen zu diesem Behuf gegeben haben, weil aber die letzte Requisition mit grossen Er-

pressungen und Execution betrieben wurde, ist der Pöbel aufgestanden mit Stein, Stock und was jemand hat erwischen können, gegen den Generalen geschrien, dass wenn er diesen keine Abhilfe leiste und nicht gleich abschaff, ihn selber auf der Stelle steinigen werde, der General Kissilow schickte sogleich von seiner Suite seine Leute diese Executionen, wo sie sind, gleich aufgehoben und befahl auch zugleich, wo sie schon Geld genommen haben, selben gleich abzugeben und gar keines mehr von niemanden zu fordern, den Pöbel versprach der General keine Gelderpressungen mehr zu machen.

Dieses geschah um 10 Uhr vormittags, und dauerte bis 7 Uhr nachmittags, wie der Pöbel den Generalen entlassen hat, der General ist in sein Quartier und von der Stunde ist noch alles in der Ruhe.

Welches gehorsamst Gefertigter in der Eile einem löbl. k.k. Bucowinaer Zollgefällen Inspectorat berichtet.

Teschoutz, am 10 May 831 um 5 Uhr n.M.

Koch m. p.

Zollaufseher

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1831. Copie.

VI.

Abschrift No. 66.

Löbliches k. k. Bukowinär Gefällen Inspektorat !

• Bey Gelegenheit der Bereisung nach Teschoutz, brachte gehorsamst Gefertigter mit Aufseher Koch von ansehlichen Handelsleuten folgendes in Erfahrung, dass

Samstag als den 7, ten d.M. 600 Kosacken mit einem General nach Herleu eingerückt sind, welche die Unruchstifter aufzufangen beordert wurden. Alldort im Felde unweit Herleu befanden sich mehrere Tausend bewafnete Bauer in einem Klumpen versammelt, als der General solche wahrnahm, so schickte er zu diesem versammelten Volke Parlemeuteurs mit der Frage ob sie gutwillig, wieder in ihre Häuser ziehen wollen? so gaben sie zur Antwort, nein; dann eilte der General mit mehreren Kosacken selbst dahin um sie zu besänftigen und zu rechtweisen, machte ihnen verschiedene Vorstellungen vor, aber alles war zur Beruhigung fruchtlos, zuletzt gaben sie zur Antwort, wie sie von der Rekrouiturung auf immer befreyt werden, so werden sie nach Hause zu ihrer Wirtschaft ziehen.

Auf dies wurde der General erzürnt, liess durch seine Mannschaft den Klumpen Bauern umringen, packte dann einen alten Bauern beym Bart, und schüttelte ihn, als die übrigen Bauern dieses sahen, ergrieffen sie die Flucht, in den nächst liegenden Wald, einige fielen auf die Knie, entwaffneten sich, und bathen um Verzeihung, zwey von denen ersteren Revolteurs sind durch denen Bauern gefangen worden, und in die Hände des Generals überliefert worden, dann solche mit ihren Waffen, auf 2 Wägen gebundenen nach Jassy abgeführt. Die Bauern die um Herleu gelegen sind, haben in die Stadt sagen lassen, dass wenn die Städtler

die Kosacken mit Lebensmittel unterstützen werden sie die Stadt anzünden, auf dies waren die Städtler gezwungen auf Verlangen der Bauern, von sich schriftlich zu geben, dass sie mit ihnen halten, und sie bey jeder Gelegenheit mit Allen unterstützen werden.

In diesem unweit Herleu liegenden Walde, befinden sich noch bey 1500 Bauern, die sich aber keineswegs ergeben wollen, sie machten um den Wald einen Verhau, so dass ihnen wenige nicht zukommen können.

Der General schickte einen Courier nach Jassy damit von da 2000 Mann Infanterie kommen soll, um selbe von da aus in ihre Heimath zu treiben. Wovon Einem löblichen k.k. Gefällen Inspektorate die gehorsamste Anzeige erstattet wird.

Suczawa, am 13-ten May 831.

Josef West m. p.
Ob. Aufseher.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1831. Copie.

Gh. Duzincheviei.

ȘTIRI DESPRE DREPTUL ROMÂNESC DIN TRANSIL- VANIA. PROTOCOLUL DIN PORCEȘTI

În paginile care urmează dăm o parte din conținutul unui protocol de moșteniri din satul Porcești, jud. Sibiu, care se găsește depozitat la Arhivele Statului din Cluj-Sibiu de către părintele consilier metropolitan Andrei Gâlea.

Porceștii e un sat locuit exclusiv de Români, așezat în imediata apropiere de pasul Turnu-Roșu, pe unde trecea vechiul drum comercial care lega Țara Românească de regiunea Sibiului. În socotelile Sibiului e amintit încă dela începutul sec. al XVI-lea (a. 1504, 1507, 1509), când prin cnezii săi plătea contribuția în bani datorită Scaunului Sibiului¹). Tot în socotelile orașului Sibiu e trecută chieltuiala făcută cu trimiterea în Țara Românească a lui Drăgan din Porcești (la 1521), ca să aducă știri asupra situației politice din țară, situație care în momentul acela era neclară²).

În cursul sec. al XVIII-lea satul Porcești ia și el parte la marile frământări religioase, care au zguduit în acest veac pe Români din Transilvania. În timpul vizitațiunii pe care o face în Transilvania episcopul rutean unit, Manuil Olsavszky, în iarna anilor 1745/46, constată că Români din sudul Transilvaniei nu vor să primească unirea și cere ca să se ia măsuri aspre împotriva conducătorilor mișcării de reacțiune. Printre conducători e și popa Sima din Porcești³). Deși în Porcești numărul uniților era foarte mic, conscripția din 1733 a episcopului Inocenție Klein, numără nu mai puțin de 7 preoți uniți : George protopop, Iuon, Iuon, Simion, Radu, Oprea și Iuon. Aceeași conscripție

---

1. *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt*, Sibiu, 1880, p. 417, 455, 503.

2. *Huvmuzaki-Iorga*, XI, p. 848.

3. S. Dragomir, *Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal*, vol. I, Sibiu, 1920, p. 166—67.

arată și doi slujitori de altar neuniți : popa Bucur și diaconul Sima. În total, după această conscripție, Porceștii aveau 210 suflete¹⁾.

Refuzul de a îmbrățișa unirea aducea după sine, pe lângă alte pedepse, amenzi colective în bani. Astfel la 1748, Porceștii împreună cu alte nouă sate din regiunea Sibiului sunt pedepsite pentru acest fapt la plata sumei de 2352 flor. ung.²⁾ Cu tot numărul neînsemnat al uniților din Porcești ei pun stăpânire, cu ajutorul autorităților, pe biserică, dar neuniții, la 1758, în timpul agitației provocată de popa Iuon, o reiau cu forța. După potolirea mișcării, uniții, cu ajutorul autorităților militare și administrative, pun din nou stăpânire pe ea³⁾. Ortodocșii din Porcești reușesc în scurtă vreme să smulgă încă odată biserica din mâinile uniților, așa că Porceștii figurează în proclamația Mariei Terezia, din 21 Martie 1760, alături de alte 57 de sate cărora li se pune în vedere că trebuie să restituie bisericile uniților.⁴⁾ Faptul acesta nu s'a întâmplat deoarece biserica era tot neunită la 1761, după cum se constată dintr'o conscripție publicată de N. Iorga⁵⁾. Pentru a cunoaște realitățile din Transilvania, în ceea ce privește pe Români uniți și neuniți, Curtea din Viena ordonă facerea unei conscripții, însărcinând cu această lucrare pe Nic. Adolf Baron de Buccow, Baronul Fr. L. Dietrich și Baronul L. B. de Möringer⁶⁾. După această conscripție se aflau trei preoți unițici care aveau patru familii de credincioși și 161 de familii neunite, care însă nu dispuneau de niciun preot⁷⁾. Cu 10 ani înainte, la 1750, P. Aron a făcut și el o conscripție, după care în Porcești se aflau, la acea dată, 701 de suflete, trei preoți și o biserică.⁸⁾

Biserica din Porcești este o ctitorie a lui Matei Basarab, pe cheltuiala căruia a fost zidită la 1653. Pictura pe perețele din afară este din acest timp, iar înăuntru biserica a fost pictată la 1750 de meșterul Oprea Mihail Crăciun. În 1828 zugravul Gheorghe a pictat, pe cheltuiala lui Dumitru Herța din Săliște, patru icoane pentru biserica din Por-

1. A. Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaș, 1900, p. 383.

2. Dragomir, *o. c.*, p. 71.

3. A. Bunea, *Episcopii Petru Paul Aron și Dionisie Novacovici*, Blaș, 1902, p. 139, 143.

4. Dragomir, *o. c.*; II, 142—44, 355.

5. *Scrisori și inscripții ardeleni și maramureșene*, II, București, 1906, p. 219.

6. V. Ciobanu, *Statistica Românilor ardeleni din anii 1760—1762*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională*, III, 1924—25, Cluj, 1926, p. 616.

7. V. Ciobanu, *o. c.*, p. 691.

8. A. Bunea, *Statistica Românilor din Transilvania în anul 1750*. *Transilvania*, XXX, 1901, Nr. IX, p. 252.

cești : Hristos, Maica Domnului, Sf. Ioan și Sf. Nicolae¹⁾. Intr'o inscripție, deasupra ușei de intrare, se spune că Matei Vcevd a însărcinat pe jupân Timaș beciarul, Ion Logofăt și Radul Postelnic, feciorii lui Tămași, cu supravegherea lucrărilor de zidire, lucrări care au început în Aprilie 1653 și au fost terminate în luna Septemvrie a aceluiaș an²⁾.

Ca ocupație principală locuitorii din Porcești o aveau pe aceea de cărăuși și de paznici ai marelui drum comercial precum și ai pasului dela Turnu-Roșu. Se ocupau însă și cu meșteșugurile, îndeosebi cu lucratul obiectelor din lemn și a pieilor. Meșterii pentru piei erau atât de numeroși și destoinici încât s'a putut organiza și o breaslă a lor.

Legăturile cu Țara Românească au fost permanente — după cum reese din cele de mai jos —, locuitorii din Porcești trecând dincolo ori de câte ori vieța în satul lor era prea grea pentru ei. Desigur, acestui dute-vino permanent al locuitorilor i se datorește faptul că organizarea lăuntrică a satului, precum și multe obiceiuri și norme de drept, sunt atât de asemănătoare cu cele ale satelor din Țara Românească.

Protocele conținând împărțiri, vinderi și cumpărări de imobile se mai găsesc prin arhivele sătești din Transilvania, dar până acum n'au fost cercetate. Pentru istoria mărunță a satelor și îndeosebi pentru cunoașterea vechiului drept românesc, studiul acestor registre din veacurile trecute este absolut necesar. Din ele se cunosc numele preoților, dascălilor, juzilor și ale celorlalți dregători ai satelor precum și diferite însemnări cu privire la ei sau la activitatea lor. Se dau în ele — când se fac împărțiri — inventare asupra averii mișcătoare și nemișcătoare a țăranilor, dimpreună cu normele după care se făcea împărțirea între moștenitori. În spațiile libere din text, pe margini sau pe fețele dinăuntru ale copertelor, se făceau însemnări cu privire la întâmplările neobișnuite din vieța satului³⁾.

Protocolul din Porcești este un registru cartorat, de format *in folio*, 38×23, compus din 7 caiete, fiecare caiet conținând 5, 6 sau 7 coale, iar la sfârșit se mai găsesc cusute încă 2 coale, adăugate mai

1. Șt. Mețș, *Din Istoria artei religioase române*, I, Cluj, 1929, p. 120.

2. N. Iorga, *Scrisori și inscripții ardelenne*, II, p. 153.

3. În *Protocolul din Porcești*, pe partea dinăuntru a copertei din față se găsesc două astfel de însemnări. Una cu privire la un trăsnet care a căzut în 29 Iunie 1794 pe muntele Porceștilor, iar a doua amintește despre un cutremur : „La anul 1802 în luna Octombrie 14 s'au cutremurat, în ziua prea podomni Paraschivi, la 11 ceșu după amiază, și s'au cutremurat fo[a]rte tare”.

târziu. Am numerotat Protocolul pe pagini, dela 1—157, începând cu caietele, continuând cu foile volante și sfârșind cu fața dinăuntru a copertei dela urmă, deoarece atât pe foile volante cât și pe fața dinăuntru a copertei se găsesc trecute împărțiri de averi la fel ca și în caiete.

La origine, Protocolul a fost destinat pentru lucrările de birou ale notariatului, deoarece începutul registrului (p. 1—5) este ocupat cu instrucțiuni date de prim-pretorul din Porumbacul de jos, notarului din Porcești, asupra felului cum trebuie să se poarte în timpul serviciului și asupra atribuțiunilor sale. Instrucțiunile sunt redactate în l. germană și maghiară iar data când au fost scrise este 30 Octombrie 1788.

Insemnările care ne interesează au fost scrise în registru între anii 1789—1814, iar pe foile volante între anii 1819—1820.

În ceea ce privește scriitorii, ei au fost preoți, Toma Popovici, Nicolae Aron Popovici și Nicolae Cărpătoriu, dascăli, Sofronie Popovici ¹⁾ sau țărani, Șarban Olariu și Vasile Andreiu.

Insemnările sunt scrise cu litere cirilice într-o frumoasă limbă românească, găsindu-se însă, ici și colo, cuvinte scrise cu caractere latine ²⁾. Litere latine singuratică întră de multe ori în compunerea cuvintelor scrise cu cirilice. Pentru cifre se întrebuițează atât numerotația cirilică cât și arabă, ba chiar în interiorul aceluiași număr se pot întâlni ambele numerotații.

Conținutul registrului este format, în cea mai mare parte, din împărțeli de averi a oamenilor morți, din schimburi de pământuri și din vânzări condiționate de imobile.

Odată ce a murit un bărbat sau o femeie, „împărțitorii adevărați” ³⁾ se adună în casa mortului și inventariază averea mișcătoare rămasă după el. După înmormântare se face împărțirea acestei averi între următori. Averea nemișcătoare se împarte mai târziu, tot de împărțitori, în casa judeului unde s’au strâns cei care au drept la moștenire.

Averea întregă a ambilor soți forma un tot care se împărțea în trei părți din care două reveneau bărbatului și una femeii. În cazul când murea femeia, bărbatului îi reveneau două părți, iar a treia se împărțea egal între copii. Dacă murea bărbatul, copiii își împărțeau cele două treimi ale tatălui lor, iar femeia rămânea cu o treime.

1. Iscălește uneori Sofronie Pop, alteori Sofronie Moscovici.

2. La p. 118 din *Protocol* se găsește o iscălitură cu litere latine și ortografie maghiară : „Sofronie Popovitsi, daszkal, Portsesty”.

3. *Protocol*, p. 108.

Un obicei interesant — se pare necunoscut până acum în istoria dreptului românesc — era acela al dreptului la moștenire al copiilor morți. Copiii morți participau la împărțirea averii la fel ca și cei vii, iar partea lor revenea părintelui care rămăsese în viață.

Băieții și fetele aveau același drept la moștenire, nefăcându-se nicio deosebire de sex în privința aceasta.

Băiatului celui mic îi revenea casa părintească, ceilalți frați urmând să-și ridice case pe alte locuri ¹⁾.

Prin testament părinții puteau să-și desmoștenească pe unii dintre copiii lor, motivându-și tot odată această hotărâre.

În cazul când o familie nu avea copii și unul dintre soți murea, averea lui revenea ascendenților, iar în lipsa lor colateralilor săi.

O sumă de bani egală cu cea cheltuită de unul din soți cu înmormântarea celuilalt era dată din averea comună, de către împărțitori, soțului în viață, spre a fi folosită de copii la înmormântarea sa.

În ceea ce privește transcrierea, s'a folosit metoda d-lui A. Sacerdoțeanu, ca fiind, fără îndoială, cea mai potrivită pentru texte de felul acestuia ²⁾. Metoda de mai sus a fost însă puțin modificată pentru ca să se poată reda mai bine textul în limba vorbită a regiunii unde a fost scris protocolul. Litera **Ѧ** a fost transcrisă *ă* sau *â* (*î*), după valoarea ei în cuvânt iar dacă nu are valoare fonetică s'a însemnat cu —'—. Litera **Ѧ** a fost transcrisă *ea* deoarece în textul nostru nu poate avea valoarea de *é*. Litera **Ѧ** a fost transcrisă *c* înainte de *e* și *i*, în celelalte cazuri *č(-ć)*. În sfârșit **Ѧ** a devenit *u* când are valoare fonetică și *ũ* când nu are sau o are pe aceea a unui *u* mut. S'a simțit nevoia adaptării metodei la textul nostru și pentru faptul că scriitorii n'au fost consecvenți în întrebuițarea cirilicelor, ba chiar de multe ori folosirea lor a fost cu totul arbitrară.

I ³⁾

Onea lui Izdrail Posea căsătorindu-se a doua oară, împărțitorii au împărțit averea între el și copiii din prima căsătorie. Cu nevasta dintâi, care a murit în Țara Românească, a avut patru copii; din aceștia trei

5. D-l George Fotino, *Contribuțiuni la studiul regimului succesoral în vechiul drept consuetudinar românesc*, Craiova, Tip. „Scrisul Românesc”, 1927, p. 35—41, susține că nu numai băiatul, ci și fata poate moșteni casa părintească. În *Protocol* n'am găsit nicio confirmare a acestei afirmațiuni dar nicio infirmare categorică a ei.

6. *Ceva despre transcrierea documentelor românești*, în *Revista Arhivelor*, Vol. III, Nr. 8, București, 1939, p. 283—312.

7. *Protocol*, p. 13. Sus: *Insemnare. Număr[ul] 12. Anul 1791 I[a]n[u]arie în 2 zil[e]*. Jos: *N'am luat nimic!*

trăiesc iar al patrulea, o fată, a murit. Fata care a murit are și ea drept la moștenire ca și frații ei cei vii, partea ei revenind tatălui său.

Împărțala Oni[i] lui Izdrail Posia [când] i-au murit mueria că dintâi, pre nume Safta, în Țara Rumâniască și s'au căsătorit bărbatul a dco oară. Și au împărțit împărțitori[i]. Și copi[i]i sântu aceștia : [Izdrail, Safta și Toma].

Lui Izdrail i s'au venit : o căldare mare cu 3 florinți [și] altă căldare cu 2 florinți. Feti[i], Paraschivi[i], i s'au venit altă căldare cu 1 florintă. Și Tomi[i] celui mai mică i s'au venit un her lungă cu 7 duci [și] 1 sfredel mare cu 4 duci. Și tată-său, doo părți, i s'au venit un cepurari cu 2 duci [și] un lățuitoriu cu 6 potori.

Și din vitele cele mari lui Izdrail i s'au venit trei florinți. Și feti[i], Paraschivi[i], i s'a venit iar trei florinți [și] nește cătcele de Brașă (sic) cu 2 duci. Și Tomi[i] celui mică i s'au venit iar trei florinți [și] un lanț cu 4 măriaș [și] o săcure cu 3 duci. Și tată-său, doo părți, i s'au venit... florinți, un topor cu 10 pot[o]ri [și] o frigare cu 10 pot[o]ri. Și partea dela fata cea mo[a]rtă, Ana, i s'au venit tată-său iar trei florinți [și] un răzușu cu 4 potori, o tigae cu 2 duci, un furcoi cu potori și a coaște cu 3 potori, o sapă cu 3 duci [și] o (sic) cuțitoi cu 5 potori. Și din ocină și din casă și din șură și din cotețe, adecă din toate sălașele, tată-său i s'au venit 60 de florinți, doo părți. Și iar tată-său i s'au venit partea feti[i] ce-i mo[a]rtă, Ana, 7 florinți. Și lui Izdrail i s'au venit din ocină și din toate sălașele, [deasemenea] și la ceialalți copii, câte 7 florinți și 2 măriaș. Și Paraschiv[i] i s'au venit 7 florinți și 2 măriaș. Și Tomi[i] i s'au venit iar 7 florinți și 2 măriaș. Și Tomi[i] celui mică i-am dat crescătură 9 florinți.

Și din haine lui Izdrail i s'au venit un propodelnică de pânză și o ie și o masă în spetiază. Și feti[i] Paraschivi[i] i s'au venit 1 cot de pânză de bumbac și un păchilat cu vârgi roșai la căpătăe și o masă în spetiază și patru coți de golgu și un brău și un pomeselnic de mure și o ie de bumbac. Și Tomi[i], cel mică, i s'au venit o cingăto[a]re roșae și patru coți și o jumătate de pânză de fuior și o masă în spetiază.

Și ocina cu casa și șura și to[a]te sălașele s'au bič[u]luit cu noozeci de florinți.

Și junci[i] s'au bič[uluit] cu 20 de flor[inți] și vaca [s'a] bič[uluit] cu 15 florinț' și cal[ul s'a] bič[uluit] cu 12 flor[inți].

Cară și plugă n'amă găsit.

Și s'au scris această împărțal[ă] în judecata lui Ion Mihăilă, prin împărțitori[i] † Șarban Deneș † și Ion Hălmaču

[Scris] de

Anul 1791 I[a]n[u]ar[ie] 2.

popa Toma

2a ¹⁾

Murind nevasta lui David Laslea, împărțitorii au împărțit averea în trei părți, din care două au revenit bărbatului iar a treia a fost dată celor 2 copii rămași, un fecior, Pantelimon și o fată, Safta.

Împărțala lui Davidu Laslea. Și i-au murit mueria că dintâi pre nume Mărie. Și copiii[i] care au rămas de ia sântu aceștia : un fecorū, pre nume Pantelimon și o fată, Ana.

Și dinu uneltele din casă, dinu a treia parte a mumă-sa, li s'au venitū aceștia la amândoi copiii[i] : un lanțu dela carū, bičuluitū cu 9 măriaș'. Și fecorului i s'au venitū un sfredelū mare de ro[a]te, bič[uluit] cu 3 duci și čocanele co[a]s[e]i, nicovana (sic) și čocanu, biciuluite cu 2 duci și un' spițelnicū bici[uluit] cu 6 pot[o]ri. Și feti[i], Ana, i s'au venit aceștia : un toporū, bič[uluit] cu 2 duci și un sfredelū cepurari, bič[uluit] cu 6 pot[o]ri și un sfredelū micū de greble, bič[uluit] cu 2 pot[o]ri. Și din vitele cele mari la copii li s'au venitū : lui Pantilimon 11 florinți și 2 măriaș și feti[i] i s'au venitū iar 11 florinți și 2 măriaș. Și ocina cu pomi și casa și șura cu to[a]te sălașale s'au biciuluitū cu 70 de florinți. Și dintr'acești bani, ai ocini[i] și ai sălașelor, la copii li s'au venitū, lui Pantilimon i s'au venitū 12 florinți și feti[i] i s'au venitū iar 12 florinți. Și copiilor la amândoi li s'au mai datū o junince albă, bici[uluită] cu 6 florinți. Și tată-său, doo părți, i s'au venitū din vitele cele mari și din ocină și din to[a]te sălașele, 40 și 8 de florinți, partia bărbatului. Și uneletele cele din casă, partia tată-său :) ; că haine n'am găsitū rămase de mumă-sa să dăm la copii, că au fostū mult' ani bolnavă.

Un bou [s'a] bič[uluit] cu 30 de florinți ; și iapa [s'a] bič[uluit] cu 15 florinți ; și cal[ul] s'au bič[uluit] cu 4 flor[inți] ; și plug[ul] s'a bič[uluit] cu 3 florinți cu hiară cu totū.

Și s'au scris această împărțală în judecata lui Ion Mihăilă, prin împărțitori[i] † Ion Hălmaču
† și Șarbanū Deneșū

Scris de

popa Toma Pop[o]viču ot Porcești

1791 Dechembrie 26

2b ²⁾*Moșia lui David Laslea*

Împărțala moșăi[i] lui Davidu Laslea.

Moșăia din Balte. Intâi un locū la Părău Racului de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Achim Tomi[i] lui Dan ; altū locū la Tre-căto[a]r[ea] Șăbișu[lui] de 8 cop[ul]ri, bič[uluit] cu 3 florinț', vecin

1. Protocol, p. 14. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 241. [Anul] 1791, Dețember 26.*
Jos : *Luat 3 flor[inți], pus [în cotastih].*

2. Șters din text : *s'au biciuluitū cu 7 florinți.*

3. Protocol, p. 138. Număr[ul] 241.

Danil Chid ; altu în Ștejărei de o ferdel[ă], cu 8 florinți, vecin Toma Hilip ; altu la Pietri de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 2 florinți, vecin Irimie Anghel ; altu la Balta Stane[i] de 10 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Irimie Anghel ; altu în Mijloc[u] Baltelor de o ferdelă, bič[uluit] cu 8 florinți, vecin Opre Brădăiu ; altu în Zăvoiu de 10 cop[u]ri bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Sămăn Lasle ; altu în Hăle de 8 cop[uri] bič[uluit] cu 5 florinți, vecin Ion Sătea ; altu în Gruiu Hot[ă]rălului de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 3 florinți, vecin Coman Mujat ; altu la Sărata de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 2 florinți, vecin Sămăn Lasle ; altu la Cruce de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Irimie Anghel ; altu la Gruiu Păpușă de o ferdelă, bič[uluit] cu 5 florinți, vecin Opre Deneș ; altu între Văile Glodului de o ferdelă, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Dobra Leucoc.

Ostrovu. Altu la Gura Văi[i] de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Opre Deneșu ; altu în Mijlocu Ostrovului de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 8 florinți, vecin Lazăr Mih[ă]il[ă] ; altu suptu Obreje de 8 cop[u]ri bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Achim Gâle ; altu iar pe Obrejie de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Opre Brădăi ; altu pe Cucă de trei mirțe, bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Coman Mărcuțu ; altu peste Oltu de o ferdelă, bič[uluit] cu 8 florinți, vecin Irimie Anghel.

Livezi de co[a]să. O livadă în Fața Glodului, bič[uluită] cu 3 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Popa Gheorghe ; alta în Gloduri, bič[uluită] cu 6 florinți — fân 2 fârtae, vecin Ion Crăstea ; alta în Cale[a] Șabișului, bič[uluită] cu 3 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Toma lui Dan ; alta în Fața Baltelor, bič[uluită] cu 2 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Toma De[ne]ș ; alta în Gro[a]pa Hotărălului, bič[uluită] cu 2 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Mărie Bočcoe ; alta suptu De[a], bič[uluită] cu 2 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Lazăr Mihăil[ă], alta la Părău Țăganului, bič[uluită] cu 4 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin One Mărcuț ; alta în Vale[a] Priboiului, bič[uluită] cu 2 florinți — fân 1 fârtaiu vecin Irimie Anghel ; alta în Podina Adâncă, bič[uluită] cu 10 florinți — fân 2 fârtae, [vecin] Tom[a] Olariu ; alta în Piscu cu Plopi, bič[uluită] cu 3 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Coman Mujat ; alta în Lunca Rândibaului, bič[uluită] cu 4 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Mărie Bočcoe.

3¹⁾

După moartea lui Onea lui Sămăn Mărcuciu, împărțitorii au împărțit averea rămasă între mamă și copii, mama luând o treime iar restul de două treimi revenind copiilor.

Pentru împărțala Oni[i] lui Sămănu Mărcuțu. Au împărțit împărțitori[i] pe anul 1791 I[a]n[u]ar[ie] 26 ; și au murit bărbatu.

Intâi copii[i] sântu acește : unu fečor pre nume Ion, al doile o fată, Ilinca, al treile, fečor, Toma, al patruale, fečor, Niculae.

Ocina cu casa și șura s'au bičuluitu cu șaizeci de florinți. Și la copii s'au venit 40 de florinți la 4 copii, la unu câte 10 florinți și

1. Protocol, p. 15. Sus : *Insemnare. Numărul 115. Anul 1791 I[a]nuarie 26.*

mumă-sa [i] s'au venit 20 de florinți. Și din uneltele din casă s'au bič[u]-luit cu 12 florinți ; la 4 copii li s'au venit la unu câte 2 florinți și mumă-sa i s'au venit 4 florinți. Și boi[i] s'au bič[u]luit cu 40 de florinți ; și dintr'acești bani ai boilor am datū crescătură copilului celui micū, lui Niculae, rămânându sāracu în fașă, i s'au dat 28¹⁾ de florinți, când au murit tată-său au fostū născutū de șasă săptămāni. Și del[a] boi au rămas 2 florinți. Și caru și plugu fiindū slabe s'au bič[u]luit cu 5 florinți. Și un juncu s'au bič[u]luit cu 3 florinți și cu 2 florinți del[a] boi s'au făcutū 10 florinți. Și dintr'acești bani, la 4 copi[i] li s'au venitū la unu câte 1 florintū și 2 mārīaș și mumă-sa i s'au venit 3 florinți și 1 mārīașū. Și din hainele cele muerești lui Ion, copilului celui mai mare i-am datū o cingāto[a]re de mātase, bič[u]luit[ă] cu 2 zloț' ; și feti[i] Ilinca i s'au dat o rochie albă bič[u]luit[ă] cu 2 zloț' ; și tot la fată i s'au mai dat și o mārhamă din Banatū, bič[ulu]luit[ă] cu 5 duci. Și Tomi[i] i s'au dat o rochie iar albă, bič[u]luit[ă] cu 2 zloți. Și lui Niculae cel micū i s'au dat o masă de pānză, bič[u]luit[ă] cu 1 zlot și i s'au mai datū și 2 chindeo (sic), bič[u]luite amāndoo cu 10 duci. Și mumă-sa i s'au dat u masă de pānză, dela Toți²⁾ cumpārată, bič[u]luit[ă] cu 2 zloți și i s'au mai da[t] și o masă de lānă roșāe bič[u]luit[ă] iar cu 2 zloți. Și cal[ul] a fost] bič[u]luit] cu 20 de florinți.

Și s'au scris ācāstă împārțalā în judecata lui Ion Mihāil[ă], prin împārțitori[i] acește :

† Șārbanū Deneșū

† și Ion Hālmac

[Scris] de popa Toma Pop[o]vici

Anul 1791 mes[i]ța 1[a]nuarie 26.

4a³⁾

Murind Gheorghe Potroca s'a împārțit averea între nevastia lui și cele 3 fete rămase după el.

Pentru împārțala lui Gheorghie Potroca. Au împārțit împārțitori[i] Ion Hālmacū și Șārbanū Deneșū în judecata lui Ion Mih[ă]ilă.

Și copii[i] sântū aceștia : o fată mai mare, Mārīe, al doile iar fată, Ana, al treile iar fată, Paraschiva, mai mică.

Și casa și cāmara și șura și grajdu cu coteșele din curte. Casa cu cāmara s'au bič[u]luit cu 30 de florinț' ; și șura s'au bič[u]luit cu 20 de florinți ; și grajdu cu coteșele s'au bič[u]luit cu 8 florinț' ; și Zāmnicu, jumātate, s'au bič[u]luit cu 9 florinți, cā jumātate[ē] este al Tomi[i]. Și din to[a]te sālașāle, fetelor li s'au venit la unu câte 15 florinți și 1 mārīaș și mumă-sa i s'au venit 22 de florinți. Și cāsuța cā mică s'au dat mumă-sa, cu 10 florinți bič[u]luit[ă] ; și casa cā mare [a fost] bič[u]luit[ă] cu 20 de florinți. Și din ocinā fetelor li s'au venit la unu câte

1. De fapt 38 de florinți.

2. Comercianți ambulānți.

3. Protocol, p. 16—17. Sus : *Insemnare. Numār[ul] 20. Anul 1791, 1[a]nuar[ie].*
Jos : *Luat 3 flor[in]ți.*

10 florinți și mumă-sa i s'au venit 15 florinți. Și boi[i] și vaca s'au bič[u]luit cu șazecișicinci de florinți; și dintr'acești bani li s'au venit la o fată câte 14 florinți și 1 măriaș și mumă-sa i s'au venit 22 de florinți. Și mumă-sa am dat o junince pentru crescătură feti[i] cei mici. Și caru și plug[u] s'au bič[u]luit cu 5 florinți. Și fetelor li s'au venit la una câte 1 florintă și mumă-sa i s'au venit 2 florinți. Și din uneltele cele din casă, de her, Mărie, fata că mai mare au luat aceste: o căldare mare de doo ferdeli cu brău, cu 5 flor[inți] bič[uluită], 1 ginu de ro[a]te, bič[uluit] cu 2 duci și un cântar mică, bič[uluit] cu 10 pot[o]ri, o bardă mare cu 5 duci, o săcure cu 4 duci, 1 spițelnică cu 5 pot[o]ri și un gionoiu, fiindă murar, cu 2 duci și o bardă mică de coperit, cu 6 pot[o]ri. Și Ana au luat aceștia: o căldare mare de doo ferdeli, cu 4 florinți și 1 maiu de her, cu 2 flor[inți] bič[uluit], 1 herestrău mare bič[uluit] cu 4 duci, o săcure bășască ¹⁾, bič[uluită] cu 4 duci, o bardă, bič[uluită] cu 4 duci, 1 gionoiu cu doo ascuțituri, bič[uluit] cu 3 pot[o]ri, 1 răzuș cu bucea bič[uluit] cu 3 duci, o legăto[a]re de car bič[uluită] cu 4 pot[o]ri, 1 spițelnică bič[uluit] cu 4 pot[o]ri, 1 cercă de ro[a]tă, bič[uluit] cu 4 potori. Și Paraschiva că mică are aceste: 1 herestrău mică, bič[uluit] cu 2 duci, și lanțu bič[uluit] cu 4 florinți, și 1 cepă del[a] fumori (?) [cu] 1 florintă, o bardă mare bič[uluită] cu 5 duci, 1 sfredel delă mare de ro[a]te, bič[uluit] cu 4 duci, o bardă de coperit ²⁾ bič[uluită] cu 4 pot[o]ri, 1 čocanu de zid cu 4 potori 1 răzuș cu buca cu 4 potori, 1 čocanu de ferecată, bič[uluit] cu 2 duci. Și mumă-sa au luat aceștia: căldarea că de rachiu, bič[uluită] cu 7 florinți, și o cadă cu 6 duci, și țegeriu ³⁾, bič[uluit] cu 4 duci, și valu mori[i] cu doo cercuri, bič[u]luit cu 6 duci, și un butoiu de [v]otca ⁴⁾ bič[uluit] cu 10 pot[o]ri, 1 cercu de gânjăi cu 4 potori, și 1 cepurar bič[uluit] cu 4 pot[o]ri, și 1 cercu din gaura pietri, un cercu de ro[a]te, și 1 heră lată de plug, bič[uluit] cu 4 duci [și] un butoiu de rachiu de 6 cop[u]ri. Și Mărie au [mai] luat 1 podișor cu trei păreți și cu lacătă, și o moldă mare, și o ferdelă cu mânășă. Și Ana aceste [a mai luat]: 1 podișor, [o] cadă de bradă, o lingură mare [și] o mirță. Și Paraschiva că mică, aceste [a mai luat]: 1 butoiu de trei vedre, și 1 butoiu de rachiu de 8 copuri, și o puțină de brânză, mare. Și din zălojală, la trei fete li s'au venit la una câte 19 florinți și mumă-sa i s'au venit 29 de florinți. Și la îngrupare[a] bărbatului s'au chiețuit 20 de florinți și am dat și mueri[i] la îngruparia ei iar 20 de florinți ca și bărbatului.

Și s'au scris această înpărțală în judecata lui Ion Mih[ă]il[ă], prin înpărțitorii

† Ion Hălmaču

† și Șărbanu Deneșu

Ispisah

popa Toma Pop[o]vič ot Porcești

1791 I[a]n[u]ar[ie] 27

1. Săcure pentru lucrul lemnului.
2. de șindrilit.
3. Țevăria dela cazanul de fiert rachiu.
4. Țuică slabă, care se scurge la urmă.

Ocina lui Gheorghe Potroca s'au bič[u]luit cu 35 de florinți. Și șura și casele amândouă și Zâmbnicu jumătate, și grajdu din curte s'au bič[u]luit cu 40 de florinți to[a]te. Și vaca s'au bič[u]luit cu 60 de florinți și 1 rămător mare [s'a] bič[ului] cu 6 măriăș.

4b ¹⁾

Moșâia lui Ghe[o]rghe Potroca

Partea Mării. Peste Oltu de o ferdelă, bič[uluit] cu 8 florinți, vecin popa Toma ; al doile în Gruiu Căsi[i] de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Ion Denghel ; al treile în Hâle de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 2 florinți, vecin Achim Crăcun ; al patrule la Roina lui Dan de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 2 florinți, vecin Ion Denghel ; al cincile la Șapoțâl de o ferdel[ă] cu 7 florinți, vecin Sămână Purece ; al 6[-le] în Răsto[a]ca Rădili[i] de 8 copuri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin popa Toma ; al 7[-le] la Ștejaru de o ferdelă, bič[uluit] cu 7 florinți, [vecin] Achim Crăcun.

Partea Ani[i]. În Lunca Turnului de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 8 florinț', vecin One lui Izdrail ; al 2[-le] în Brădățâl de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 5 florinți, vecin Toma Potroca ; al 3[-le] la Gura Văi[i] de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 5 florinț', vecin Opre Brădâi ; al 4[-le] la Roiniță de 10 cop[u]ri, bič[uluit] cu 5 florinț', vecin Toma Grama ; al 5[-le] în Răsto[a]ca Rădili[i] de 8 copuri, [bič[uluit] cu 4 florinți, vecin popa Toma ; al 6[-le] la Ștejar de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Achim Crăcun.

Partea Paraschivi[i]. Peste Oltu de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 8 florinți, vecin Mih[a]il Oțale ; al 2[-le] în Poduri de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 4 florinți ; al 3[-le] la Cruce de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Opre Veștimen ; al 4[-le] în Gruiu cu Mărăcini de o ferdel[ă] bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Toma Căcanel ; al 5[-le] în Răsto[a]ca Rădili[i] de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin Toma Potroca ; al 6[-le] la Ștejaru de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 6 florinț, veci[n] Achim Crăcun.

Partea mueri[i], Stana. La Ștejaru de o ferdeli (sic), bič[uluit] cu 14 florinți, vecin Achim Crăcun ; al doile la Bolta Stane[i] de o ferdelă, bič[uluit] cu 9 florinț', vecin popa Toma ; al 3[-le] la Vadu de o ferdelă, bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Radu Oțale ; al 4[-le] în Livade de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 8 florinți, vecin Ilie Mohanu ; al 5[-le] la Bălt' de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin popa Toma ; al 6[-le] la Rădili de o ferdelă, bič[uluit] cu 9 flor[inți], vecin Toma Potroca ; [al] 6[-le] în Strâmba, de co[a]să, bič[uluit] cu 2 florinți, vecin Toma Hilip, 1 fârtaiu de car de fân.

1. Protocol, p. 140. Sus : Număr[ul] 20. [Anul] 1791, Mai 21. Jos : Pusă în cal[a]stih.

5a¹⁾

Murind Nicolae Coșteiu, averea lui se împarte între nevastă și cele două fiice ale sale, Ilinca și Ana.

Pentru împărțial[a] lui Niculae Coșteiu.

Au împărțit împărțitori[i] în judecat[a] lui Ion Mih[ă]il[ă]. Și copii[i] sântu aceste : o fată mai ma[re], Ilinca, măritată, a dco Ana. Și ocina cu casa și pomi[i] s'au bič[uluit] cu 55 de florinț'. Și dintr'acești bani li s'au venit la o fată câte 18 florinți și 1 măriaș și mumă-sa i s'au venit iar 18 florinți, a treia parte. Și boi[i] s'au bič[uluit] cu 30 de florinți. Și dintr'acești bani ai boilor la fete li s'au venit la una câte 10 florinți, la fete la amândoo 20 de florinț' și mumă-sa are iar 10 florinți. Și la îngrupare[a] bărbatului s'au cheltuit 15 florinți și am dat și mueri[i] o vacă bič[u]luit[ă] iar cu 15 florinți, ca și la îngrupare[a] bărbatului. Și din uneltele din casă au luat acestia : Ani[i] cei mici s'au dat căldarea cea mare pentru haine, că Ilinca, că mare, au avut cojocū și rochie și cingăto[a]re ; și Ilinca au [mai] luat o secere, 1 cepurar și o sapă. Ana o secere și o sapă [cu] 2 duci și un furcoi [cu] 6 pot[ori]. Și mumă-sa are o căldare mică, muntenească, [cu] 2 flor[inți] și [o] sapă [cu] 2 duci și doo spete. Și juninča s'au dat Ani[i], bič[u]luit[ă] cu 6 florinț' ; [din acești bani] să înto[arcă] Ilincă[i] 2 florinț' și la mumă-sa să înto[arcă] 2 florinț' ; și ia are 2 florinț'. Și Ilincă[i] s'au mai dat cenușar[iul] și 1 ciubărū curatū și o ro[a]tă de carū. Și Ani[i] putina că de piei și o ro[a]tă de carū. Și mumă-sa i s'au venit războiu și lada că din Săbiu și o ro[a]tă de carū. Și la Ana că mică [i s'au dat] 2 căpătăe și 1 chindeu și o masă de lână roșăe. Și mumă-sa i s'au dat celariu și grajdu din curte. Și junci[i] s'au dat Ilincă[i] să le plătiască ia ernatecu, dându-i în Țară.

Și s'au scris această împărțial[ă] în judecat[a] lui Ion Mihăilă, prin împărțitori[i] † Ion Hălmaču

† și Șarbanū Deneșū

1791 I[a]nuar[ie] 30.

Scris de

popa Toma Popović ot Porcești.

5b²⁾

Moșăia lui Niculae Coșteiu.

Din Balte. Intăi la Ștejărei de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 4 flori[nți], vecin Achim Budulețe ; altu în Zăvoiu de o ferdel[ă] bič[uluit] cu 8 florinți, vecin Șarban Deneșū ; altu în Fața Baltelor de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 3 florinț', vecin Sămion Gom[o]ne ; altu în Gruiu Hot[ă]rălului de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 2 florinț', vecin Ion Hălmac ; altu iar în Gruiu Hot[ă]rălului de 2 ferdeli, bič[uluit] cu 10 florinți, vecin One

1. Protocol, p. 18. Sus : *Insemnare. Numer[ul] 58. Anul 1791 I[a]n[u]ar[ie] 30.*

2. Protocol, p. 139. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 58.*

Vălcului ; altu la Vale[a] Glodului de 3 mirțe, bič[uluit] cu 6 florinți, vecin Achim Budulețe, altu la Gro[a]pa cu Arini de o ferdelă, bič[uluit] cu 5 florinți, [vecin] Ion Denghel ; altu suptă Gro[a]pa cu Arini de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 5 florinți, vecin One Gom[o]ne ; altu în Fața Pojorâtelor de 2 ferdeli, bič[uluit] cu 10 florinți, vecin Opre Pcse.

Ostrovu. Altu la Gura Văi[i] de o ferdelă, bič[uluit] cu 10 florinț[i], vecin Ion Oțale ; altu după Grădini de o ferdelă, bič[uluit] cu 10 flor[inț]i, vecin Grigore ; altu după grădina lui Precup de 4 cop[u]ri, bič[uluit] cu 2 florinț', vecin Ion Budulețe, altu la Sălătruci de 10 cop[u]ri bič[uluit] cu 5 florinț', vecin Stana Săim ; altu în Prundă de o ferdelă bič[uluit] cu 10 florinți, vecin Opre Veșteme[a]nu ; altu la Fântâna Buni[i] de o ferdelă, bič[uluit] cu 5 florinți, vecin Sămion Gomone, altu în Gruiu cu Șanțu de 2 ferdeli, bič[uluit] cu 5 florinți, vecin Tema Săman ; altu în Stârci de o ferdelă, bič[uluit] cu 2 florinți, vecin Ore Bud[u]leși ; altu în Lunca Turcului de 8 cop[u]ri, bič[uluit] cu 3 florinți, vecin Achim Coșteiu ; altu la Părău Lăcșorului de o ferdelă, bič[uluit] cu 4 florinți, vecin One Stoică ; altu peste Oltu, de o ferdel[ă], bič[uluit] cu 10 florinț', vecin One Șordea.

Livezi de co[a]să. În Zăvoiu cu 3 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Șarbană Deneșu ; altu la Părău Mutului cu 3 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin popa Ion Opântu ; alta la Lacu Oli[i] cu 2 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Ilie Bâra ; alta în Sângeri cu 3 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Năstăsăe ; alta în Ariniș Vârnași cu 2 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin Sămion Gom[o]ne ; alta la Scocuri cu 4 florinți — fân 1 fârtaiu, vecin One Sâte ; alta la Pinișoră cu 2 flor[inți] — fân o jumătate de fârtaiu, vecin Anghel Sâte ; alta peste Priboiu cu 2 florinți — fân 1 fâr[taiu], vecin Achim Coșteiu ; alta în Părău lui Drăgué cu 2 flor[inți] — fân 1 fâr[taiu], vecin Mihăil Oțal ; alta în Podeiu Strâmbu cu 3 flor[inți] — fân 1 fârtaiu, vecin Opre Gram[a] ; alta în Vale[a] Strâmbu cu florinți — fân 1 fârtaiu, vecin One Purec, alta la Părău Jo[a]lgărului cu 4 flor[inți] — fân 1 fâr[taiu], vecin Sămion Gom[o]ne ; alta în Părău Jo[a]lgărului, 1 flor[int], vecin Irimie Chid ; alta la Lunca Rândibaului, cu 10 florinți — fân 2 fârtae, veci[n] Grig[o]re ; alta în Pod[u] lui Mihaiu cu 2 flor[inți] — fân 1 fârtaiu ; alta la Mocirliță cu 10 florinți — fân 3 fârtae, veci[n] Grig[o]re ; alta în Fața Cetățî cu 2 flor[inți] — fân 1 fârtaiu, vecin Sămion Gom[o]ne.

Și ocina del[a] Săbiș zălog cu 4 florinți la Andreiu Dragtă cu pomi cu tot.

6 1)

După moartea lui Mihail Zugravu averea este împărțită între copii și nevestă, căreia îi revine și o psaltire românească scrisă cu mâna.

Împărțal[a] lui Mihăilă Zugravu.

Și copiii[i] sântă aceștia : doi feçori, unul mai mare, Niculae, și cel mică, Cononă, mai mică. Și ocina și casa s'au bič[u]luit cu 39 de florinți.

1. Protocol, p. 21—22. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 63. Anul 1791 Fe[br]uar 12. Jos : N'am luat nimc'.*

Și dintr'acești bani la copii li s'au venit la unul câte 13 florinți și mumă-sa i s'au venit iar 13 florinți, a treia parte. Și la copii, lui Niculae, i s'au dat acatistă; și lui Conon i s'au dat 1 časlov, și mumă-sa i s'au dat o psaltire rumâne[a]scă scrisă cu mâna și o buco[a]vnă. Și lui Niculae [i s'a dat] un topor mic și o ladă; și lui Conon iar 1 topor, o cadă și o lacră și 1 chindeu; și lui Niculae 2 chindeo (sic) și o puțină și nește călimări de os cu 10 pot[o]ri; și mumă-sa i s'au dat o căldare; și celariu [să fie] al mumă-sa.

Prin împărțitori[i] † Ion Hălmac și Șarbanu Deneș
[Scris] de 1791 Fe[br]uar 12
popa Toma

Tot împărțal[a] lui Mihail[ă] Zugravu ¹⁾.

Și în ocină rămân amândoi feci[oriii]. Conon, cel micu, rămâne în casa că mare cu partia lui de bani și Niculae să fie ocina jumătate cu partia lui de bani să-ș' facă el casă. Și Conon să ajute frate-său Niculae celui mai mare să facă și el casă. Și pe mumă-sa, Crăcună, să nu o scoată de aci până va trăi, că ia încă are parte în ocină 13 florinți.

7²⁾

Conon, fiul lui Mihail Zugravu, murind la 2 săptămâni după căsătorie, împărțitorii hotărăsc ca nevasta lui să restituie soacra-si cheltuielile de nuntă, iar ea să primească un loc de arătură.

Căsătorindu-să Conon, fecorul lui Mihailă Zugravu, și au luat pe fata Ioană a lui Iorga Gâlea. După căsătoria lor au trăit amândoi 2 săptămâni și au murit Conon. Și au venit nevasta Ioană la judecată să vadă capătă ceva au ba dela bărbatu ei. Și au făcut judecat[ă] și pace bătrâni[i] așa: Să întoarcă nevasta cheltuiala dela nuntă 14 zlofi, și pentru că i-au fost bărbat i-am dat un loc de arătură de o feardelă la Răstoacă, vecin Simion Săman. Și s'au împăcat nevasta cu soacra-sa, amândoo. Și au fost de față nepotu-său Ion Mărghitan dela Tălmăcel.

Și s'au făcut această pace în casa judeului Ion Denghel. Și jurați [au fost]: pârgariu mare, Toma Deneșu, Achim Gâlea, Anghel Moisân, Toma Dragomir, Ștefan Coșteiu, Ion Purece și Onea Morariu. De față și pârgariu Ion Purece.

In 11 Fe[br]uarie 1813.

Dascăl Sofronie

8³⁾

Murind Ion Boranciu, împărțitorii au împărțit averea între nevastă-sa și cei cinci copii rămași după el.

Și au murit Ion Barancu într'acești an și au împărțit împărțitori[i] în judecata lui Ion Mihail[ă]. Și copi[ii] sânt aceștia: întâi o fată

1. Scrisul e tot al popii Toma. Sus: *Insemnare*.

2. *Protocol*, p. 130.

3. *Protocol*, p. 22—23. Sus: *Insemnare*. Număr[ul] 229. Anul 1791, Fe[br]uar[ie] 21.

pre nume Mărie, măritată ; al doile un fečor, Văsăle, al treilia, o fată, Ioană, al patruia iar fata, Ana, al cincilia, fečorū, Ion, cel mai micū, au rămas de doi [a]ni.

Și ocina cu pomi și casa și șura și grajdu din curte și fântăna s'au bičuluit to[a]te cu optūzeci de florinți. Și datorie s'au găsit o sută și șapte florinți și am plătitū datoria din zălojala din câmpū, din locurile care au avut luate zălog. Și bani în zălojală s'au aflat iar o sută și șapte florinți ; s'au plătit n'au rămas copii[i] datori cu nimic'. Și la îngrupare[a] bărbatului s'au chiełtuit 10 florinți, și mueri[i] am datū iar 10 florinți ca și bărbatului. Și lui Ion, cel micū, numai [de] doi ani rămas i-am dat crescăturā pe 5 ani, 15 florinț'. Și din bani[i] oci[nii] și din șurā, din casā, din grajdū și din vitele cele mari, la ccpii li s'au venit : Mării i s'au dat 10 florinți și pentru ceia[lalți] 10 florinți i s'au dat o străjnicā cândū o au măritatū ; și lui Văsăle i s'au venit 20 de florinți ; și Ioani[i] i s'au venit iar 20 de florinți ; și Ana i s'au venit iar 20 de florinți ; și lui Ion, cel micū, i s'au venit iar 20 de florinți. Și căldaria ča mare și 1 her lat de plugū s'au bič[u]luit cu 6 florinți. Și dintr'acești bani li s'au venit la 5 copii, la unul câte 1 florintū și mumā-sa i s'au venit iar 1 florintū. Din căldările cele mici și din uneltele cele din casā, partia mumā-sa, a treia, i s'au venit o bardā bič[uluitā] cu 3 duc și 1 lășuitoriu, bič[uluit] cu 6 pot[o]ri și o corște cu trei co[a]rne, bič[uluitā] cu 3 duc și un toporū, bič[uluit] cu 10 pot[o]ri și 1 coșū nou, bič[uluit] cu 6 duc și 1 čubārū, bič[uluit] cu 3 duc și o lacrā bič[uluitā] cu 3 duc și războiu, bič[uluit cu] 2 măriaș'. Și mumā-sa, a treia parte i s'au venitū din ocinā din sălașā și din vitele cele mari, din toate 50 de florinți. Și Mărie din uneltele din casā au luatū o teslā bič[uluitā] cu 6 pot[ori] și o daltā, bič[uluitā] cu 4 pot[ori] și o postavā de salce și 1 coșū slab. Și fečor[ului] Văsăle i s'au venit čocanele co[a]si[i] și co[a]sa, [bičuluite cu] 4 duc și 1 ginū de ro[a]te cu 3 duc și o cuțitoe (sic) [cu] 6 pot[o]ri și cenușariū [cu] 4 duci și o masā de lână roșāe. Și Ioani[i] i s'au venit nește cărcēi dintre boi, cu 4 duci și 1 cepurariu [cu] 4 pot[o]ri și 1 fedelșū de oțātū și o putiniță și o masā de pānzā și 1 chindeu. Și Ana acestia [au luat] : o cuțitoe cu 6 pot[ori] și 1 toporū [cu] 4 pot[o]ri și 1 sfredel de greble cu 2 pot[o]ri și o postavā și o masā de pānzā și 1 chindeu. Și lui Ion cel micū [i-am dat] : 1 furcoiu cu trei co[a]rne, [cu] 3 duc și 1 spițelnic [cu] 6 pot[o]ri și o puținā de piei și pāritariu.

Și plugū nu s'au găsit și caru au fost slabū, nu l-am bič[u]luitū ci l-am lāsāt sā sā hrāneascā cu el cu toți, pānā vor crește copii[i] cu voia lor.

Și 4 boi s'au bič[uluit] cu 80 de florinți și calu [s'a] bič[uluit] cu 20 de florinți și 4 capre [s'au] bič[uluit] cu 12 florinți și 4 oi iar cu 12 florinți [au fost] bičuluite.

Și s'au scrisū această înpārțal[ă] în judecata lui Ion Mihāil[ă], prin înpārțitori[i] :

† Șārbanū Deneșū

† și Ion Hālmaču

în anul 1791 mes[i]ța Feurariu 21.

Scris de

popa Toma Pop[o]vič ot Porcești.

9a¹⁾

Impărțirea averii lui Ion Coșteiu între cei 4 copii ai săi.

Și au murit Ion Coșteiu cel bătrân și au împărțit împărțitori[i]. Și copiii[i] sântu toț[i] căsătoriți mai denainte de mo[a]rte[a] tată-său. Și copiii[i] sântu acește : Niculae, mai mare, o fată Ana, al treile, feçor, Achim, al patrule, o fată, Mări[e], mai mică.

Și la îngrupare[a] tată-său s'au chiełtuit 18 florinți și 50 de bani ; și Achim, feçor[ul], au pusă la mo[a]rtia tată-său 6 florinți și 50 de bani. Și lui Achim pentru cei 6 florinți și 50 de bani i s'au mai pus un pomeselnică cu 4 duc ; i s'au dată șura lui Achim pentru 7 florinți, să nu înto[a]rcă nimic' din ia, să fie a lui. Și ocina s'au biç[u]luit cu 55 de florinți, că casa și-o au făcută acum. Și unelte din casă n'am găsit nimic'. Și Niculae, cel mai mare, au vândut o ocină în Prundă din sus de Ion Colanu. Și soru-sa Ana să întoarcă, tot [lui] Niculae, 4 florinți. Și Achim din ocină să înto[a]rcă soru-sa Mărie 4 florinți. Și soru-sa Ana să înto[a]rcă [lui] Achim iar 4 florinți. Iar Niculae ș-au mâncat partea din ocină din Prundă, iar Achim rămâne în ocină cu ca[sa], împreună cu parte[a] lui de bani.

Și pentru nuntă am dată lui Achim 9 florinți și să-i facă sărindariu cu ce au rămas de tată-său.

Prin împărțitori[i] : † Șarban Deneș
și † Ion Hălmaç.

S'au scris în judecat[a] lui Ion Mihăil[ă].

de popa Toma

[Anul 1791 Februarie 22]

9b²⁾

Impărțala moșăi[i] lui Ion Coșteiu cel bătrân, Câmpu din Susu Baltelor.

Partia lui Niculae. Intâi s'au venit în Zăvoiu, de 10 cop[u]ri, al doil[e] iar în Zăvoiu, de 6 copuri ; al treile în Gruiu Hot[ă]rălului, de 2 ferdeli ; al 4[-le] la Gro[a]pa cu Arini, de 10 cop[u]ri ; a[1] 5[-le] la Gruiu Vârniți[i], de o ferdel[ă] ; a[1] șase[le] în Gruiu Hotărălului, de 8 cop[u]ri ; a[1] șapte[le] în Sângeri, de coasă.

Partia Ani[i]. Intâi în Poduri, de o ferdelă ; al doile la Ștejaru, de 2 ferdeli ; al treile în Muncei, de o ferdelă ; al patrule [în] Gruiu Hotărălului, de 8 cop[u]ri ; a[1] 5[-le] în Groapa Mutului, de co[a]să ; a[1] șase[le] la Vale[a] Nișului, de co[a]să ; al șaptele, peste Muncei, de co[a]să.

Partia lui Achim. Intâi în Fața Baltelor, de o ferdelă ; al doile în Poduri, de 2 ferdeli ; al treile în Gruiu Hotărălului, de 8 copuri ; al patrule după Pojorâte, de 10 cop[u]ri ; a[1] 5[-le] la Varniță, de o ferdel[ă] ; [a] 6[-le] în Iivade, de co[a]să ; a[1] șapte[le] în Gura Plaiului, de co[a]să.

26. Protocol, p. 24. Sus : *Insemnare. Numă[rul] 18. Anul 1791 Feurar 22.* Jos : *N'am luat nimic.*

27. Protocol, p. 141.

Partia Mări[i]. Intâi la Mo[a]ră, de o ferdelă ; al doile în Fața Baltelor, de 2 ferdeli, al treile în Gruiu Hotărălului, de 8 cop[u]ri ; a[1] 4[-le] în Cale[a] Șăbișului, de o ferdelă ; a[1] 5[-le] la Vale[a] Nișului, de o ferdelă ; a[1] 6[-le] în Sângerî, de co[a]să ; a[1] 7[-le] iar în Sângerî, de coasă.

Prin împărțitori[i]

Șărbănă Deneșă
și Ion Hălmaču

[Scris] de

popa Toma

Anul 1791 Martie 26.

9c¹⁾

Împărțal[a] moșăi[i] lui Ion Coșteiu celă bătrân.

În Câmpu din Jos. Ostrovu.

Intâi Niculae, au luat Prundu, de o ferdelă ; al doile, la Sălătruci de 10 cop[u]ri ; al treile, în Lunca Mutului, de 8 cop[u]ri ; al patrule, de co[a]să, la Vărețu ; al 5-le, de co[a]să, în Părau lui Drăguc ; a[1] șase[le], de co[a]să, în Podu lui Mihaiu ; al șapte[le], de coasă, în Stârci.

Partia Ani[i]. Intâi în Crinu, de 10 cop[u]ri ; al doile, la Bălți, de 1 ferdel[ă] ; al treile, în Lunca Turnului, de co[a]să ; al patrule, la Vărețu, de co[a]să ; al 5-le, în Dosu Turnului ; a[1] 6[-le], în Stârci, de co[a]să ; a[1] șapte[le], peste Priboiu, de co[a]să.

Partia lui Achim. Intâi în Crinu, de 8 cop[u]ri ; a[1] 2-ile, la Cruce de 10 cop[u]ri ; al 3-ile, în Lunca Turnului, de 8 cop[u]ri ; al patrule, de coasă, la Coșteiu ; a[1] 5[-le], în Stârci, de coasă ; a[1] șase[le], peste Priboiu, de co[a]să ; a[1] șapte[le], în Strâmba, de co[a]să.

Partia Mării. Intâi la Bălți, de 10 cop[u]ri ; al doile, la Gura Văi[i], de 10 cop[u]ri ; al treile, în Lunca Turnului, de 8 cop[u]ri ; al patrule, la Vărețu, de co[a]să ; a[1] 5[-le], în Stârci, de co[a]să ; a[1] șase[le], în Vale[a] Priboiului ; a[1] șapte[le], peste Priboiu de co[a]să.

Prin împărțitori[i] Șărbănă Deneșă
și Ion Hălmaču

[Scris] de

popa Toma

1791 Martie 26.

10²⁾

Împărțeala averii lui Ion Sărbu care a murit în Țara Românească și în urma căruia au rămas 6 copii.

Și au murit Ion Sărbu în Țara Rumâne[a]scă și au rămasă de el 6 copii și unu au murit iar în Țară și mai trăesc 5 copii.

Car, plug și unelte de casă n'am găsită nimic'. Numai ocina și casa o amă bič[u]luit cu 40 de florinți. Și dintr'acești bani s'au venit

1. Protocol, p. 142. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 18. Anul 1791, Marti[e] 26. Jos : Aăstă pusă în cal[a]stih.*

2. Protocol, p. 24. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 80. Anul 1791 F[ebruarie]. Jos : N'am luat nimic', și : Am dat 3 flor[inți].*

la copiii aceștia : Anca au luat 4 florinți și 1 măriaș ; al doile, fată, Ana, i s'au venit 4 florinți și 1 măriaș ; al treile, feșor, Ion, i s'au venit 4 florinți și 1 măriaș ; al cincile, fată, Safta, i s'au venit 4 florinți și 1 măriaș. Și mumă-sa i s'au venit 13 florinți. Și parte[a] lui Niculae, celui mort, s'au dat mumă-sa, 4 florinți și 1 măriaș. Și celariu al mumă-sa.

Și s'au scris această împărțal[ă] în judecat[a] lui Ion Mih[ă]il[ă], prin împărțitorii † Șarban Deneșu

† și Ion Hălmaču

[Scris] de

popa Toma

1791 Feu[rar] 22.

II 1)

Împărțeala averii lui Onea Pavălu care a murit în Țara Românească.

Împărțal[a] Oni[i] Pavălu [care] au murit în Țar[a] Rumâne[a]scă. Și au împărțit împărțitorii[i] în judecata lui Ion Mihăilă. Și copiii[i], sântu acește : o fată mai mare, Mărie ; al doile, fată, Ana, măritat[ă] ; al treile, fată, Paraschiva ; al patrul, feșor, Ion ; al cincile, feșor, Ilie ; al șasale, fată, Ioană.

Caru și plugu n'au avutu și unelte din casă n'am găsit nimic afară de haine. Și ocina și casa și șura s'au biču[lu]it to[a]lte cu 40 de florinț'. Și la îngrupare[a] bărbatului s'au chieluit 12 florinți cu sărindariu cu tot și am dat și mueri[i] iar 12 florinți din'treg. Și din vite Mărie au luat 1 juncu cu 5 florinți ; și Ana au luat o junince cu 5 florinți ; și Paraschiva au luat 1 juncu cu 5 florinți ; și [I]on au luat 2 oi cu 5 florinți ; și Ilie are 5 florinți, i s'au dat bani ne fiindu vite să ia din'treg ; și Ioani[i] am dat iar 5 florinți, bani din'tregu, ne fiindu vite să ia. Și din ocina și din salașă, la copii, la 6 copii, 12 florinți ; li s'au venit la unul câte 2 florinți și mumă-sa i s'au venitu 6 florinți. Și celariu [să fie] al mueri[i], [deasemenea] și o junince. Și Mărie are o masă și 1 căpătăiu și 1 chindeu. Și [Ana are] o masă și 1 căpătăiu și 1 chindeu. Și Paraschiva au luat o masă și 1 căpătăiu și 1 chindeu. Și lui Ion [i s'au dat] 8 coți de pânză. [Și] Ilie [are] o cadă și 1 topor. Și la Ioană [s'au dat] o masă și 1 căpătăiu și 1 chindeu

Prin împărțitorii[i] : Șarban Deneșu
și Ion Hălmaču

Scris de

popa Toma în judecata lui
Ion Mihăilă.

1791 Martie în 3 zil[e]

1. Protocol, p. 25. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 44. Anul 1791, Martie 6.* Jos : *N'am luat nimic, 3 florinți dat.*

12¹⁾

Împărțeala averii lui Anghel Coșteiu care a murit în Țara Românească și a fost înmormântat în Robești.

Împărțial[a] lui Anghel Coșteiu. Și au murit în slujba împăratului în Țară [și] l-au îngrupat în Robești. Și au împărțit împărțitori[i] în judecata lui Ion Mihăilă. Și copii[i] sântu acește : întâiu un feçor, Anghel, al doile Ion, al treile Andreiu, al patrule Atanasie, al cincile, o fată, Mărie, al șasăle iar fată, mai mică, rămasă de tată-său numai de doi ani, sărăcă, pre nume Ana. Și ocina cu casa s'au bič[u]luit cu 45 de florinți. Și cei 5 florinți au întorsu Anghel frate-său Andreiu ; pentiu acei bani i-au datū o țiră²⁾ de ocină de au pusū șura și au rămasū parte[a] lui Anghel numai c 1 40 de florinți.

Și datorie s'a aflat 4 florinți și 40 de bani. Și la îngrupare[a] bărbatului s'au chieluitū 5 florinți ; și mueri[i] am datū iar 5 florinți la îngrupare. Și crescătură la fata că mică Ana i s'au datū 10 florinți. Și la copii din ocină și din casă și din carū, bič[u]luit cu 4 flo inți, din to[aj]te li s'au venit : lui Anghel 2 florinți, lui Ion 2 florinț', Andreiu are 2 florinți, Athanasie are 2 florinți, Mărie are 2 florinți, Ana că mică are 2 florinți, și mumă-sa i s'au venitū 6 florinți. Și unelte din casă și haine și plugū n'amū gāsītū nimic'. Și la murariu pe bucate am datū 2 florinți. Nici boi, nici vaci, nici junci n'am gāsīt nimic'. Și celariu l-am datū mueri[i].

Și s'au scris această împărțială în anul 1791 Martie 4 zil[e] prin împărțitori[i] Șarbanū Deneșū și Ion Hălmaçu

Scris de

popa Toma Pop[o]vič

13a³⁾

Împărțeala averii lui Irimie* Anghel.

Împărțala copi[i]lor lui Irimie Anghel. Și copii[i] sântu aceștia : Ion, mai mare, al doile Irimie, al treile, fată, Ana, al patrulea, feçor, Ion, mai micū.

Ocina și casa și șura și pomi[i] s'au biçuluit cu 60 de florinți.

Locuri de arătur[ă] : Intăi un locū la Ograda Murariului, de 8 cop[u]ri, vecin David Lasle, în bani 2 florinți ; altu la Balta Stane[i], de o ferdel[ă], vecin David Laslia, în bani 8 florinți ; altu în Zăvoiu, de 8 cop[u]ri, vecin Toma Sămăn, în bani 4 florinți ; altu în Gruiu Hot[ă]-rălului, de 2 ferdeli, vecinū Achim Găle, în bani 12 florinți ; altu

1. Protocol, p. 26. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 148. Anul 1791, Martie 4 zil[e]. Jos : N'am luat nimic', și : plătit 3 florinți[i].*

2. puțin.

3. Protocol, p. 34—35. Sus : *Insemnare. Număr[ul] 206. Anul 1791, Octombrie 19. Jos : N'am luat nimic'.*

în Gro[a]pa Hot[ă]rălului, de o ferdelă, vecin Mărie Bocicoe, în bani 4 florinți; altu în Muncei de 2 ferdeli, vecin Coman Mujat, în bani 6 florinți; altu în Cale[a] Șăbișului, de o ferdel[ă], vecin Ananie Veștinen, în bani 3 florinți; altu la Gro[a]pa cu Arini, de o ferdel[ă], vecin Ion Coșteiu, în bani cu 3 florinți; altu la Vranghiu, de 8 cop[u]ri, vecin David Iaslia, în bani 4 florinți; altu la Gruiu Păpușă de 8 cop[u]ri, vecin Achim Găle, în bani 4 florinți; altu la Gura Văi[i], de o ferdel[ă], vecin Mărie Bocicoe, în bani cu 8 florinți; altu în Răsto[a]că de 6 cop[u]ri, vecin Ion Deneș, în bani 2 florinți; altu la Bălț', de 10 cop[u]ri, vecin Coman Mujat, în bani cu 4 florinți; altu în Gruiu lui Voicu, 2 ferdel[e], vecin Ilie Bâra, în bani 6 florinți; altu peste Oltă, de o ferdel[ă], vecin David Iaslia, în bani cu 8 florinți'.

Livezi de coasă — fână. La Gruiu lui Treptu, doo fârtae de fân, vecin Văsăle Denghel, în bani 6 florinți; alta la Lacu Potro[a]că, un fârtaiu, vecin Opre Crăcun, în bani 3 florinți; alta la Cașteiu, 2 fârtae, vecin Șarban Deneș, în bani 6 florinți; alta în Lunca Rândibaului, 2 fârtae, vecin Ananie Murar, în bani 6 florinți; alta în Podu lui Mihaiu, 2 fârtae, vecin Ioană Sămene, în bani 6 florinți; alta iar în Podu lui Mihaiu, un fârtaiu, vecin Izdrail, în bani 3 florinți; alta în Fruntia Plopișului, un fârtaiu, vecin Davidu Iaslia. *Sfârșat livezilor.*

Doi boi bič[u]luiți cu 30 de florinți; și doo juninci, bič[u]luite amândoo cu 20 de florinți; și cinci oi bič[u]luite cu 10 florinți; și caru și plugu cu hiară cu tot s'au bičuluit cu 7 florinți; și uneltele din casă acestia [s'au găsit]: un lanțu cu 6 măriaș, o căldare de 7 cop[u]ri cu 4 florinți și altă căldare mai mică cu 6 măriaș, un cepurar cu 4 pot[o]ri, un lățuitor cu 4 pot[o]ri, un spițelnicu cu 4 pot[o]ri, nește cărcei dintre boi, cu 2 duci, alte cărcei de gros' cu 6 pot[o]ri și co[a]sa cu čocanele cu 4 duci și o daltă cu 4 pot[o]ri.

[Anul 1791] Octomvrie 19

Prin împărțitori[i]:

Șarban Deneș
și Ion Hălmač *

[Scris de]

popa Toma

13b¹⁾

Pentru copiii[i] lui Irimie Anghel precum s'au împăca[t]. Intâiu fecoru cel mai mare, Ion, i s'au venită di[n] vitu (sic) 6 florinți. Și la mo[a]rția tată-său s'au cheltuită 10 florinți. Și lui Irimie 6 florinți. Și fata, Ana, au luată ună juncă cu 6 florinți. Și [lui] Simionu [i s'au venit] 6 florinți. Și mueri[a] lui Irimie, di[n] ocină, are 20 de florinți. Și copiii[i] au unu 10 florinți, Ion 10 florinți, lui Irimie 10 florinți, feti[i] 10 florinți, și[i] lui Simionu 10 florinți.

Și s'au făcutu ace[a]stă împărțală în judecata lui Ion De[ne]șu. Vasile Denghel, martoră; Achim Chidu, martoră; Toma Chidu, martoră, Achimă Gălia, martor.

Și amă scrisă [eu]: Șarbanu Olariu
Iunie 30 de zile, anul 1798.

1. Protocol, p. 35. Sus: *Insămnare.*

14 1)

Împărțeaia averii lui Ananie Murariu.

Împărțala copi[i]lor lui Ananie Murariu. [Copiii] sântu aceștia : Mărie, și fečor[ul] Ion, [și o] fată Safta.

Ocina și casa și șura s'au bič[u]luit cu 50 de florinți. Și ocina de lângă Ion Boranču s'au bič[u]luit cu 25 de florinți. Și ocina de după beserecă s'au bič[u]luit cu 8 florinți. Și iapa cu străjnică, cu 15 florinț'. Și căldăria că mare cu 6 florinți. Și oi Mărie au luat 13; și Safta [au luat] 13; și One [au luat] 13. Și car și plug n'am găsit la tată-său.

Moșăia. Intâi la Mo[a]ră, de 8 cop[u]ri, vecin Toma Puică, în bani 4 florinți; altu la Părău Racului, de o ferdel[ă], vecin Ion Andreiu, în bani 8 florinți; altu în Mijlocu Baltelor, de 8 cop[u]ri, vecin Moisie Pârveu, în bani 4 florinți; altu în Săpătură de o ferdel[ă], vecin Daniil Chid, în bani 6 florinți; altu la Vadă, de 2 ferdel[e], vecin Niculae Coșteiu, în bani 16 florinți; altu în Zăvoiu, de 4 ferdel[e], vecin One Stoilă, în bani 32 de florinți; altu în Fața Baltelor, de o ferdel[ă], vecin Toma Puică, în bani 6 florinți; [altu] iar în Fața Baltelor, de 3 miirțe (sic), vecin Ion Andreiu, în bani 8 florinți; altu iar în Fața Baltelor, de 2 ferdel[e], vecin Mihăilă Pose, în bani 6 florinți; altu în Gruiu Hot[ă]-rălului, de 2 ferdel[e], vecin Coman Mujat, în bani 4 florinți; altu la Roina lui Dan, de 2 ferdel[e], vecin Irimie Pose, în bani 8 florinți; altu iar la Roina lui Dan, de o ferdel[ă], vecin Daniil Chidu, în bani 4 florinți; altu în Gloduri, de 2 ferdel[e], vecin Năstăsăe, în bani 6 florinți; altu în Gruiu de Mărăcini, de 2 ferdel[e], vecin popa Achim, în bani 8 florinți; altu suptă Dial, de 2 ferdel[e], vecin Istratie Tum[u]-lețe, în bani 8 florinți; altu la Lacu, de o ferdel[ă], vecin pop[a] Tom[a], în bani 3 florinți.

Ostrovu. La Gura Văi[i], de o ferdel[ă], vecin Tom[a] Ureche, în bani 8 florinți; altu din jos de văcar, de 4 cop[u]ri, vecin Toma Sămăn, în bani 3 florinți; altu la Gruiu lui Vladă, de 4 cop[u]ri, vecin Anghel Căldare, în bani 2 florinți; altu la Locu Satului, de 8 cop[u]ri, vecin Lazăr Mihăilă, în bani 4 florinț'; altu peste Oltă, de 2 ferdeli, vecin popa Toma, în bani 16 florinți; altu iar peste Oltă, de 4 cop[u]ri, vecin Marcu Istratie, în bani 2 florinți; altu în Lunca Turcului, de 2 ferdeli, vecin Tămașu, în bani 8 florinți; altu în Stârci, de o ferdel[ă], vecin Ion Andreiu, în bani 3 florinț'; altu iar în Stârci, de o ferdel[ă], vecin Andreiu Olariu, în bani 3 florinț'; altu în Poiana Luce[i], de o ferdel[ă], vecin Tom[a] Ureche, în bani 3 florinți; altu iar [în] Poiana Luce[i], de 2 ferdel[e], vecin Toma Ureche, în bani 6 florinți.

Livezi de col[a]să. La Podișor, 1 fârtaiu, vecin pop[a] Vasăle, în bani 4 florinț'; alta la Șăpățal, 1 fârtaiu, vecin popa Achim, în bani 1 florintu; alta în Pod[u]ri, 1 fârtaiu, vecin Istratie al Oni[i] Istratie,

1. Protocol, p. 36—37. Sus : Insemnare. Număr[ul] 101. Anul 1791, Octom-
[vrie] 27.

în bani 3 florinți ; alta în Hâlia, 2 fârtae, vecin One Veștimentu, în bani 6 florinț' ; alta în Gro[a]pa Mutului, 1 fârtaiu, vecin Ion Costandin, în bani 1 florintu ; alta în Sângeri, 1 fârtaiu, vecin Toma Puică, în bani, 1 florintu ; alta la Părău Clenți[i], 4 fârtae, vecin Șarban Deneș, în bani 8 florinți ; alta în Gura Plaiului, 1 fârtaiu, vecin Samoil Sămăn, în bani 2 florinți ; alta după Pojorâte, 1 fârtai, vecin Năstase, în bani 2 florinți ; alta în Livade, 1 fârtaiu, vecin Tămaș, în bani 1 florintu ; alta iar în Livade, 1 fârtaiu, vecin pop[a] Gheorghe, în bani 4 florinți ; alta peste Priboiu, 1 fârtaiu, vecin Ștefan Coșteu, în bani 4 florinț' ; alta în Stârci, 1 fârtaiu, vecin Văsăle Leucă, în bani 2 florinț' ; alta în Fruntia lui Zaharie, 1 fârtaiu, în bani 2 florinți ; alta la Piatra Căldări[i], 3 fârtae, vecin Irimie Anghel, în bani 8 florinț' ; alta la Vărețu, 1 fârtaiu, vecin Ilie Bâra, în bani 3 florinț' ; alta iar la Vărețu, 1 fârtaiu, vecin Opre Nedel, în bani 3 florinț'.

Zălojală. La Tristioară, livada dela Ion Lazăr, zălog, 8 florinți și 5 duci ; alta iar în Tristioară, zălog del[a] Danil Stoisor cu 5 florinț' ; alta zălog la Vărețu dela Iordanu lui Opri[i] popi[i] Sămănu pe 60 de florinț' ; alta zălog în Lunca Rândibaului dela Mihăilă Zaharie cu 5 florinți.

Prin [împărțitorii] Ion Hălmac
și Șarbanu Deneșu

[Scris de]
popa Toma

15 ¹⁾

Împărțeala averii lui Onea Giura.

Pentru împărțala Oni[i] Gi[u]ra. S'au pristăvit Oni Giura și au dat poruncă dela domnu pârcălabu ca să să facă împărțala : doo părțale bărbatului și a tria a mueri[i]. Și ne avându ei copii, au cinstițu, din partea lui, mueri[i] lui, Paraschivi[i], a tria din toate cele ce să vor găsi.

Și ocina — pământul — este al satului și casa au făcut elu. Și așa s'au legat cu satu, ca să dea pe tot anu 1 punctu de cără la beserică, și după moartea lui și a mueri[i] lui să rămăe satului.

Și din unelele ce s'au găsit, s'au împărțit în trei părț'. Și au [a]vut Onea Gi[u]ra un frate, Pavel Giura și o soru (sic), Buna, ce șade la Ungurei. Și li s'au venit : lui Pavăl Gi[u]ra 9 çoț' de pânză, o mirță, un căpătăiu, un chindeu, 2 blide, 1 sacu, [și] un căpătăiu, biçuluite cu trii florinț' și cătă 5 punctă de slănă (sic) ; și soru-sa, Buni[i], i s'au venit 9 çoț' de pânză, 1 chindeu, 1 sacu, 1 șuștariu, o sucală, 1 punctu de tortu, biçuluite cu trei florinț'.

Și la moartea lui s'au cheltuitu, bani de ertare 4 florinț', ș[i] la popi, pe slujbă și leturghie, 2 zloț', și paor (?) trii copuri de rachiu, 2 gălete de grău, biçuluite căte șapte duci ferdela, trii punță de cără, căte 6 duci și 2 potori.

1. Protocol, p. 70—71. Sus : Anul 1800 Iunie 29.

Și la pomană de patru zâli, de zi, 2 ferdeli de grâu, 1 punct de cără [și] 1 cop de rachiu. Și la pomeană de țară 6 ferdeli de grâu, câte șapte duci, 3 punță de cără, câte 6 duci și 2 potori; am dată pe vină 4 zloț' și pe sārindariu 12 florinț' și pe tāmăe trii duci; și aldămașu o fele de rachiu. Suma 46 de florinț'.

Și s'au găsită, bani în zălojală, 27 de florinț'; și calu s'au vândutu cu 21 de florinț', și s'au cheltuită la mo[a]rte; și vaca cu vițălu mănzată, bičuluită cu 16 florinț'; și o căldare și o ladă neagră, biču-luită cu trii florinț'.

Și i-am dat mueri[i], Paraschivi[i], dintr'acești' cheltuială, ca și bărbatului, 46 de florinț'.

Și s'au făcută această împărțală prin judele † Anghelū Moisin
 † Onea Denghelū, jurat
 † Oprea Nedelu
 † Iftenie Mojat, pristavū.
 S'au scris de diacon Nicolae Aron Pop[o]vičū ot Porcești
 Anul 1801 Martie 15

16¹⁾

Impărțeala averii lui Șarban Opăntă.

Pintru împărțala lui Șarbanū Opăntă. Și au rămas muerea lui, Ana. Și copii[i] sântū aceștea: Ana, fată mai mare, măritată după Văsăle Andreiu, a 2[-a] Paraschiva, măritată după Onea Brădăiu, și Ion, fičorū, mai micū, neînsurat.

Și din uneltele și hainele ce s'au găsită în casă, i s'au venitū babi[i] a triia parte: un lanțū cu 45 de zale, o căldare de 6 copuri, o spată de groasă, un putineiu, o lacră lungă, o puțină de brânză, o ferdelă, o pu-tiniță mică, o vedriță, un toporū, un butoiu de oțat de 6 vedre, o masă de pânză, o corfă de nuele [și] un chindeu. Și copi[ii] ș-au luatū fieș-tecare uneltele sale pe amân'²⁾. Și carū și plug', fiin[d] toate slabe, s'au datū fičorului, lui Onea, pintru straiu nou.

Și ocini sântū trii. Și ocina fičorului, cu casa și șura cu to[a]te sălașăle, s'au bičuluit cu bani, optüzăci de florinț'; și dintr'acești bani i s'au venitū babi[i], a tria parte, 36 de florinț' și 2 măriaș'. Și pentru nuntă i s'au dat Oni[i] 20 de florinț' și au mai rămasū treizăci și trei și 7 măriaș. Și ocina din Livade, a Paraschivi[i], sau bičuluitū cu patru-zăci de florinț'; și dintr'acești bani i s'au venitū babi[i] a triia parte 13 florinț' și 1 măriașū.

Și ocina depe Vale cu căsă (sic) cu tot, a Ani[i], s'au bičuluit' cu cinzăci de florinț'; și dintr'acești bani i s'au venitū babi[i] 15 florinț' și 2 măriaș'.

Și au rămasū Onea pe ocină triizăci și trii [de florinți] și 1 măriașū. Și Ana au rămas' cu ocina din susū, cu triizăci și trii [de florinți] și 1

1. Protocol, p. 72—73. Sus: *Insemnare*. [Anul] 1801, 16 Martie.

2. pentru totdeauna.

măriașu. Și Paraschiva au rămasu cu ocina din jos, cu 26 de florinț și 1 măriașu. Și Ana să mai înto[a]rcă din ocină la soru-sa Paraschiva 2 florinț' și 6 crețari. Și fiçoru Onea iară să mai înto[a]rcă, iară, la soru-sa Paraschiva 2 florinț' și 6 crețari, tot din ocină.

Și o căldare mare s'au biçuluitu cu optu florinț' ; și o luoatu Vasile Andrei¹⁾, [de aceea] să întoarcă Paraschivi[i] optu măriaș' și Oni[i] să-i înto[a]rcă iară opt măriaș'.

Și datorie au rămas la dare[a] împărătească și la răstanțaja de Sapte Județe, 24 de zloț', și au plătit baba. Și să-i mai înto[a]rcă fiçoru Onea, mumă-sa, 5 zloți și 6 crețari ; și Paraschiva să mai înto[a]rcă iară mumă-sa 5 zloți și 6 crețari ; și Ana să mai înto[a]rcă mumă-sa numai 1 zlotu și 1 petacu.

Și calu s'au biçuluitu cu 35 de florinți și o vacă cu un juncu s'au biçuluitu [cu] 15 florinț'.

Și s'au făcut această împărțală prin împărțitorii[i] : judele Anghel Moisin, Toma Dragomir, Achimū Gălă, Oprea Nedelu, Onea Adanū Cuntora, Iftenie Mujat, pristavū.

S'au scris de

diacon[ul] Nicolae Aron Popoviçu

ot Porcești.

1801, 16 Martie.

17²⁾

Murind Gheorghe al lui Bucur Mohu și neavând copii, averea se împarte între nevasta sa Mărie și socrul acesteia Bucur Purece.

S'au pristăvit] Gheorghe a lui Bucurū Mohu ; și ne avându elū copii cu muere[a] lui, Mărie, și trăindū și tată-său și mumă-sa ș[i]-au fânutu partea lor. Și au fost bătrâni[i] în casa lorū și așa s'au împăcatū Bucur Purece cu noru-sa : și i-au datū parte[a] nevesti[i] din boi, care au adus dela ta[tă]-să[u], biçuluiț' [cu] 35 de florinț'. Și pintru bani i-au dat locu dela Părău Racului, biçuluitū cu 25 de florinț', vecin Ilie Purece. Și altū locū în Calea Șăbișului, 25 flor[inți], vecin Vășale Mc-hanu. Și o delniță în locu satului, la Rădilă, biçuluit cu 12 florinț'. Și din oi i s'au venitū cinci oi mari și o capră și trii noatine. Și alte unelte din toate ce s'au găsitū și de herū și de pâ[n]ză ș-au luoatu partea și așa s'au împăcatū înaintea bătrânilor. Și pintru lucrurile cele mai sus scrise așa să lasă nevesti[i] să le fâe peeito[a]re ca să n'aibă nine (sic) ia mai întreba în veci.

Și au fostū martori : judele Anghel Moisan, Toma Dragomirū, Achim Gălea, Vasile Denghel, Opre Nedelu, One Denghel, Ilie Ccșteir (?).
diacon Nicolae

Și pintru aceste mai susū scrise pentru mai bu[nă] credi[nță] și împăcăcune ne punem degetele no[a]stre lângă iscălitura bătrânil[ri].
Marto[ri] : † Ion Pure[ce] cel bă[trâ]nū, † Ion Hozașu, † popa Ion Denghelū.

Și darea s-o plătească toată Bucurū.

1. Bărbatul Anei.

2. Protocol, p. 77. Sus : Anul 1803.

18¹⁾

Impărțala averii lui Onea Mujat între fiul cel mai mare, Ion, și cumnata sa Iliina, soția fiului celui mai mic, Vasile, care fiind luat la armată nu s'a mai întors acasă.

S'au împăcatu înaintea bătrânilor, în casa judei Opri Nedelu, copiii[i] Oni[1] Mujat. Și copiii[i] sântu acește[a] : Ion mai mare [și] Vasilie. Și Vasile s'au luoatū în cătane și n'am mai auzitū nimica. Și au rămas muerea, Iliina, și cu copilu ; și copilu au muritū. Și așa s'au împăcatū să into[a]rcă Onea Mujatu cumnată-sa Iliina șapte florinț' și 50 de bani, cheltuială dela moartea copilului, și patru florinț' din ociră. Și să n'aibă a mai întreba nimina (sic). Dar de-ar veni Vasile bărbatul Iliini[i] și de au muri Iliina până a veni elū, să n'aibă a căuta sau întreba nimica la cumnaș[i] lui, la Trifon Sâtea și la Onea Purece. Și Iliina să n'aibă nimica a mai întreba la copii[i] Oni[i] Mujatu. Dar de-ar veni bărbatu Iliini[i] din cătane și ș[i]-ar găsi muerea vie, să trăiască amândoi și să stăpânească toate cele [ce] sântu ale lorū.

Și au fost martori jurați :

† Achimū Gălea	Eu Trifon Sâtea, de pace
† Onea Denghelu	Eu Onea Purece, de față
† Anghelu Moisânū	Eu Iliina, de față
† judele Oprea Nedel	

S'au scris de diacon[ul] Nicolae Popović ot Porcești

1804 August 1

19²⁾

Ana Vălcului fiind slabă și neputinciasă își vinde ocina cu casa lui Onea Ureche cu condiția ca să poată locui în casă până la moartea ei.

Înștiințare (sic) se face tuturor precum să știe precum Ana Vă[1]-cului casă și ocina ; adecă eu Ana Vălcului fiindū slabă și neputinc[ă] și p[ă]rinți mi-au muritū și eu ne mai putântū (sic) stăpâni și ne avândū cu ce mă hrăni o vânz pieitoare și o cumpăratū Onea Ureche, cu bani patruzăcișinouo de florinț'. Și aldămașu din casă și din ocină și din pomi s'au beutū trei florinț' și i-au mai datū și o ferdelă de cucuruzū cu zece duci. Și așa s'au tocmitū amândoi ca până va trăi Ana perele din părū să le împarță amândoi cu Onea Ureche. Și Ana să șază în casă până va trăi iară după moartea Ani[i] să rămăe toate Oni[i] Ureche nemișcate. Și elū să o miluiască cu ce va putea până va trăi ia și după moartea ei să n'aibă nime a-l mai întreba de nimica. Și s'au mărturisitū de tri ori înaintea bisericii.

De judele Ioan Denghelu, martor

Jurați martori : † Achimū Gălea, † Vasile Denghelu, † Onea Adamū, Anghelu Moisânū, † Toma Purece, pângariu, † Toma Oni[i] Der. eșū, pristavū.

1. Protocol, p. 87. Sus : Anul 1804 Augustū 1.

2. Protocol, p. 89.

Eu Ana Vâlcului, pintru mai bună credință, îmi pun degetul meu în loc de pecete.

S'au scris în Porcești, anul 1805 Dechembrie 29

Diacon[ul] Nicolae Popoviču mp.

20 ¹⁾

Mărie a lui Lisăpte Dragomir, murindu-i bărbatul la Dunăre și fiind greu bolnavă, își împarte averea ntre copii ei, Mărie și Dumitru. Fiului ei Nicolae nu-i lasă nimic fiindcă nevasta acestuia, Manca, nu o îngrijește în timpul boalei.

Cade-să a ști precum eu Mărie a lui Lisăpte Dragomiră murindă bărbatu meu la Dunăre și eu soția lui, cu trei copii, cu doi feçori o fată rămândă (sic) săracă ; și luu[n]doși ei partea dela tată-său, a doo, și eu muma loră căzindă în bedeșugă : o[a]rte greu, de mo[a]rtea (sic), dară çasul nu-l știu. Și eu pentru aciastă bo[a]llă să caute din copiii[i] mei, din care mă voră căuta la această (sic) amară al meu, le voi da din ce voi avia. Intăiu Mării, fete[i] : locu din șasu O[s]trovului, vecină Oprea Nedel, să-lă împartă amândoi cu Dumitru ; al doile locă dela Pârâi (sic) Racului, de doo ferdeli, să-l împartă iară Mărie cu Dumitru. Iară Nicola[e] să nu aibă, întru acele locuri, parte nimic, fiindă și Manca nevasta lui de față că nu mă caută la beteșu[g]. Și având eu Mărie lui Lisăpte Dragomiră doi boi și unu s'au venită copiilului (sic), unu mumă-sa. Iară bani[i] depe ună bou să-i dea copiilului (sic) să-i dia când va vrea elă iară cu ai mei să mă grijească la mo[a]rtia mea.

Și s'au vândută cu o 100 de florinți, adecă, boi[i] cu o sută de florinț' și... cei ci[n]zăci de florinți să-i dea lui Dumitru.

Eu Ion Filip am dată bani[i] ce am fost datori pentru bou lui Dumitru și Dumitru s'au plătit din ocină ce au fost să dea cumnatu elă Onea.

Și caru s'au biçuluită cu șapte florinț' și s'au dată lui Niculae ș[i] să înto[a]rcă lui Dumitru 2 florinț' și la Onu Hilipă 2 florinț'. Și plugu s'au biçuluită cu trei zloț' și s'au dată Oni[i] Hilipă și să înto[a]rcă lui Dumitru 1 zlot și lui Niculae iară 1 zlotă.

Și s'au făcută această scrisoare în judecata lui Ion Adamă, Achim Gâlea, juratū, Ift[e]nie Mojatū, pristavū.

Enuarie în... zi[le], 1807.

[Am scris eu] Șarbanu Olariu

21 ²⁾

Înțelegerea dintre Danil Stoisoru și sora sa, Mărie, cu privire la moșia fratelui lor, Toma, care a plecat în Țara Românească și nu s'a mai întors acasă.

La anul 1811 la luna lui Iunie 26 viindă în casa judeului Ionă Denghelū, Danil Stoisoru împreună cu soru-sa Mărie, s'au judecată înaintea

1. Protocol, p. 94.

2. p. 126.

bătrânilor pentru moșâia frate-său Toma care s'au dus în Țara Rumânească și au rămas dările și toate cheltueele satului neplătite.

Și toată moșâia Tomi[i] Stoisor' au rămas de elu jălojată pe bani patruzăci de zloț'. Și așa s'au judecatu ca să împarță moșâia ča zălogită Danil cu soru-sa Mărie și bani[i] să-i dea amândoi. Și de-ar veni vro dată copii Tomi[i] Stoisoru să-ș caute partea loră... cu acești bani mai sus scris'.

Și ocina s'au făcutu cheltuială pe dările împărătești și domnești și pe ilișuri și pe toate cheltueele satului. Și s'au făcutu de toț bani[i] o sută și zo de zloț' și s'au plătitu [de] frate-său Daniil Stoisor. S'au judecatu de juraț' să-i înto[a]rcă soru-sa Mărie, frate-său Danil, 60 de zloț' și ocina să o împarță amândoi dreptu ca frați.

S'au scris în casa judeului Ioan Denghelu martori juraț' : † Vasile Denghelu, † Achim Gâlea, † Anghelu Moisână, † Ilie Purece, † Ion Purece, † Istrate al Oni[i] Istrate, martori, Toma Deneșu, pângariu mare, Opre Nedelu, martoriu.

S'au scris de diacon[ul] Nicolae Aron
Popoviču ot Porcești

1811 Iunie 26.

22 ¹⁾

Schimb de locuri de fân între Stana lui Anghel Dan și Vasile Dan.

Adeverinte ²⁾

Sye ²⁾ să știe precum că eu Stana lui Anghel Dan schimb loc de fân de doo fârtae, vecin Vasile Dan; și locu [se găsește] în Livade, și ii dau lui Vasile Dan.

Și eu Vasile Dan dau loc iară de fân de doo fârtae și vecin Anghel Moisin și ii dau Stani[i] lui Anghel Dan.

Schimbate unul pentru altu înaintea și în casa judeului Anghel Moisin.

Și bătrâni juraț' : pângariu mare Iftenie Mujat și Toma Dragomir, Achim Gâlea, Ioan Adam, Știhan Coșteaiu, Toma Deneș, pângariu, Tonea Pasa, Gavrilă Coșteaiu

și Mărie, sora Stani[i] lui Dan.

În 28 Dechembrie 1813.

Dascăl Sofronie Mosco[vici].

1. *Protocol*, p. 134.

2. Cu litere latine.

G L O S A R ¹⁾

- bardă de coperit*, unealtă (ca o secure mică) cu care se bat cuiele în şiţele de brad care acopereau casele.
- biciului*, a preţui (în bani un obiect).
- căpătâi*, perină umplută cu fân.
- cârcei*, inele de fier legate, având în capăt un ic scurt de fier, care se înfige într'un buştean ca să poată fi tras de boi; când buşteanul e de brad li se spun *cârcei de groşi*.
- cenuşariu*, bazin construit din zid în care se aşează pieile pentru tăbăcit.
- cepurar*, unealtă pentru lucrat cepurile cu care se înfundă găurile dela vasele de lemn.
- cerc de gânjă*, cerc de lemn de fag.
- chindeu*, ştergariu.
- coaste*, furcă cu 2 coarne de fier încârligiate în jos.
- cop*, 1/20 parte din ferdelă.
- fârtaii*, măs. pt. pământ (¼ dintr'o găleată de pământ).
- fedeleşu de oţăt*, vas de lemn, mai mic, în care se păstra oţetul de mere.
- ferchetău*, acaret de fier, dela car.
- ferdelă*, măs. pentru bucate (aprox. 15 l.).
- giolgiu*, pânză de bumbac.
- lacră, lădiţă* în care se păstrează făina.
- masă (de pânză, de lână)*, măsurită.
- masă în spetează*, măsurită în spetează.
- modală*, troacă de frământat pâine.
- ocină*, loc de zidit, intravilan.
- păchiu*, învelitoare de cap; *păchilat*, învelit capul.
- păritariu*, scoarţă de lână, aşezată pe perete, cu lungimea de 3—4 m. şi cu lăţimea de 0,50—0,70 m.
- podişor*, dulăpior de lemn aşezat pe perete.
- postavă de salce*, ladă din lemn de salcie în care tăbăcarii aşează pieile pentru a le spăla cu apă.
- propodelnic*, învelitoare de cap.
- sălaş, şură, coteş, etc.*, laolaltă: *sălaşuri*.
- şăvodă de varză*, bute mică în care se aşează varză.
- spiţelnic*, unealtă cu care se lucrează spiţele de lemn.
- vaiul morii*, lemn gros pe care e aşezată roata morii; se învârteşte odată cu roata.
- vârdej*, unealtă de lemn cu care se ridică carul când i se scot roţile.
- zahana*, turma de oi pentru tăiat.

Bujor Surdu

1. Explicarea cuvintelor o datorim părintelui consilier mitropolitan Andrei Gâlea, căruia îi mulţumim şi pe această cale.

M I S C E L L A N E A

DARE DE SEAMĂ DESPRE ARHIVELE STATULUI PE 1942

FĂCUTĂ CĂTRE CONSILIUL DE PERFECTIONARE

Trebuie să spunem dela început că anul 1942 a fost mult mai bun pentru soarta arhivelor noastre. Și aceasta se datorește atât personalului nostru cât și mai ales înțelegerii deosebite pe care am avut-o necurmat la D. ministru I. Petrovici. Deaceea îmi permit să-i aduc aici mulțumirile mele cele mai alese pentru tot cecece a făcut, fiind sigur că și în viitor ne vom bucura de aceeași sollicitudine din partea D-sale.

I. **Lucrări de arhivă.** După cum rezultă din rapoartele speciale, s'au făcut și anul acesta toate lucrările administrației noastre și s'au continuat lucrările speciale care cad în sarcina specialiștilor noștri.

Partea administrativă se prezintă astfel :

Nr.	Arhivele din :	Intrare	Eșire	Certi- ficate	Copii legalizate	Menț uni St. civilă
1	București	3279	1476	126	2595	919
2	Iași	858	775	94	144	—
3	Cluj-Sibiu	293	195	4	—	—
4	Craiova	2986	2628	—	2357	—
5	Chișinău	1158	1114	440	209	—
6	Cernăuți	—	—	—	—	—
7	Timișoara	—	—	—	—	—
8	Năsăud	—	—	—	—	—
9	Brașov	367	—	—	1	383

Ca de obicei de doi ani, n'am putut avea situația dela Năsăud. Direcțiunea regională dela Timișoara deasemeni nu poate răspunde dată fiind situația ei confusă.

Cercetările științifice au continuat, după cum se poate vedea din următorul tablou :

Nr.	Arhivele din :	Nr. cercetărilor	A u f o l o s i t :				
			Docum.	Condici	Dosare	Planuri	Volume
1	București :						
	a) <i>Bunuri Publice</i> . .	261	1496	113	62	—	—
	b) <i>Judecătorești</i>	2600	—	—	4000	—	—
	c) <i>Administrative</i> . . .	1040	—	—	2484	—	—
	d) <i>Biblioteca</i>	161	—	—	—	—	629
2	Iași	—	—	—	—	—	—
3	Cluj-Sibiu	—	—	—	—	—	—
4	Craiova	—	—	—	—	—	—
5	Chișinău	—	—	—	—	—	—
6	Cernăuți	—	—	—	—	—	—
7	Timișoara	—	—	—	—	—	—
8	Năsăud	—	—	—	—	—	—
9	Brașov	28	191	—	—	—	273
	Total	4390	1687	113	6546	—	902

Golurile observate în acest tablou se datoresc lipsei de preciziuni din rapoartele respective primite.

II. **Creșterea colecțiilor.** Neajunsul de totdeauna — local — și lipsa fondurilor de transport și diurnă ne împiedică să mărim fondurile noastre. Totuși, în acest an, s'au adăugat multe fonduri și piese noi, cum rezultă din rapoartele respective.

Amintim la direcția generală : 1116 acte, 12 manuscrise și 121 copii de pe acte particulare. La bibliotecă s'au cumpărat 130 vol. Din lipsă de fonduri n'am putut achiziționa o serie de manuscrise și documente importante oferite spre cumpărare.

III. **Publicații.** Am continuat și seria publicațiilor noastre. *Revista Arhivelor* (V, I) pe 1942, număr închinat memoriei lui B. P. Hasdeu, e la broșat ; costă în tipografie 352.165 lei pentru 500 exemplare. În aceeași situație se află și *Hrisovul*, vol. II (1942), al cărui cost se ridică la suma de 366.634 lei, tot pentru 500 ex.

Paralel cu aceste periodice am inaugurat și o serie de *Culegeri de facsimile* pe care să le punem la dispoziția elevilor Școalei de Arhivistică, tipărite deocandată în câte 1000 ex. Din acestea au apărut până acum primele fascicole din *seria română* (118.336 lei), *latină* (171.427) lei și *greacă* (229.245 lei). În aceste reproduceri se va da numai material din colecțiile noastre. Pentru a da posibilitatea unor îndrumări metodice și a face să apară lucrările practice necesare, am început și seria *Lucrările Școalei de Arhivistică*, din care am scos prima fascicolă : *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia* de d. Al. Iordan (500 ex. cu 27.800 lei).

Adăugăm aici că Nr. IV, 2 (1941) al *Revistei Arhivelor* a costat în tipografie 190.180 lei, tot în 500 ex.

Cu toate că nu am putut tipări lucrările de arhivă pe care le avem gata, totuși am continuat pregătirea materialului și pentru altele. Amintim aici numai *Inventarul manuscriselor*.

IV. **Personal și salarizare.** Numărul personalului nostru tinde spre normalizare. Prin bugetul dela 1 Aprilie s'au creat posturi noi: 22 de specialiști și 5 oameni de serviciu. Avem deci în total 85 pe întreaga țară, din cari 61 specialiști și 23 personal de serviciu.

Următorul tablou arată situația la 31 Dec. 1942:

Nr. Crt	Funcția și titularul	Nr. Grad.	Grupa	Tip.	Salariu	Spor I. IX. 42	Observații
I. Bueurești							
1	Director - A. Sacerdoțeanu . . .	1	A. 9	17	30.200	5.000	
2	Subdirector - I. C. Dobrescu . . .	2	A. 9	19	25.600	5.000	
3	1. Arhivar-șef - Em. Virtosu . . .	1	A. 36	20	23.200	5.000	
4	2. Id. - I. Virtosu . . .	1	A. 36	20	23.200	5.000	Primește 21.200
5	3. Id. - M. Regleanu . . .	1	A. 36	20	23.200	4.600	„ 16.000
6	Bibliotecar-șef - M. Dumitrescu.	1	A. 34	23	17.600	4.600	
7	Arhivar-principal (translator) - I. R. Mircea	1	A. 36	23	17.600	4.600	
8	1. Arhivar - Fl. Condurachi . . .	1	A. 36	26	13.400	4.200	
9	2. Id. - I. I. Șucu	1	A. 36	26	13.400	3.800	Primește 12.100
10	1. Arhivar-aj. - V. Antoniu . . .	1	A. 36	28	11.100	3.800	
11	2. Id. - St. Bogdan . . .	1	A. 36	28	11.100	3.800	
12	3. Id. - Cl. Mihăilescu . . .	1	A. 36	28	11.100	3.800	
13	1. Paleograf - I. Fănuică . . .	3	A. 36	29	10.200	3.800	
14	2. Id. - M. Fănuică . . .	3	A. 36	29	10.200	3.800	
15	3. Id. A. Comănescu . . .	—	A. 36	32	7.800	—	Vacant : 11.V.42.
16	1. Registrator-aj. - I. Comănescu	2	A. 36	30	9.300	3.450	Primește 8.600
17	2. Id. - I. Gh. Vasile . . .	—	A. 39	32	7.800	3.120	
18	Bibliotecar-aj. - Al. Iordache . . .	1	A. 34	31	8.600	3.450	
19	Dactilograf - A. Marinescu . . .	—	A. 40	35	6.000	2.400	
20	Laborant cl. I - R. Greceanu . . .	—	C. 15	7	7.200	3.120	
21	Intendent-șef cl. II. - D. Angliță . . .	—	D. 1	4	6.000	2.400	
22	1. Paznic cl. I - D. Apostiu . . .	—	D. 1	5	5.400	2.160	
23	2. Id. - C. Ghenia . . .	—	D. 1	5	5.400	2.160	
24	Curier cl. II. - I. Floroiu . . .	—	D. 1	6	4.800	1.920	
25	Portar cl. III - Tr. Căprărescu . . .	—	D. 1	7	4.400	1.760	
26	1. Om serviciu cl. III. - A. Duca	—	D. 1	7	4.400	1.760	
27	2. Id. - A. Peter . . .	—	D. 1	7	4.400	1.760	
28	3. Id. - V. Lăcătuș . . .	—	D. 1	7	4.400	1.760	
29	4. Id. - Gh. Țițirigă . . .	—	D. 1	7	4.400	1.600	Primește 4.000
30	5. Id. - N. Căprărescu . . .	—	D. 1	7	4.400	1.600	„ 4.000
	Total anual . . .				4.029.600	380.880	

Nr. crt	Funcția și titularul	Nr.grad.	Grupa	Tip	Salariu	Spor I.IX.42	Observații
II. Iași							
1	Arhivar-șef : Gh. Ungureanu .	1	A. 36	20	21.350	4.600	
2	Arhivar principal : C. Turcu .	—	A. 36	24	14.700	4.232	
3	Arhivar : G. Fițescu	1	A. 36	26	12.350	4.200	
4	Arhivar-ajutor : N. Șendrea . .	—	A. 36	29	9.400	3.496	
5	Registrator : G. Lăzărescu . . .	—	A. 39	29	9.400	3.496	
6	1. Paleograf : St. Bujoreanu . .	1	A. 36	31	7.900	2.880	Primește 7.200
7	2. Id. : El. Piru	1	A. 36	31	7.900	2.880	„ 7.200
8	3. Id. : Yv. Popovici	—	A. 36	32	7.200	2.880	
9	4. Id. :	—	A. 36	32	7.200	—	vacant
10	1. Om serviciu cl. IV : V. Rosmeteniuc	—	D. I	8	3.700	1.472	
11	2. Om serviciu cl. IV : P. Anghel	—	D. I	8	3.700	1.472	
Total anual					1.257.600	126.432	
III. Cluj-Sibiu							
1	Arhivar-șef : St. Meteș	3	A. 36	18	27.700	5.000	Primește 25.600
2	Arhivar-principal : I. Mărcuș . .	—	A. 36	24	16.000	4.600	
3	1. Arhivar : El. Mureșan	1	A. 36	26	13.400	4.200	
4	2. Id. : B. Surdu	1	A. 36	26	13.400	3.800	Primește 12.100
5	1. Arhivar-ajutor : E. Buta	1	A. 36	28	11.800	3.800	
6	2. Id. : A. Maftei	—	A. 36	29	10.200	3.800	
7	Registrator : O. Pescariu	—	A. 39	29	10.200	3.800	
8	1. Paleograf :	3	A. 36	29	10.200	—	vacant
9	2. Id. : A. Macaveu	—	A. 36	32	7.800	—	suspendată; VI.42
10	3. Id. :	—	A. 36	32	7.800	—	vacant
11	1. Om serv. cl. IV. : I. Nicoară . .	—	D. I	8	4.000	1.600	
12	2. Id. :	—	D. I	8	4.000	—	vacant
Total anual					1.629.00	122.400	
IV. Chișinău							
1	Arhivar-șef : L. T. Boga	1	A. 36	20	21.350	4.600	
2	Arhivar principal : Em. Gane . . .	1	A. 36	23	16.200	4.232	
3	Arhivar : Vl. Șahlevici	—	A. 36	27	11.150	3.496	Primește 10.200
4	1. Arhivar-aj. : A. Damaschin . . .	—	A. 36	29	9.400	3.496	
5	2. Id. : C. Gonciarovschi	—	A. 36	29	9.400	3.496	
6	Registrator : B. Florovici	—	A. 39	29	9.400	3.496	
7	1. Paleograf : S. Purcică	3	A. 36	29	9.400	2.880	Primește 7.200
8	2. Id.	—	A. 36	32	7.200	—	
9	3. Id.	—	A. 36	32	7.200	—	
10	1. Om serv. cl. III : I. Cojocar . . .	—	D. I	6	4.050	1.372	Primește 3050
11	Id. V. Botezatu	—	D. I	6	4.050	1.372	„ 3.050
12	Id.	—	D. I	6	4.050	—	
Total anual					1.353.800	113.760	

Nr. crt.	Funcția și titularul	Nr. grad.	Grupa	Tip	Salariu	Spor I.IX.42	Observații
V. Cernăuți							
1	Arhivar-șef : Gh. Duzinchevici	I	A. 36	20	21.350	4.234	Primește 14.700
2	Arhivar principal	—	A. 36	24	14.700	—	vacant
3	Arhivar : Lydia Jemna	—	A. 36	27	11.150	3.496	Primește 10.200
4	Arhivar-ajutor : M. Duzinchevici	—	A. 36	29	9.400	3.496	
5	1. Paleograf	3	A. 36	29	9.400	—	vacant
6	2. Id.	—	A. 36	32	7.200	—	„
7	Registrator : A. Cașevco	—	A. 39	29	9.400	2.880	Primește 7.200
8	1. Om serv. cl. III : D. Sidoriuc.	—	D. I	6	4.050	1.620	
9	2. Id. cl. III. : V. Munteanu	—	D. I	6	4.050	1.472	Primește 3.700
Total anual					1.088.400	68.792	
VI. Craiova							
1	Arhivar-șef : C.S.N.- Ploșșor	I	A. 36	20	21.350	4.600	
2	Arhivar princ. : D. Mândroceanu	—	A. 36	24	14.700	3.496	Primește 11.150
3	Arhivar : M. Petrescu	—	A. 36	27	11.150	3.496	„ 9.400
4	Arhivar-ajutor : I. Căncea	I	A. 36	28	10.200	3.496	
5	Registrator : C. Barbu	—	A. 39	29	9.400	3.496	
6	1. Paleograf : O. Petrescu	I	A. 36	31	7.900	2.880	Primește 7.200
7	2. Id. : T. Truică	—	A. 36	32	7.200	2.880	
8	3. Id.	—	A. 36	32	7.200	—	vacant
9	Bibliotecar	I	A. 34	28	10.200	—	vacant la r. I. 43
10	1. Om serv. cl. IV : U. Prună	—	D. I	8	3.700	1.472	
11	2. Id. : M. Radu	—	D. I	8	3.700	1.472	
Total anual					1.272.000	109.152	

Recapitulând, avem această situație :

Arhivele din București	buget	lei	4.029.600	spor	380.880
„ „ Iași	„	„	1.257.600	„	126.432
„ „ Cluj-Sibiu	„	„	1.629.600	„	122.400
„ „ Craiova	„	„	1.272.000	„	109.152
„ „ Cernăuți	„	„	1.088.400	„	68.792
„ „ Chișinău	„	„	1.353.800	„	113.760
„ „ Sighet-Maram. Indemn.	„	„	10.200	„	—
„ București, inventar doc. grec.	„	„	22.050	„	—
„ „ „ „ turcești	„	„	22.000	„	—
Total . . . lei			10.685.250		921.416

Din aceasta trebuie să se scadă „economia” făcută prin imposibilitatea de a face înaintările și numirile la timp. Aceasta atinge suma

apreciabilă de 2.708.630 lei. Deci : o treime din buget economisită, în schimb o treime din lucru nefăcut. Paguba din urmă e însă mult mai mare. Năpustirea asupra arhivelor (maculatura salvatoare !) a fost extraordinară anul acesta și n'am putut împiedeca distrugerea decât în excepțional de mică parte, din pricina lipsei de personal pentru a fi trimis în delegații.

Sinoptic situația este aceasta :

Denumirea funcției	Nr. grad.	Grupa	Tip	Salariul		Nr. posturilor la						
				cat. I	cat. II	București	Sibiu	Iași	Chișinău	Cernăuți	Craiova	
						cat. I.	cat. I.	cat. II.	cat. II.	cat. II.	cat. II.	
Director.	I	A. 9	17	30.200	—	I	—	—	—	—	—	—
Subdirector.	2	A. 9	19	25.600	—	I	—	—	—	—	—	—
Arhivar șef	3	A. 36	18	27.700	—	—	I	—	—	—	—	—
„	I	A. 36	20	23.200	21.350	3	—	I	I	I	I	I
Arhivar principal	I	A. 36	23	17.600	16.200	I	—	—	I	—	—	—
„	—	A. 36	24	16.000	14.700	—	I	I	—	I	I	I
Arhivar	I	A. 36	26	13.400	12.350	2	2	I	—	—	—	—
„	—	A. 36	27	—	11.150	—	—	—	—	I	I	I
Arhivar ajutor	I	A. 36	28	11.100	10.200	3	I	—	—	—	—	I
„	—	A. 36	29	10.200	9.400	—	I	I	2	I	—	—
Paleograf	3	A. 36	29	10.200	9.400	2	I	—	I	I	—	—
„	I	A. 36	31	—	7.900	—	—	2	—	—	I	—
„	—	A. 36	32	7.800	7.200	I	2	2	2	I	2	—
Bibliotecar șef	I	A. 34	23	17.600	—	I	—	—	—	—	—	—
Bibliotecar	I	A. 34	28	—	10.200	—	—	—	—	—	—	I
Bibliotecar ajutor	I	A. 34	31	8.600	—	I	—	—	—	—	—	—
Registrator	—	A. 39	29	10.200	9.400	—	I	I	I	I	I	I
Registrator ajutor	2	A. 39	30	9.300	—	I	—	—	—	—	—	—
„	—	A. 39	32	7.800	—	I	—	—	—	—	—	—
Dactilograf	—	A. 40	35	6.000	—	I	—	—	—	—	—	—
Laborant	cl. I	C. 15	7	7.200	—	I	—	—	—	—	—	—
Intendent șef	cl. II	D. 1	4	6.000	—	I	—	—	—	—	—	—
Paznic	cl. I	D. 1	5	5.400	—	2	—	—	—	—	—	—
Curier	cl. II	D. 1	6	4.800	—	I	—	—	—	—	—	—
Portar	cl. III	D. 1	7	4.400	—	I	—	—	—	—	—	—
Om de serviciu	cl. III	D. 1	7	4.400	4.050	5	—	—	3	2	—	—
„ „	cl. IV	D. 1	8	4.000	3.700	—	2	2	—	—	—	2
Total						30	12	11	12	9	11	

La suma efectiv cheltuită de 7.976.620 lei, plus sporul de 921.416 lei, se mai adaugă ajutorul familiar al fiecăruia și se scade chiria locuinței în natură proporțională cu salariul.

Recapitulând avem :

Arhiviști	52
Bibliotecari	3
Registratori	7
Dactilografi	1
Laborant	1
Oameni de serviciu	21
Total	<u>85</u>

Este un număr mult prea redus pentru obligațiile arhivistice naționale. Avem totuși marea mulțumire să spunem că am putut da fiecărei arhive un cadru și o ierarhie suficientă. Haosul de până acum trebuia să înceteze.

Mișcarea personalului a fost anul acesta mai mare, datorită posturilor noi. În afară de înaintările normale, au mai fost numiți următorii : d. Gh. Duzinchevici, doctor în litere și asistent universitar, a fost recomandat pentru postul de director al Arhivelor Statului din Cernăuți pe data de 1 Oct. 1942. Din anumite interpretări ale legii, este însă salarizat ca arhivar principal fără gradație. Tot acolo, pe aceeași dată a fost transferată ca arhivar-ajutor d-na Idu-Duzinchevici. D-ra Olivia Pescaru, registrator fără gradație la Sibiu pe 1 Oct. Tot acolo d. Bujor Surdu ca arhivar la 1 Dec. Cherața Barbu, registrator (1 Nov.). Toma Trucă și Ofelia Petrescu, paleografi (1 Dec.) la Craiova. C. Gonciarovschi, arhivar ajutor, B. Florovici, registrator și St. Purcică, paleograf, la Chișinău, pe 1 Dec. Yvonne Popovici și Alexandru Gonțea, pe 1 Dec. ca paleograf la Iași ; ultimul însă nu s'a prezentat la post. La București a fost detașată dela Iași d-na Georgeta Fințescu, și au fost numiți Alexandru Iordache, bibliotecar ajutor, la 1 Nov. și Ioan Gh. Vasile, registrator ajutor la 1 Dec. Mai sunt încă multe posturi neocupate.

V. Material și întreținere. Până la 1 Aprilie cotele de cheltuieli au fost cele din anul trecut : 37.500 lunar la București, și 2250 lei lunar la regionale. Bugetul în curs are însă următoarele prevederi anuale :

București	2.000.000 lei
Iași	200.000 „
Cernăuți	200.000 „
Craiova	100.000 „
Chișinău	200.000 „
Cluj-Sibiu	100.000 „
Total	<u>2.800.000 lei</u>

Ministerul a mai plătit din prevederile sale unele cheltuieli de întreținere. În total acestea real se prezintă astfel :

Nr.	Arhivele din :	Material	Lumina	Apa Salubri- tate	Coșuri	Transport și tăiat lemne	Total
1	București	1.429.748	71.875	89.439	7.280	60.515	1.658.857
2	Iași	139.740	10.631	—	3.800	9.800	163.971
3	Cluj-Sibiu	100.000	—	—	—	—	100.000
4	Craiova	67.500	—	—	—	3.000	70.500
5	Chișinău	357.000	—	—	—	—	357.000
6	Cernăuți	200.000	—	—	—	—	200.000
	Total.	2.293.388	82.506	89.439	11.080	73.315	2.550.328

O parte din aceste sume a mers la tipăriturile noastre, alta al materialul necesar organizării și bună parte la mobilier și reparații. La acest capitol, pe lângă lucrările din anul trecut, am continuat cu refacerea mobilierului, pentru care ni s'a mai alocat suma de 770.000 lei.

Tot aici trebuie să mai adăugăm că pentru readucerea arhivelor din Iași evacuate la Bascov-Argeș, ministerul ne-a mai alocat suma de 300.000 lei, cheltuieli de ambalaj și lucrători, 581,080 lei transportul pe calea ferată, 200,000 lei reparații la local și 80.000 lei pentru apărarea pasivă. În total: 1.161.000 lei.

VI. Muzeul Arhivelor. Stă închis din motivele invocate în fiecare an. Ne pare rău.

VII. Școala de Arhivistică. Este anul cel mai fericit pentru ea, Prin legea Petrovici privitoare la organizarea învățământului superior, a fost integrată definitiv în învățământul superior. Corpul profesional s'a completat prin chemare cu încă trei profesori (Const. Andreescu, Damian P. Bogdan și Emil Condurachi). Bibliotecara școlii a fost însă transferată la Cernăuți și acum postul este liber.

Activitatea a fost reluată cu studenții din anul I și III.

Biblioteca ei de specialitate a crescut cu 389 numere de inventar.

La 1 Aprilie bugetul școlii însuma la personal: 2.756.400 lei, iar la material: 200.000 lei (subvenție).

VIII. Venituri și cheltuieli. Sprijinul particular anul acesta a fost foarte redus. Amintim cu plăcere totuși unele cumpărături de cărți mai însemnate: Biblioteca Municipiului București, 50.000 lei; Casa Școalelor prin d. administrator general N. Bagdasar, 20.000 lei; Gh. Ungureanu, directorul Arhivei din Iași, 7.000 lei; Seminarul de istoria literaturii române vechi dela Fac. de Litere din București, 4500 lei și D-na Elena Bogdanovici, 2,500 lei. Librăriile din București au vândut publicații de 13.763 lei.

Situația casei este aceasta :

I. Venituri :

Disponibil din anul trecut.	1.739 lei
Biblioteca Munic. București	50.000 „
Casa Școalelor	20.000 „
Din vânzarea a 147 <i>Albume paleografice</i>	25.205 „
Vânzări de alte publicații	18.823 „
Diverse	10.820 „
Total	<u>126.587 lei</u>

II. Cheltuieli

Reparații la uși și ferestre.	32.650 lei
D-l N. Cartoian, drept de autor	20.000 „
Imprintate	9.900 „
Ajutoare oamenilor de serviciu.	16.344 „
Jerba răposatului H. Stahl	3.600 „
Lucrători, material, etc.	7.935 „
Total	<u>90.429 lei</u>

Deci : Incasări	126.587 lei
Cheltuieli.	<u>90.429 „</u>
Total	36.158 lei în depozit

Recapitulând toate cheltuielile, avem :

Salarii și indemnizații	7.976.620 lei
Spor scumpete	921.416 „
Material și întreținere.	2.550.328 „
Alocație pentru reparații la București.	770.000 „
La Iași cu readucerea arhivei	1.161.000 „
Chiria la Sibiu	330.000 „
Consiliul de perfecționare	126.587 „
Total	<u>13.835.951 „</u>

La acestea mai sunt de adăugat :

Valoarea lemnelor de încălzit ;

Diverse taxe comunale și cheltuieli de întreținere, care nu ni s'au comunicat.

Iată tot ceea ce cheltuiește Statul cu întreținerea serviciului arhivei istorice, cu piese unice din care una singură valorează mai mult decât întregul buget de mai sus.

IX. **Desiderate.** Repetăm ceea ce am spus în fiecare an :

1. Local.

2. Dulapuri și rafturi.

3. Personal.
4. Publicații de specialitate.
5. Aparate pentru laborator.
6. Redeschiderea Muzeului Arhivelor.

7. Imperios și grabnic : reluarea în posesie a camerilor luate de preotul paroh dela biserica Mihai-Vodă, care și-a făcut acum palat aparte. Pe lângă că ne sunt necesare serviciului nostru — oamenii noștri de serviciu, acești colaboratori modești, stau îngrămădiți în cele 3 camere lăsate lor — dar un permanent amestec străin în propriul nostru local înseamnă o primejdie inevitabilă.

Director general, **A. Sacerdoțeanu.**

A N E X E

I.

RAPOARTELE SECȚIILOR DIN DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI DIN BUCUREȘTI.

1. *Raport asupra situației Secției Bunurilor Publice în anul 1942.*
Nr. 185 din 25 Ian. 1943.

La ordinul de serviciu înregistrat la Nr. 1/1943 am onoare a comunica următoarele în legătură cu activitatea secției în anul 1942 :

I. *Lucrări de Arhivă.* Potrivit planului de lucru stabilit încă din anul precedent, în cursul anului 1942, s'a continuat inventarierea documentelor instituțiilor religioase din Moldova. S'au studiat și inventariat din partida Mitropoliei Moldovei 329 documente. Lucrarea se va continua în anul 1943. Deasemenea s'a făcut inventar aparte documentelor suluri, în total 79 piese. Materialul arhivistic primit în anul 1942 a fost tot studiat și inventariat, afară de sigilii. El se compune din 1323 piese, care au fost astfel repartizate : la partida „Diverse-Istorice noi” 978 piese, partida „Documente de Familie” 155 piese ; la manuscrise 12 condiți, clișee diferite 60 bucăți și copii după documente particulare 121 piese.

În total în anul 1942 s'au studiat și inventariat 1788 piese de arhivă.

II. *Primiri de material arhivistic.* Ca material nou, în anul 1942 s'au primit următoarele :

a) 1116 documente provenind dela următoarele instituții : dela Ministerul Justiției 943 doc. depuse cu adresele : 10298, 10.296, 10.299, 10.305, 10.307, 54.447, 137.746 și 146.117/942, dela Guvernământul Transnistriei 4 doc. depuse cu adresa : 18.804/942, dela Trib. Ilfov 28 doc. depuse cu adresa 13.564/942, dela Președinția Consiliului de

Miniștri 8 doc. depuse cu adr. 853/942, dela Primăria Comunei Câmpina 4 doc. trimise cu adr. 2991/942, 75 documente depuse cu referatul Nr. 2276/942 — 26 doc. donate de D-na Demetrian (Inreg. Nr. 1719/942) 28 doc. donate de anticarii Polak și Alcalay.

b) 12 condici manuscrise de proveniența următoare : 7 manuscrise cumpărate dela anticari (referatele 2365 și 3276/942), 5 manuscrise din fondul arhivelor (referat 792/942).

c) 12 traduceri din limba slavă și turcă (referat. Nr. 954 și 1533/942).

d) 48 clișee zincografice dela publicațiile arhivelor și Școlii de Arhivistică (depunerea Nr. 3212/942) și 12 clișee sticlă (dep. 2907 și 3066/942),

e) 138 sigilii diferite care s'au primit dela următoarele : Adm. Financiare : 11 dela Alba (adr. 16.342/1941), 36 dela Bihor (adr. 1836/941), 78 dela Sighișoara (adr. 17.099/941 și 13 dela Trib. Argeș (adr. 12.313/941).

f) 2 fotografii de documente (depunerea 2907/1942).

g) 121 Copii după documente particulare.

III. *Cercetători* au fost și mai puțini decât în anii precedenți. În acest an au lucrat 261 persoane studiind 1671 piese de arhivă împărțite astfel : 1496 documente, 113 condici manuscrise și 62 dosare.

Iată fondurile cercetate mai mult : Mitropolia Ungro-Vlahiei, Episcopiile Argeșului și Râmnicului, Mănăstirile : Bistrița, Cozia, Cotroceni, Dintr'un lemn, Radu-Vodă, Snagov, grupa documente istorice vechi și copii particulare.

IV. *Seleționări de arhive în afara Instituției* nu s'au efectuat de această secție în anul 1942.

V. *Program de lucru pentru anul 1943.*

Lucrările din acest an vor fi următoarele :

a) Materialul arhivistic ce se va primi în cursul anului se va inventaria cu precădere.

b) Celelalte lucrări vor fi o continuare a lucrărilor de inventariere a fondurilor de documente moldovenesti neinventariate.

c) Dacă numărul funcționarilor secției va crește, se va continua și revizuirea registrelor și punerea copertelor la documentele muntești.

d) În depozitul 20 făcându-se rafturi noi urmează ca toate dosarele aflate în rafturile vechi să fie aranjate după modelul rafturilor actuale.

Asezarea documentelor în coperte noi a mărit volumul mapelor și din această cauză dulapurile nu mai sunt încăpătoare.

Este deci necesar să se mai facă alte dulapuri și să se mai destineze încă o cameră pentru conservarea documentelor.

* Documentele cu peceți atârinate au nevoie de cutii după modelul arhivelor și de dulapuri speciale pentru așezarea cutiilor cu peceți.

25 Ianuarie 1943

I. C. Dobrescu, subdirector.

2. *Raport asupra situației Secției Administrative pe anul 1942.*
Nr. III. din 19 Ian. 1942.

Potrivit ordinului de serviciu Nr. I/1943, am onoarea a vă înfățișa activitatea și situația secției administrative pe anul 1942.

În cursul acestui an activitatea secției a fost mult îngreuiată din cauza lipsei de personal, cea mai mare parte din el fiind concentrat. Totuși toate lucrările curente ale secției au fost îndeplinite, lucrându-se adesea în ore suplimentare.

Ca lucrări oficiale, în această secție s'au alcătuit 122 certificate de ani serviți și ale absolvire de școli, după dosarele Ministerului Culturii Naționale și ale Consiliului Dirigent.

Între lucrările de specialitate menționăm următoarele: s'au verificat, inventariat pe fișe și constituit în pachete, 13.851 dosare, din ultima depunere de arhivă a Ministerului Culturii Naționale și s'au așezat în rafturi dosarele pe anii 1907—1910 din această grupă. S'a continuat inventarierea dosarelor din fondul Direcției Generale a Statisticeii, (anii 1898—1900) și s'au așezat în rafturi. S'a început inventarierea dosarelor din fondul Comisiei pentru formarea primelor liste electorale din Jud. Tulcea.

Fondurile acestei secții n'au crescut în cursul acestui an. Din lipsă de spațiu nu s'a putut primi nici un fel de arhivă. Se află în curs de predare arhiva Direcțiunii Comerciale a Pescăriilor Statului, pe anii 1910—1912. Am căutat însă să desconggestionăm unele arhive, cel puțin de materialul fără valoare. Astfel s'au selecționat arhivele următoarelor instituții: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului-Direcția Generală, arhivă pe anii 1930—1935; Camera Agricolă a Jud. Olt, arhivă pe anii 1908—1918; Prefectura Poliției Capitalei-serviciul intendenței și contabilității, arhivă pe anii 1939—1941; Casa Generală de Pensuni, diverse imprimate eșite din uz; Direcția Generală a Poștelor, arhivă pe anii 1866—1932 și Direcția G-rală a Căilor Ferate, arhivă pe anii 1930—1936.

În această secție au cercetat, în cursul anului, 1040 de persoane un număr de 2484 piese din diferite fonduri.

După cum am arătat mai sus, lipsa de spațiu ne-a împiedecat a mai primi noi fonduri de arhive. Această lipsă de spațiu, însă, se resimte destul și fără noi depuneri, întrucât chiar parte din cele vechi stau încă pe jos, masate, foarte greu de folosit și expuse stricăciunii. Fonduri ca Primăria Municipiului București, Consiliul Dirigent, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, Consiliul de Miniștri, Teatrul Național și Ministerul de Finanțe stau pe jos, din cauza lipsei de spațiu și de rafturi. În unele părți în depozit, pereții au prins igrasie iar materialul ce se află în contact cu peretele este expus putrezirii. Se impune o revizuire completă a tuturor depozitelor și a întregului material arhivistic.

M. G. Regleanu, *arhivar principal.*

3. Raport asupra situației Secției Judecătorești în anul 1942.

Potrivit ordinului de serviciu Nr. 1/2 Ianuarie a. c., am onoarea a vă înfățișa, mai jos, activitatea Secției Judecătorești dela I Ianuarie—31 Decembrie 1942, după cum urmează :

I. *Creșterea Depunerilor Legale.* — a) *Ministerul de Justiție* a depus, cu adresele : 10.296 ; 10.298 ; 10.299 ; 10.307 ; 137.746 ; 10.305, registrate la N-le : 148—151 și 297, 408/942. opt pachete cu acte — titluri vechi fără valoare financiară — ridicate dela Casa de Depuneri și Consemnațiuni. Toate aceste depuneri de acte, prezentate separat, au fost repartizate *Secțiunii Bunurilor Publice, Partida Istorică Noi*, deoarece nu se cunosc dosarele, din cari au făcut cândva parte integrantă.

b) *Tribunalul Ilfov, Secția de Notariat*, a depus, fără adresă, cca. 16.000 de dosare și peste 1000 de registre și condici, toate acestea din anii : 1905—1912 inclusiv.

c) *Tribunalul Ilfov, Secția I Comercială*, a depus, fără adresă, cca. 100 de condici și registre și peste 1000 de dosare. (Inventar numeric înregistrat la Nr. 103/18 Ianuarie 1942).

d) *Consulatul Regal Român din Praga* a depus, prin Președenția Consiliului Miniștrilor, cu adresa Nr. 85.943/21 Octombrie 1942., înregistrată la Nr. 2867/27 Octombrie 1942, un număr de 43 acte autentificate de acel Consulat.

II. *Selecționări de arhive.* — Au cerut selecționarea și depunerea arhivelor lor următoarele instituții :

a) *Ministerul Justiției, Serviciul Arhitecturii*; adresa Nr. 71.506/19 Maiu, registrată la Nr. 1932/20 Maiu 1942 ;

b) *Tribunalul Ilfov, Secția I, II, III, C. C.*, și în continuare, *Secția I-a Comerț, și Secția de Notariat*; adresa Nr. 16.433/10 August 1942, reg. la Nr. 2189/10 August 1942.

c) *Judecătoria de Pace Urbană II, Ploești*, cu adresa Nr. 1346/942, registrată la Nr. 213/28, I, 942 ;

d) *Judecătoria Rurală, Bilciurești*, cu adresa Nr. 11. 112/1942, registrată la Nr. 1299/ 11.V/942.

III. *Lucrări de birou.* — S'au trecut, în registrele de Stare Civilă ale Municipiului București și Județul Ilfov, 919 mențiuni de căsătorie, divorț și deces.

S'a transcris inventarul cirilic al Tribunalului Saac, dela anul 1831—1839.

S'a continuat repertoriul nominal, cronologic, al căsătoriilor din București, pe anii 1870—1880.

S'a început transcrierea opisului numeric al dosarelor depuse de Tribunalul Ilfov, Secția de Notariat.

S'au aranjat, după număr, actele autentice depuse de Tribunalul Ilfov, Secția de Notariat; idem a condicelor de transcrierea actelor și opisele alfabetice, toate acestea din anii : 1905—1912 inclusiv.

IV. *Lucrări de Depozit.* — În cadrul muncii de folos obștească, executată cu elevii de liceu, s'au copertat și intitulat copertele la un număr de 27.300 dosare de Stare Civilă.

S'au intitulat copertele la un număr de 700 dosare de naturalizări din diferiți ani. (Lucrările Camerei Deputaților).

S'au aranjat la partidele respective cca. 500 dosare de Tribunal.

V. *Fonduri cercetate.* — În cursul anului 1942 au fost cercetate, din această Secțiune, următoarele depuneri: Starea Civilă din București și Județ; dosarele de naturalizări și dosarele Tribunalului Ilfov, de cca. 2600 persoane, scoțându-se din depozit cca. 400 registre și dosare. S'au liberat 2535 copii legalizate de această Direcțiune, 13 copii legalizate și s'au liberat și 46 de certificate.

VI. *Desiderate.* — Să se continue în depozit aranjarea fondurilor de dosare depuse în cursul anului, precum și copertarea acestora, în cadrul muncii de folos obștească.

Să se repare și să se lege din nou toate condicele și registrele de Stare Civilă și Notariat, stricate în urma deselor cercetări.

Să se lege toate opisele dosarelor scrise cu litere cirilice, cari nu se pot da în folosință cercetătorilor, fiind desfăcute în fascicole.

Să se intervină la Ministerul Culturii Naționale pentru afectarea unui nou local pentru depozitarea arhivelor vechi și noi, care s'au selecționat și au rămas, mai departe, în conservarea instituțiilor respective.

Ion Vîrtosu, arhivar șef.

4. Raport asupra situației Bibliotecii în anul 1942.

Nr. 139 din 21 Ian. 1943.

În urma ordinului de serviciu Nr. 1/943, am onoare a vă înfățișa raportul anual cu privire la situația actuală a bibliotecii.

În cursul anului 1942, biblioteca a avut 161 de cercetători, cari au consultat 629 de volume (dintre care 472 de periodice).

Colecțiile bibliotecii au sporit cu 3448 de exemplare, dintre care 759 au fost trecute la fondul *Volume și broșuri*, 1411 la *Periodice* și 1278 la *Foi volante*. Exemplarele acestea au următoarea origină: unele sunt depuse pe temeiul legii depozitului legal, altele sunt dăruite, primite în schimbul altor publicații, cumpărate sau publicate chiar de Arhivele Statului.

Situația fiecărui fond în parte este următoarea:

I. *Volume și broșuri.*

Creștere: 754 exemplare și 5 dublete. Total, 759 ex.

Origine: *Depozit legal*: 338 ex. și 3 dublete=341 ex.

Dăruite: 4305 ex.

Cumpărate: 107 ex.

Schimb: 2 ex.

Publicații proprii: 2 ex. și 2 dublete=4 ex.

II. *Periodice.*

Creștere : 1411 exemplare și 38 dublete. Total, 1449 ex.

Origine : *Depozit legal* : 969 ex.

Dăruite : 314 ex. și 37 dublete=351 ex.

Cumpărate : 23 ex.

Schimb : 65 ex.

Publicații proprii : 2 ex. și 1 dublet=3 ex.

III. *Foi volante.*

Creștere : 1278 exemplare (inclusiv dubletele).

Ca îmbunătățiri, s'au făcut pentru bibliotecă, în cursul acestui an, un dulap pentru a se așeza în fiecare seară publicațiile sosite în timpul zilei și 2 fișiere de metal, cu șase casete fiecare, unul pentru așezarea alfabetică și celălalt pentru așezarea pe materii, a fișelor.

p. *Bibliotecar șef, Cl. Mihăilescu.*

5. *Raport asupra situației Registraturii în anul 1942.*

Nr. 189 din 26 Ian. 1943.

La ordinul D-vs. Nr. 1 din 2 Ianuarie 1943, subsemnatul am onoare a vă face cunoscut următoarele cu privire la activitatea desfășurată la registratură în cursul anului expirat 1942.

Nr. dosarelor s'a mărit delă 19—22 : Dos. 20 cuprinzând circulari, hârtii din oficiu ; Dos. 21 : Comisia de propuneri, numiri și înaintări și Dos. 22 : Muncă de război.

În ceace privește corespondența cu autoritățile, Direcțiunile Regionale sau particulare, la intrare, au fost înregistrate 3279 hârtii, iar la eșire au fost trecute 1476.

Numărul copiilor liberate depe actele din depozitele noastre, după actele particulare prezentate și al certificatelor de anii serviți și salarizări pentru fișele de pensiuni, precum și al certificatelor de altă natură, s'a ridicat, la 31 Decembrie 1942, la 2721.

În acelaș timp, mențiunile de căsătorie, defaceri de căsătorii, schimbări și rectificări de nume, de religie, de adopțiuni, decese, etc., au fost în număr de 919, după cum rezultă din registrul de intrare respectiv.

Deziderat. Pentru bunul mers al registraturii ar fi de dorit ca hârtiile înregistrate și repartizate în secțiuni spre lucrare sau rezolvare, spre a nu se pierde, după un termen de 10 zile, să fie înapoiate la registratură pentru a fi clasate la dosarul respectiv și cusute.

Fac această propunere, întrucât cu ocazia constituirii și cusutul dosarelor din anul expirat, s'au găsit hârtii necusute la dosar încă din anul 1938, reținute în diferite birouri.

I. Comănescu

II.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN IAȘI PE 1942.

Nr. 42 din 18 Ian. 1943.

Ca urmare la ordinul Domniei Voastre Nr. 1 din acest an, avem onoare a vă face cunoscut următoarea dare de seamă asupra situației și activității acestei Direcțiuni, în anul trecut 1942 :

I. Situația personalului.

a) *Avansări.* Pe data de 16 Ianuarie 1942, d-na *Georgeta Fințescu* a fost avansată în postul vacant de arhivar cu 1 gradăție, cu Decizia ministerială Nr. 10.288/942, iar pe data de 1 Septembrie 1942, au fost avansați : d-l *Nicolae Șendrea*, din postul de paleograf fără gradăție în postul de arhivar ajutor fără gradăție, nou înființat ; și d-l *Gh. Lăzărescu*, din postul de paleograf cu o gradăție în postul nou înființat, de registrator.

b) *Numiri.* Pentru ocuparea posturilor vacante la această Direcțiune s'a fixat examen, care s'a ținut în zilele de 10 și 11 August. În ordinea clasificării la acest examen au fost recomandați și numiți de Minister, pe data de 1 Septembrie : d-l *Constantin Turcu*, în postul nou înființat de arhivar principal, d-l *Ștefan Bujoreanu* în postul de paleograf, vacant prin înaintarea d-lui Șendrea, d-na *Elena Piru* în postul de paleograf, vacant prin înaintarea d-lui Lăzărescu. În posturile de paleograf vacante — unul prin moartea pe câmpul de luptă a funcționarului *Virgil Pântea* și altul nou înființat, au fost recomandați : d-na *Yvonne Popovici-Urziceanu* și d-l *Alex. Gonțea*, cari au fost numiți pe data de 1 Decembrie 1942.

D-l Alex. Gonțea nu s'a putut prezenta la post, întrucât își face armata la Școala militară din Bacău, iar d-na Yvonne Popovici-Urziceanu și-a dat demisia pe data de 15 Ianuarie 1943 — astfel că amândouă aceste posturi de paleograf sunt în prezent vacante, la această Direcție.

c) *Detasări.* D-na *Georgeta Fințescu*, arhivară, a fost detașată la Direcția Generală a Arhivelor Statului București, după cererea sa, pe data de 1 Octombrie 1942, cu ordinul ministerial Nr. 187.017/942.

d) *Salarizare.*

1. Gh. Ungureanu, arhivar șef cu 1 gradăție, salar 21.350 lei, spor 4.600 lei.

2. C-tin Turcu, arhivar principal, salar brutto 14.700 lei, spor 4.232 lei.

3. *Georgeta Fințescu*, arhivar cu o grad., salar 12.350 lei, spor 3.864 lei.

4. *Niculai Șendrea*, arhivar ajutor cu salar 9.400 lei, spor 3.496 lei.

5. Gh. Lăzărescu, registrator fără gr. cu salar 9.400 lei, spor 3.496 lei.

6. *Ștefan Bujoreanu*, paleograf fără gr. salar 7.200 lei, spor 2.880 lei.

7. Elena Piru, paleograf fără gradație, salar 7.200 lei, spor 2.880 lei.

8. Yvonne Popovici-Urziceanu paleograf, salar 7.200 lei, spor 2.880 lei.

9. Vasile Rosmeteniuc, om de serviciu, salar 3.700 lei, spor 1.472 lei.

10. Petre Anghel, om de serviciu, salar brutto 3.700 lei, spor 1.472 lei.

e) *Concentrări*. Gh. Ungureanu a fost concentrat dela 29 Aprilie până la 26 Mai 1942. Petre Anghel dela 1 Ianuarie la 31 Decembrie.

II. *Veniturile și Cheltuielile.*

1. *Cheltuieli Materiale*. Dela 1 Ianuarie la 1 Aprilie am primit câte 1580 lei lunar, cheltuieli de cancelarie; Dela 1 Aprilie, în urma stăruințelor D-lui Director General al Arhivelor Statului, Ministerul ne-a dat câte 15.000 lei lunar — sumă care ar fi suficientă dacă nu ar fi scumpetea de astăzi.

In total am primit pentru cheltuielile de cancelarie :

Pe timpul dela 1 Ianuarie la 1 Aprilie 1942, ... lei	4.740
Pe timpul dela 1 Aprilie la 31 Decembrie 1942 . . . . . ,	135.000
2. Lumina electrică pe tot anul . . . . . ,	10.631
3. Tăiatul lemnului . . . . . ,	9.800
4. Curățatul coșurilor și sobelor . . . . . ,	3.800
5. Pentru diferite reparații urgente (repararea acoperișului, punerea sticlei la geamuri, cercevele din nou, repararea trotuarului, etc.), ni s'a dat dela Minister suma de . . . ,	200.000
6. Pentru cumpărarea de aparate împotriva focului și alte unelte A. P. ni s'a acordat suma de . . . . . ,	80.000
7. Cheltuieli cu readucerea arhivelor evacuate la Bascov și Găvana-Argeș :	
a) Pentru transportul pe C. F. R. ni s'a dat suma de 760.000 lei, din care s'a plătit la C. F. R. . . . . ,	581.080
pentru transportul a 21 vagoane cu arhivă, iar restul de 178.920 lei a fost depus la Administrația Financiară.	
b) Pentru cheltuielile făcute cu transportul cu căruțele dela Bascov și Găvana la gară, oamenii de ajutor, și dela gara Iași la Arhive, precum și pentru cheltuielile de ambalaj, etc. ni s'a dat suma de . . . . . ,	275.000
Total general . . . . . lei	1.300.051

III. *Lucrări oficiale de birou.*

S'au înregistrat 858 hârtii intrate (ordine dela Ministerul Culturii Naționale, dela Direcția Generală a Arhivelor Statului, adrese dela diferite autorități, petiții pentru diferite cercetări și acte, mențiuni de stare civilă, etc).

S'au lucrat 775 hârtii (rapoarte către Minister și Direcțiunea Generală, copii legalizate, certificate, etc).

S'au eliberat 144 copii legalizate depe actele aflate în arhivă și 94 certificate diferite.

IV. *Lucrări speciale de arhivă.*

Lucrul de căpetenie din trecutul an 1942 a fost readucerea din evacuare a arhivelor, despachetarea și așezarea lor în depozite, etc.

Astfel, au fost despachetate 2269 lăzi. Materialul arhivistic scos din lăzi a fost mai întâi scuturat de praf, legat cu sfoară nouă, unde era ruptă și înlocuite etichetele stricate. În depozite, dosarele au fost așezate pe secțiuni : administrative, judecătorești, școlare, bisericesti, stare civilă, etc.

Cea mai mare parte din dosarele și condicile despachetate au fost aranjate în rafturi. O altă parte au rămas a fi aranjate în 1943. Dela despachetare au rezultat câteva mii de dosare cu coperțile rupte ; acestea urmează a fi identificate și puse la locul lor.

Pentru a se scoate cât mai curând din lăzi și aerisi materialul arhivistic, s'a lucrat intens dela ora 6 dimineața până seara, începând dela 22 Iulie până la 20 Noemvrie, cu 93 Evrei dați de Marele Stat Major, în cadrul muncii obștești. Funcționarii au supravegheat îndeaproape această lucrare destul de anevoioasă, încât azi ne putem mândri că cea mai mare parte din arhivele Moldovei și-a regăsit liniștea și buna păstrare în clădirile vechii mănăstiri Golia.

O dare de seamă amănunțită asupra acestei operațiuni se va face la terminarea lucrărilor.

2. În afară de această lucrare s'a început și aranjarea unor fonduri, care au fost evacuate, în curs de inventariere.

Astfel, arhiva *tribunalului Covurlui* a fost în întregime aranjată pe ani și s'a început inventarierea. S'au aranjat pe ani dosarele dintre anii 1832—1908, despărțindu-se în două grupe : *Tribunalul Covurlui și Tribunalul de Comerț Galați* — ale căror dosare erau amestecate. Până la sfârșitul anului trecut s'au inventariat 2700 dosare dela Tribunalul Covurlui, începând cu anul 1832, dosare care s'au etichetat și legat cu sfoară în 210 pachete.

3. S'a aranjat *arhiva Municipiului Iași* începând cu anul 1832. Astfel s'au inventariat și legat în pachete dosarele *Eforiei Iași* (vechea primărie), dela 1832 la 1864 inclusiv — 2300 dosare legate în 270 pachete. Apoi arhiva Primăriei, dela 1865 la 1909, inventariindu-se 15.294 dosare, legate cu sfoară și etichete noi în 1575 pachete. Toate acestea au fost puse în rafturi, noi, formând depozitul „*Arhiva Municipiului Iași*” — 1832—1909.

4. S'a inventariat „*Arhiva Mitropoliei Moldovei*”, depusă în 1941 într'o dezordine desăvârșită. Pentru ușurința cercetării ei s'a clasificat pe grupe : a) Administrative, b) Decasteria, c) Mănăstiri, Schituri, Biserici, d) Registre de botez, căsătorie, morți — pentru cinci județe : Iași, Botoșani, Dorohoi, Neamț, Suceava, e) Botezați din alte religii, f) Mărturii Mitricale, g) Hirotonii, Păucenii, Permutări de preoți, h) Inventare de mărturisii, etc.

Astfel au fost inventariate :

a) *Administrative* dela anul 1827—1900 un număr de 4.923 dosare.

b) *Decasteria* dela anul 1827—1869 un număr de 7.431 dosare.

c) Mănăstirile, Schiturile, Bisericile din cele cinci județe ale Mitropoliei, un număr de 697 dosare din anii 1827—1900 (acestea sunt aranjate pe alfabet).

d) *Registre* de botez, căsătorie și moarte, din anii 1867—1900, un număr de 13.056 bucăți — puse la starea civilă.

e) *Mărturii Mitricale*, 53 dosare din anii 1836—1890. La acestea s'au făcut și fișe pe alfabet. S'au pus tot la Starea civilă.

f) *Botezați* din alte religii — 42 dosare, din anii 1819—1902.

g) *Hirotonii*, 1053 dosare din anii 1830—1900. *Păucenii* 64 dosare dintre anii 1857—1900. *Duhovnicii și ranguri*, 24 dosare dintre anii 1853—1900. *Condici și dosare de peciuri* (învoiri de căsătorii), 20 dosare din anii 1844—1875. *Jurăminte*, 33 dosare din anii 1835—1893. *Trimiteri în canon*, 6 dosare din anii 1844—1857. *Conduita și Statistica Preoților*, 19 dosare din anii 1851—1894. *Permutări de preoți și diaconi*, 66 dosare din anii 1829—1900.

h) *Inventare de mărturisiri*, 243 dosare dintre anii 1853—1900 — importante întrucât constituiesc o fidelă catagrafie a locuitorilor, fără deosebire de clasă.

4. Inventarierea arhivei primăriei *Botoșani*, 1156 dosare din anii 1832—18..

5. Inventarierea arhivei prefecturii Botoșani, 1783 dosare dintre anii 1864—1900.

6. S'au executat 1500 fișe la mărturiile mitricale ale Mitropoliei.

7. S'au executat 575 fișe genealogice — trageri de neam, mărturii de familie, atestate de neam, aranjate pe alfabet și familii.

8. S'au alcătuit 38 mape cu note și documente referitoare la oamenii mari al Moldovei : Eminescu, Creangă, Hașdeu, Iorga, Alecsandri, Conache, Asachi, Alecu Russo, Codrescu, Negruzzi, Pogor, T. Maiorescu, Poni, Culianu, Xenopol, G. Sion (poetul), Lambrior, Panu, Conta și aproape toți membrii Junimii. Toate aceste mape s'au pus într'o casă de fier.

9. S'au inventariat 186 documente la secția „Documente”.

10. S'au inventariat 763 dosare, matricole, ale Conservatorului din Iași, dintre anii 1864—1925.

11. S'au inventariat 37 dosare ale Școlii Normale „M. Sturza” din Iași, dintre anii 1834—1900.

12. S'au inventariat 100 dosare ale gimnaziului „Alexandru cel Bun”, dintre anii 1869—1911.

V. Creșterea colecțiilor.

Biblioteca s'a îmbogățit cu : 80 cărți trimise de Academia Română cu diferite reviste donate de d-nii M. Costăchescu, G. T. Kirileanu, Leca Morariu, Gh. Ungureanu, și cu 388 publicații oficiale trimise de Monitorul Oficial.

VI. Selecționări de arhive depuse și nedepuse.

a) *Arhive depuse* : nu s'a făcut nicio selecționare.

b) *Arhive nedepuse*: S'a selecționat arhiva prefecturii Fălciu și a tribunalului Tutova. Deși sunt încă cereri de selecționare, n'am mai putut trimite delegați, întrucât tribunalele nu achită diurna și transportul pe C. F. R.

VII. *Situația localului după cutremur și evacuare.*

Cu suma de 300.000 lei aprobată în 1941, s'au făcut reparații interioare — ușurate mult de lipsa arhivei evacuată. Pentru întărirea clădirii s'a făcut un ancoraj de fier la pereții crăpați. În 1942 am mai obținut încă 200.000 lei, cu care bani am pus toate sticlele la ferestre și am înlocuit — făcând din nou — toate cercevelele putrede. S'au renovat cinci sobe la birouri și locuința directorului, s'a reparat acoperișul și trotuarul, așa fel că la aducerea arhivelor, localul — cel puțin în interior — oferea condițiuni bune de consevarea dosarelor.

O sală dela etaj, care era goală din cauză că era tare stricată, a fost reparată și transformată într'un spațios depozit, în care s'au făcut peste 500 metri rafturi noi, unde a fost așezată arhiva Municipiului Iași.

De asemenea s'au transformat în depozit sălile din Turnul Goliei, obținute dela Comisia Monumentelor Istorice. În casa unde a locuit Creangă, din aceeași curte a Goliei, restaurată și în bună stare, deasemenia sunt trei camere în care se vor face depozite și în una din față, Muzeul Arhivei.

VIII. *Deziderate și orice informațiuni interesând această arhivă.*

Trebue să recunoaștem, cu multă mulțumire, că majoritatea dezideratelor arătate de noi prin rapoartele din anii trecuți — Nr. 219/941 și Nr. 11/942, nu au rămas nesatisfăcute. Prin grija deosebită a d-lui Director General al Arhivelor Statului, s'au majorat cheltuielile materiale dela 500 și 1580 lei lunar la 15.000 lei — sumă care ne-a dat posibilitatea să tipărim mai multe inventare după modelul întrebuițat în arhive, să facem din nou rafturi mai bune, să reparăm și chiar să cumpărăm scaune și birouri, să legăm unele cărți mai de preț, din bibliotecă și, în sfârșit, să executăm unele îmbunătățiri, care din lipsă de bani, rămâneau an de an în nelucrare.

De asemenea s'au pus — tot datorită aceleiași stăruințe înțelegătoare a nevoilor noastre — cinci posturi noi de funcționari în bugetul pe 1942—43. Din acest punct de vedere nu ar mai rămânea decât punerea în buget a unui post pentru un om de serviciu.

Din punctul de vedere al cheltuielilor materiale, suma de 15.000 lei — suficientă pentru anul trecut — ar trebui ridicată cu un coeficient echivalent scumpetei din timpurile de față. De asemenea salarizarea funcționarilor s'a făcut demnă de un „institut de cultură” ca Arhivele Statului.

Insfârșit, acum când Arhivele Moldovei — acest tezaur neprețuit al trecutului nostru românesc — s'au reîntors în bătrâna cetate de baștină a Iașilor, după ce armatele Crucii au desrobit granițele și au împins spre alte tărâmurii pe păgânii stricători de datină și neam, singura dorință a noastră nu este alta decât reușita deplină a năzuințelor naționale, pentru ca în liniște și pace, cu tragere de inimă și neo-

bosită osârdie să lucrăm mai departe pe același drum de adunare, păstrare și înțelegere a tuturor documentelor și arhivelor în care vieța neamului nostru se oglindește așa cum a fost.

Gh. Ungureanu, Director regional

Constantin Turcu, arhivar principal

III.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CLUJ-SIBIU PE 1942.

Nr. 5 din 14 Ian. 1943.

La adresa D-voastră Nr. 5/1943, avem onoare a vă comunica următoarele asupra situației Arhivelor Statului din Sibiu.

I. *Situația personalului.* Față de starea de până acum, bugetul pe exer. 1942/43 a adus o simțitoare modificare a situației personalului, fiind trecute 10 posturi de specialitate și 2 oameni de serviciu.

În urma concursului din 15 Septembrie 1942, au fost numiți D-1 Surdu Bujor arhivar f. gr., iar D-șoara Olivia Pescariu registrator. Au fost avansați : D-1 I. Mărcuș arhivar 1 gr. — la gradul de arhivar principal — și D-1 Aurel Mafteiu paleograf — la gradul de arhivar ajutor, D-1 Pop Liviu a fost numit om de serviciu pe data de 1 Martie 1942, demisionând pe data de 1 August 1942. Pe data de 1 Iunie 1942 — D-șoara Astra Macaveu paleograf a fost suspendată din serviciu de către Direcția Generală. Astfel că, pe lângă acest post de paleograf mai avem vacante încă 2 posturi de paleograf și un om de serviciu.

Dela această Direcțiune este mobilizat pe front D-1 I. Mărcuș arhivar principal, iar D-1 A. Mafteiu arhivar ajutor a fost concentrat 40 zile.

În acest an s'a acordat un concediu de vară de 15 zile, reparțizat pe serii.

II. *Venituri și cheltueli.* În afară de suma de lei 100.000 prevăzută în buget pentru cheltueli de materiale, instituția noastră nu mai are alte surse de venituri. Această sumă este justificată prin acte care se înaintează la Minister.

Pe lângă acestea Ministerul ne mai plătește chiria pentru imobil, încălzit, luminat, apă și alte taxe comunale.

III. *Lucrări oficiale de birou.* Au fost înregistrate 293 acte intrate și 195 eșite, eliberându-se 4 certificate de serviciu. Din toate aceste acte s'au format 2 dosare,

IV. *Lucrări speciale de arhivă.* Au fost copiate, traduse și revizuite diferite conscripții urbariale și documente din scaunele Sibiului, Săliște și Tălmăciu din 1721, 1753, 1766, apoi ale mai multor sate din jud. Satu-Mare din 1772—3 și ale Românilor din Secuime la 1614. Au

fost controlate și aranjate din nou unele arhive familiare și orășene evacuate în Sept. 1940.

V. *Creșterea colecțiilor.* Corpul 7 Armată ne-a predat arhiva din 1903—1912 rămasă dela fostul Corp 7 austro-ungar din Banat.

VI. *Selecționări de arhive.* S'a cerut selecționarea din partea mai multor instituții, mai ales după ultimele dispoziții ale Min. Economiei Naționale, dar fiecare pretinde ca toate lucrările de selecționare să fie făcute de noi. Dat fiind că aceste lucrări cer timp și personal prea mult, noi le-am trimis numai instrucțiunile pentru selecționare, urmând ca să se facă un control din partea unui delegat al nostru.

VII. *Situația localului.* Localul e mic și impropriu pentru adăpostirea întregului material arhivistic de care dispunem. Chiria anuală e de 330.000 lei, în urma majorărilor legale.

Director, **Meteș**

IV.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CHIȘINĂU PE 1942.

Nr. 9 din 15 Ian. 1943.

I. *Lucrări de arhivă și de specialitate.*

În cursul anului expirat, deși aceste Arhive au avut lipsă de personal, din motivele ce se vor arăta mai jos, totuși s'a căutat, în limita posibilităților, o mai mare atenție lucrărilor de arhivă în interior.

Astfel s'au orânduit parte din fonduri în vechile lor depozite, de unde fuseseră scoase în timpul ocupației bolșevice. Cu acest prilej s'a revăzut fondul secției școlare, Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia și al Recensământului din Basarabia pe anii 1820—1859.

S'a început anume cu aranjarea acestor fonduri, fiindcă cele mai numeroase adrese ale autorităților și cereri ale publicului prin care se solicitau diverse date cu privire la situația școlară, stare civilă și origine etnică, făceau parte din aceste fonduri.

Concomitent cu aceste lucrări, s'a procedat la debarasarea depozitelor de materialul străin, aparținând altor autorități, pentru a face loc materialului arhivistic permanent al acestor Arhive. Astfel s'au predat Inspectoratului de poliție din Basarabia parte din dosarele necesare serviciului Inspectoratului și Chesturii de Poliție a Municipiului Chișinău, arhiva Prefecturii județului Lăpușna, Seminariului Teologic, Judecătoriei Urbane și Rurale Lăpușna.

În afară de aceste lucrări, Arhiva noastră a contribuit la buna reușită a Expoziției de Afirmare Românească, organizată de către Guvernământul Basarabiei, prin expunere de documente, spițe de neam, planșe, cărți și hărți vechi doveditoare ale trecutului românesc din Basarabia. Secțiunea istorică organizată de Arhivele Statului a atras

atenția tuturor vizitatorilor, convingând pe toți că această parte de țară este străveche românească.

Ținându-se seamă de însemnătatea materialului istoric expus, Guvernământul Basarabiei, cu prilejul organizării Expoziției din lunile Septemvrie-Octomvrie 1942, a invitat Direcțiunea Arhivelor Statului să organizeze, în Pavilionul Guvernământului, o sală a trecutului Basarabiei românești, destinată numai exponanțelor Arhivelor Statului.

Astfel s'au expus o seamă de documente privitoare la trecutul Basarabiei, emanând dela diferiți voievozi și anume :

1. Hrisoave de întărire și punere în stăpânire pe moșii dăruite de voievozi, boierilor din Basarabia, din anii 1420—1665.

2. Cărți domnești pentru împuterniciri de a se lua zeciuială, vânzări, schimb de sate și privilegii pentru aducerea de streini, cuprinzând anii 1665—1679.

3. Izvoade de zestre din anii 1771—1844.

4. Scrisori și răvașe din anii 1790—1850, între care și răvașul Valeriei Hajdeu către Ioniță Hajdeu din 14 Aprilie 1850.

5. Testamente și Danii din anii 1706—1852.

6. Spițe de neam (Spița neamului Hajdeu; spița răzășilor din Hârcești, jud. Bălți, care descind din Hârce vornicul — sec. al XVI).

7. Planul orașului Chișinău dela 1800.

8. Acte privitoare la Unirea Basarabiei din 1918 emanate dela Sfatul Țării.

S'a organizat deasemenea de către Arhive o secție a tipăriturilor, unde s'au expus : I. 1. Operele lui Ion Sârbu — fabulist ; 2. Lucrările Hâncu — manuale didactice moldovenesti ; 3. Lucrările lui Doncev — manuale didactice ; 4. Cărți franțuzești aparținând lui Tadeu Hajdeu, Olga Catargiu și altor boieri din Basarabia.

II. Cărți streine referitoare la Basarabia.

III. O hartă a Moldovei lui Ștefan cel Mare.

Pentru organizarea iscusită a Pavilionului istoric, Arhivele Statului au fost propuse să li se acorde Medalia de aur.

În ceea ce privește lucrările de cancelarie ele se rezumă la următoarele date culese din registrul de intrare și ieșire :

I. La Intrare :

1. Diverse cereri	788
2. Adrese oficiale	370
In total	1.158

II. La Eșire :

1. Certificate de serviciu	440
2. Traduceri din limba rusă	62
3. Extrase din Monitorul Oficial	21
4. Extrase după acte de stare civilă și de origine etnică	86
5. Răspunsuri la adrese și cereri	1.114
In total	1.852

II. *Personalul.*

Până la 1 Decembrie 1942, situația personalului dela aceste Arhive se prezenta astfel :

1. D-1 L. T. Boga. Director regional.
2. D-1 Em. Gh. Gane, Arhivar principal cu 1 gr.
3. D-1 Șahlevici Vlad. Arhivar ajutor cu 1 gradăție.
4. D-1 Damaschin Andrei, Arhivar ajutor.

Prin Decizia Ministerului Culturii Naționale N. 173.837/942, D-1 Șahlevici Vlad, fost paleograf cu 3 gradății, a fost avansat pe data de 1 Septembrie 1942 în postul de arhivar ajutor cu una gradăție și D-1 Damaschin Andrei, paleograf fără gradăție, a fost avansat în postul de arhivar ajutor fără gradăție.

În urma concursului ținute la aceste Arhive în ziua de 5 Octombrie 1942, pentru ocuparea posturilor vacante, au reușit la concurs și au fost numiți prin Decizia Ministerului Culturii Naționale Nr. 251.013/942, următorii funcționari pe data de 1 Decembrie 1942 :

1. D-1 Gonciarovski Constantin în postul de arhivar ajutor fără gradăție ;
2. D-1 Florovici V. Boris în postul de registrator fără gradăție ;
3. D-1 Purcică Ștefan în postul de paleograf fără gradăție.

Numiții au funcționat însă dela 10 Octombrie 1942, neprimind până la numirea definitivă nici o diurnă.

După aceste numiri, au rămas vacante la aceste Arhive un post de paleograf cu 3 gradății și un post de paleograf fără gradăție.

În cursul anului au fost mobilizați și concentrați următorii :

1. D-1 Damaschin Andrei, mobilizat dela 1 Iunie 1942 și în prezent ;
2. D-1 Gane Emil, concentrat dela 17 Octombrie până la 24 Decembrie.

La un moment dat, Arhivele au rămas cu un singur funcționar din cei vechi, D-1 Șahlevici Vlad, care a fost și el concentrat, însă în urma intervenirii Arhivelor a fost scutit de concentrare de către Corpul 3 Teritorial în condițiunile Ordinului Marelui Stat Major Nr. 48.365 din 11 Iunie 1942.

Dela 15 Decembrie 1942 D-nii Gonciarovski și Florovici sunt concentrați pentru instrucție trei zile pe săptămână, la serviciu fiind prezenți numai trei zile, iar în celelalte trei câte 1—2 ore după instrucție.

Numai aceste împrejurări au făcut ca activitatea Arhivelor să nu poată fi și mai sporită.

Pe data de 10 Decembrie a. c. toți funcționarii au prestat jurământul.

În cursul anului 1942, deși Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului, cât și Directoratul Învățământului, au aprobat concediile legale, funcționarii au renunțat la aceste concedii pentru bunul mers al instituției.

În urma propunerii D-lui Director al Arhivelor, funcționarii acestor Arhive au fost recompensați pentru merite și muncă excep-

țională până la data de 1 August 1942, când în urma unei decizii a Guvernământului din Basarabia, s'a dispus ca funcționarilor dela instituțiile exterioare să nu le se mai acorde aceste recompense.

III. *Bugetul Arhivelor.*

Până la 1 Aprilie 1943, atât personalul, cât și cheltuelile de materiale sunt prevăzute în bugetul Ministerului Culturii Naționale, cât și în bugetul Directoratului Invățământului din Basarabia.

Astfel o parte din personal (D-1 L. T. Boga, Em. Gane, V. Șahlevici și A. Damaschin și doi oameni de serviciu) este plătită din bugetul Directoratului Invățământului, iar funcționarii noi numiți (D-1 Gonciarovschi C-tin, Florovici B. și Purcică Șt.) sunt salarizați din bugetul Ministerului Culturii Naționale.

În privința cheltuelilor de materiale și întreținere, s'a prevăzut 200.000 lei în bugetul Ministerului Culturii Naționale și 157.000 în bugetul Directoratului Invățământului din Basarabia.

Această stare de fapt a două bugete și felul de coordonare a utilizării lor a fost aprobată prin ordinul Nr. 134.795/942 al Ministerului Culturii Naționale, potrivit hotărârii Președinției Consiliului de Miniștri Nr. 52.445/942 privitoare la trecerea instituțiilor de cultură din Chișinău în cadrul de activitate a Directoratului Invățământului din Basarabia.

IV.

În privința propunerilor pentru viitor, menținem propunerile noastre arătate în darea de seamă înaintată cu raportul nostru Nr. 42/942, din care vă rugăm a utiliza datele necesare, deoarece cea dare de seamă n'a fost publicată până în prezent.

Director regional, L. T. Boga

Arhivar, Em. Gh. Gane.

V.

RAPOARTELE DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CERNĂUȚI PE

1941—1942.

Nr. 15. din 19 Ian. 1943.

I. *Raportul asupra timpului 12 Iulie 1941—31 Decembrie 1941.*

Sosind la Cernăuți în ziua de 12 Iulie 1941, primul meu gând a fost să descopăr locul unde Rușii au transportat Arhivele Statului. Auzisem încă pe timpul refugiului meu, că Rușii au ridicat Arhivele și le-au mutat într'un garaj din curtea Palatului Administrativ. Le-am

căutat acolo și le-am găsit. Rușii au depozitat în trei camere ale acestui garaj Arhivele Statului punând dosarele unul peste altul, într'o dezordine fantastică. Material de al nostru s'a găsit și în diferite camere ale Palatului Administrativ. Cum atunci mă găseam în Cernăuți fără personalul Arhivei, mi-a fost greu să mut arhivele îndărăt în fostul lor local. Am format o echipă de Evrei și cu ajutorul lor am început să mut Arhivele în camerele unde ele fuseseră depozitate înainte de invazie. Am putut constata, că dispăruse tot mobilierul. Nu aveam în fața mea decât dosare, unele întregi, altele răvășite. Sosind între timp o parte din personal, lucrul a mers mai ușor.

Menționez că într'una din camerele Arhivelor Statului am găsit două birouri aduse de Ruși. M'am servit de ele în locul celor dispărute. Intr'una din zile aceste birouri au dispărut. Făcând cercetări am constatat, că ele fuseseră ridicate, în absența mea, de administratorul Palatului Administrativ, anume Porfirean. Am anunțat cazul D-lui Guvernator, dar până astăzi aceste birouri nu au fost restituite Arhivelor.

Trebuind să cedez, cu timpul, două camere Administrației Palatului Administrativ, mi-am dat seama, că Arhivele Statului sunt un chiriș indezirabil. Am căutat așa dară un local nou și l-am găsit în edificiul din str. Cuză Vodă Nr. 8, mai mult decât potrivit pentru scopurile Arhivelor noastre. Am făcut intervențiile necesare la Primărie, și într'una din zile această clădire ni s'a aprobat.

N'am putut intra în posesia acestei admirabile case, fiindcă între timp a sosit un ordin dela Onor Minister al Culturii Naționale, după care Arhivele Statului urmau să ocupe, odată cu Politehnica „Gheorghe Asachi”, Facultatea de Teologie și Biblioteca Univesității, clădirile rămase de pe urma Universității din Cernăuți. Străduințele mele de a mă întâlni cu D-l Rector al Politehnicei pentru a putea cădea de acord asupra repartizării localurilor, au fost zădarnice. Din acțiunile D-sale am putut deduce, că D-se se crede singurul stăpân al clădirilor fostei Universități din Cernăuți, și astfel n'are nevoie să considere interesele partenerilor.

Din cauza aceasta, am fost silit să cer sprijinul Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului, care în cele din urmă m'a autorizat să ocup și contra voinții D-lui Rector al Politehnicei una din clădirile Universității. Eram pe cale să execut acest ordin, când probabil în urma unui ordin al On. Minister, Politehnica a cedat Arhivelor Statului fostul cămin studențesc „Unirea” din str. Gheorghe Lazăr Nr. 11.

Căminul studențesc „Unirea” este clădirea cea mai dărăpănată a fostei Universității din Cernăuți și improprie pentru scopurile unei arhive. S'a arătat astfel din partea Politehnicei o totală lipsă de înțelegere pentru interesele Arhivelor Statului. Eram în drept să refuz clădirea oferită, dar am acceptat-o pentru a termina conflictul cu o instituție care a arătat atâta desconsiderare față de noi.

Cernăuți 19 Ian. 1943.

Teodor Balan.

2. Raport asupra timpului 1 Ianuarie — 30 August 1942.

Obținând clădirea din str. Gh. Lazăr Nr. 11, am luat toate măsurile să transport Arhivele Statului din Palatul Administrativ în noul ei local. Cu ajutorul personalului meu sosit între timp la Cernăuți, anume d-na Lidia Jemna, d-ra Agnes Cașevco și Dimitrie Sidoriuc, și al unei echipe de lucrători evrei, primind și camioane din partea Guvernământului Bucovinei, am reușit să transport în cursul iernii, adesea pe un frig crâncen, materialul arhivistic în noua clădire. Timp de patru luni nu s'a prestat altă muncă decât cea de transport. Am depozitat materialul în diferite camere, vezi bine în mare dezordine, rămânând ca după terminarea transportului să se înceapă selecționarea și coordonarea materialului.

Aflând între timp material al Arhivelor Statului și în alte clădiri din Cernăuți, Banca de Nord, liceul „Aron Pumnul” și în subsolul Palatului Administrativ, am dispus și transportarea acestui material în noua noastră clădire. Astfel am reușit să adun în clădirea Arhivei noastre tot materialul arhivistic găsit. Am dispus totodată aducerea și de material arhivistic străin. Imi spuneam că trebuie să acționez astfel, pentru a salva de deteriorare și dispariție materialul arhivistic al altor instituțiuni de stat.

Pela sfârșitul lunii lui Martie 1942, transporturile s'au terminat și s'a pornit la coordonarea materialului. Ea continuă și acum și va mai continua încă mult timp, fiindcă prea multe dosare au fost răvășite și prea fantastic este amestecul hârtiilor.

Pe ziua de 1 Septembrie 1942 am demisionat din funcția de Director al Arhivelor Statului din Cernăuți, din cauza legii cumulului care nu permite deținerea mai multor posturi. Am părăsit conducerea cu durere în suflet, fiindcă Arhivele Statului în forma în care se găseau în Iunie 1940, erau în cea mai mare parte rodul muncii mele, muncă ce am prestat-o cu devotament timp de aproape două decenii în schimbul unei diurne derizorii.

Cernăuți, 19 Ian. 1943.

Teodor Balan

3. Raport asupra situației din 1 Septembrie — 31 Decembrie 1942.

Am găsit Arhivele instalate în fostul cămin studențesc „Unirea”. Materialul arhivalic și publicațiile periodice oficiale, au fost așezate în camere deosebite, respectându-se, pe cât s'a putut, vechea ordine. În 10 camere au fost îngrămădite în mari grămezi, dosarele desfăcute și transformate în foi volante. Printre aceste foi, care aparțineau în cea mai mare parte altor instituții locale, erau registre, cărți felurite, broșuri, reviste, imprimate, etc.

Cu cei 16 Evrei rechiziționați pentru muncă și cu alți 15 pe acre i-am obținut în luna Octombrie, am executat următoarele lucrări: a) am legat, pe luni, publicațiile periodice oficiale, notând lipsurile; b) am triat cărțile, broșurile, periodicele, pe specialități; c) am separat, pe autorități, foile volante îngrămădite în 6 camere.

Clădirea cedată Arhivelor Statului de către Universitate, nu corespunde instalării unor arhive: camere mici și coridoare lungi cât clădirea care nu pot fi folosite ca depozite. Din acest motiv am mai căpătat o clădire vecină, cu două etaje pentru Arhivele Statului. Cu multe amenajări, această clădire va fi destul de încăpătoare. Clădirea are curte destul de mare spre a putea clădi, atunci când vor fi posibilități, săli speciale pentru depozite.

Căminul „Unirea”, pe lângă inconveniențele de mai sus, mai avea nevoie și de reparații urgente. Neavând alți bani în afară de acei 15 mii de lei lunar — sumă prea mică pentru a acoperi cheltuielile de reparație, — am obținut bani dela Rectoratul Politehnicii „Gh. Asachi”, 30 mii lei și apoi dela Guvernământ, 400 mii de lei. Reparațiile începute le-am întrerupt din cauza venirii timpurii a iernii. Față de prețurile în continuă creștere a materialelor de reparat: var, ciment, nisip, fierărie, lemn de construcție precum și a mâinii de lucru, cu sumele de mai sus vom putea face doar reparaturile absolut necesare, lăsând, pentru vremuri mai favorabile, când ne va putea ajuta Ministerul, să facem tot ce trebuie făcut.

Clădirea nou obținută pentru Arhive are deasemenea nevoie de reparații, mai ales la acoperiș, ferestre și subsolul unde țevile de apă și canalul au umezit pereții în întregime.

Arhivele au mare nevoie de personal. Deși s’au făcut publicații și afișări pentru posturile vacante, nu s’a prezentat nimeni la concurs.

Cu începere dela 10 Octomvrie 1942 am obligat personalul să presteze, zilnic cinci ore de lucru, dela 8—13. Evreii lucrează dela 8—14

Rezultate în cifre asupra activității Arhivelor nu se pot da până nu vom sfârși de triat tot materialul îngrămădit pe jos, majoritatea în foi volante.

Încă nu s’a putut verifica dacă ne lipsește ceva din fondurile vechi ale Arhivelor.

În privința mobilierului, Arhivele stau foarte rău căci au pierdut întregul mobilier de birou și rafturile pentru depozite. S’a obținut, mai ales prin stăruința Domnului Guvernator Calotescu, mobilier vechi și uzat pe care am început să-l reparăm. O problemă însă care nu poate fi rezolvată fără sprijinul Ministerului și care nu poate fi amânată, este lipsa rafturilor.

Director, **Gh. Duzinchevici**

VI.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CRAIOVA PE 1942.

Nr. II.

20 Ian. 1943.

La ordinul Domniei-Vostre Nr. 6/943, avem onoarea a vă raporta că în cursul anului 1942, această Direcțiune a avut următoarea activitate:

intrări: 2.986;

ieșiri: 2.628 (271 rapoarte și adrese; 2.357 copii și certificate);

depuneri : 100 acte vechi dintre 1700/1859 ;
 actele depuse spre conservare la Grefa Trib. Dolj, III ;
 65 dosare Judec. Bălcești-Vâlcea 1908—1910.
 dosarele Trib. Dolj, III 1901—1910 ;

donății : 9 acte vechi chirilice ;

biblioteca : 45 reviste (ani) compl.	} prin cumpărare
32 idem incompl.	
16 buletine (ani) compl.	
2 idem, necompl.	
9 gazete (ani) necompl.	
14 idem, compl.	
61 cărți } prin donații	
19 broșuri }	

venituri : din taxa de imprimare	19.303
„ „ „ urgență	14.500
10% asupra încas. funcț. din transcr.	21.630
din fondul „materiale”	67.500
pentru tăiatul lemnului pe 1941	3.000
sold din subvenții	2.968
fond A. P. pentru procurare de materiale	20.000
fond transporturi arhive	62.900
	<u>Total . . . . .</u>

cheltueli : sold din 1941	24.441
efectuate	111.186
	<u>Total . . . . .</u>

In cursul anului trecut au mai fost numiți 3 funcționari noi.

Director, **Dr. C. S. Nicolaescu-Ploșor**

Arhivar-ajutor, *Ioan Căncea*

VII.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN BRAȘOV PE ANUL 1941—1942.

Nr. I

15 Ian. 1943.

I. Pe 1941.

In anul 1941/42, din cauza împrejurărilor, personalul extrem redus al acestei arhive a mai fost lipsit încă de 2 funcționari, și anume, un arhivar principal, detașat la serviciul financiar al Municipiului și un bibliotecar, detașat, întâi la biroul aprovizionării, apoi la comitetul școlar comunal, iar acum în urmă, la oficiul comitetului de patronaj, după ce și postul de sub-șef de birou devenit vacant, a fost desființat pentru economii bugetare. Din această cauză numai printr'un efort deosebit al întregului personal, compus numai din 2 funcționari de specialitate și 1 registrator-dactilograf, arhiva a putut fi menținută într'o stare normală de funcționare, îndeplinindu-se și toate celelalte

atribuțiuni de ordin cultural și chiar de altă natură pentru Primăria Municipiului Brașov.

Direcțiunea noastră regională fiind întreținută din bugetul Municipiului, n'are decât sume extrem de mici ca venituri proprii, rezultate din taxele cercetătorilor. În cursul anului expirat, aceste venituri, în care este cuprinsă și suma de lei 14.235 raportată din anul 1940, s'au ridicat la suma totală de Lei 14.339, din care s'a cheltuit pentru achiziționarea de cărți de specialitate suma de Lei 9.512.

Ca lucrări oficiale de birou, în afară de chestiunile rezolvate pentru Municipiu, prin registratura Municipiului, în număr de 283. s'au înregistrat și rezolvat prin registratura proprie a acestei Direcțiuni Regionale 39 acte diverse și 45 ale Direcțiunii M. O. N. T. provenite dela Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, în total 84. S'a eliberat o copie legalizată, în limba germană.

Pentru întocmirea indicelui cronologic al tuturor documentelor aflătoare în arhivele din țară, s'a lucrat restul de 58 documente slavone și latine din sec. XVI, provenite din Țara Românească, coform indicațiunilor primite, și anume :

Documente în limba slavă :

Din epoca lui Mihnea cel Rău (1508—1510) . . .	s'au lucrat 2 doc. slav.
„ „ „ Miloș fiul lui Mihnea (1508—1509) „ „	1 „ „
„ „ „ D-nei Voica, soția lui Mihnea (1511) . . .	2 „ „
„ „ „ Despina, soția lui N. Basarab (1521) „ „	1 „ „
„ „ „ lui Teodosie, fiul lui N. Basarab (1521-1522) . . .	3 „ „
„ „ „ Bădica Radul (1524)	s'au lucrat 1 „ „
„ „ „ Radul dela Afumați (1522—1529) „ „	4 „ „
„ „ „ Moise Vodă (1529—1530)	6 „ „
„ „ „ Radul Paisie (1535—1545)	2 „ „
„ „ „ Marco fiul lui Radu Paisie	1 „ „
„ „ „ Pătrașcu cel Bun (1555—1557)	2 „ „
„ „ „ Mihnea Turcitul (1577—1583)	2 „ „

27

Documente în limba latină :

Din epoca lui Radul cel Mare (1496—1508). . .	s'au lucrat 3 doc. lat.
„ „ „ Mihnea cel Rău (1508—1510) . . .	4 „ „
„ „ „ Vlad Vodă-Vlăduță (1510—1512) „ „	1 „ „
„ „ „ Neogoe Basarab (1512—1521) . . .	2 „ „
„ „ „ Radul dela Afumați (1522—1529) „ „	8 „ „
„ „ „ Vlad V. Inecatul (1530—1532). . .	1 „ „
„ „ „ Petre Voevod (1559—1568)	6 „ „
„ „ „ Mihai Viteazul (1593—1601)	1 „ „

26

S'au lucrat scrisorile lat. provenite dela boerii

Țării Românești din secolul al XVI-lea în număr de : . . . 5 doc. lat.

Total . . . 58

În cursul acestui an arhiva a fost frecventată de 28 cercetători cărora li s'au pus la dispoziție materialul de studiu necesar, întocmindu-se evidențele corespunzătoare și dându-li-se și referințele necesare. S'au dat spre consultare, în acest scop, 273 cărți și 191 piese arhivistice. S'au dat informațiile cerute la 8 persoane asupra unor probleme limitate, în baza materialului aflător în arhivă.

Pentru serviciile Primăriei s'au căutat, scos și predat 97 de piese.

Pentru Camera de Comerț din Brașov s'au căutat datele referitoare la înființarea târgurilor din Brașov.

Pentru Grupul Etnic German s'a ales o serie de documente cari au fost fotografiate pentru întocnirea unui album, ce va fi dedicat, în semn de omagiu, și predat Domnului Mareșal Antonescu.

Pentru Domnul prof. universitar Giuglea, s'au făcut cercetări în indexul alfabetic al documentelor cu privire la nomenclatura satelor de pe raza județului Brașov, în vederea revizuirii nomenclaturei administrative existente.

S'au pregătit expoziții și s'au arătat diferite piese din arhivă pentru 19 vizite oficiale și particulare, din țară și străinătate, dându-se și explicațiile corespunzătoare asupra valorii lor istorice, spre a se arăta rostul și rolul tradițional al Brașovului în cadrul spațiului etnic românesc.

Biblioteca de specialitate a crescut în anul 1941/42 cu 663 volume, din care 372 au fost achiziționate pentru suma de lei 22.379, făcându-se 1.034 fișe bibliografice corespunzătoare. Deasemenea s'au făcut pentru 511 ani de revistă, compuși din 200 de volume și 1.335 broșuri, fișele de publicațiuni periodice corespunzătoare.

Altă creștere a colecțiilor, fie prin depuneri oficiale, particulare sau donații, n'au avut loc în cursul anului expirat.

În arhivă se păstrează al doilea exemplar al registrelor de stare civilă în care s'au făcut 383 mențiuni de căsătorii, divorțuri și schimbări de confesiune.

Brașov, în 15 Ianuarie 1943.

Director Regional, **Const. Sassu**

Arhivar, *M. Runceanu*

2. Pe 1942.

Situația personalului în anul 1942 rămânând redusă, ca și în ultimii doi ani, la 2 funcționari de specialitate și 1 registrator-dactilograf, această Direcțiune Regională n'a putut fi decât cu mare greutate menținută într'o stare normală de funcționare, îndeplinând și atribuțiunile de ordin cultural pentru Primăria Municipiului Brașov.

Veniturile proprii ale acestei Direcțiuni Regionale, întreținută de Primăria Municipiului Brașov, în cursul anului expirat au fost de lei 380, la care se adaugă suma de lei 4.827, raportată ca excedent rămas din exercițiul 1941. Din această sumă totală de 5.207 lei, s'au

cheltuit lei 1.382, și anume lei 1.251 pentru 22 de cărți de specialitate, iar restul de lei 311 pentru rechizite de birou.

Ca lucrări oficiale de birou, în afară de chestiunile primite prin registratura Municipiului și lucrute pentru Municipiu, în număr de 249, s'au rezolvat 142 acte diverse înregistrate în registratura proprie a acestei Direcțiuni regionale și 17 ale Direcțiunii M. O. N. T. provenite dela Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, în total deci 159 piese.

Lucrarea începută pentru întocmirea indicelui cronologic al documentelor aflătoare în arhivele din țară a trebuit, din cauza personalului redus, să fie întreruptă în cursul acestui an.

În schimb s'a putut împlini una din nevoile de mult simțite ale acestei arhive; s'au ridicat, cu ajutorul și a 13 elevi de liceu, care au prestat timp de o lună munca de război la direcțiunea noastră regională, din cele trei camere mici în care au stat îngrămădite în mod provizoriu, fondurile nearanjate ale acestei arhive ce se găseau, până în anul 1930, răvășite în podul clădirii, sortându-se și așezându-se apoi în rafturi, în noile săli de depozite. Din acestea au fost așezate și aranjate din nou, următoarele fonduri:

I. Acte neînregistrate cu privire la bresle — 2 mape

II. Acte administrative neînregistrate din secolul al 18-lea, 2 mape.

III. Acte administrative neînregistrate, puse în mape, pe ani după cum urmează:

1657—1724, 1725—1735, 1736—1756, 1752—1757, 1758—1763, 1764—1772, 1773—1780, 1781—1791, 1792—1796, 1797—1808, 1809—1816, 1817—1835.

IV. Diverse contracte de închiriere și arendă din secolul al 18-lea și al 19-lea; 21 mape și 1 pachet.

V. Acte de contencios; 8 mape din anii 1870—1880, provenite dela fostul șef al serviciului contencios al Municipiului M. Klockner; alte 3 mape din anul 1840 și 5 piese neinventariate.

VI. Registre nelegate ale impozitelor funciare, referitoare la schimbările de proprietate; 3 mape, din anii 1855—1857/1858, 1857—1858—1862 și 1863—1877.

VII. Evidențe ale locuitorilor, evaluări de case și recensăminte, din anii 1526—1870; în 18 mape.

VIII. Diferite socoteli ale comunelor din Țara Bârsei, dela mijlocul secolului al 16-lea până la 1869/70, puse în 36 de mape.

IX. 138 registre despre orfani și acte de succesiune din anii 1787—1877.

X. 82 condici de expediție din anii 1798—1902, 9 condici de termene pentru expediție din anii 1855—1892 și 47 condici de pre-dare din anii 1831—1900.

XI. 19 condici de termene ale registraturii din anii 1855—1878 și 2 registre index din anii 1879—1881.

XII. 76 condici polițienești din anii 1849—1862/66.

XIII. 34 condici de economat din anii 1854—1901.

XIV. 30 registre index de acte presidiale din anii 1805—1897.

XV. 93 condici ale oficiului districtual din anii 1854—1861.

XVI. 39 condici ale oficiului cercual Braşov din anii 1851—1861, 28 condici ale oficiului cercual Bran-Râşnov din anii 1853—1861, 52 ale oficiului Feldioara din anii 1853—1861, 22 ale oficiului judecătoresc Feldioara din anii 1854—1861 şi 44 ale oficiului judecătoresc Satulung din anii 1826—1850.

XVII. 64 condici ale forului dominal de judecată din anii 1808—1846.

XVIII. 34 condici de puşcărie şi arestaţi din anii 1789—1859.

XIX. 57 registre asupra paşapoartelor eliberate şi anunţărilor de sosire şi plecare, din anii 1849—1877, precum şi 9 caete din 1848, 5 caete din 1851, 5 caete din 1850, 1 caet din 1852 şi 11 caete fără dată.

XX. 5 mape conţinând 42 piese de liste de alegători din anii 1863—1901.

XXI. 68 condici de decese (de constatare şi verificare) din anii 1802—1902.

XXII. 183 condici de conţinut variat, economic, social şi judiciar din anii 1714—1856.

În conformitate cu aprobarea primită, s'a început şi selecţionarea arhivei Prefecturii Judeţului Braşov, dându-se delegaţia cuvenită Domnului I. Podea, pensionar public.

Fondurile arhivei au fost consultate de 37 de cercetători, cărora li s'au pus la dispoziţie pentru studiu 263 de cărţi şi 579 piese de arhivă, întocmindu-se evidenţele corespunzătoare şi dându-se referinţele necesare. S'au dat informaţiunile cerute la 5 persoane asupra unor probleme limitate, în baza materialului aflător în arhivă.

Pentru serviciile Primăriei s'a căutat şi pus la dispoziţie materialul cerut în 11 cazuri.

S'au revizuit, punându-se în cutii şi prevăzându-se cu cota corespunzătoare a arhivei un număr de 9.303 acte din anii 1600—1772

S'au făcut 273 menţiuni în al doilea exemplar al registrelor de stare civilă care se păstrează în arhiva noastră.

Pentru regulamentul de organizare şi funcţionare a serviciilor Municipiului Braşov s'au întocmit descrieri pe scurt asupra stemei oraşului, asupra monumentelor istorice, locurilor comemorative, ca şi un scurt istoric al oraşului.

S'au aranjat expoziţii documentare, spre a se arăta rolul tradiţional şi funcţiunea naţională a Braşovului, pentru 22 de vizite ale unor personalităţi de marcă din ţară şi străinătate.

Biblioteca de specialitate a arhivei a crescut cu 402 lucrări, cărţi şi reviste, făcându-se 886 fişe de bibliotecă.

Pentru buna funcţionare a acestei arhive este absolut necesar, aşa cum s'a arătat şi în anii trecuţi, ca personalul să fie complectat cu numărul de funcţionari de specialitate prevăzut pentru celelalte

direcțiunii regionale de arhive care nu îndeplinesc și alte atribuțiuni de ordin administrativ și cultural ca direcțiunea noastră.

Avându-se în vedere că această direcțiune regională este complet întreținută de Primăria Municipiului Brașov, fără nici o contribuție din partea statului, credem că acest deziderat este întemeiat și poate fi cu atât mai ușor satisfăcut, prin prevederea, cel puțin a două posturi, de arhivar principal și de paleograf, în bugetul Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor pe exercițiul 1943/44, ca cât acestea ar fi singurele care ar cădea în sarcina sa dela direcțiunea noastră regională.

Brașov, în 15 Ianuarie 1943.

Director Regional, **Const. Sassu**

Arhivar, *M. Runceanu*

INSEMNĂRI PE MARGINEA TESTAMENTELOR ORIGINALE DIN ARHIVELE STATULUI IAȘI

A-ți scrie testamentul înseamnă a te declara împăcat, măcar în parte, cu ideea morții ; de asta în paginile unui testament — chiar cel încărcat cu socoteli — e oricând o gravitate, un accent tragic, voalat de-o înțelepciune calmă.

Omul care își scrie ultimele voinți se apleacă, măcar pentru o clipă, peste marginea acestei lumi : urile cad, bucuriile se potolesc, omul devine mic—eternul om, temător în fața Eternității ; de aceea, foarte rare sunt testamentele care să nu înceapă cu : „In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”...

Desprins de aspectul lui particular, omul repetă odată cu ultimele lui porunci, finalul unei tragedii în care, de când e lumea, nici ton și nici cuvinte nu se schimbă.

Emoția care cuprinde pe acel ce inventariază o colecție de teste-mente e prin aceasta explicată.

Dar să oferim câteva exemple din testamentele originale aflate la Arhivele Statului din Iași ¹⁾.

---

1. Arhivele Statului Iași, Testamente originale, Pachet Nr. 165, 166, 167, 168, 169 ; în aceste pachete se găsesc 291 testamente originale dintre anii 1800—1917, depuse spre păstrare de către Tribunalul Iași, secția I și III, precum și testamentul poetului V. Alecsandri adus de la Tribunalul Roman.

În Arhivele Statului Iași se mai găsesc încă multe alte testamente în copii sau prin publicații oficiale (Buletinul Oficial al Moldovei, Progresul, Gazeta de Iași, sau

Scrie Dumnealui Biv-vel Postelnicul *Petru Asachi* în testamentul său original ¹⁾ : „adevărat închinător a Prea Sfintei cei de o ființă și nedespărțită Treimi... mai întâi însă cu zdrobirea inimii, pentru mulțimea păcatelor mele rog pe Impăratul a toată făptură... ca să-mi fie milostiv, și în ziua judecății să mă învrednicească harului iertării... ; așijderea rog pe hristianul căruia voi fi greșit în știință sau în neștiință că cu blândețe să mă ierte, aducându-și aminte că toți întru fără-de-lege ne-am zămislit și în păcate sântem născuți”... Se vede, credem, că Biv-vel Postelnicul Asachi nu mai ține să porunciască nimănui.

Iubitor, lasă averea soției sale și, temător de Dumnezeu, după moartea acesteia, locașurilor Bisericii Sf. Spiridon.

Grigorie Balș începe testamentul ²⁾ : „Adam celdintâi ziditu, prin pizma Diavolului călcând porunca lui Dumnezeu... toți noi cei ce dintru el ne tragem.. nu numai muritori din nemuritori ne-am făcut, ce vai ! și morții ne dăm în ziua în care nu așteptăm și în ceasul în care nu știm... Pentru aceasta și Domnul... prin sineși zice : „Priveghiați că nu știți ziua nici ceasul întru care fiul omului va veni. Pentru aceasta și eu mai jos iscălitu... temându-mă ca nu cumva pentru neștiința ceasului morții, se rămâie cele ale mele nerânduite... Și mai întâi las tuturor fraților mei hristieni și însuși celor ce mă urăsc și celor ce m’au nedreptățit, ertarea cea din inimă”.

Și lasă averea lui fiicei sale, până la moarte, după trecerea ei din viață cele două moșii ale sale vor trece spitalului Sf. Spiridon.

Și Grigorie Balș și Petru Asachi dăruiesc plin, demn, fără nicio dorință de vanitoasă menționare a donatorilor. Dar acest moment teribil în care cineva îndrăznește să privească cu liniște un viitor în care el nu va mai fi, poartă încă multe alte semnificații. Ca la lumina unui fulger, omul se revelează mai bun și mai drept decât îl face viața ; își amintește că între el și ceilalți oameni sunt legături pe care în lungul vieții le uitase.

În adevăr, atunci când e vorba să-și împartă bunurile, natural ar fi ca fiecare să lase totul copiilor sau rudelor lui apropiate. Nu însă—

---

dosare de legalizări ale tribunalelor, sau „Curtea de întărituri”. Insemnările pe care le-am făcut sunt relative numai la colecția de testamente originale pe care le-am înregistrat, având ocazia, în multe cazuri — nu fără o deosebită emoție — chiar să le deschid din plicuri vechi, uitate prin lăzile tribunalului, pe care plicuri erau aplicate peceți mari de ceară roșie.

1. Locul citat, testament Nr. 9 din Pachetul Nr. 165. Făcut în 1847 Decembrie 20

2. Locul citat testament Nr. 2—Pachet 165 Testament făcut la 30 Ianuar 1824

căci iată și pe colonelul *Langa* ¹⁾, care nu lasă toată averea fiicei sale, ci se socoate „dator” ca la „finele carierei mele să depun micul meu obol, adunat din muncă și economii în favoarea tinerilor de ambe sexe din Iași, acest nobil oraș”. Și de asta : „las legatară pe Primăria comunei Iași, asupra întregii mele moșii numită *Pociara* de sus, din jud. Vaslui”... Și mai vrea colonelul *Langa* ca moșia să fie arendată numai la Români, de preferință sătenii de pe moșia lui, căci cu drept cuvânt — spune Colonelul — „nii sunt „*talpa casei*”.

Doctorul *Const. D. Miculescu* ²⁾ își lasă biblioteca Facultății de medicină și toată averea Primăriei Iași, din care dispune să se înzestreze fete sărace. „Inzestrările se vor face la 12 (douăsprezece) căsătorii pe an și anume : 6 în ziua de 21 Mai și 6 în ziua de 26 Octombrie a fiecărui an”. Bani se vor mîna mireșelor de către Mitropolit, în ziua cununiei.

Vasile Alecsandri ³⁾, rapsodul luncii Siretului, lasă uzufructul averii soției sale *Paulina*, iar după moartea acesteia nepoților săi, născuț, *Catargiu*. O roagă pe soția sa să îmbunătățească școala primară din *Mircești* și „să înzestreze trei fete sărace din satul *Mircești*, dându-le câte un pereche de boi și una vacă fiecareia dintre ele”. Rămân *Academiei Române* toate manuscrisele. Și mai departe, dorința pectului ce e din urmă : „*Dorința mea este ca moșia Mircești să nu se înstrăineze din familie și frumoașa luncă de pe malul Siretului să nu se taie nici odată în mod de-a și desființată*”.

Vasile Adamache ⁴⁾ lasă averea lui de peste două milioane *Academiei Române* pentru premii și burse și „perfecționarea fabricilor și a *Industriei naționale*”.

Înaltul și cuviosul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *Iosif Naniescu* ⁵⁾ mărturisește : „tot ce am avut și am economisit am întrebuințat pentru înfrumusețarea și împodobirea Casei Domnului, prca îmbunătățirea bisericilor unde am servit și mărcuța Catedrală a Moldovei și Sucevei din Iași, rezidită în anii 1880—1887 prin stăruințele mele, umilul serv al Domnului”. Ce-i mai rămăsese prea cuviosului Mitropolit după o vieță de continuă muncă este doar biblioteca, pe care o lasă *Academiei Române* împreună cu manuscrisele și documentele sale.

1. Locul citat, testamentul din 8 Mart 1907, Nr. 8, Pachet 169.

2. Locul citat, testament Nr. 47 Pachet 169, din 1915 Iulie 13.

3. Locul citat, testament Nr. 6 Pachet 166, din 20 Septembrie 1886, la *Mircești*.

4. Locul citat, testament Nr. 47 Pachet 168—din 25 Februarie 1892.

5. Locul citat, testament Nr. 70 Pachet 168 din 8 Noembrie 1900 ; testamentul cuprinde interesante date biografice.

Mihail Kogălniceanu ¹, ministru și neîntrecut patriot, își scrie testamentul în 1891 la Paris, într'o clipă când frământările politice și datoriile către țară îi lasă răgazul de a se gândi dcar la ai lui și la el, omul, care mâine nu va mai fi. Își împarte averile între copii. Tot ce are mai prețios ca documente, scrisori și manuscrise, vcr reveni *Academiei Române*.

Chiar Mihail Kogălniceanu are slăbiciuri sentimentale :

„O carte groasă, manuscrisă, în care sunt trecute cu mâna tatălui meu cheltuețele făcute cu facerea caselor părintești din Iași, tot în această carte sunt scrise de mine mai multe notițe privitoare la nașterea copiilor mei și alte asemenea privind pe familia mea. Rog pe fiul meu Constantin ca să nu înstrăineze aceste documente de familie, ci după dânsul să le treacă către alt Kogălniceanu”.

Totuși Kogălniceanu nu putea încheia testamentul altfel decât : „Și acestea se vor face iubind și servind cu credință și dragoste frumoasa noastră țară România”.

Și acestea sunt dcar câteva exemple, dar se vede de aici că boierii moldoveni, oricâte păcate ar fi avut în timpul vieții lor, păstrau ascunsă unceva în suflet o nobleță, care-i întorceau spre îndeplinirea celor mai înalte îndatoriri.

În genere bărbații, demn și sever—ca Principele Dimitrie Sturza sau blagoslovind ca Grigorie Balș — trec averea lor urmașilor și instituțiilor cu calm și fără regrete.

Femeile se despart mai greu — nu de lumca asta — dar de ceea ce a format „lumca” lor. Mobilele, lucrurile lor personale, bijuteriile sunt motive de continuă duioasă emoție ; fiecare vorbește limba copilăriei, tinereții și maturității lor, la care nimeni nu renunță ușor. Ultimile lor preocupări sunt cui vor rămâne obiectele casei lor. Incep cu lucrurile — nu cele mai importante — dar cele mai dragi lor. Și simți care sunt lucrurile de care se despart mai greu, după precănele cărori le lasă. Deaceea *Elena Donici* ²) își lasă toată averea Conservatorului din Iași, dar „une petite image en argent avec un cordon noir, s'ouvant a deux faces, ma petite image de naissance, je laisse à ma chère Belle-sœur Cassandra D. Donici”... Mai ales femeile mame au aceasta duicasă tendință pentru copilul preferat. Femeia actor se desparte mai greu de fotografiile din rolul preferat și de costumele epocii de strălucire.

1. Locul citat, testament Nr. 40 Pachet 166 din 16/28 Iunie 1891 Paris.

2. Locul citat, testament Nr. 47 Pachet 168 din 2 August 1903.

Aceste testamente, aproape întotdeauna sunt însoțite de liste de obiecte, unde sunt trecute amănunțit toate lucrurile personale, dela bijuterii până la mobile, dela șaluri până la tablouri. Un șal al balurilor este lăsat nepoatei de optsprezece ani—după cum bărbaiii își lasă cărțile Instituției unde au muncit în viață.

Sunt testamentele femeilor pentru care căminul lor a fost viața lor.

Dar mai sunt și altele pentru care datoria trece înainte de orice sentiment.

*Grazia Callimachi Catargi*¹⁾ își scrie testamentul exact în cinci rânduri scurte, reci, pentru a spune hotărît că toată averea ei va aparține, după moartea ei, spitalului de copii „*Caritatea*” din Iași. Sunt cinci rânduri concise, mândre parcă, cum nu ar fi putut fi altfel nici generoasa donatoare.

*Maria Stârcea*²⁾ lasă toată averea ei „*Societății Invățaturii poporului român*” — iar *Ecaterina Asachi*³⁾ fiica Banului Teodor Ținta : „las legat Institutului Central din Iași a Santului Spiridon, moșiile mele Treisteni și Ivașcani”. Sunt multe alte donații care printre umbrele testamentelor dela Arhivele din Iași. Mai ales femeile fără copii, simțindu-se singure la vrâsta lor înaintată, se leagă de o instituție, de o asociație, printr’o ultimă speranță de-a rămâne în memoria și în regretul cuiva.

Este totuși un punct în care bărbai și femei se întâlnesc în aceeași grijă : slujbele pentru odihra sufletului lor. Chiar cei mai săraci, merționează o sumă destinată rugăciunilor preoților, înmormântării și parastaselor ; ultima pregătire pentru ultimul drum....

Elena Gheorghiadu.

1. Locul citat. testament Nr. 71 Pachet 168.

2. Ibid., testament Nr. 12, Pachet 169.

3. Ibid., testament Nr. 21 Pachet 165.

MĂNĂSTIREA SF. FILOTEIU DIN SFÂNTUL MUNTE ATHOS

*„Una am cerut dela Domnul Dumnezeu,
aceasta voiŃ aŃulă, ca să vieŃuesc în casa
Domnului întru toate zilele vieŃei mele, să
văz frumuseŃea Domnului și să cercetez
biserica cea sfântă a lui”*

Mănăstirea Sf FiloteiŃ¹⁾ are forma unui dreptunghiu cu ziduri mari, mai ales zidul dela răsărit este mai înalt ca toate, și porŃi de fier la intrare; biserica sobornicească vine la mijloc, iar de jur împrejurul ei chiliile călugărilor, frumos orânduite, în trei etaje, arhondaria și trapezăria; întreaga mănăstire este o adevărată cetate.

Se află cocoșată pe un platou înalt de o rară frumuseŃe, cam la o oră de mers, departe de portul său ce-l are la mare; lângă un părau sburdalnic și sgomotos, cu apa limpede ca cristalul și rece ca ghiața, ce alunecă pe pat de flori sau saltă din stâncă în stâncă peste prăpastii spre marea azurie, hăulind prin văi adânci și înălțând peste ele punți de curcubee. Are o moară de apă și e înconjorată de toate părțile de o pădure întinsă și bogată în tot felul de pomi roditori; între cari și minunații castani, ce ajung aci mărimi ne mai văzute, asemenea pinilor și brazilor din munții noștri; pădure plină de lumină, de taină, de farmec și de viață, cu pajiști frumoase, smălțate de tot felul de flori miroitoare; înviorată și înveselită de băzâitul harnicelor albine și mai ales de glasul dulce și plin de vrajă al miilor de păserele, cântăreții veseli au naturii în splendoare. Aci se îmbie veșnic zefirul cu primăvara.

În această frumoasă localitate și pe riușorul Milopotamos înfloarea odinioară cetatea elină numita Cleone despre care ne grăesc vestiții scriitori Herodot, Thucidide, Diodor Sicilianul, Schilax, Strabon și Pliniu cel Bătrân.

Povestea ei este plăcută și bogată în peripeții. S'o auzim:

În anul 327—328 dela Chistos, a venit în Athos cuicoana Maicii Domnului episcopul Clement, trimis din Erusalim pentru creștinarea locuitorilor numiți Tzaconi și a înălțat aci biserici pe vechile temple păgâne.

În Cleone, urmând tradiții monastice, s'ar fi întemeiat de mai sus numitul episcop, pe locul mănăstirii de azi Sf. Filoteiu, prima episcopie a locului, pe timpul împăratului Constantin cel Mare (323—337).

După aceeași tradiție, păstrată în cronica sfintei mănăstiri, se mai spune că Maica Domnului a venit în Athos chiar în ziua când păgânii de aci se adunaseră la o prăzmuire solemnă a zeilor lor.

1. Василья Григоровича-Барскаго, Второе посещение Святой Аѳонской Горы, р. 118; Порфирій Успенскій, Исторія Аѳона, III (1892), р. 335; Gherasim Smirnachi, Tò "Αγιον Όρος (1903) р. 583—587; Sáva Chilandarev, Крућа о сватѣ Хорѣ Аѳонскѣ (1911) р. 305.

În amintirea acestui eveniment biserica înălțată aci a fost sfințită cu hramul Bunavestire a Născătoarei de Dumnezeu, iar muntele întreg s'a proslăvit de atunci cu numele *Grădina Maicii Domnului*.

Adevărul este că Maica Domnului n'a călcat în Muntele-Athos — observă Episcopul Porfirij Uspenskiij — ci numai iccana sa a fost purtată aci de episcopul Clement, precum s'a văzut mai sus.

În prima epocă a monahismului apoi s'a născut și legenda venirii Maicii Domnului în Athos, după răstignirea dulcely său fiu, ca să precovăduiască credința cea adevărată.

La sosirea în Athos — spune mai departe frumoasa legendă — tidolii, s'au sfărâmat și tot poporul a eșit întru întâmpinarea împără Deseicerurilor și a pământului plecându-se Ei, și s'a botezat întru Christos m nezeu.

Acest loc frumos plăcându-i tare mult, l-au ales și l-au sortit pentru monahism.

Cetatea Cleone a fost distrusă de barbari în anul 458 și pe vechile ei ruine a resărit pe la 558—559 o nouă cetate numită Fteris, întemeiată de locuitorii băjenari din cetatea Fteris (της Φτέρης) din Thesalia azi Ciazii, fugiți în Athos la năvala Hunilor în Elada prin Thesalia.

Noii veniți s'au sălășluit aci și au rezidit cetatea și biserica cu numele lor de origină „Fteris”.

Cetatea Fteris ca și celelalte cetăți de mai nainte au fost rase dela pământ de Arabi pe timpul împăratului Constantin Pogonatul între anii 670—676, când în Athos n'a mai rămas aproape piatră pe piatră.

Arabii sub conducerea Califului lor Mavia cu o flotă ne mai văzută au atacat și Constantinopolul, luptând pe viață și pe moarte, șapte ani în șir, cu dor aprins să cucerească această frumoasă și mândră cetate a lumii, plină de bogății. Dar, fruntea lor nu s'a încununat de biruință, suflul lor nu s'a înveselit de succesul dorit și nici cetatea n'a căzut în mâinile lor. Ba, încă au mai pierdut mulțime mare de oameni și cerăbii multe, cari au fost arse de focul vestitului Callinic trimisul cerului, care la timp descoperise acest foc năpraznic ce ardea în apă și nu se stingea. Lovitu-i-au atunci pe Arabi urgia Domnului și întors-au a lor cale cu perzare; căci ce brumă mai rămăsese din flota lor au pierit toată pe drum, în valuri, sfărâmată de o groaznică furtună. Califul lor Mavia, văzându-și visurile de prea mărime spulberate, plin de amărăciune la marea neașteptată nenorocire la care se mai adăoga acum și războiul din Livan cu Mirdaiții, rușinatu-s'au și s'au umilit, grăbindu-se a încheia pacea cu cinstitul împărat Pogonat pe timp de 30 ani și făgăduindu-se a-i da lui prę tot anul câte 3000 monete de aur, 50 cai de rasă arăbești și pe toți prinșii de război. În anul Domnului 676.

Dacă au prins de veste la aceasta și Avarii, cei ce locuiau acum la Dunăre, s'au grăbit și ei cu alergare și îndemn, de pace la cinstitul împărat bizantin. Și astfel și în felul acesta pacea și liniștea au venit și s'au așezat de o potrivă privind peste toți și au hălăduit peste mulțimea de popoare a împărăției sale și la răsărit și apus.

Multă vreme nici Avarii, nici Bulgarii, nici Slavii, nici Arabii, cu un cuvânt, nimeni, dar nimeni dintre dușmani n'a mai îndrăznit să amenințe împărăția cu prădăciunile și fără de legile lor.

A fost un timp binevenit de liniște și de reculegere în care împăratul și sftetnicii săi s'au întrecut ca să vindece rănille deschise prin leacuri bune și măsuri cât mai înțelepte întru sănătoasă îndrumare și înălțare a împărăției și a bisericii sale pe calea cea bună a dreptei credințe și a luminei dătătoare de adevărată fericire.

Impăratul de acum, fiind și un mare iubitor de călugări, la soborul al 6-lea a toată lumea, în anul 680, a luat fericita hotărîre, ca : „Clericii cari și-au părăsit lăcașele lor din pricina învaziilor barbare, să se întoarcă la bisericile lor, de îndată ce vor încetă aceste invazii cari au pricinuit îndepărtarea lor ; iar pustnicii, cei îmbrăcați în haine negre și cu părul lăsat mare, ce rătăcesc prin cetăți, să vină și să se așeze în mănăstiri ; iar de nu vor dori aceasta, atunci ei să se alunge din cetăți, ca să trăiască prin pustii de unde le și vine numele lor”.

După războiul, la încheierea păcii, în 676, împăratul Pogonat a mai hotărît ca populațiunea mirenească să nu mai locuiască în Athos, ci să meargă a se așeza în Peloponez, iar muntele Athos să rămăe numai pentru călugări.

Sub împărăteasca lui ocrotire au început încet, încet, să sosească aci ca roiul de albine călugărași și pustnici, venind din toate părțile lumii, care de pe unde fugise, dinaintea Arabilor, cum și mulți mireni, ce acum părăseau viața lor cea lumească și se retrăgeau pentru viața călugărească. Apucatu-s'au aci cu hărnicie să zidească noi lăcașe din materialul cetăților și satelor pustiite, întocmindu-și totdeauna și o administrație bisericească proprie sub poava Catedrei bătrânilor în frunte cu Protul mai marele lor. Iată prima sălășluire și întâiul așezământ al monahilor.

În anul 676 biserica din cetatea Fteris a fost zidită de iznoavă și făcută lăcuită călugărească, „monidrie”, adecă mică mănăstioară de către un călugăr Filoteiu.

De atunci mănăstirea poartă în actele vechi două numiri : Fteris-Filoteiu.

Între anii 680—870 încep să resară din nou următoarele mănăstiri : Clement, zidită de cuviosul Clement, în portul fostului oraș elin Clecre ; Vatoped, întemeiată în anul 383, pe timpul împăratului Theodosiu cel Mare și a fratelui său Onoriu, în fosta cetate Dion ; Castamonitu, cu hramul Sfântului Arhidiacon Ștefan, în fosta cetate elină Scolos ; Esfigmenu, Hilantaru și Dohiaru.

„În anul 685 a răposat cel de veșnică pomenire sămănătorul de monahi pe Athon preaslăvitul împărat Flaviu Constantin Pogonatul și i-a urmat la scaunul împărăției fiul său Justinian II Rinotmitul”.

„Pe timpul împărăției acestori doi domnitori a avut loc migrațiunea Slavo-Valahică, care a turburat apoi mănăstirile din Athon”¹⁾.

Din acest timp sunt mărturiile vrednice de amintit pentru noi, cari aruncă noi și neașteptate lumini asupra trecutului nostru îndepărtat și necunoscut. Iată-le :

1. Порфирій Успенскій, Исторія Афона, II (1877), p. 18.

„În anul 675 Slavii dela Dunăre, anume : Bârsiacii — Βερζήται, Velesicii — Βελζήται, Vaghenetii — Βαγενέται, Dregovicii — Δρευγοβίται și Vlahii-Rihinii și Sagudatii, constrânși de Bulgari de pe ambele țărături ale Dunării, sculatu-s'au de aci cu femeile și copii lor și cu tot avutul lor, și s'au pornit spre Salonic. Aci neputând să cucerească întăririle acestei cetăți, s'au așezat prin împrejurimile orașelor de azi Ohrida și Monastir. Velesicii au ocupat o parte din Thesalia, unde eu i-am văzut — zice Porfirii Uspenskij — pe urmașii lor în localitățile Velestinc, Viotiu dela Tiva și Atica dela Athenieni. Vaghenetii s'au așezat în Epir. Dregovicii au căpătat mânoasele câmpii din jurul Salonicului. Iar Vlahii-Rihinii și Sagudatii s'au așezat aci pe calea ce duce la Athos (în satele Galatista, Liarigovo și Nizvore, unde eu i-am văzut pe urmașii lor, în principalele colibe valache, pe vremea deselor mele călătcrii din Salonic la Athos și înapoi¹⁾”. Rinhinii au trăit între lacul Beşik și golful Strimon.

În cronică²⁾ mânăstirii Castamnitru din Athos ni se păstrează știri și mai prețioase despre Vlahi, adică Români. Călugării de acolo au fost martori oculari și au luat parte la creștinarea Vlaho-Rinhinilor și a Sagudaților și au scris acest fapt ca să se știe.

„Încă de pe vremea iconoclaștilor (726—830) au venit de pe țărăturile Dunării pe Athonul monahal Vlahii-Rinchinii cu femeile și copii, și cu învoirea împăraților iconoclaști, cari nu iubeau monahismul, ei s'au așezat aci. Monahii i-au botezat pre ei și au convieșuit la o laltă cu ei până la pogromul arab, care a pustiit tot Athonul, în anul 830”.

1. Κῶμαί τινες πρὸς τῆ πόλει (Θεσσαλονίκῃ) τελοῦσι, Δρευγοβίταιί τινες καὶ Σαγουδάτοι τὴν κλήσιν ὀνομαζόμενοι. Ioann. Cameniata, *de excidio Thessalonica*. Ed. Bonnae. 1839, pag. 496; Πορφύριῳ Ὑσπενσκίῳ, *Ἱστορία Ἀθωνά*, II (1877), p. 19.—Toți cei mai sus numiți : Bârsiacii, Velesicii, Vaghenetii, Dregovicii, Vlahii—Rinchinii și Sagudații, ne spune viața Sfântului Dimitrie, au luat parte, după moartea prințului lor Pervunda, la asediul al 4-lea al Salonicului în anul 676.—Pe **Bârsiații**, îi găsim în anul 799 prin Beotia și în Atica. De bună seamă ei au trăit între Ohrida și Monastir, și anume în părțile de azi Veles, Prilep, Kicevo și Tikveș, unde locuitori slavi sunt porecliți Bârsiații.—**Velesicii** au trăit în Thesalia de sud, unde li se păstrează și amintirea în numele orașului Velestino. Se pare că și orașul Veles din Macedonia dela ei își trage numele său.—**Vaghenetii** au trăit în Epir la nord de golful Arta. În tractatul lui Henrich Dandolo cu Cruciații din anul 1204 se vorbește de provincia „Vaghenetia” (Vagenetia, Bagenetia) între Ianina și Glavinița. — **Dregovicii** au trăit pe rîul Dragovița, care riu lângă mânăstirea Cricim se împreună cu riuul Carlovo și se varsă în riuul Marița, mai jos de Tatar-Pazardjic. Numele fostei provincii se păstrează și azi în titlul Mitropolitului de Filipopole : « Ἐξάρχος τῆς Θρακίας Δραγουτιᾶς ». (Vezi, V. N. Zlatarski, *Слѣпленіѣ на М. С. Дрипова* (София 1909), I, pag. 27—29, 311—315.

2. Δῶρος ἱστορικὸς τῆς μονῆς Κασταμονίτου. (In Arhiva mânăstirii Castamontiu din Athos). Vezi : Πορφύριῳ Ὑσπενσκίῳ, *Ἱστορία Ἀθωνά*, III, (1869), p. 311; M. Соколовъ, *Изъ дреб. исторія Болгарь*, p. 120; Иорд. Ивановъ, *Сѣверна Македония* p. 68; В. Н. Златарски, *История на Вългарската държава прѣзъ срѣднитѣ вѣкове*, I, (София 1918, p. 405).

„Din anul 726 până la 780 în zilele împăraților iconoclaști Leon Isaurul, a fiului său Constantin și a nepotului său Leu, în aceste zile nenorocite au domnit turburarea și neorânduirea în împărăția bizantină. Vlahii-Rihinii și Sagudatii, au venit pe Muntele Athonului cu familiile lor, pentru că nimini n'a fost cine să stea împotriva lor și să-i alunge pre ei. După câteva vreme (μετὸν καιρόν) sfinții părinți ai Athonului-au convertit pre ei cu învățătura evangheliei cu așa răușită, că ei au crezut în Christos și s'au făcut creștini desăvârșiți. Dar cum racul nu merge înainte, ci lunecă încoace și încolo, așa și acești Vlahi, cu toate că au crezut și s'au botezat, și după aceea s'au supus împăraților din Constantinopol, dar s'au stabilit pe mai sus numitul Sfântu-Munte, sub motivul că așa vor deveni cu mult mai învățați ¹⁾”.

Așezarea Vlahilor printre monahi, firește, a produs în cursul vremii multe turburări. Căci supunându-se puterii împărătești ei, Vlahii, au căpătat dreptul de a trăi în Athos cu femeile și copii lor, de a cumpăra proprietăți și de a paște acolo și turmele lor. Athonul a ajuns astfel să fie locuit din nou de mireni. În povestirea istorică a mănăstirii Castamonitu, am văzut, se spune clar, „că monahii din Athos în zilele împăraților iconoclaști i-au botezat pe Vlahii-Rihinii și pe Sagudatii, veniți de pe țărmurile Dunării și sălășluiți printre ei cu toți ai lor”. În Muntele-Athonului ei s'au așezat cu voia împăraților, ce nu iubeau monahismul, Isaurul, Copronimul și Leon. Creștinarea lor s'a făcut de bună seamă între 726—787. Împăratul iubitor de monahism Vasilie Macedoneanul a restrâns libertățile date Vlahilor, iar fiul său Leon cel Înțelept hotărât a interzis mănăstirii Colcvul de a preface Athonul în loc de pășiune. La fel au făcut și ceilalți împărați următori până la Vasile Porfirogenetul. Se luase înțeleapta măsură de a-i separa pe Athoniți de lumea păcătoasă și prea vișioasă. Acest împărat a dat voe Vlahilor să aibă corăbii și să transporte vin și alte produse ale lor în orașele și târgurile vecine. Pe timpul cuviosului Athanasie Athonitul, mcștenitcrii lui, și alți egumeni, începuse să țină împrejurul mănăstirilor lor vaci și oi pentru hrana fraților călugări. Se înțelege, aceste vite nu erau păscute de călugări, ci de mireni. Cu vremea Proții muntelui monahal, în lunga domnie a lui Vasile Parfirogenitul 975—1025) ei au dat voe mirenilor vlahi, slavi și elini, să viețuiască în Athos, vânzând la cei bogăți și pământuri. Astfel aflăm acolo ocupându-se cu gospodaria pe Ιερατορ, Τζερνογλάβου ²⁾

1. Vezi Πορφυρίη Ὑσπενσκίη, Ἱστορία Ἀθῶνα, III (1869), p. 311; Μ. Соколовъ, Пль. дрѣв. исторія Болгаръ, p. 120; Иорд. Ивановъ, Сѣверна Македонна, p. 68; В. Н. Златарскій, Исторія на българската държава прѣз сръбнитѣ вѣкове, I, (София 1918), p. 405.

2. In descrierea hotarelor Lavra-Vatoped și mănăstirea Callinica se pomenește de drumul dela Castamonitu la Cernoglav (Сар-негру): ὁρὸμος ἐκ τοῦ Κασταμονίτου πρὸς τοῦ Τζερνογλάβου... καταλαμβάνω δεξιὰ μὲν τοῦ Τζερνογλάβου, ἀριστερὸν δὲ τοῦ Ἱεροπατορος... Porfirij Uspenskij (Ἱστορία Ἀθῶνα (1877), III, p. 197), vorbind de acest Cernoglav spune că el este, neîndoelnic, slav. Noi credem însă, mai de grabă, să fie român, întrucât majoritatea locuitorilor mireni erau Vlahi. Și apoi acest nume îl vedem mult mai des întrebuințat în cursul vremurilor la Români decât la Slavi. Astfel

Cernoglav, Mihail, Cațari, Hromaitis, Doamna Vanissa. Conveșuirea lor cu monahii a continuat până în zilele împărăției lui Constantin Moromahul, care în anul 1046 i-a scos pe mirenii din Sfântul-Munte. Noul așezământ însă nu s'a ținut cu sfințenie, căci mai târziu sub domnia lui Alexie Comninul se aflau pe Athos nu mai puțin de 300 de familii de Vlahii. Vlahii aduceau la mânăstiri lapte, brânză și lână.

Din cauza mirenilor, a Vlahilor, au urmat iarăși dese turburări printre călugării din Athos în curs aproape de o sută de ani (1081—1177), când s'a pus capătul stării de lucruri de acolo prin scoaterea mirenilor și lăsarea muntelui numai pentru călugări.

Prima luptă împotriva icanelor s'a început în anul 726 și a durat neîntrerupt până în anul 787.

Semănătorul de călugări și întemeietorul monahismului pe Athos, se știe, a fost împăratul Flaviu Constantin Pogoratul (676—685).

Această epocă a monahismului ține dela 680—870. În anul 830, precum am văzut mai sus, sub împăratul iconoclast Teofil (829—841), Muntele Athos a fost din nou pustiit de Arabi.

A doua pustiire a ținut 17 ani.

Dela 847 și până la 866 Muntele Athonului a început din nou să fie cercetat și locuit de călugări și pustnici, cari și-au petrecut viața lor în liniște, urcându-se cât mai sus în părțile pustii și mai laturalnice ale muntelui, precum au făcut asceții Iosif, Eftimie, Ioan Colovul, Si-meon, Onufrie și alții, pe când restul Athonului a rămas și mai departe pustiu ¹⁾.

În anul 866 zvonindu-se de o nouă invazie a Arabilor toți asceții din Athos au fugit, care încotro văzând și astfel muntele pentru a treia oară a rămas pustiu până după 870, când de iznou a început a fi căutat și locuit de astădată însă în mod mai temeinic și de lungă durată.

Mânăstirea Filoteiu își luase și ea ființa de mai înainte, căci la 868 într'un memoriu depe timpul împăratului Vasile I Macedoneanul (867—886), aflăm știrea, că la această dată, 868, a venit din insula Tasos în Sfântul-Munte monahul Xenofon, ucenicul cuviosului Luca din Tasos,

---

avem numele sau mai bine zis porecla întâiul domn al Țării-Românești Radu Negru, ce-i zic și descălecător al Țării (1212—1241), al fiului său Tihomir (1290—1314), poreclit după tatăl și cunoscut de cronica Țării cu acelaș nume de Radul Negru-Vodă. Aici clar văzând și scrutând cu atențiune izvoarele documentare tradiția cu cronica Țării se împacă de minune.

Exact cu aceeaș numire „Cernoglava” Cap-negru, află B. P. Hasdeu, un adevărat Basarab, între 1282—1283 aliat cu armatele împăratului Andronic Paleologul la lupta dusă cu strășnicie împotriva armatelor sârbești conduse de Regele Ștefan Milutin. Acest Cap-negru este voevodul temerar, care pustiește în cale-i totul până la riul Drîn, unde este prins luptând cu mare vitejie, precum ne spune însuși biograful Regelui Milutin, Arhiepiscopul Daniil (Vezi, *Magnum Etymologicum*, IV, pag. 34. Și, în sfârșit avem o bogată serie de voevozi și boeri români, cari, în cursul veacurilor poartă de preferință numele de Negru.

1. Порфирій Успенскій, История Аѳона, III (1877), p. 34.

și că moartea l-a ajuns pe el aci de și-a dat obștescul sfârșit în hotarele mănăstirii Sf. Filoteiu ¹⁾.

În veacul al X-lea, exact în anul 992, pe când trăia încă cuviosul Athanasie din Athos, mănăstirea cuvicșiei sale Lavra, are dese relațiuni cu mănăstirea Sf. Filoteiu. Cuviosul Athanasie este cel care a dat în tipicul mănăstirii sale Lavra muntelui Athos, numele de Sfântul-Munte.

Acum Muntele Athonului era locuit pe toată întinderea lui dela un capăt la altul de monahi de tot neamul : Greci, Georgieni, Vlahi, Slavi și Latini din Roma. Erau peste tot 180 monidrii, adică mănăstiri, și numărul monahilor se urcă la peste 15.000. În acest timp viața morală a luat o mare dezvoltare datorită așezământului cuvicșiei Athanasie și a libertății date la 969 de împăratul Ioan Tzimischi și Patriarhul Poliect, cari au abrogat restricțiunile anterioare privitoare la viața monahală.

Intr'o carte circulară din anul 1016 a cuvicșului Pavel dela mănăstirea Xeropotam se vorbește de mănăstirea Sf. Filoteiu și de egumenul Gheorghe, ctitorul său. El este și scriitorul mai sus numitei cărți.

Pela 1046 se pomenesc alți treictitori : Arsenie, Filoteiu și Dionisie. Intr'aceiaș an mănăstirea Sf. Filoteiu vinde mănăstirii Lavra mănăstioara Atzipanu.

Împăratul Nichifor Botaniatul (1078—1081) rezidește de iznoavă mănăstirea și o înzestreață cu multe odoare, printre cari și o bucată de cuiu din cinstitele cuiu cu care a fost răstignit pe cruce Domnul nostru Isus Christos.

În anul 1540 regele Georgiei Leontie și fiul său Alexandru au înoit sfânta mănăstire și au zidit trapeza cea mare, împodobind-o cu frumcase picturi. Acolo se văd și portretele lor ca ctitori.

Apoi vechea biserică, după multă trecere de timp, ruinându-se iar, a început a se rezidi din nou dela temelie pre acelaș loc în anul 1746 și s'a terminat la 15 Septembrie 1765. Zugrăvirea bisericii s'a terminat la 7 Octombrie 1752 de pictorii Constantin și fratele său Athanasie, de fel din Coritza (Albania).

Noua biserică cu clopotnița înaltă și frumcasă s'a sfințit cu acelaș hram al Preasfintei Bunăvestire a Născătcarei de Dumnezeu și de a pururea Fecioarei Maria.

Biserica mănăstirii are următoarele paraclise :

1. Sfântul Ioan Gură de Aur ; 2. Sfântul Nicolae făcătorul de minuni ; 3. Sfinții Trei Ierarhi ; 4. Sfântul Ioan Antemergătorul ; 5. Sfinții Arhangheli ; 6. Sfânta Maria.

În afară mănăstirea Sf. Filoteiu posedă alte 17 biserici.

Pentru sfințenia vieții lor în sfânta mănăstire se cinstesc : 1. Theodosie Mitropolitul Trapezuntului, fratele cuvicșului Dionisie, întemeietorul mănăstirii Dionisie, în veacul al XVI. Cuviosul Theodosie a fost mai întâi egumen la mănăstirea Sf. Filoteiu și se cinsteste și ca ctitor al său. A fost răpit de Saracini și vândut la Brusa. Acolo a fost supus la multe și grele torturi, dar cu vrerea lui Dumnezeu s'a izbăvit și a fost

1. Idem, o. c., p. [lipsă în ms. N. Edit.].

adus la scaunul bisericii din Trapezunt, pe timpul lui Alexie III Comnenul, care avea capitala în Trapezunt; 2. Prea cuviosul mucenic Damian, care a mers de a propovădui cuvântul lui Dumnezeu în Olimpia. Aci a fost părât guvernului turcesc ca ațâțător și turburător al poporului, supus la tortură și silit să se lapede de Christos Dumnezeu și să treacă la mahomedanism. A rămas neclintit în credința lui și a fost ars pe rug; 3. Apoi sihastrul Dometie cum și tovarășul său Damian.

Mănăstirea Sf. Filoteiū a fost odinioară lăcuită de călugări slavi și socotită ca atare, precum se vede din viața Sfântului Dionisie.

La început sfânta mănăstire a fost chinovială, astăzi este idioritmă.

Vețuesc în sfânta mănăstire vreo 90 de călugări. Sunt și români; majoritatea sunt greci.

Nu departe de mănăstire se află o bisericuță cu un cavou, unde se îngroapă călugării.

Mai departe se află schitul Magula, ce a depins de aceasta mănăstire până la 1786, când a fost dat mănăstirii Ivir.

Este așezat la țărmul mării, chiar la gura râului Milopotamos, pe malul său drept, între mănăstirile Ivir și Filoteiu, mai aproape de aceasta din urmă.

Se înfățișează ca o casă simplă, sărăcăcioasă, într'un singur etaj.

A fost întemeiat de preaslăvitul pustnic Sava Haldul în epoca a doua a monahismului din Athos, pe timpul împăratului Vasile I Macedoneanul (870—886). Acest Sava — urmând cronicii mănăstirii Sf. Filoteiu — la 10 August 1087 se găsea în fruntea preafericiiților părinți asceți, ce se sălășluise pe Sfântul Munte Athos, trăind în păduri și peștere. Înmulțindu-se numărul călugărilor, lăcașele lor s'au schimbat în *chinovii* și *lavre* (963—980); atunci s'au înmulțit și pustnicii din Hald, cari au trăit pe urma mănăstirilor vecine Caspaca, Atzi-Ican, Calinica, precum și din mila altori binecinstitori și de Christos iubitori osărdnici monahi și egumeni.

Acest lăcaș de viață liniștită, retrasă, a luat mai târziu numele de Magula.

Noul nume îi vine dela vechii locuitori emigrați din satul Magula de lângă Sparta și statorniciți aci în anul 1124.

În schitul Magula și-a petrecut în veacul al XIV-lea o parte din viață vestitul Callist, fostul ucenic al Sfântului Grigorie Sinaitul, cum și alți ucenici. Callist apoi s'a înălțat la cinul de Patriarh al Constantinopolului.

Sfinte moaște și odoare.

În sfânta biserică a mănăstirii Filoteiu se păstrează cu multă sfințenie:

I. O cruce¹⁾ din lemnul de viață dătător de mărimea și grosimea

1. „Stefan întru Christos Dumnezeu binecinstitorul și de sine stăpânitorul țar al Sărbiei Romnaiei, a afierosit acest sfânt lemn din sfânta cruce mănăstirii Sf. Filoteiu din Sfântul Munte Athos, în anul dela Christos 1347”.

degetului cel mare, ferecată în argint și aur ; 2. mâna dreaptă cu degetele a Sfântului Ioan Gură de Aur ; 3. un picior dela genunchi în jos al Sfintei marei mucenițe Marina ; 4. piciorul stâng al marelui mucenic Pantelimon ; 5. o bucată din mâna și feasta precuviosului Luca din Elada ; 6. oase de ale sfinților mucenici Isidor și Haralampie ; 7. sânge de al marelui mucenic Dimitrie ; 8. o parte din sfânta marea muceniță Paraschiva.

Icoana Maicii Domnului „Glicofilusa”, Dulcea sărutare.

Printre sfintele odoare vrednică de pomenire este făcătoarea de minuni icoană a Maicii Domnului numită pe grecește *Glicofilusa* sau pe românește : Dulcea sărutare.

Această icoană este una din cele 73 de icoane, zugrăvite de Sfântul evanghelist Luca. Urmând tradiției, ea a fost aruncată în mare pe vremea iconoclaștilor (726—840) de către mult pioasa Victoria, soția patriciului Simeon, pentru a fi salvată de profanare.

Icoana a fost adusă de valuri pe țărmul mănăstirii Sf. Filoteiu, la locul unde este acum aghiazma.

Se află în biserica sobornicească, la iconostas, în strana stângă, având înălțimea de 1 m.26 pe 87 cm. ; este o admirabilă pictură bizantină.

Hrisoave de dar, danie și stăpânire.

1. Din Iulie 6792=1284, indiction 12. Hrisovul împăratului Andronic II Paleologul prin care dăruiește mănăstirii Sf. Filoteiu sfintele moaște, anume : mâna dreaptă a Sfântului Ioan Gură de Aur într'un chivot de aur împletit cu un ajutor anual de 100 monete de aur. Chivotul nu se mai păstrează.

2. Din Aprilie 6795=1287, indiction 15. Hrisovul împăratului Andronic II Paleologul prin care întărește stăpânirea mănăstirii Sfântul Filoteiu din Athon peste metoașele sale din insula Tasos, anume : Sf. Ioan, Sf. Mucenița Marina, Sf. Theodor ; mânăstioarele : Sf. Arhanghel Mihail, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe depe locul numit Palerion și mânăstioara dela Devminarion ; Sfântul Gheorghe dela Castanarion și Sf. Gheorghe, unde se cinstește Sfânta Fotida, cu toate locurile, țarinile, hotarele, apele, pădurile, morile, grădinile cu tot felul de pomi roditori, prisăcile, toate grădinile de maslini cu tot venitul lor, scutite fiind de dările către împărăție.

3. Din anul 6554=1046. Actul de vânzare dintre mânăstirea Atzi Ioan și Filoteiu.

4. Din anul 6595=1087. *Χαρτὼν ὑπόμνημα* al Protului Sava din Sfântul-Munte și al celorlalți egumeni despre schitul Haldi.

5. Din 6834=1326, indiction 9. Hrisovul aceluiaș împărat cu acelaș cuprins.

6. Din 6836=1328. Hrisovul aceluiaș împărat cu acelaș conținut.

7. Din 6852=1344, Noemvrie. Hrisovul lui Ioan V Paleologul.

8. Din 6853=1345. Hrisovul împăratului Ioan Paleologul prin care dăruiește satul Zihnu credinciosului său Stratopedarh Ioan Himnos.

9. Din anul 6845=1337. Hrisovul de danie al împărătesei Theodora Paleologul, prin care dăruiește mănăstirii s tul Sf. Gheorghe din Câmpia Seres cu tot locul și pășunatul de acolo.

10. Din Mai 6863=1355, indiction 8. Hrisovul împăratului Ioan Paleologul prin care întărește stăpânirea mănăstirii Sf. Filoteiu, peste metoașele sale cu țarine cu tot din insula Limnos.

11. Din anul 6854=1346. Hrisovul Țarului Ștefan Dușan Uroș al Sârbiei prin care întărește stăpânirea mănăstirii Sf. Filoteiu peste metoașele sale.

12. Din anul 1642. Cartea împăratului a totă Rusia Mihail Theodorovici prin care dă slobozenie călugărilor dela mănăstirea Sf. Filoteiu ca să poată veni la fiecă 8 ani la Moscova după milostelii.

† St. Nicolaescu.

DOMNIA DIN 1806 A LUI SCARLAT CALLIMACHI ÎN MOLDOVA

(Note pe marginea unor însemnări contemporane)

În biblioteca harnicului și bunului gospodar care este preotul Ștefan Romanescu din satul Români, ținutul Neamțului, am găsit, printre alte tipărituri, și o veche carte bisericească — un „*Kyriacodromion, ce cuprinde întru sine tâlcuirea tuturor Evangheliilor*”, carte tradusă din grecește de cunoscuții *Gherontie* și *Grigorie*, mari ostenitori pe ogorul tiparului nostru bisericesc — și apărută, de sub teascurile Mitropoliei din București, în luna Ianuarie 1801.

Pe lângă multe însemnări de tot felul, unele privind evenimente de familie — și făcute în majoritate de mâna diaconului Ioan, (desigur din Iași, după cum se înțelege dintr' o notiță ce vorbește despre botezul unui copil, săvârșit de către un preot dela Socola) — cartea aceasta cuprinde și câteva însemnări cu caracter istoric.

Ne vom ocupa, în rândurile următoare, de aceea care ne informează despre nelămurita și așa de puțin cunoscuta domnie, din 1806, a lui Scarlat Callimachi Vodă, în Moldova ¹⁾.

Iată cuprinsul acestei interesante însemnări și mărturii, a unui om necunoscut, dar cunoscător în de-a-proape a evenimentelor politice ale vremii lui.

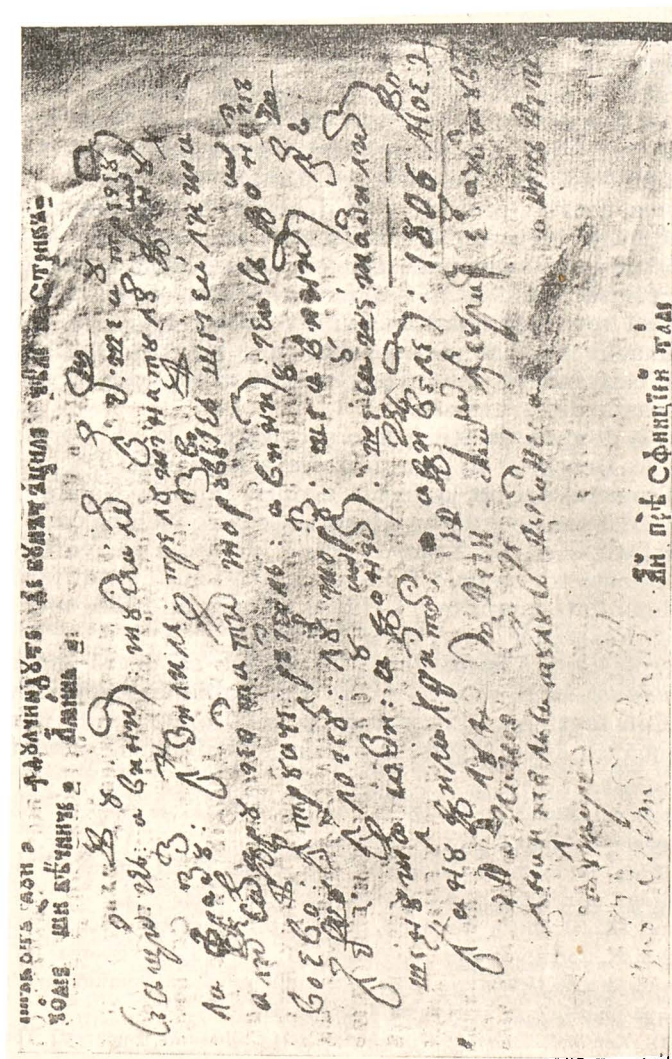
„Să să știi când au vinit Muscalei în Eș și au trecut la Frazuz, în zilele pre luminatului Domnu Alixandru Costatin Moruz Voevod; când și Calimah Voevod întru ace răscoală a vinit ca să domniască în Eșu,

1. Câteva date asupra familiei Callimachi — din care unele, privind pe Scarlat, nu tocmai exacte — vezi și în E. R(izo) R(angabé), *Livre d'or de la Noblesse phanariote et des familles princières de Valachie et de Moldavie*, Athènes, 1904, p. 34—35.

în locul lui Moruz. Se au vinit în Eș se numai o zi au domnit și s'au și mazilit; în anul di la Hristos, adică velet 1806, Noev. 4"...

Să încercăm a lămuri această însemnare de cronică și să o confruntăm cu ceea ce se cunoaște în istorie despre evenimentul pe care-l pomeneste.

„...au vinit Muscalei în Eș și au trecut la Frazuz...” nu înseamnă

Insemnarea din Kyriacodromton

că au trecut de partea Francezilor — ci împotriva lor, căci, se știe, evenimentul are loc în vremea războaielor lui Napoleon cu Prusia (Iena, Auerstädt—1806), războaie în care Rusia a fost ostilă Franței. Pentru

această atitudine, ambasadorul lui Napoleon la Constantinopol reușește să înlocuiască pe Domnii Principatelor, favorabili Rușilor, cu alții, prieteni Franței. În Moldova, alesul a fost *Scarlat Callimachi*, care, deși numit în luna August 1806 și menținut până în Octomvrie același an, n'a apucat să domniască *efectiv* decât... o singură zi! — după cum ne mărturisește însemnarea noastră.

Se confirmă faptul acesta în marile cărți de istorie națională? I. *Postelnicul Manolache Drăghici*, mai mult decât alți mari istorici de mai târziu, scrie despre această Domnie trei pagini din cartea sa¹). El arată că diplomații francezi dela Constantinopol reușiseră să înlocuiască pe Moruzzi, prin Scarlat Callimachi, și că Rușii au protestat împotriva acestui fapt, care era o călcare a înțelegerii stabilită prin pacea din 1792, când s'au fixat Domniile pe 5 ani²).

În urma acestui protest, Turcii au revenit asupra numirii, dar Scarlat Callimachi plecase din Constantinopol. Ajungând la Iași a întâmpinat ostilitatea consulului rus, iar boierii erau în mare încurcătură: „să nu iasă înaintea lui Callimachi, se temeau că va lucra sabia și topuzul; să respingă nota consulului, care-i opria, și mai rău...”.

„Callimachi n'a luat altă măsură, decât a trimis Tătarii curieri la Țarigrad, care îndată i-au adus vestea mazăririi sale... Și s'au titluit Domnia aceasta de... trei zile”.

II. Ca o domnie de trei zile o socotește și *V. A. Ureche*, (citând pe Manolache Drăghici) în a sa „Istorie a Românilor”³), afirmând că Scarlat Callimachi, sosind la Iași, s'a oprit întâi la Galata⁴), unde a așteptat în zădar țara — adică pe boieri — să i se închine după obiceiul...

III. Istoricul *A. D. Xenopol*, într'o lucrare a sa, vorbește despre aceste evenimente tot ca de o Domnie de „trei zile” și tot fără a o preciza între două date anumite⁵) — lucru pe care nu-l face nici în marea sa *Istorie a Românilor din Dacia Traiană*.

IV. Profesorul *Neculai Iorga*, în ultima sa operă monumentală *Istoria Românilor în 10 volume*, spune⁶) că „abia la 9 Septemvrie 1806 se făcu la Constantinopol investitura noilor Domni”, deși numirea lor se dăduse încă din luna August⁷) și, Scarlat Callimachi, așteptând veș-

1. Postelnicul Manolache Drăghici; *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani...*, Iași, 1857, tipografia Albinei, pag. 70 și urm.

2. N. Iorga, *Documentele Callimachi*, I, p. CLXXXVIII, spune că Domniile pe 7 ani se stabiliseră prin Hațișeriful din 1802, cerut de Rusia.

3. Tomul IX (al doilea din seria 1800—1830), București 1896, p. 81.

4. Vezi și N. Iorga, *Docum. Callimachi*, I, p. 328 — scrisoarea lui Reinhard către Talleyrand (din 26 Octomvrie 1806) — de unde reiese că Domnul nu s'ar fi oprit la Galata „după obicei”, ci ar fi mers direct la Palat.

5. A. D. Xenopol, *Istoria și Genealogia Casei Callimachi*, București, 1897, pag. 92 și 93.

6. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VIII, pag. 182—3.

7. N. Iorga, *Docum. Callimachi*, II, p. 535 — scrisoarea lui Stürmer către Minister (Constantinopol, 25 August 1806), anunțând că Moruzzi și-a cerut, din politeță, demisia (Cf. și *Hurmuzachi*, supl. I, vol. II, p. 345).

tile biruințelor franceze, își ocupă tronul din Iași tocmai la 28 Octomvrie 1806 — odată cu intrarea lui Napoleon în Berlin, fără să știe că fusese înlocuit de Poartă câteva zile mai înainte, în urma puternicelor presiuni ruso-engleze.

Nu se precizează însă nici în această operă cât timp va fi rămas Callimachi *Domn efectiv* în Iași.

V. C. C. Giurescu arată ¹⁾ următoarele : Scarlat Callimachi „investit la 24 August 1806, își face intrarea în Iași la 26 Octomvrie ²⁾ ; chiar a doua zi însă îi și sosește vestea mazilirii și a restabilirii predecesorului său Alexandru Moruzzi”.

VI. Dar precizii și amănunte mult mai bogate asupra acestor evenimente se află în valoroasa colecție de *Studii și Documente*, a profesorului Iorga ³⁾.

Astfel, din scrisorile consulare publicate acolo, putem urmări pas cu pas mersul întâmplărilor politice ale vremii : La 16/28 August 1806, Scarlat Callimachi scria agentului austriac Hammer ⁴⁾ și consulului francez Reinhard ⁵⁾ că Pcarta I-a numit Domn al Moldovei și că, deocamdată, își trimite ca reprezentant în țară pe caimacamul C. Negri — care a și venit în Iași la 12 Septemvrie stil nou ⁶⁾. El n'a fost însă caimacam.

La 9 Septemvrie, noul Domn primi investitura ⁷⁾ dar el nu plecă spre Iași decât după ce auzi de biruințele Francezilor ; astfel că își ocupă tronul din capitala Moldovei deabia la 25 Octomvrie stil nou ⁸⁾ și nu la 24 Octomvrie cum notează Hammer ⁹⁾ agentul Austriei — care

1. *Istoria Românilor*, vol. III, 1, pag. 342.

2. Pentru această dată vezi și articolul nostru „Domnia de o zi a lui Scarlat Callimachi în Moldova”, apărut în ziarul „Curentul” Nr. 3771 din 2 August 1938.

3. N. Iorga, *Documente privitoare la Familia Callimachi*, București 1902, vol. I.

4. *Ibid.*, pag. 130.

5. *Ibid.*, pag. 325. Scrisoarea lui Reinhard către Talleyrand — Iași, 18 Sept. 1806, în care precizează că data de 16 August e „vieux style, ce qui revient en 28”. (Vezi prefața la acest volum, pag. CXC, unde este o nepotrivire : 26 August în loc de 16 — sau 28 August).

6. *Ibid.*, p. 135. Scrisoarea lui Hammer către Stadion (din 14 Septemvrie 1806) : Negri „ist vorgestern hier eingetroffen”.

7. *Ibid.*, p. CXCI. Vezi și N. Iorga, *Acte și fragmente...* II, p. 409.—scrisoarea lui Von Bielfeld către Rege (din Constantinopol).

8. *Ibid.*, pag. 328. Scrisoarea lui Reinhard către Talleyrand — Iași 26 Octomvrie 1806 : „Le prince Callimachi est arrivé hier”. A sosit întovărășit de puține persoane și și-a lăsat familia în urmă. El a mers direct la Palat, lăsând să-și facă intrarea publică după sosirea Princesei.

9. *Ibid.*, pag. 145. Scrisoarea lui Hammer către Stadion — Iași, 25 Octomvrie 1806 : „Herr Fürst Callimachi ist gestern angekommen”. În opoziție cu această afirmație, vezi „Lettres de madame Reinhard a sa mère” traduse și publicate „par la baronne de Wimpfen. Paris, 1901, pag. 225 (Cf. N. Iorga, *Docum. Callimachi*, pag. 328, nota 1) unde se arată că Domnul a sosit în Iași la 25 Octomvrie 1806.

vrea probabil să precizeze sosirea în Iași a lui Callimachi — nici la 28 cum scrie profesorul Iorga în ultima sa lucrare ¹⁾.

Dar noul Domn, care și-a luat în primire tronul într'o atmosferă ostilă, în dimineața zilei de 25 Octomvrie, de abia a apucat să-și încheie *o zi de domnie*, căci, în noaptea de 25 spre 26 Octomvrie, i-a și sosit vestea înlocuirii ce se pecetluise încă dela 13 Octomvrie și mai ales dela 17 Octomvrie, când Moruzzi — care plecase din Iași la 3 Septemvrie ²⁾ — și-a primit din nou caftanul de domnie ³⁾.

Consulul francez Reinhard a comunicat ⁴⁾ la 27 Octomvrie 1806 vestea înlocuirii lui Callimachi, precizândcă ea a sosit „dans l nuit passée” și că e o dovadă de marea slăbiciune a Porții. „Noaptea trecută” ar fi cea dinspre 26 spre 27 Octomvrie. Același lucru îl face și consulul german în scrisoarea dela 28 Octomvrie, precizând că vestea a sosit eri — gestern — adică la 27 Octomvrie dimineața ⁵⁾.

Callimachi își află deci soarta în noaptea a doua pe care i-a fost dat s'o petreacă în Iași ca Domn.

„La 3 Noemvrie, mazilul ce domnise abia, se înțelese asupra plecării sale” — fapt ce se întâmplă ⁶⁾ „a doua zi foarte de dimineață”.

Data plecării lui Callimachi din Iași — a doua zi, adică la 4 Noemvrie — este confirmată și în rapoartele consulare: A plecat alaltăieri — il est parti avant hier — notează Reinhard în scrisoarea dela 6 Noemvrie ⁷⁾; la 4 Noemvrie dimineața — le quatre de grand matin — a plecat Callimachi, scrie Hammer în corespondența dela 9 Noemvrie ⁸⁾.

Data de 4 Noemvrie — stil nou, desigur — arătată de corespondența consulară ca zi de plecare a lui Callimachi din Iași, coincide și cu data notiței noastre. Adnotatorul a folosit deci stilul nou, însemnând faptul numai după ce Scarlat Callimachi — în urma intrării trupelor ruse în oraș — a părăsit Iașul, după ce părăsise tronul câteva zile mai înainte. Numai atunci, la 4 Noemvrie 1806, cronicarul nostru anonim a socotit evenimentul încheiat și a făcut însemnarea.

La venirea sa în Moldova, Scarlat Callimachi și-a adus și două peceți domnești — una rotundă mare ⁹⁾, având următoarea legendă: „Ioanu Scarlat Alexandru Calimah Vv. cu mila lui Dumnezeu Domn a toată țara Moldovei, 1806”; și alta mică octogonală, având numai inițialele numelui domnesc și data 1806. Ambele peceți — care se pare

1. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VIII, pag. 182, 183.

2. *Ibid.*, pag. 133.

3. *Ibid.*, pag. CXCIV (In C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, București 1888, se arată ca dată a înlocuirii lui Callimachi ziua de 11 Octomvrie 1806, (pag. 506).

4. *Ibid.*, pag. 332 (Reinhard către Talleyrand).

5. *Ibid.*, pag. 146. (Hammer către Stadion).

6. *Ibid.*, pag. CXCIV.

7. *Ibid.*, pag. 335.

8. *Ibid.*, pag. 150.

9. Colecția Arhivelor Statului Iași.

că n'au fost întrebuițate deloc în această domnie, căci nu s'au găsit documente — au fost mult folosite în domniile ulterioare ale lui Scarlat Callimachi.

Domnul însă și-a considerat această scurtă domnie, căci în documentele ce a dat mai târziu, găsim adeseori mențiunea : „în anul.... al celei de a doua Domnie a noastră la Moldova”.

Mai mult încă : în „Sama Visteriei Moldovei”, la fila 5, găsim și sumele ¹⁾ pe care le-a încasat Scarlat Callimachi în această Domnie. Iată-le :

„Banii ci au luat Mărie Sa Scarlat Calimah Vvd.

Lei	Bani	
119266	80	din vădrărit
15341	—	din banii čfertului întâi, analog pe 4 zile a lui Octv.
544	—	din banii menzilului, asămîne
2422	24	analog din vamă asămîne
2222	24	analog din ocnă asămîne
1446	16	analog din venitul Botoșanilor, asămîne
36000	—	pentru cheltuiala Mării Sale
177242	24	

Deci patru zile de domnie !

Lucrul acesta se precizează și în titlul condicii. Să-l reproducem, pentru elementele lui deosebit de interesante :

„Sama Visteriei în care s'au încărcat čfertul întâiu următoriu pe trii luni : Oct. Noemv. și Dechemv. 1806 — banii vădrăritului în doi čferturi, a vămii și a ocnii și iratul Botoșenilor iarăș pe trii luni : Octv. Noemv. i Dechemv ; i banii ci să lua din čferturi supt numi di cheltuiala zahirelei. *Având domnie de la 4 Octomv. și până la 7 Dechemv. Mărie Sa Alexandru Muruz Vvd și dela 7 Dechemvre până la sfârșitul aceștii luni, Mărie Sa Constantin Alexandru Ipsilant Vvd. Intră în această samă și banii ci au luat Marie Sa Scarlat Vvd., pe 4 zile a lui Octomv...*”.

Așadar, în această epocă plină de mari fământări a domnit la Iași și Constantin Ipsilante ! El a fost omul Rușilor, care nu numai că l-au întărit în scaunul Munteniei, dar l-au numit și în cel al Moldovei ²⁾, unde noul Domn și-a lăsat o căimăcămie în frunte cu Iordache Roset Roznovanu ³⁾.

Intr'un document cunoscut, din 15 Decemvrie 1806, Ipsilante se întitulează pompos „Domn amăndurora Țările, Moldova și Muntenia”. El fusese în Iași la începutul lui Noemvrie 1806 și plecase spre Peters-

1. Arhivele Statului Iași. Tr. 166, op. 184 — Condicei, nr. 4. Vezi și N. Iorga : *Docum. Callimachi*, II, p. 133, unde se publică această „Samă” (cu trimiteri la N. Iorga, *Documente și cercetări asupra Istoriei financiare a Principatelor*, I, 1902, p. 25 și urm.

2. V. A. Ureche, *op. cit.*, p. 84.

3. In „Sama” amintită, la fila 17 v. se precizează și sumele pe care le-a primit Constantin Ipsilante Vodă, din visteria Moldovei, în Decemvrie 1806.

burg „de șase zile” — cum aflăm¹⁾ din scrisoarea dela 6 Noemvrie 1806. Astfel se explică și afirmația lui N. Iorga, din ultima sa lucrare²⁾: „și Ipsilante apăru un moment la Iași...”.

În concluzie, se poate vorbi de o *domnie efectivă* a lui Scarlat Callimachi Vodă, în Moldova, la 1806.

Aceasta, după documentele visteriei Țării, care sunt cele mai elocvente, a fost numai de patru zile — *căci pe atâta timp i s'au achitat drepturile bănești*. Generalul rus Langeron, în memoriile sale³⁾, arată că a fost de „două zile”. Doi din istoricii noștri mai vechi o numesc „domnia de trei zile”. Alții mai noi nu-i precizează durata. Unul singur o arată de o zi — și anume 26 Octomvrie 1806, cum am văzut.

În realitate ziua aceasta a fost 25 Octomvrie 1806. Pentru această dată: 25 — respectiv 13 Octomvrie stil vechiu, 1806 — pledează și corespondența consulară pe care am analizat-o mai sus. Deci tot pentru o domnie de o zi — cum arată și notița de pe cartea ncastră, care ne-a pricinuit acest articol.

Și încă o dovadă pentru „domnia de o zi”: În Catalogul Manuscrizelor Românești⁴⁾, publicat de Ion Bianu, citim:

„Și la 13 Octom(vrie) 1806, sosind Măria Sa Scarlat Voevod în scaon, Sămbătă spre 9 ciasuri, de au intrat în Iași. Iar tot Sămbătă spre Duminică la 10 ciasuri de noapte au sosit înștiințare că au înbrăcat caftan de domnia țării iarăși Alexandru Moruzzi, pentru multe pricini ce au fost între Poarta turciască și între Curtea Rosie, care aici le trecem cu condeiul ca să scrie alții cari vor ști adevărul”.

Și din această importantă notiță se vede clar că Scarlat Callimachi Vodă a domnit numai o zi — și anume în ziua de 13/25 Octomvrie 1806.

Înceind aceste modeste rânduri, ne gândim cu adâncă tristețe că alături de vremurile cu domnii ticnite și înfloritoare, ca a lui Alexandru cel Bun, și alături de vijelioase conduceri de o jumătate de secol, ca a lui Ștefan cel Mare, i-a fost dat țării și neamului nostru să trăiască și vremuri ca acestea, de umilință, cu o domnie de o singură zi.

Constantin Tureu

1. N. Iorga, *Docum. Callimachi*, I, p. 336 — scrisoarea lui Reinhard către Talleyrand.

2. N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol. VIII, p. 184.

3. N. Iorga, *Documente și cercetări financiare...* (Cf. *Hurmuzachi, Supliment*, I, vol. III, pag. 251.

4. Vol. I, pag. 650, unde se publică întreaga cronică a Moldovei, la finele manuscrisului nr. 298 — care este o compilație de cronici muntene, făcută de *Iordache Sion* n 1777.

CÂTEVA DOCUMENTE ASUPRA FAMILIEI HURMUZAKI

La 2 Noemvrie 1827, Domnul Moldovei Ioan Sandu Sturdza ridică pe căminarul Doxachi Hurmuzaki la rangul de mare agă. Cum acesta era supus austriac, avea nevoie de aprobarea guvernământului Bucovinei pentru a putea purta noul titlu pe care i-l acorda o țară străină. Pentru obținerea acestei aprobări, Hurmuzaki adresa Kreisamtului din Cernăuți, la 9/21 Iulie 1828, o cerere însoțită de traducerea în limba germană, legalizată, a actului care-i conferea noul rang, act scris în limba română (Documentele 1—3)¹⁾.

Documentul Nr. 4 ne aduce amănuntul că fiii lui Doxachi Hurmuzaki, Eudoxiu, istoricul de mai târziu care a pus bazele colecției de documente care-i poartă numele²⁾, și Constantin³⁾, elevi de liceu, dăruiesc școlii unde învățau, următorele cărți: Viața lui Napoleon și cperile filosofice ale lui Hegel. Documentul este interesant căci ne arată ce citeau fiii boerului român ca lectură particulară. Această însă nu era pe gustul autorităților școlare și de aceea, deși darul este primit și cu toate că aceste cărți nu erau dintre acelea puse la index, se interzice ca să fie date spre citire și altor elevi.

Documentul Nr. 5 este o cerere a lui Constantin Hurmuzaki de a i se acorda o sesiune extraordinară pentru a da al doilea examensemestrial de fizică. Cererea i se aprobă.

1

Hochlöbliches Praesidium des k.k. Buccowiner Kreisamts.

Dem Unterfertigten wurde von S-er Durchlaucht dem vor kurzem abgetretenen regierenden Herrn Fürsten in der Moldau Jionitza Sturdza die Grosswürde als Aga nach der Verfassung des Landes, mittels eines förmlichen Diploms hier sub/aus den daselbst enthaltenen Rücksichtre verliehen.

1. Doc. din 2 Noemv. 1827 a mai fost publicat. Vezi : T. Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina, 1821 și 1848*, București 1929, p. 102—103. D-l Balan nu spune de unde a copiat documentul și nici dacă este original sau nu. Traducerea germană pe care o dăm noi este făcută după original și este ceva mai completă decât doc. românesc publicat de D-l Balan.

2. Eudoxiu, la data când făcea darul de mai sus, era în ultimul an de liceu. La 1830 a sfârșit liceul și s'a înscris la Universitatea din Viena unde a studiat dreptul și istoria. Vezi : T. Balan, *Eudoxiu Hurmuzaki. Discurs festiv rostit la 23 Martie 1924 cu prilejul serbării semicentenarului morții sale...*, Cernăuți 1924, p. 4.

3. Constantin, după sfârșirea studiilor juridice la Viena, s'a stabilit în Moldova. A fost un distins jurist și i s'au încredințat posturi însemnate. Interesant este și rolul lui în frământările din preajma unirii Principatelor. Vezi : T. Balan, *Refugiații moldoveni...*, p. 19 și urm.; Gh. Duzinchevici, *Beizade Grigore Sturdza și Poloniei*, București 1941, p. 16, 17, 26, 28, 73.

Indem der Unterfertigte als Unterthan des oesterreichischen Staates die ihm von einer fremden Regierung verliehene Gross= Würde als Aga Einem hohem Praesidio anzeigt, bittet derselbe somit Ein hohes Praesidium das besagte Diplom in folge dieser Anzeige bestätigen, oder coramisiren (sic) wolle, so wie dies früher schon bey einem Diplom über die dem Unterfertigten gleichfalls verliehene Würde als Kamernar der Fall war, welches der Hoch und Wohlgeborn Herr Hofrath Ritter von Stutterheim als Cheff des Wehllöbl. Buccowiner Kreisamtes bestätigte.

Der Unterfertigte glaubt, dass die Gewährung dieser unterthäniger Bitte umsoweniger einem Anstande unterliegen könne, als derselbe dadurch nur den öffentlichen Beweis über die von Ihm in der Hinsicht gemachte Anzeige zu erhalten sucht, mittels dessen der Unterfertigte sich seiner Zeit auszuweisen im Stande seyn wird, dass derselbe sogleich seiner Pflicht in der Hinsicht als Unterthan des oesterreichischen Staates nachgekommen seye.

Czernowitz den 21/9. Julius 1828.

*Doxaki Hurmuzaki*¹⁾
heist Doxaki Hormuzaki.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1828. Original.

2

Copia vidimata.

Wir, Johann Sandul Sturdza, Fürst von Gottes Gnaden Regent des Landes Moldau. Indem Wohltaten ein allgemeiner Beweggrund zu einem gebührenden (sic) Betragen für jene, dieselbe ihre Verdienste und Bemühungen erworben, und wie alle Beispiele bezeugen, nicht wenig tröstlich sind, so haben Wir, stets dieselbe väterliche Aufmerksamkeit geschenkt und nämlich Jeden nach seiner Wirkungsart, nach dem Stande der Familie, und nach den Rechten, die er sich selbst erungen zu vergelten.

Da also einer von den Söhnen des Vaterlandes auch der Herr Kamernar Doxaki Hormuzaki ist, dessen Familie altersher von Bojaren abstammt, die, wie Wir Uns von den Urkunden selbst überzeugt haben, welche er Uns, von Unserem Vorfahren in der Regierung, vom Herrn Fürsten Skarlat Alexander Kalimach, vereinigt mit der Bestätigung des hierländischen Divans vorgelegt hat, in diesem Lande in besonderer Ehre standen; da überdies auch Unsere Durchlaucht selbst ebenso von dem Stande seiner Familie, wie von seinem ehrenvollen, untadelhaften, und seinen Adel ganz angemessene Betragen vollständige Kenntniss haben, und da er insbesondere zur Zeit der hier ausgebrochener Unruhen, ein vielfaches Wohlwohlen, und nicht mindergefühlvolle, als hinreichende Umarmungen an Unseren Mitbürgern in Verwendung gebracht hat; so promoviren Wir mit vollen Rechte und Gebühr den

1. Semnătura este cu cirilice.

Herrn Doxaki Hormuzaki zur Würde eines Gross-Aga, und indem Wir ihn Allen und an jeden Orte bekannt machen, beschliessen Wir, dass er auch jedes Vorrecht und Privilegium, dieser in diesem Lande gesetzlichen Ehrenstelle geniessen solle, zu welchem Ende ihm dieses Handbillet ausgestellt wird, bestätigt mit Unserer fürstlichen Unterschrift und Unserem Siegel, und von Unserem Gross-Postelnik in das Protocol eingetragen, wo durch Wir auch Sie Gross-Wisternik beauftragen, seinen Namen nach der beobachteten Ordnung in das Register Unserer fürstlichen Wisterie einzutragen. Den 2. Nov. 827. Johann Sandul Sturdza Fürst. (L.S.) Theodor Balsch Gross Postelnik. Eingetragen in das Register der Postelniczie, Iordaki Bojanu Sardar. Eingetragen in das Register der Wisterie, Gregori Tulbure Stolnik.

Aus dem moldauischen Originale in die deutsche Sprache am 6. ten Juny 828 übersetzt durch Jost Ebelin, Landtafelregistrator.

Dass vorstehende Urkunde, womit der ehemalige Caminar Doxaki Hormuzaki zur Würde eines Gross-Aga erhoben wird, von Seiner Durchlaucht dem regierenden Hospodaren der Moldau Fürst Johann Sandul Sturza (sic) wirklich aufgefertiget, und eigenhändig unterzeichnet, vom fürstl. Gross Postelnik Herrn Theodor von Balsch aber contrasignirt, und in das Wisterieprotocoll eingetragen sey, wird damit von Seiten der k.k. Agenzie in der Moldau ämtlich bestätigt. Jassy den 1. Mrz. 828.

S-r k.k. apost. Majestät wirklicher Agent in dem Fürstenthume Moldau des russ. kaiserl. St. Wladimirs Ordens Ritter (L.S.) Lizza m.p. Pr. k.k. Agenzie Kanzlei Rossolimo k.k. Agentzie Dragoman.

Collationirt und mit dem auf einem Stempelbogen der III-en Klasse verfassten deutschen Übersetzung, dem ganzen Inhalte nach, gleichlautend befunden worden, welches von Seiten des Bucowiner k.k. Kreisamts bestätigt wird.

Czernowitz den 21-ten July 828.

ss/*Kochanowski*.

L. S.

Taxe 20 Kr.I.M.

bezahlt

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1828. Copie.

3

An den Herrn Doxaki von Hormuzaki
Grundherrn von Czernauka
Czernowitz am 22.t. Julius 828.

842/praes.

Von Erhebung zum moldauischen
Gross Aga betreffend.

Ihre am 21.I.M. hieramts vorgewiesene von den jassier k.k. österreichische Agenzie ddto. 1-t. März 828 gehörig legalisierte moldauische Urkunde, über die Ihnen von den regierenden Herrn Fürsten der

Moldau Johann Sandul Sturdza verliehene Würde eines moldauischen Gross Agha, wird Ihnen mit dem kreisämtlichen Stempel versehen hieroben zurückgestellt.

Klausel auf die Urkunde
unter jener der k.k. Agenzie.

Gesehen Bukowiner k.k. Kreisamt, mit dem Beisatz, dass die gegenwärtige Urkunde wirklich für die Person des Herrn Doxaki von Hormuzaki Eigenthümer des in bukowiner Kreise gelegenen Gutes Czernauka, worauf er stets domiziliert, ausgestellt und gültig ist. Czernowitz am 22-t. Julius 828.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1828. Copie.

4

No. 232. g.

*An den k.k. Herrn Gymn. Praefec. v. Glatz
hier.*

Von den Bücher, welche von der hiesigen philosophischen Lehranstalt, und von den beiden Schülern der *Humanitaets* Klassen Doxaki und Constantin v. Hormuzaki als Geschenk an die gemeinschaftliche Bibliothek des Gymnasiums und der philosophischen Lehranstalt übergeben wurden gehört zwar keine zu den verbotenen, es sind aber sowohl das Leben Napoleon Bonaparte als auch bloss mit transcot (sic) erledigten philosophischen Werke von Wilhelm Friedrich Hegel nicht geeignet den Schülern zumlesen hieraus gegeben zu werden.

Es ist daher mit. h. Gub. Dekrete vom 9. t. l. M. Z. 71970. verordnet worden, dass die geschenkten Büchern für die hiesige Bibliothek zwar angenommen, und in den Kathalog einbezogen aber die eben bezeichneten Bücher an die Schüler nicht ausgefolgt werden dürfen. Wornach sich genau zu achten ist.

Tschernowitz 26. ten. N-ber 829.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1829. Copie.

5

*Wohllöbliches k.k. Directorat
der philosophischen Anstalt zu Czernowitz.*

Endesgefertigter bittet um die Lizenz, die 2. te Semestral-Prüfung aus der Physik nachtragen zu dürfen, und unterstützt sein unterthäniges Gesuch durch folgenden rücksichtswürdigen Grund :

Er hat nämlich krankheitshalber die Prüfung für den 1. ten Kurs erst am 30 April nachgetragen, und konnte deshalb unmöglich binnen sechs Wochen den für den 2 Kurs vorgeschriebenen ungeheueren Theil der Physik sich inne machen.

Ergebnstgezeichneter spricht die fragliche Lizenz umso mehr an, als er die Vorlesungen aus besagtem Gegenstande fleissig besucht, und sich durch sein den akademischen Gesetzen entsprechendes Verhalten der in Anspruch genommenen Vergünstigung würdig gemacht zu haben glaubt.

Czernowitz am 17.ten Julie 1832.

Konstantin von Hormuzaki
Hörer der Philos. im 2.J.

Pe verso se află următoarea rezoluție :

An die k.k. philosophische Lehranstalt, hier.

Dem Hörer der Philosophie im 2-ten Jahrgange, Constantin v. Hormuzaki wird die angesuchte Bewilligung, die Prüfung aus der Physik für das 2-te Semester 832 nachtragen zu dürfen, hiemit ertheilt, und die k. k. phylosophische Lehranstalt beauftraget, diese Prüfung mit dem Bittsteller in der vorschriftsmässigen Frist vorzunehmen.
Czernowitz den 20-ten August 832.

Arhivele Statului Cernăuți. Kreisamt anul 1832. Original.

Minodora Duzincheviei.

ÎNSEMNĂRI DESPRE ARHIVELE VECHI SĂTEȘTI DIN TRANSILVANIA

Socotim că nu este de trebuință să insistăm asupra valorii pe care o poate avea informația istorică mărunță, mai ales pentru istoria locală. De aceea am crezut că e bine să dăm la lumină cele câteva însemnări care urmează asupra arhivelor sătești din Transilvania. Cu atât mai mult, cu cât fiecare amănunt care, prin el însuși, aruncă o rază de lumină asupra trecutului satului românesc din Ardeal, este și o contribuție, neînsemnată în aparență, la istoria generală.

Nu numai importanța istorică a arhivelor sătești ne-a îndemnat să spicuiim cele câteva note asupra lor, ci și o problemă de arhivistică pe care, cu acest prilej, am dori să o readucem în discuție : inventarierea, ori cât de sumară, a documentelor păstrate în aceste arhive.

Fondurile din depozitul Arhivelor Statului — vorbim de cele dela Cluj, azi în pribegie sibiană — sunt, așa cum sunt, cunoscute după relațiile care s'au putut da la întocmirea *Inventarului Arhivelor Statului*, publicat în 1939. Arhivele noastre dela Budapesta, și importanța lor pentru istoria Transilvaniei, au format obiectul unui documentat articol

al d-lui Ștefan Meteș, apărut în *Revista Arhivelor*¹⁾. Tot în *Revista Arhivelor*²⁾ d-l profesor Ion Lupaș a publicat un tablou statistic al arhivelor ardelenе, județene și comunale, extras din schița prezentată, la 1885, de către istoricul maghiar Ludovic Thallóczy la congresul „Societății Istorice Maghiare” asupra arhivelor din Ardeal. În tabloul statistic publicat de d-l I. Lupaș se face mențiune despre arhivele din 21 de județe (în tablou sunt trecute 22, socotindu-se și cele din Banat, însă despre arhiva județului Brașov informațiile lipsesc) și 30 de orașe.

Datele lui Thallóczy, din 1885, nu mai corespund realității de azi. Dintre arhivele amintite de el, o bună parte au fost concentrate, treptat și în limita locului disponibil, la Arhivele Statului, unde se păstrează mai bine și mai sigur. Unele s'au pădăruit sau au fost distruse de tot în timpul războiului trecut. Amintim, cu durere, cele câteva cazuri știute din relatările d-lui Ștefan Meteș³⁾: arhiva orașului Alba-Iulia a fost arsă, dosar cu dosar, în 1919, cea a județului Hunedoara, în care se aflau documente din sec. XVII—XVIII a fost nimicită, arhiva orașului Deva a ars în 1920. Exemplele s'ar putea înmulți.

D-l Lupaș preconiza, la 1924, în articolul ce însoțea tabloul statistic de care a fost vorba, o completare a lui cu date — care ar fi trebuit culese — asupra arhivelor județene, orașenești, bisericеști-culturale și particulare din Transilvania. Ca cercetător istoric, care a pus această problemă, era natural ca d-sa să se gândească la un instrument de orientare generală asupra materialului documentar. Dar Arhivele dela Cluj, instituție înființată de curând, aveau să lupte cu multe alte greutăți ale începutului, în special de ordin material, așa că, era carecum natural, o seamă de chestiuni de însemnătate capitală rămân să fie rezolvate abia mai târziu. Arhivele sâtești însă nu au fost aduse în discuție nici de d-sa. În raport cu celelalte, de bună seamă că acestea din urmă trebuiau lăsate pe al doilea plan.

Punctul de plecare pentru cercetătorii arhivelor din Ardeal, rămâne tot cuprinzătorul studiu al lui Franz Zimmermann, publicat acum cincizeci și doi de ani: *Über Archive in Ungarn. Ein Führer durch ungarländische und siebenbürgische Archive*⁴⁾. Credem că ar fi de cea mai mare utilitate o confruntare a datelor sigure despre existența arhivelor, pe care le-am putea obține azi, cu cele din 1891 ale lui Zimmermann.

1. Șt. Meteș, *Arhivele istorice românești din Budapesta*, în *Revista Arhivelor*, III (1936—39), p. 50—60. Aceeași problemă a fost debătuță, mai înainte, și de către d-l D. Prodan în revista clujană *Gând Românesc*, I (1933), p. 364—365 și apoi reluată, mai pe larg, în aceeași revistă, II (1934), p. 76—86. Chestiunea l-a preocupat și pe d-l Const. Moisil, care a tratat-o în cadrele unui studiu despre arhivele românești în general (*Problema arhivelor românești*, în *Revista Arhivelor*, III (1936—39), p. 1—46).

2. II, 1, (1929), p. 73—76.

3. Șt. Meteș, *Arhivele din Ardeal după războiu*, în *Revista Arhivelor*, I, 1 (1924), p. 85—87.

4. *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, Neue Folge, Band XXIII, p. 617—746.

Informațiile de azi însă ne lipsesc, în mare parte. Nădărdum că le vom putea strânge.

Știrile despre arhivele sătești le deținem din informații directe, primite acum 12—13 ani. Ne-au fost trimise în urma ordinului Ministerului de Interne, Direcțiunea Administrației Generale și Locale, Serviciul Administrației Generale cu Nr. 7170 A. din 22 Sept. 1930.

Inventarul Arhivelor Statului, descriind fondurile dela Cluj, arată (p. 362) abia șapte arhive sătești. Și acelea cu documente din sec. al XIX-lea. Numărul lor nu a sporit prea mult nici mai târziu. Nici nu e de mirare că nu au putut fi primite mai multe spre păstrare, având în vedere că trebuiau salvate dela pieire, în ordinea urgenței, altele mult mai însemnate care, din diferite motive (local nepotrivit și neîncăpător, etc.), erau expuse nimicirii.

În aceste rânduri plecăm dela realități cunoscute. Trebuie să ținem seamă, că în vremurile turburi alerzboiului trecut multe arhive au fost, complet sau în parte, nimicite. Deci nu putem atesta existența lor după vreoa publicație dinainte de războiu care, întâmplător sau anume, s'a oprit asupra lor. Singurele știri valabile în această privință sunt cele venite dela cei care le au în grije : dela notari.

Înainte de a trece mai departe, să vedem ce informații avem, numeric, pe care să ne putem baza, cu oarecare certitudine. Repetăm, fiindcă e important să se știe, acestea ne-au fost date în urma unui ordin categoric al unei autorități superioare.

În 1930 și 1931 Arhivele Statului din Cluj aveau sub control 23 de județe. Aceste județe aveau la un loc un număr de 4087 sate (unități administrative¹). Informațiile pe care le deținem despre arhivele sătești sunt din 246 de sate. (Când mai multe sate au fost grupate într'o circumscripție notarială, informațiile s'au primit pentru fiecare sat în parte). Cazurile de sate nouă, sau de dispariție a caracterului administrativ independent al unora, cum ar fi contopirea mai multora într'o circumscripție notarială, nu schimbă mult cifrele noastre.

Situația pe județe se prezintă astfel :

Sate (unități administrative)		Informații despre arhive sătești
1. Alba	152	4
2. Arad	225	24
3. Bihor	418	61
4. Brașov	48	20
5. Caraș	124	3
6. Ciuc	57	—
7. Cluj	232	—
8. Făgăraș	86	—
9. Hunedoara	413	19
10. Maramureș	57	3

5. După *Indicatorul Statistic al satelor și unităților administrative din România*, București, 1932.

Sate (unități administrative)		Informații despre arhive sătești
11. Mureș	248.	—
12. Năsăud	109.	9
13. Odorhei	140.	—
14. Sălaj	285.	20
15. Satu-Mare	211.	—
16. Severin	224.	—
17. Sibiu	89.	89
18. Someș	261.	5
19. Târnava-Mare	109.	89
20. Târnava-Mică	133.	—
21. Timiș-Torontal	240.	159
22. Trei-Scaune	103.	—
23. Turda	123.	43
Total	4087	246

Dintr'o simplă privire a cifrelor se pot desprinde unele concluzii interesante pentru soarta pe care o au arhivele azi și pentru cea care le mai așteaptă în viitor : a) actele vechi, fără întrebuințare imediată în administrația curentă, n'au mai trezit interesul celor care erau în primul rând chemați să le poarte de grije, b) dată fiind lipsa de înțelegere pentru ele, ușor se poate bănuie că le așteaptă : un colț de pod până se risipesc de tot, sau o pivniță, bună și aceea dacă nu e prea umedă — le mai prelungește agonia. O măsură severă se impune cu imperioasă necesitate pentru buna lor conservare în condiții optime. Și apoi o inventariere, făcută de Arhivele Statului. Direcțiunea Regională dela Sibiu, în situația actuală, nu va mai putea primi în depozitele ei nimic, sau aproape nimic. Dar trebuie să se știe câte sunt, unde și cum se păstrează. Și ce importanță prezintă.

Actele sunt aranjate într'o succesiune ordonată, la multe arhive, începând abia cu anul 1895. Registrele și dosarele cu acte de stare civilă par a fi cele mai bine orânduite. Multe arhive au rămas în bună stare de pe la mijlocul veacului al XIX-lea. Cele în care se mai păstrează acte și din prima jumătate a secolului sunt mai puține, iar actele sunt răzlețe. Actele mai vechi, ca de exemplu cele din secolul al XVIII-lea sunt și mai rari. Nu putem trage concluzii definitive, asupra tuturor arhivelor sătești, din informațiile pe care le avem până acum ; în orice caz — cel puțin sub raportul îngrijirii — afirmațiile noastre rămân valabile pentru aproape majoritatea lor.

O bună parte au fost distruse, așa cum am amintit, în cursul războiului trecut. Dintre cele 246 de răspunsuri primite dela notariate, abia în 37 de cazuri se spune categoric, că arhiva a fost nimicită. Fcâte des se răspunde că nu este arhivă veche. Fără nicio altă lămurire. Răspunsuri complete. sub raportul numărului, s'au primit abia dintr'un singur județ : Sibiu. În acest județ arhivele din 13 sate au ars în 1918—1919. Se spune categoric la fiecare caz în parte. De sigur, procentul nu e valabil și pentru alte județe. Fiind că arhivele distruse rămân,

aproape întotdeauna, semne de itinerar pentru prăpădul trecut. Din județul Arad ni se semnalează un singur caz asemănător, din Bihor 8. Și apoi din alte județe astfel: Brașov 1, Sălaj 6, Someș 1, Târnava-Mare 1, Timiș-Torontal 3 și Turda 3.

Satele sunt următoarele:

- I. **Arad**, 1. *Iermata-Neagră*, a ars arhiva până la anul 1914.
 II. **Bihor**, 1. *Abram*, arhiva a fost distrusă în revoluția din 1918.

2. <i>Agriș</i> 3. <i>Cumănești</i> 4. <i>Bofteru</i> 5. <i>Hășmaș</i> 6. <i>Urviș de Beliu</i>	}	Satele aparțin notariatului Agriș. Arhivele lor au fost distruse în anul 1918.
7. *Mărăuș*, actele risipite în timpul revoluției din 1918.
 8. *Uileac de Beiuș*, arhiva dintre anii 1867—1919 a fost

distrusă în anul 1919.

III. **Brașov**, 1. *Feldioara*, arhiva a fost distrusă în întregime în timpul războiului.

IV. Sălaj , 1. <i>Agrireș</i> 2. <i>Fetindia</i> 3. <i>Panic</i> . 4. <i>Hereclean</i> 5. <i>Sușurul de jos</i> , arhiva distrusă în 1918. 6. <i>Unimăt</i> " " " "	}	Satele sunt grupate într'o circumscripție notarială. Arhivele lor au fost distruse în 1918.

V. **Sibiu**, 1. *Armeni*, arhiva distrusă în 1918.

2. <i>Avrig</i> "   "   "   " 3. <i>Bogatul român</i> "   "   " 4. <i>Boița</i> "   "   "   " 5. <i>Boz</i> "   "   "   " 6. <i>Cârpiniș</i> "   "   "   " 7. <i>Cunța</i> "   "   "   1919 8. <i>Doștat</i> "   "   "   1918 9. <i>Drașov</i> "   "   "   " 10. <i>Gusu</i> "   "   "   " 11. <i>Jina</i> "   "   "   " 12. <i>Ludoș</i> "   "   "   " 13. <i>Sângătin</i> "   "   "   "

VI. **Someș**, 1. *Ciuza*, arhiva a ars în 1918.

VII. **Târnava-Mare**, 1. *Dârlos*, arhiva a ars în 1916.

VIII. **Timiș-Torontal**, 1. *Semlacul Mare*, arhiva a fost distrusă în 1918

2. <i>Sîpet</i> "   "   "   "   "   " 3. <i>Stamura română</i> "   "   "   "   "   "

IX. **Turda**, 1. *Bârboși*, arhiva a fost nimicită în 1918.

2. <i>Câmpeni</i> , arhiva a ars. 3. <i>Sânger</i> , arhiva a fost nimicită în 1918.

Arhivele nimicite sunt mult mai numeroase în comparație cu cele menționate de noi, dar pe lângă că răspunsurile primite sunt prea puține

în raport cu numărul satelor, nici nu sunt complete. De aceea însemnările noastre nu au menirea de a arăta întinderea răului, ci doar de a-l semnală.

Astfel stând lucrurile, o inventariere a arhivelor vechi sătești credem că se impune. Ea nu mai poate fi amânată. Întru cât încercarea din 1930 nu a dat rezultatele dorite, lucrul trebuie reluat dela cap. Inventarierea lor va trebui să meargă paralel cu a arhivelor județene, orășenești, bisericicești-culturale și chiar particulare din Transilvania. De oarece Arhivele Statului din Sibiu nu vor mai putea primi în curând alte fonduri, ele vor trebui să fie păstrate, în cele mai bune condițiuni, sub controlul Arhivelor, la autoritățile de proveniență. Trebuie să ajungem odată să ne cunoaștem arhivele ori pe unde ar fi ele împrăștiate.

Lăsăm să urmeze câteva însemnări despre unele arhive sătești din Transilvania, din secolul al XVIII-lea. Am notat natura documentelor, anul sau anii din care sunt și locul unde se află. Printr'o măsură energetică s'ar putea culege mult mai multe știri de acest fel.

I. Arad.

1. *Adea*, a) Agyaheység Urbaricma, 1771. 1 registru.
2. *Pâncota*, a) „Registru de curentarea ordinelor” 1789—1816.

II. Brașov.

1. *Codlea*, a) Registre de dare vechi, dela 1726—1780 și 1855—1888. 21 vol.
  - b) Registre de partaj vechi 1797—1869. 2 vol.
  - c) Registre de cumpărări-vânzări imobiliare 1784—1851.
  - d) Registre de intrare vechi despre ordine, etc. supericare 1782—1867.
  - e) Registre de conturi, dela 1719—1755, 1733—1796.
  - f) Registre de chestiuni judiciare 1785—1850. 5 vol.
  - g) Registre de contribuțiuni, dela 1719—1755.
  - h) Registre de succesiuni vechi 1708—1782.
  - i) Registre de contribuțiuni în natură 1783—1848/49. 32 vol.
2. *Ghimbav*, a) „Registre de prestație pentru miliție” din anii 1758—1813, 1794, 1799.
  - b) Procese verbale de împărțeli 1795—1825.
3. *Hălchiu*, a) Chitanțier 1737, 1781, 1789.
  - b) Registru al ședințelor 1763, 1792.
  - c) Dosare 1780, 1787, 1789, 1790, 1798.
  - d) Registru de contribuțiuni 1784.
  - e) Ordine din partea Magistratului-Sibiu 1786.
4. *Hărman*, a) Registre principale pentru impozite pe anii 1767, 1783—1790, 1793—1799.
  - b) Registre de contribuție din anii 1761, 1772, 1774, 1779, 1791, 1797.
  - c) Registre de publicațiuni 1786, 1787.
  - d) Documente de casă din anii 1796, 1797—1805.
5. *Sâmpetru*, a) Registre de succesiuni 1632—1746, 1755—1877.

- b) Registre de contribuțiuni 1726.
  - c) Un registru din anii 1715—1753.
  - d) Un registru de plata datoriilor 1743—1760.
  - e) Diferite registre conținând copiile ordinelor primite și publicațiuni 1754—1830.
  - f) Registre ale conturilor de gestiune 1753—1785, 1786—1806.
  - g) Un registru despre furnizarea lemnului pentru armată 1779—1834.
  - h) Un registru de colectă pentru zidirea bisericii, din anul 1797.
  - i) Un registru despre sentințele judecătorești comunale 1796—1798.
6. *Vulcan*, a) Ordine circulare de urmărire din anii 1789, 1741—1803.

III. Năsăud.

- 1. *Petriș*, a) „Carte de pământ veche” (fără numirea anului) 1 buc.
- 2. *Satu-Nou*, a) Un proces verbal de contravenție din anul 1643. 1 buc.
- b) „Carte veche de pământ din timpul împăratului Iosif II”.

IV. Sălaj.

- 1. *Berea*, a) Procese verbale din anul 1790.

V. Sibiu.

- 1. *Hamba*, a) Transacțiune între comuna Hamba și Șura Mare referitoare la o pădure din 1710.
- b) Transacțiune între comuna Hamba și Șura Mare referitoare la o cale din anul 1799.
- Ambele se cuprind în același registru.
- 2. *Poplaca*, a) Jurnale ale casei alodiale din 1785—1866. 47 buc.
- b) Registre de succesiuni 1778—1857. 6 buc.
- 3. *Porcești*, a) Protocol din anii 1789—1820. 1 vol ¹⁾.
- 4. *Săliște*, a) Registre de dări 1762—1765, 1794.
- b) Carte de diferite hotărâri 1783.

VI. Târnava-Mare.

- 1. *Agnita*, a) Protocol de moșteniri din anii 1762—1796.
- b) Registru despre ședințele consiliului comunal 1777.
- c) Registre despre contribuabili din comună 1797, 1798, 1799.
- 2. *Biertan*, a) Acte vechi dela 1782 până în prezent.
- b) Registrele de publicațiuni dela anul 1784 până în prezent.
- 3. *Criș*, a) Protocol de ședințele consiliului comunal 1798—1860.
- b) Protocoale de împărțire și vindere-cumpărare a pământului 1762.
- 4. *Iacobeni*, a) Protocoale de împărțire 1713—1789. 5 buc.
- b) Protocol din anul 1784, 1 vol.

---

6. A fost depus la Arhivele Statului. L-a studiat d-l Bujor Surdu într'un articol publicat în această revistă sub titlul : *Știri despre dreptul românesc din Transilvania. Protocolul din Porcești*. V. mai sus p. 367—394.

5. *Jibert*, a) Contract din anul 1796. 1 buc.
6. *Motișul*, a) Dreptul de târg acordat la anul 1635.
7. *Șeica Mare*, a) Decretul pentru dreptul târgului de primăvară al comunei din 1420 (Se păstrează în copie).
b) Harta hotarului comunei Șeica Mare și Petriș din 1780.
8. *Rupea*, a) Procese verbale de judecată ale Judecătoriei Scaunului Rupea (Repser Stuhlsgericht) din anii 1721—1762, 1777, 1778, 1779—1785, 1788, 1797—1831.
b) Dosare referitoare la ședințele regionale 1711—1781.
c) Dosare referitoare la procese judecate la Judecătoria Scaunului Rupea din anii 1715—1790. 75 buc.
d) Registru din anii 1711—1737.
e) Dosare ale scaunului Rupea pe anii 1771, 1772/3, 1773/4, 1774, 1775, 1776, 1777/2, 1778, 1779/2, 1780, 1781/1, 1782/4, 1783/4, 1784, 1785, 1787, 1788, 1789, 1792/2, 1793/3, 1794/5, 1795, 1796/2, 1798/4, 1799/3.

VII. Timiș-Torontal.

1. *Biled*, a) Un registru privitor la colonizări 1774.
2. *Jimboia*, a) Registru de intrare 1788. 1 buc.
b) Registru de intrare 1791—1818.
3. *Variaș*, a) Una hartă a hotarului și comunei. Copie din anul 1854, după originalul din 1797.

Ion Măreuş

DIN MANUSCRISELE LUI ARICESCU

Acum câțiva ani în urmă, D-l Prof. Emil Vîrtosu a publicat în revista *Arhivele Olteniei*, XIV (1935) p. 261—267, cu o scurtă introducere *Autobiografia lui C. D. Aricescu* intitulată „Biografia mea”, o însemnare a Iuliei Aricescu, soția lui și un portret al acestuia.

După cum afirmă chiar D-l Emil Vîrtosu, D-sa a reprodus această autobiografie din documentele relative la C. D. Aricescu, donate de D-l Mihail Roșianu Arhivelor Statului din București — și completăm noi — cu petiția Nr. 1983/930, și trecute în inventarul de documente Nr. 37 (Donații). Pach. 25 sub următoarea denumire :

1. Dosar cu acte ce au aparținut lui C. D. Aricescu, fostul director al Arhivelor Statului, referitoare la un proces al moșnenilor câmpulungeni, ancheta făcută la M-rea Nămăești, precum și diferite socoteli personale.

2. Dosar cu acte ce au aparținut lui C. D. Aricescu, referitoare la un proces al moșnenilor câmpulungeni, la A-ția ziarelor : *Țânțarul și Românul*, scrisori adresate lui precum și o *autobiografie*.

Prin bună-voința conducerii Muzeului Teatrului Național din București și inițiativa D-lui Prof. Aurelian Sacerdoțeanu, Direcțiunea generală a Arhivelor Statului din București este în posesia unei copii după manuscrisul original al Memoriilor lui C. D. Aricescu.

Cum aceste „Memorii” sunt incomplete, fiindcă în ele Aricescu nu vorbește nimic de timpul cât a fost director general al Arhivelor Statului și nu se găsesc trecute nici anexele la care face trimiteri, având posibilitatea, am găsit în inventarul pe Dec. 1939, vol. II, Secția „Documente și manuscrise” p. 397—399, al Muzeului Al. Saint-Georges—Fundațiile Culturale Regale din Str. Polonă Nr. 24, București, mai mult material în legătură cu activitatea ziaristică, științifică și literară a lui C. D. Aricescu. Tot acolo sunt expuse și două tablouri în pictură: unul de pictorul ardelean Mișu Pop, reprezentând pe Aricescu în tinerețe și altul de Alex. Fotino din 1871, reprezentându-l ceva mai în vârstă. Cred că poate fi de folos cercetătorilor trecutului nostru istoric, dând o simplă notă după inventar, de tot ceea ce se găsește în acest muzeu. Din cauza împrejurărilor în care trăim azi, n'am putut consulta materialul însuși, pentru o descriere mai dezvoltată.

Iată titlurile din inventar.

1. 100 scrisori de familie.
2. 26 acte și scrisori relative la Dimitrie Aricescu, serdar.
3. 19 caete de cursuri ale lui C. D. Aricescu, la Colegiul Sf. Sava : 1842—44.
4. Testimoniu colegial al lui C. D. Aricescu, liberat de Eforia Șc. Publice din Principatul Țării Românești, cu semnăturile directorului P. Poienaru și ale profesorilor, 1846.
5. „Carul Boi” nuvelă de Alex. Vaillant, tradusă de C. D. Aricescu, 1849.
6. Caet cu poezii.
7. 53 poezii în limba română și franceză.
8. Dosar cu 71 poezii manuscrise.
9. „Peșitorul” vodevil în 3 acte.
10. Registru cu poeziile și articolele publicate în diferite ziare de C. D. Aricescu și de soția sa Iulia.
11. Un caet cu acrostihuri.
12. „Regimul minciunii și al corupției”, manuscris.
13. 30 acte în limbile română și greacă.
14. 31 acte relative la moștenii câmpulungeni.
15. 45 acte relative la istoria lui Tudor Vladimirescu.
16. Memoriu, 50 acte.
17. 197 acte și scrisori politice, sec. XIX. Acte justificative la memoriu.
18. 183 acte justificative la memoriile lui C. D. Aricescu.
19. Poezii, 1878.
20. Elemente de geografia Dobrogei, 1881.
21. Procès verbaux des séances de l'Assemblée Adhoc de la Roumanie, 1857.

22. Hârtii relative la închiderea lui Aricescu la Văcărești pentru chestiuni politice 12 acte, 1863.
23. Dosar relativ la subscrierea pentru susținerea procesului acestuia la Curtea Criminală și de Casație, precum și alte publicațiuni.
24. Dosar cu 100 hârtii și scrisori din timpul cât acesta a fost directorul Arhivelor Statului.
25. 62 scrisori și acte dela oameni politici, din mișcarea dela 1848.
26. 302 acte politice și istorice.
27. 100 acte și scrisori politice, sec. XIX.
28. 176 acte și scrisori sec. XIX.
29. Dosar cu 120 scrisori și acte politice, autografe dela : G. Arghiropolo, Cristian Tell, Papiu Ilarian, Radu Golescu, C. Argetoianu, I. Heliade, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Anastase Panu, Cesar Boliac, Dimitrie Brătianu.
30. Dosar cu 85 scrisori și diferite acte, sec. XIX.
31. 22 scrisori dela Costache Rosetti, dela Maria Rosetti, etc.
32. Scrisoarea lui Costache Negruzzi către scriitorul C. Aricescu.

Ion Gh. Fănuică

INEDITELE LUI ARICESCU

În afară de materialul ce se păstrează de pe urma lui C. D. Aricescu, la Arhivele Statului din București (donația Roșianu) și la Muzeul Al. Saint-Geroges (donația Iulia Aricescu fiica), el mai nota pe coperta *Sorei Agapia*, la 1871, și aceste lucrări în manuscris :

1. Flori și fluturi, poesii erotice. [S'au publicat postum în 1900].
2. Lebăda, poesii naționale și erotice. [Ar putea fi culegerea din 1884, sub titlul *Cântul lebedei*, poesii].
3. Omul dela 2 Mai.
4. Reacția după Revoluția dela 1848.
5. Politica Rosiilor.
6. Epitropia moștenilor Câmpulungeni sau continuarea județului și pargarilor în urma Regulamentului.
7. Peșitorul, comedie vodevil în 2 acte în care se biciuiește abuzul ce fac șarlatanii cu împeșitul junilor.
8. Colecțiune de articoli importanți, publicați în diferite ziare, 1856—1871.

Nu este însă nicio îndoială că lucrarea postumă cea mai importantă o formează *Memoriile* sale, destul de întinse, cuprinzând anii până la 1859. Manuscrisul se păstrează la *Muzeul Teatrului Național* din București, de unde am făcut să se scoată o copie și pentru Arhivele Statului. Sunt aici și pagini care ar merita să fie tipărite.

A. Sacerdoțeanu

BIBLIOGRAFIE

I. DĂRI DE SEAMĂ

Histoire de l'Administration des affaires étrangères de Suède, par Sven Tunberg, Carl-Fredrik Palmstierna, Arne Munthe, Arne Forssell, Torsten Gihl et Nils G. Wollin. Traduit du suédois par Alfred Mohn. Upsal 1940 (Imprimerie Almqvist et Wiksell, S. A.) VIII+574 p. (29×21 cm.), cu multe ilustrații af. din text.

Importanța lucrare, care nu este decât o istorie diplomatică a Suediei, vede lumina tiparului datorită unei selecte colaborări : Sven Tunberg, rectorul universității din Stockholm, dă primul capitol : *Din timpurile cele mai vechi până la începutul sec. XVII* (p. 1—44) care precizează și scopul lucrării : nu se expune cuprinsul administrației, ci numai *forma* (p. 3). Aceste relații încep cu misiunea de creștinare prin regele Franței Ludovic la anul 829. Misiunea de „Rhos” (p. 6) e probabil o amintire a trimișilor ruși la Constantinopol. Alte date vin din sec. XII, dar primul act scris este din 1251, dat in extenso (p. 10—11) privește relațiile cu orașul Lübeck. Sub Valdemar se discută hotarele cu Norvegia (p. 13). Sub regele Magnus apar mai multe salv-conducte (în nordică „lejdobrev”) (p. 14). Uniunea dela Kalmar nu aduce o formă mai bună a relațiilor (p. 16—17). La sfârșitul sec. XV ia loc un cancelariat anume pentru afacerile externe. Cu acesta începe și organizarea arhivelor regatului (p. 18—19). La 1471 Ragvald Ingemundsson e trimis la Curia romană. Acesta izbutește să obțină întemeierea universității din Upsala (27 Febr. 1477) (p. 20). Lui îi urmează alți delegați la Roma. Notăm că evul mediu suedez sfârșește la 1521 (p. 9). După această dată cancelaria se organizează mai bine. Gustav Vasa are relații mai ales cu Germania (p. 24) și discuții pentru frontiera daneză (p. 33). Acum se trimite și un *consilier aulic* (an. 1606) cu resturi diplomatice bine definite și cu scopul de informare (p. 37). *Istoria administrației afacerilor externe, 1611—1648*, formează alt capitol scris de Carl-Fredrik Palmstierna (p. 45—118). Se observă grija de primirea hârtiilor, în special a celor care privesc afacerile de războiu, notarea și clasarea lor cu grijă (p. 49). Secretariatul cu arhiviști se organizează tot mai bine (p. 51). Nils Nilsson rătăcind o scrisoare „a comis o greșeală gravă” (p. 55). Personalului se cere credință și *perpetuum silentium* (p. 61). In 1636 Oxenstierna propune chiar înființarea unei școale a diplomaților (p. 65—66). In această vreme încep și misiunile permanente, cu o adevărată arhivă constituită. Strânse legături cu Moscova unde agentului Johan Möller († 1632) îi urmează soția sa Katharina Stopia „prima și până acum ultima femeie diplomat suedeză” (p. 94), nerecunoscută dealtfel de Ruși. Nu era ușoară viața diplomaților la Moscova, ci *splendida miseria* (p. 96). Se observă grija pentru traficul la Archangel (p. 95) și pentru Kola (p. 97) încă pe la 1640. Corespondenții din Germania (p. 98—108), Franța (p. 98—114), Elveția (p.

115—116), Portugalia (p. 117) de care Lars Skytte scrie „ubi nec sacra nostra, nec amicos, nec negotia solatio habere possum”. Arne Munthe, *Administrația afacerilor străine dela 1648 la 1720* (p. 121—234), cu noi proiecte de organizare după pacea din Vestfalia, cu certuri între doritorii de ordine și dispozițiile „odioase” (p. 130), le urmărește activitatea cancelarilor de stat și reprezentanța exterioară cu cheltuielile necesare în această perioadă foarte agitată, mai ales din partea rusească până la drama lui Carol XII. Arne Forssell, *Istoria administrației afacerilor străine, 1721—1809* (p. 247—363) cu obligația „secretului” și unitatea direcției afacerilor externe, și organizarea legațiilor. Torsten Gihl, *Administrația afacerilor străine dela 1809 până azi* (p. 367—495) cu toate conflictele diplomatice al vremii. În 1909 ia ființă biroul presei (p. 483). Voluminoasa lucrare se încheie cu Nils G. Wollin, *Palatul ministerului Afacerilor străine (fostul palat al principelui moștenitor)* (p. 499—547) în care funcționează din 1906. Palatul este din cele mai interesante din Stockholm. Construit pe la 1640 de mareșalul Lennart Torstensson, cu adausurile și îndreptările ulterioare, atent urmărite. Dela moștenitorii lui Torstensson palatul e confiscat de stat pentru datorii la 1696, redat moștenitorilor, vândut contesei Eva Horn, văduva lui Nils Bielke în 1730, care-l lasă fiului său Ture Gabriel Bielke în 1743 (devastat de incendiu în 1735). Moștenitorii îl vând neguțătorului Claes Grill (1763), apoi trece prințesei Sofia Albertina (1783), care-l face legat Coroanei cu obligația de a-l repara. Abia în 1829, la moartea Sofiei Albertina, trece asupra lui Carol, fiul moștenitorului Oscar. Mai multe săli sunt puse la dispoziția societăților culturale. Proprietatea trece din mână în mână la membrii familiei regale, care nu-l locuiesc decât după 1858. În 1902 se hotărăște vinderea lui și Statul îl cumpără, fără a ști ce destinație să-i dea. Se propusese și dărâmarea lui (p. 439). Astfel trece la dispoziția Ministerului Afacerilor străine. Multe ilustrații însoțesc studiul. Deasemeni sunt 12 planșe cu portrete de-ale foștilor reprezentanți în străinătate și miniștri. La sfârșit indice. Încheiem prin observația că ministerul a păstrat o arhivă așa de bogată și întreagă încât azi s’au putut da an de an, pe secole în urmă, nu numai numele persoanelor acreditate ci și toate cheltuielile ordinare și extraordinare din această vreme.

A. S.

Pfarrbücherverzeichnisse für das rechtsrheinische Bayern. München, Teodor Ackermann (21.×15). (Herausgegeben von der Bayerischen Archivverwaltung).

Heft 1 (1938). *Erzbistum München und Freising.* Bearbeitet von Archivassessor Dr. J. Klemens Stadler. XVI+141 p.

Heft 3 (1937). *Bistum Passau.* Bearbeitet von Staatsarchivrat Dr. Anton Schmid. XVI+48 p.

Heft 5 (1941). *Er bistum Bamberg.* Bearbeitet von Staatsarchivrat Dr. J. Klemens Stadler. XVII+52 p.

Heft 8 (1940). *Evang.=Lutherische und Evang.=Reformierte Kirche.* Bearbeitet von Staatsarchivrat Wilhelm Biebinge. XXII+411 p.

Pentru cunoașterea ascendenței oricărui cetățean din Apus este un adevărat noroc faptul că biserica a introdus de timpuriu acolo registrul parohial în care se înregistrează pe rând actele principale din viața omului : nașterea, botezul, cununia și moartea. Aceste registre parohiale, adunate cu precădere și păstrate cu grijă în arhivele publice, dau astăzi puțința oricui să-și urmărească familia pe sute de ani în urmă.

Insemnările de față dau indicațiile precise de ce se află în arhive și din ce vreme. *Cuvântul înainte* al d-lui Riedner, directorul general al arhivelor de stat bavareze, arată punctul principal al scopului publicației : „der neue Staat gründet sich auf die Reinheit von Familie und Rasse, für ihn sind Erschliessung und Schutz aller familien-

und rassenkundlichen Quellen selbstverständliche Aufgaben geworden. Die Pfarrbücherverzeichnisse der bayerischen Archivverwaltung wollen dem Deutschen Volke, wollen den Tausenden von Familienforschern dienen, für die es eine entscheidende Frage ist, wann in dieser oder jener Pfarrei die Einträge vor allem über Taufen, Trauungen und Sterbefälle beginnen und ob sie lückenlos vorhanden sind”.

Din matricolele păstrate se vede că unele încep din sec. XVI, cele mai multe din sec. următor. Din punct de vedere al genealogiei această bogăție de registre este un adevărat noroc, fiecare ins putând să-și urmărească ascendența atât de departe.

Este cazul să imităm și noi strângerea acestor acte — mult mai noi, 1831/32 — dar destul de interesante. Pentru Transilvania sunt și mai vechi. Transformarea lor în registre speciale, după sistemul german — adică legându-se la un loc numai foile scrise din diversele condiții — ar aduce o mare ușurare atât cercetării cât și conservării lor. În plus trebuie să adunăm toate matricile cirilice, care nemai putând fi folosite în arhivele respective, sunt neluate în seamă și adeseori distruse. A. S.

II. CUPRINSUL REVISTELOR

Analele Institutului Statistic al României. Director Dr. Sabin Manuila. Volumul I. București, 1942, 379 p.

O nouă publicație de mare interes documentar pentru noi pornește acum la drum. Dr. Sabin Manuila, *Rolul statisticii în organizarea statului modern* (p. 7—16), fixează puncte necesare de ținut în seamă. Este adevărat că „trebuie să abandonăm vechea lozincă a evoluției lente și sigure și să o înlocuim cu legea aspră și plină de riscuri, dar inevitabilă a unui progres rapid, revoluționar” și „armata nu este o tradiție și un inventar, ci o forță dinamică de pătrundere” care trebuie să aibă neapărat „superioritatea integrală față de adversar. Altminteri, indiferent de justificările istorice ce le-am avea, riscăm să ne pierdem independența națională” (p. 8). Dramatică este problema pusă de Elisabeta Onciu și Maria Donulescu, *Copiii nelegitimi născuți în București în 1936* (p. 17—132). În vreme ce natalitatea legitimă este în scădere, cea nelegitimă este constantă, mai accentuată în mediul urban (p. 19). Deasemeni nelegitimitatea crește în timpul crizelor și scade în perioadele de prosperitate (p. 24). Se constată deasemeni că maximum de nașteri nelegitime rurale se găsește în Banat, iar urbane în Muntenia și Oltenia. Procentul mortalității acestor nelegitimi înspăimântă: 20% mor în primul an al vieții (p. 29). În București majoritatea nașterilor nelegitime este la periferie (p. 33). Statistica din punct de vedere al culturii, cred că arată mai bine decât orice motivele care crează mame de copii nelegitimi: 51,4% au cursul primar, 19% școli profesionale, 3,2% secundare, 0,4% universitare, 0,2% școli superioare (p. 37). Alte probleme de economie, igienă și cămin se pun în această amănunțită cercetare a cărei rezolvare trebuie să preocupe pe legiuitori. Am stărunit asupra acestui studiu și pentru problema morală pe care o pune: trebuie să ne îngrijim de morala publică, ne trebuie altă educație socială. Dacă luăm locul unde s’a cunoscut mama cu tatăl, avem procentele: 25,2% pe străzile cartierului, 24,4% la rude sau prieteni, 13% în localuri de petreceri, 12,4% locul comun de muncă, 11% au fost consăteni, 6,8% au stat în aceeași casă, 2,3% în parcuri, grădini publice, 1,8% la cinematografe, 0,2% în vecini și 3,1% în alte părți (p. 54). Deci procentul cel mai mare îl dă strada. Deasemeni, între motivele care au determinat legătura, numai 52,3% o fac din dragoste, dar mai surprinzător rămâne faptul că 35,2% cedează înainte de a împlini o lună dela cunoștința bărbatului, iar 4,2% au făcut-o chiar la prima întâlnire (p. 55) și numai

1,5% au fost violuri (p. 57). Problemele care se leagă de această situație, raportul între tată și mamă, între tată și copil și protecția acestui copil, trebuie să preocupe societatea în mai mare măsură. Studiul are o bogăție de statistici, tabele și diagrame, care arată seriozitatea lucrării. Dr. Sabin Manuila, *Statistica scarlatinei în România* (p. 133—164). Petre Onică, *Evoluția comunci suburbane Colentina-Fundeni* (p.165—206). Dr. Roman E. Moldovan, *Mișcarea prețului principalelor produse agricole de origine vegetală (perioada 1922—1940)* (p. 211—224). Eugen Decusară, *Rezultatele statistice judiciare în România pe anii 1936—1939* (p. 225—251). Petre Onică, *Randomentul plantelor alimentare din România* (p. 253—289). Ion Donat, *Înființarea oficiului central de statistică administrativă al Țării Românești (1859)* (p. 291—312), cu material documentar. Tudor Alex. Stoianovici, *Statistica românească în veacul al XVI-lea*, (p. 1315—322), importante note istorice. Se reproduce fotografia catastrului lui Mihai Vi-teazul. Volumul se încheie cu o dare de seamă asupra recensământului general al României din 1941, de Prof. Dr. F. Burgdörfer (p. 323—337) și cu modificările produse în populația României prin ocuparea teritoriilor în drama din 1940 (p. 339—379) prezentate în tabele. Despre utilitatea acestei publicații nu este cazul să mai vorbim.

Arhiva Românească, VIII (1942). 492 p.

Aurel V. Sava, *O moșie Kogălnicenească: Coluneștii din finutul Lăpușnei* (p. 3—53), sat atestat documentar la 1669; se urmărește istoricul satului pe bază și de documente noi. Se face și spița întâilor Kogălniceni (p. 8 și 21). Andrei Rădulescu, *Din viața și activitatea lui Mihail Kogălniceanu în anii 1865—1867* (p. 55—79), minuțioasă prezentare a evenimentelor politice, mai ales parlamentare, ale vremii de tăcere ale marelui om. Dan Simonescu, *Reabilitarea literaturii românești vechi* (p. 81—97), despre care am vorbit în altă parte. Damian P. Bogdan, *Basarabeanul Polihron Sircu și contribuția lui la cultura românească veche* (p. 49—151), cu biografia acestui răzeș basarabean și analiza lucrărilor sale atingătoare subiectului și legăturile lui cu Români (în special cu Bariț, Slavici și Tocilescu). Elena Rădulescu-Pogoneanu, *Vasile Alecsandri și Wilhelm de Kotzebue — O scrisoare către Alecsandri* — (p. 153—190). Const. Moisil, *Un portret medalistic al Doamnei Elena [Cuza]* (p. 191—195). C. Gane, *Știri noi despre Toader și Gavril Gănescul* (p. 197—246) cu documente noi. „Nu se poate afirma că [numele] e de origine slavă” zice autorul (p. 199) după ce-i urmărește rădăcina la toate neamurile arice, dela *Gangele* indian la *Ganef* bulgar (p. 193). Un excurs asupra neamului Dragoș Vodă (p. 201) în legătură cu Ganea de pe valea Tarasului, îi aduce pe Gănești în Moldova și-i înrudește cu Mușatinii (p. 203—205) pe baza actului lui Iliăș din 1433. A doua atestare documentară e abia la 1517 (p. 205). De aici înainte urmează genealogia Găneștilor. Ipoteza e ademenitoare dar satul Plotunița „unde a fost Neagoe Gănescu” și „pe unde din veac a umblat hotarul” arată un sat mai vechiu decât descălecatul și care acum, la 1433, nu mai era gănesc. Iar dacă Bogdan, fratele lui Alexandru cel Bun, are de nevastă pe Mătușița, nepoata lui Neagoe Gănescu, nu înțelegem de ce descendenții lor adoptă linia maternă și uită pe cea paternă care, oricum, era măcar viță de Domn. Deci nu putem fi convinși asupra acestei vechi genealogii. C. Bobulescu, *O pagină pentru mănăstirea Runcului din județul Neamț* (p. 247—271). Victor Slăvescu, *Nicolae Suflu și Domnitorul Grigore Ghica* (p. 273 — 308), cu editarea memoriilor lui Suflu. General R. Rosetti, *Ecoul printre Români din Paris a intrării oștirii lui Bem în Moldova (August 1849)*, (p. 309—312). I. Ionașcu, *Corespondența mănăstirii Cozia în anul 1848* (p. 313—329), scoate multe date din registrul sumar redactat al mănăstirii. Rețin iden-

tificarea satului Cărăreni la gura Ialomiței cu Hagieni (p. 318). Pentru satul București pe Luncavăț documentul e precis, deci nu poate fi Marcea, la vreo 3 Km. sud de gura râului. Se poate însă admite că satul București pe Luncavăț a dispărut iar siliștea lui devenită moșie s'a unit cu Marcea. Groșanii pot fi Cremenari. Identificarea Genune-Câineni am arătat și eu că era făcută de Iorga și St. Nicolaescu și cu toate acestea n'am admis-o. Nu văd *genunea* la Câineni. A. Sacerdoțeanu, *Inceputurile funcționărești ale lui Vasile Alecsandri* (p. 331—340). C. I. Andreescu, *Lista unor documente întrebuițate de A. D. Xenopol în „Domnia lui Cuza-Vodă”* (p. 341—381). Emil Vîrtosu, *Chirilicale*, II (p. 383—438), note despre introducerea alfabetului latin la noi prin 1856—1859. D. P. Bogdan, *Bibliografia scrierilor lui Polihron Sircu* (p. 439—449), foarte utilă notă. Urmează discuțiunii și note: *Portretul lui N. Șușu* de V. Slăvescu (p. 451). *Despre un portret al cneazului Olelko socrul lui Ștefan cel Mare* de D. P. Bogdan (p. 452—53) și o justă punere la punct a unei prefețe la opera lui Kogălniceanu, de M. I. Kogălniceanu (p. 413—462). Volumul se încheie cu indice de documente și indice general.

Candela. *Revistă teologică și bisericească* publicată de profesorii Facultății de Teologie din Cernăuți. Anul L. LI. LII (1939, 1940, 1941), Cernăuți 1942. XCVI+792 p.

Un bogat volum, închinat amintirii marelui canonist Dr. Valerian Șesan, cuprinde, pe lângă pagini comemorative, și notele d-lui Milan Șesan despre *Familia Șesan*, despre care am vorbit aiurea (*Hrisovul*, II, p. 230), și studii de teologie și istorie. I. Zugrav, *Introducere în Teologia pastorală* (p. 1—64). S. Reli, *Gânduri și sugestii pentru o regenerare a vieții noastre mănăstirești* (p. 65—101), cu foarte interesante observații. V. Gheorghiu, *La început era Cuvântul* (p. 102—115). I. Moisescu, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera sf. Ioan Hrisostom* (p. 116—238). P. Procoviciu, *Elemente fundamentale de educație creștină* (p. 239—314). O. Bucevschi, *Iubirea față de aproapele* (p. 315—371). Leca Morariu, *Viața și faptele lui Vlad Vodă Tepeș, operă postumă de P. Ispirescu* (p. 372—385). Al. Ieșan, *Trepte psihologice în educația religioasă* (p. 386—392) Frumoase pagini închină M. Șesan, *In amintirea lui N. Iorga* (p. 393—407) acela care a fost atât de mult pentru Bucovina, N. Iorga, căruia „numai cu cutremurare sufletească îi putem sintetiza creația” (p. 394). Opera lui e „legată de un nume care impresionează aproape legendar” (p. 397). Mai departe, Iorga ca filosof al istoriei (p. 398—399), ca istoric universal, istoric național, bizantinolog și istoric bisericesc (p. 399—404). Max Hacman, *Fides Britanica* (p. 408—420). N. Popescu-Prahova, *Canonizarea în Biserica ortodoxă* (p. 421—488). V. Grecu, *Erminii de pictură bizantină* (p. 489—515). Preot Valeriu Iordăchescu, *Preludii ale unei restaurări a gândirii creștine în știința și filosofia contemporană* (p. 516—537). Preot Vl. Prelipcean, *Textele din Ras-Samra și raportul lor cu Vechiul-Testament* (p. 538—567). V. Morariu, *Pagini uitate din luptele bisericii românești* (p. 568—570). M. Șesan, *Impărțirea administrativă a Imperiului bizantin în timpul Comnenilor și Angelilor (1081—1204)* (p. 571—698), lung studiu de răbdare și clarificare. Ilie Grămadă, *Problema morală în Confucianism și Creștinism* (p. 699—728). Urmează *cronica universitară* (p. 729—751), *predici* (752—757) și *recenzii* (p. 758—787).

Revista Istorică, XXVIII (1942). 187 p.

N. Bănescu, *Concepția istorică a lui N. Iorga* (p. 1—10). Tot restul volumului e cuprins de notele postume ale lui N. Iorga: Mihnea Vodă la Rodos, Medicul lui Constantin Vodă Brâncoveanu: Bartolomeo Ferrati, Un scriitor necunoscut: G. Flo-

rescu, „Spațiu vital” român, A scrie, și altele (p. 11—63). Dări de seamă despre 12 lucrări (p. 64—88). Cronică (89—127) și notițe (128—179). La nota Domnei Elena Perticari Davila, de adăugat considerațiile grafologice, foarte interesante, privind pe Liszt, Comtesse d'Agoult și Dr. Davila, ale regretatului H. Stahl, *L'héritité dans l'écriture*, în *Revue internationale de criminalistique*, 1936, p. 333—340.

Revista Istorică Română, XI—XII (1941—1942), 577 p.

Volum masiv care compensează întârzierea apariției prin bogatul său cuprins : C. C. Giurescu, „Canalul lui Alexandru Voă Ipsilanti”. *O mare lucrare hidraulică din veacul al XVIII-lea* (p. 1—7), privește abaterea unei părți din apa Dâmboviței în Argeș spre a feri Bucureștii de înec. E indicat și pe harta lui Rigas. V. Slăvescu, *Corespondența Petre Mavrogheni — D. A. Sturdza* (p. 9—33). V. Grecu, *Un vechiu motiv de folklor italian în românește* (p. 35—45), privește tema luptei copiilor la Borzești. D. Bodin, *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene* (p. 46—65). G. D. Florescu, *Un sțelnic al lui Matei Basarab ginere al lui Mihai Viteazul* (p. 66—94 ; vom reveni. Marcel Romanescu, *Argintăria la Bănățeni și Români balcanici în veacurile XVI—XVIII*. (p. 95—133). D. Tudor, *Constantin cel Mare și recucerirea Daciei Traiane* (p. 134—148), urmărește construcțiile împăratului Constantin pe tot țărmul stâng al Dunării cu discuția localizărilor și campaniile de recucerire, care încep după 324 (p. 142) și duc stăpânirea romană până la *Brazda lui Novac*. Dece flexiunea *Transmarischiei* în loc de *Transmariscae* (p. 139 n. 3) ? M. Popescu-Spineni, *Harta Bucovinei din anul 1774* (p. 149—162) aflată în Bibl. de Stat din Berlin. Se dă și lista localităților cuprinse (p. 158—159). Maria C. Marinescu, *Umanistul Ștefan Bergler (1680—1738. Viața și activitatea sa* (p. 163—215). E originar din Blumăna Brașovului, traduce pe Nicolae Mavrocordat în latinește și activează la București. Lucrare minunțioasă și foarte bogată în informație. Autoarea cunoaște bine și studiile neoelenice și stăpânește o metodă de maturitate. Ariadna Camariano, *Traducerea greacă a „Teatrului politic” atribuită greșit lui N. Mavrocordat și versiunile românești* (p. 216—260), ca în toate lucrările sale, aduce un bogat material în sprijinul oricărei afirmațiuni, pe lângă o uluitoare răbdare de confruntare a textelor. Traducerea e a preotului Ioan Avramie (p. 233—247). Trimiterea dela p. 234 : vezi mai sus p. 222, e de fapt la p. 220. Lîmpede nota cu editorul Henri Estienne (p. 239). V. Ghiacioiu, *Pribegirea lui Cupidon la Pustietăți. Din ineditele lui Costache Negruzzi* (p. 261—271). I. I. Velicu, *Institutul dela Sfinții Apostoli și începutul mișcării de redeșep.ave a Românilor Macedoneni* (p. 272—286). Din bogata miscellanea, amintim : C. C. Giurescu, *Cu privire la hotarul de vest al Moldovei* (p. 287—288), care mergea mult mai departe decât cel actual. „L'au scos în Ardeal” arată și sensul pe care îl are „Ardealul” în gura celor din Transilvania. Făgărășeni. din stînga Oltului, când trec Oltul spun și azi „merg pe Ardeal” (informația dela d. prof. Al. Lapedatu). Gh. T. Kirileanu, *Dăslușire. O scriere inedită a lui Zilot Românul* (p. 288—308) în care expiică „obrazele” din opera sa. Se editează și textul cu multă îngrijire. Radu I. Perianu, *Un epitaș al mitropolitului Antim al Proilavului din anu l 1818* (p. 322—327). Aceleași calități în *Romanul Efesiacă al lui Xenofon din Efes în versiunea românească a lui Nicolae Pauletti*, de Maria C. Marinescu (p. 349—357). Numeroase recenzii. Nu înțeleg de ce d. Grecescu, cu privire la lucrarea lui Niceta Choniatul, se întreabă „dece titlul lucrării e în latinește și textele citate în grecește” (p. 398). E admis doar de toată lumea că lucrările grecești se citează cu titlul latin. Notițele bibliografice (647) urmează. N'are dreptate d. Grecescu să declare actul Marelui fals (p. 483). Aceasta e clar în studiul meu. Pentru „paternitatea” lui Mihai Viteazul

voiu avea ocazia să revin; dacă actul ar fi fals, ceea ce nu e, nu se mai poate discuta nici aceasta. Sunt și pagini de polemică, pe care le-am dori cât mai reduse (p. 315—322, 508—510). La nota despre biblioteca Mavrocordaților, cetește Exaporitul nu Exoporitul (p. 511), de adăugat informația dată de A. Camariano (la p. 239—240).

Volumul se încheie cu *cronica* despre moartea lui Stoica Nicolaescu — cu bibliografierea lucrărilor, de Ioan M. Neda — (p. 525—529) și Teodor V. Păcățian. Atele despre *Vicina* și *Românii din Banat*, și cel *Iugoslav* (p. 531—540). Indicele nu cuprinde atât de bogatele notițe bibliografice; credem că nu e bine.

A. S.

III. OPERA LUI C. D. ARICESCU

470. — [ARICESCU (C. D.)], *Quâte-va ore de Collegiu*. [București, f. l., 1846], 94 [—96] p., 20,1 × 13,4.
471. — ARICESCU (C. D.), *Florica, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia lui C. A. Roseti și Vinterhalder, 1847, 219 [—222] p., 13,4 × 10,2.
472. — ARICESCU (C. D.), *Arpa romana de C. D. Aricescu*. București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1852, 112 p. + fig., 19 × 11,5.
473. — ARICESCU (C. D.), *Istoria Câmpulungului, prima residența a României, de C. D. Aricescu*. București, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1855 [—1856], 2 vol.; I. X + 11—191 p.; II. 180 p., 20,1 × 12,6. [Vol. II: *Istoria Câmpulungului, prima rezidență a Rumâniei... Imprimeria lui Ferdinand...*].
474. — ARICESCU (C. D.), *Căllătorie împregiurul cammerei melle, de contele Xavier de Maistre. Tradusă de C. D. Aricescu. Cu o Prefață de Traducătoru*. București, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1856, 96 p., 21,5 × 13.
475. — ARICESCU (C. D.), *Octavu, tradusă din franțosește de C. D. Aricescu*. București, Imprimeria Națională a lui J. Romanow, 1856, VII p. + 2 f. + 260 p., 19,1 × 12.
476. — ARICESCU (C. D.), *Lyra de C. D. Aricescu*. București, Tipografia Națională a lui Josif Romanov, 1858, 64 p., 24,2 × 15,7.
477. — ARICESCU (C. D.), *Explicarea alegoriilor din Arpa Română cum și passagele șterse de Censură din această Operă, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia Jurnalului Naționalului, 1859, 18 p., 19,3 × 11.
478. — ARICESCU (C. D.), *Procesul și esilul meu la Snagov, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia jurn. Naționalului 1859, 104 p., 19,9 × 12,6.
479. — ARICESCU (C. D.), *Șoimul Carpaților*. Poesii istorice. București, Libraru-editoru George Ioanuide, 1860, 144 + 2 p., 23,2 × 16.
480. — ARICESCU (C. D.), *Trâmbița unirii și serbătorea națională, (9 Oktombrie 1857 și 24 Ianuarie 1859). Scene politice în versuri*. București, Tipografia lui Emanuelu Poenescu, 1860, 31 p., 21,3 × 13,5.
481. — ARICESCU (C. D.), *Despotismul și constituția. Estractu din mai multe opere politice de C. D. Aricescu*. București, Typographia lui Emanuelu Poenescu, 1861, 46 p., 19,8 × 13.

482. — ARICESCU (C. D.), *Mysterele căsătoriei*. Partea I [—partea III]. București, Typographia Stephan Rassidescu, 1861 [—1886], 3 vol.; I. 179 p.; II. p. 3—205 [—207]; III. IV+121 [—123] p., 23×15. Vol. I. Barbatul predestinat; II. Barbatul diplomat; III. Bărbatul desillusionat.
[Vol. III : Tipografia Academiei Române. (Laboratorii români)].
483. — ARICESCU (C. D.), *Chestiunea proprietății, dezbătută de proprietari și plugari la 1848*. Editata de C. D. Aricescu. București, Typographia lui Stephan Rassidescu, 1862, 128 p., 22,8×14,7.
484. — ARICESCU (C. D.), *Protestu la opiniunea publică contra lezei de presa, fără garanția juriului, volata în sedința Parlamentului de la 23 Martie 1862, cu 55 voturi contra 42, de C. D. Aricescu*. București, Typographia Stephan Rassidescu, 1862, 15 p., 22,3×15,4.
485. — ARICESCU (C. D.), *Reforma legii electorale, de C. D. Aricescu*. A doua edițiune, corectată și completată. București, Typographia Stephan Rassidescu, 1862, 24 p., 22,7×15.
486. — ARICESCU (C. D.), *Romania sub prințul Bibescu, 1842—1848, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia C. A. Rosetti, 1862, 48 p., 21,7×14,3.
487. — ARICESCU (C. D.), *Procesul meu pentru oda la Grecia, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia G. Daniilopulo, 1863, 195 p., 22,8×14,2.
488. — ARICESCU (C. D.), *Capii revoluțiunii române dela 1848 judecați de propriile lor acte, de C. D. Aricescu*. [Vol. I. Broșura I]. București, Typographia Stephan Rassidescu, 1866, 94 [—96] p., 21,5×14.
489. — ARICESCU (C. D.), *Dissolvarea camerei electivă, sau dare de seama către alegatori. de C. D. Aricescu*. București, Typographia St. Rassidescu, 1866, 108 p., 23,6×16,2.
490. — ARICESCU (C. D.), *Inalta Curte de Justiție înaintea opiniunii publice*. București, Tipografia lucrătorilor asociați, 1866, 19 p., 16,3×10,6.
491. — ARICESCU (C. D.), *Dare de seama către allegorii mei din colegiul II. dist. Muscelu, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia Jón Weiss, 1867, 30 p., 16×12.
492. — ARICESCU (C. D.), *Politica D-lui Ioan Ghică, ex-bey de Samosă, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia Ioan Weiss, 1870, 2 f. +162 p., 23,3×15,4.
493. — [ARICESCU (C. D.), *Legea garantării libertății în allegeri și legea răspunderii ministeriale*]. F. l. și a., 20 p. 15,5×12. [Extras din *Trompeta Carpaților*, a. VIII (1870), nr. 810].
494. — ARICESCU (C. D.), *Sora Agapia sau callugaria și casatoria, de C. D. Aricescu*. București, Tipografia Jón Weiss, 1871, 168 p., 23,9×15,2.
495. — ARICESCU (C. D.), *Flori de la Tușnadă, de C. D. Aricescu*. București, Typographia Theodor Michaiescu, 1872, 96 p., 17×11,3.
496. — ARICESCU (C. D.), *Ua preâmbulare pe munți saă lumea reală și lumea ideală, de C. D. Aricescu*. București, Imprimeria națională C. N. Rădulescu, 1872, 2 f. +132 [—134] p., 23,4×15. [Versuri].

497. — ARICESCU (C. D.), *Carbonarii, piessă în III acte de C. D. Aricescu*. București, Typographia națională, 1873, p. 3—80, 20,2 × 12,5.
498. — ARICESCU (C. D.), *Stafia, comedie originală într-unu act de V. D. M.*, [cu ua introducere de C. D. Aricescu]. București, Noua typographiă a Laboratorilor romani, 1873, X+41 p., 20 × 13.
499. — [ARICESCU (C. D.)], *Condica de venituri și cheltueli a vistieriei de la leatul 7202—7212 (1694—1704)*. Sub auspiciile Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii publice București, Imprimeria Statului, 1873, VII+5—750 p. + 1 facsimil, 25,4 × 20,7. (Revista istorica a Arhivelor Romaniei).
500. — ARICESCU (C. D.), *Corespondința secreta și acte inedite ale cașilor revoluțiunii romane de la 1848*. Partea I [—broșura II, broșura III]. București, Tipografia Antoniu Manescu, 1873 [—1874], 3 vol. I. 96 p.; II. X+118 p.; III. XVIII+143 p., 22,6 × 14,6.
[Vol. II, titlul ... 1848 adunate și editate de C. D. Aricescu; vol. III ... 1848 ș'alle administrațiunii de la Balta Liman adunate și editate de C. D. Aricescu Vol. II și III: Typographia națională, antreprenră: C. N. Rădulescu].
501. — ARICESCU (C. D.), *Istoria revoluțiunii romane de la 1821, de C. D. Aricescu* Directore la Arhivele Statului. Craiova, Typographia romane G. Chitiu și I. Theodorian, 1874, XXX p. + 1 f. + 382 p. + 3 pl., 25,7 × 16.
502. — ARICESCU (C. D.), *Acte justificative la istoria revoluțiunii romane de la 1821, de C. D. Aricescu*, Directore la Arhivele Statului. Craiova, Typographia romane G. Chitiu și I. Theodorian, 1874, 2 f. + 225 [—227] p., 25,8 × 16,4.
503. — [ARICESCU (C. D.)], *Indice de documentele aflate în Arhiva Statului, și nepublicate anca*. Broșura I [—II]. Sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice. București, Imprimeria Statului, 1874 [—1876], 2 vol.; I. VII+116+XIV p.; II. II+120+41 p., 24,5 × 20.
(Revista istorica a Arhivelor României).
504. — * ARICESCU (C. D.), *Dialog politic între generalul Tell și d. A.* București, 1875¹⁾.
505. — * ARICESCU (C. D.), *Girosello*, 1876.
506. — [ARICESCU (C. D.)], [O excursiune pe munți]. F. I. și e. [1878], 48 p., 16,3 × 12.
507. — ARICESCU (C. D.), *Cantulă lebedei*. (Poesii). București, Tipografia Academiei Române (Laboratii romani), 1884, IV+123 [—125] p., 20,7 × 13.
508. — ARICESCU (C. D.), *Satire politice care au circulat în public, manuscrise și anonime, între anii 1840—1866 cullese de C. D. Aricescu*. București, Tipografia modernă Grigore Luis, 1884, 115 [—118] p., 20,6 × 12,6.

1) Lucrările cu *) n'au fost văzute, sunt citate din: Adamescu (Gheorghe), *Contribuțiune la bibliografia românească*, fascicola I-a, București, 1921, p. 92.

509. — ARICESCU (C. D.), *Strigoitul* din *Fanaru de C. D. Aricescu*. F. 1., [Typographia St. Rassidescu], f. a., 6 p., 20,5×13,4.
510. — ARICESCU (C. D.), *D-nu Bolliac candidată de dreptă allă partitei naționale pentru allegerile de deputați, de C. D. Aricescu*. București, Typ. naționale, C. N. Rădulescu, f. a., 41 p., 14,8×10.
511. — ARICESCU (C. D.), *Floră și fluturi, poezii (nepublicate), de C. D. Aricescu*. București, Tipografia moderna, 1900, 72 p., 19,2×13.
513. — ARICESCU (C. D.), *Biografia mea, [în Emil Virtosu, Autobiografia lui C. D. Aricescu, „Arhivele Olteniei”, XIV (1935), nr. 79—82, p. 261—267], p. 262—267.*
513. — ARICESCU (C. D.), *Șoimul Carpaților. Poezii istorice dedicate oștirii românești din Principatele-Unite la 1860*. Reproducere după textul cirilic de maior Ch. Fluture. Galați, Tipografia „Eminescu”, 1939, 93 [—95] p., 20×13,6.

Claudia Mihăilescu

IV. BIBLIOGRAFIE VECHĂ

1. Cărți.

514. — ALECSANDRU ION I., *Codice civile*. Edițiune oficială. București, Imprimeria Statului 1865, XIV+149 p., (21×14 cm.).
515. — BREZOLANU (I.), *Reformele Românilor sėu colecțiune de toate legile și regulamentele intruduse în administrațiunea Romăniei dela 1859 Ianuarie, pînă la 1864 Octomvriu*. București, Librăria Socecu et companie. Tipografia Ștefan Rasidescu 1864. XII+734 p. (23×15 cm.).
516. — *Codică civilă a Principatului Moldovei*. Ediția a doă. Iașii. În tipografia Franțezo-Română, 1851. 1 f. +422+X p. +1 tabel, spița neamului.
517. — HASNAȘ, Banul Dimitrie, *Adunare de ofisuri și deslegări în ramul giudecătoresc, slobozite de la întronarea prea înălțatului domn Mihail Grig. Sturza Vv. până la anul 1844, Iunie 9*. Cercetate, din poronca Înălțimei Sale, de o Comisie spețială și publicate de Banul Dimitrie Hasnaș, director Divanului Domnesc. Iașii, La Institutul Albinei, 1844. 1 f. + XXIX + 360 p. + erata (1 f.). (22,5×18,5 cm.).
[P. 35 sărită la paginație ; în loc se pune un tabel].
518. — *Pravilniceasca Condică a Dommului Alecsandru Ioan Ipsilant V. V.* Tipărită acum din nou grecește și rumânește de C. N. Brăiloiu. Procurorul curții apelative de comers. București, În tipografia-curtii a. l. Frederic Valbaum, 1841. 5 f. + 166 p. (27×19,5 cm.).
519. — *Reglementul Organic a Prințipatului Moldovei*, Iașii, Tipografia : Institutul Albinei, 1846. 247 p. (22,5×19 cm.).
[Toate exemplarele consultate încep cu *capul II, articol 48* ; paginația e bună].

---

1) Mă întreb dacă nu e lucrarea „*Strigoitul, poezii, 1863*” trecută de Aricescu pe coperta broșurii II—III din *Corespondența secretă*, 1874 (Nota A. S.).

520. — *Regulamentul Organic*. București 1832. 3 f. + 197 + 56 + 2 f. [greșale]. (24 × 18,5 cm.).
 [In anexă : *Regulament ostășăsc pentru Miliția pământenească a prințipatului Valahii* (p. 1—48) ; *Legiuire pentru recrutația Miliției pământenești a Valahii* (p. 49—56).
 [Unele exemplare sunt legate împreună cu modificările ulterioare, și anume :
 I. 83 p. : No. 1. Proect de noăle îndatoriri ale Logofătului trebilor Bisericești, (p. 1—2).
 No. 2. Proect. Pentru adăogirea lefilor Načalnicului Miliției pământenești și a dumneelor Ștab și ober ofițeri (p. 3—4).
 No. 3. Proect. Pentru osebirea căderilor și datoriilor între partea judecătorească și otčărnuitoare a judeților (p. 4—8).
 No. 4. Proect. Pentru deosebirea judecătōrii Ilfovului în trei despărțiri (p. 9—11).
 No. 5. Litera A. Proect. Pentru înputernicirea cutiilor satelor. Supt paragraful III. articolul 104 (p. 11—13).
 No. 6. Proect. Pentru mezaturi (p. 13—18).
 No. 7. Proect. Pentru stricăciunile pricinuite din partea vitelor la feluri de semănături și roduri (p. 19—26).
 No. 10. (*sic*). Proiect. Pentru chipul întocmirii dorobanților și pentru datoriile în slujba săvârșitoare (p. 27—33 + tablă de întocmirea Dorobanților...). (Pag 34—44, lipsă la paginație).
 No. 9. Proiect. Pentru măsuri obștești prin sate spre asigurarea lor despre făcătōrii de rele (p. 45—49).
 No. 10. Proiect. Pentru Institutul sărmanilor copii, a casii cerșitorilor și a caselor de ajutoarele ce sânt a să împărți sāracilor la oare care zile de praznic, cum și bisericilor și schiturilor ce n'au nici un fel de venit (p. 50—65).
 No. 11. Proiect. Pentru secestru (p. 65—68).
 No. 12. Proiect. Pentru adăogirea de doi supleanți la Intâiul Divan (p. 68).
 No. 13. Proiect. Pentru îndestularea alcătuirii Articuluului 136 al Regulamentului Organic, asupra obștescului Control (p. 69—70).
 No. 14. Proiect. Pentru prețuiri pe la judecătōrii (p. 71—72).
 No. 15. Proiect. Pentru vremea vacanții judecătōriilor (p. 72—73).
 No. 16. Proiect. Pentru compensație, drept mângăerea obrazelor ce au avut scutelnici ori după a lor rang, ori după hrisoave sau numai după voința Domnilor și care nu sânt în parte în catestihul despăgubirei scutelnicilor (p. 73—75).
 No. 17. Proiect. Asupra căderilor judecătōriilor de întâea cercetare i a Divanurilor și asupra îndeplinirii hotăririlor lor (p. 75—76—67—69 ; se repetă paginația).
 No. 18. Proiect. De deslușire dreptăților, de scuteala soldaților miliției Românești, după art. 400 al Organicului Regulament (p. 69—70).
 No. 19. Proiect. Pentru slujba Miliției pământenești cu îndatorire de a coprinde și granița țării du peste tot hotarul și ostroavele din Dunăre în urma organizației cetelor dorobanțești potrivit cu alcătuitul proiect pentru aceasta (p. 70—72).
 No. 20. Așternere de socoteală atingătoare de împărțirea a 5.221.180 lei hotărâți prin al 3-lea paragraf. al art. 65, pentru adăogirea lefilor a slujbașilor Statului (p. 73—82 ; pag. 80 e de două ori).
 No. 21. Proiect. Pentru ajutorul ce să cuvine a să da Bisericii curții vechi (p. 82—83).

(Ofisurile acestor proiecte ale lui Kiselev sunt datate între 5 Ian.—4 Aprilie 1832).

II. 2 f.+148 p. : Proclamație. Lăcuitorilor du prin orașe.

No. 1. Regulament pentru sfaturile orășânești du prin orașele Prințipatului Valahii (p. 1—12).

No. 2. Proiect [Magaziile de rezervă] (13—14).

No. 3. Proiect. Pentru ancrajul dela portul Brăilii de a să da pe seama portului subt îngrijirea și economiia sfatului orășănesc (p. 14—15).

No. 4. Proiect. Pentru căderea judecătorilor și a Divanurilor în pricini criminalești și corecționale ce s'au trimis pe lângă ofițul înaltei Eceleșenții sale Domnul deplin împuternicitului Prezident dela 3 Noem. subt. No. 649. anul 1832 (p. 15—20).

No. 5. Proiect. Asup a datoriilor Procurorilor. Leğuiiri pregătitoare (p. 21—30).

No. 6. Proiect. Pentru îndreptarea orânduelii Țiganilor Statului (p. 30—32).

No. 7. Proiect. Indreptător articolului 10 și 11 din proiectul mezaturilor (p. 33—34).

No. 8. Proiect. Asupra unii despărțiri judecătorești în orașul Craiovii (p. 34).

No. 9. Proiect. Pentru veniturile orașului Craiovei și ținerea poliției (p. 35—36).

No. 10. Proiect. Pentru ertarea de vârstă. Intocmiri obștești (p. 37—39).

No. 11. Proiect. Pent-u pedesile arestanților gâlcevitori (p. 40—41).

No. 12. Proiect. Pentru obșteasca epitropie (p. 42—48).

No. 13. Proiect. Atingător de legiuirile îndeplinitoare ale Secției a 7-lea, Cap. al 3-lea din Regulamentul Organic (p. 49—60).

No. 14. Proiect. Asupra hotărârilor In<a>ltului Divan și asupra alcătuirii Inaltei Curți de Revizie (p. 61—63).

No. 15. Orândueli îndeplinitoare de Regulamentului Temniților (p. 63—67).

No. 16. Proiect. Pentru întemeerea subt-otcârmuirilor și a bunei orândueli du p'in sate (p. 67—69).

No. 17. Proiect. Pentru rangurile Logofeției Bisericești și Vorniciei Temniților (p. 69—70).

No. 18. Proiect. De îndreptarea articolilor 260, 278 și 325 din Regulamentul Organic (p. 70—71).

[No. 19]. Regulament al Școalelor publice din Prințipatul Țării Rumânești (p. 67—127; se repetă primele 5 pagini la paginație).

No. 20. Proiect. Pentru stingerile celor în drept de indemnizație sau compensație de scutelnici, și celor în drept de pensii și pentru adăogirea persoanelor întru aceste drepturi, dela 1-in I[a]nuarie leat 1833 (p. 131—140; lipsa la paginație p. 129—130).

No. 21. Proiect. Pentru întocmirile asupra celor bisericesti care sânt cele următoare (p. 140—144).

Tablă de cele ce se coprink în această carte (p. 145—148). (Legiuiri din 1832—1833).

III. 1 f.+52 p. Scară de cele ce se coprink în această carte.

No. 1. Proiect. Pentru organizația mănăstirilor (p. 1—6+ tabel).

No. 2. Proiect. Pentru seminaruri, protopopi și preoți (p. 6—8).

No. 3. Proiect. De îndatoririle directorilor Departamenturilor (p. 9—11).

No. 4. Proiect. Asupra rec[r]utații miliției (p. 12—13).

No. 5. Proiect. Asupra formării dorobanților (p. 14—15).

No. 6. Proiect. Asupra pazii linii Dunării și a graniții despre Austria și Moldavia (p. 16—19+5 f. tabele).

No. 7. Proiect. Pentru îndeplinirea art. 105 și 106 asupra întocmirii cutiilor de mahalale pe la orașe și târguri (p. 19—20).

No. 8. Proiect. Asupra vremelniceștii înființării a unei secții la tribunalul politic al Ilfovului și desființarea Divanului comercial al Craiovei (p. 21).

No. 9. Proiect. Pentru punerea răsipitorilor sub îngrijirea obșteștii Eptropii (p. 21—23).

No. 10. Proiect. Pentru stingerile celor în drept de îndamnizație sau compensație de scutelnici și celor în drept de pensie, și pentru adăogirea persoanelor în drepturi de pensie dela i-iu Ianr. 1834 (p. 23—32+1 tabel).

(Legiuiri din 1833—1834).

[Cele dela punctele II și III, sunt de fapt *Lucrările obicinuitei Obștești Adunări*, pe 1832 și 1833].

521. — *Regulamentul Organic*. Intrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 și 1833, și adăogat la sfârșit cu leziunile de la anul 1834 până acum, împărțite pe fiecare an, precum și cu o scară deslușită a materiilor. Acum a doa oară tipărit cu slobozenia Inaltei Stăpâniri în zilele prea înălțatului prinț și Domn stăpânitor a toată Țara Rumânească Gheorghie D. Bibescu Vv. București, Tipărit la Pitarul Z. Carcalechi tipograful Curții, 1847, 1 f.+691 p. (23,5 × 19,45).

2. Periodice.

„Arhiva Dobrogei” = *Arhiva Dobrogei*. Revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei. Publicată sub auspiciile Casei Școalelor și sub îngrijirea d-lui Const. Moisil, profesor secundar. Vol. I [—III]. București 1916 [—1920]. 158 [—160] p. + 1 hartă; 2 f. + 309 [—312] p.; 40 p. (24 × 16,5).

La vol. II (1919); „Publicațiune trimestrială sub direcțiunea d-lor Const. Moisil... și C. Brătescu...; vol. III (1920“... sub direcțiunea d-lui Constantin Moisil...”; a apărut numai No. 1. Tipografii: vol. I „Tipografia „Jockey-Club” Ion C. Văcărescu, No. 4, str. Umbrei, No. 4”; vol. II și III: „Tipografia Curții Regale, F. Gobl, Fii, 19, strada Regală, 19”.

a) Articole.

522. — ARBORE (ALEXANDRU P.), *Din etnografia Dobrogei. Așezările Bulgarilor*, „Arhiva Dobrogei” I (1916), 17—60.
523. — ARBORE (Al. P.), *Contribuțiuni la studiul așezărilor Tătarilor și Turcilor în Dobrogea*, II (1919), 213—260.
524. — ARBORE (Al. P.), *Așezările Lipovenilor și Rușilor din Dobrogea*. „Arhiva Dobrogei”, III, (1920), 1—23.
525. — [ARBORE (I. P.)] Copacius Junior, *Importanța strategică a Dobrogei*, „Arhiva Dobrogei” I (1916), 60—77.
526. — BRĂTESCU (C.), *Câteva considerațiuni etnografice asupra Dobrogei*, „Arhiva Dobrogei” I (1916), 8—13.

527. — BRĂTESCU (C.), *Iancu-Vodă* [folklore]. „Arhiva Dobrogei” I (1916), 14—16 [cules de Pimen Constantinescu].
528. — BRĂTESCU (C.), *Folklor dobrogean*, „Arhiva Dobrogei” I (1916) 104—111 [Marcoș-Pașa și Crivățul Badea. cules de Pimen Constantinescu; Versuri în ajunul Botezei, de Vineș Petre; Ghicitori de Pimen Constantinescu].
529. — [BRĂTESCU (C.)], X. *Obicei de nuntă la Românii din Tulcea*, „Arhiva Dobrogei” I (1916), 111.
530. — [BRĂTESCU (C.)], *După război*, „Arhiva Dobrogei”. II (1919), 1—5.
531. — BRĂTESCU (C.), *Nume vechi ale Dobrogii; Vlahia lui Asan, Vlahia Albă* (118—6 Sec. XIII), „Arhiva Dobrogei” II (1919). 18—31.
532. — BRĂTESCU (C.), *Folklor dobrogean, Colinde din satul Mârleanu* (jud. Constanța) „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 32—46.
533. — BRĂTESCU (C.), *Două statistici etnografice germane în Dobrogea*, „Arhiva Dobrogei” II (1919), 60—71.
534. — [BRĂTESCU (C.)], *Folklor bulgăresc dobrogean*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 77—81.
535. — [BRĂTESCU (C.)], † C. *Petrișopol*, „Arhiva Dobrogei” II (1919), 82.
536. — [BRĂTESCU (C.)], *O descoperire însemnată* [condica dela Azacław], „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 82—83.
537. — [BRĂTESCU (C.)], *Cu se știa despre Dobrogea la 1684*, „Arhiva Dobrogei” II (1919), 85.
538. — BRĂTESCU (C.), *Dobrogea la 1444 — Lupta dela Vama* — „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 96—115.
539. — BRĂTESCU (C.), *De sub ocupația germană în Dobrogea*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 116—133.
540. — BRĂTESCU (C.), — CONST. LĂZĂRESCU, *Două „periple” ale Mării Negre*, „Arhiva Dobrogei”. II (1919), 261—299.
541. — [BRĂTESCU (C.) — C. MOISIL], *Propaganda bulgărească în Dobrogea*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 312.
542. — CARTOJAN (N.), *Un document privitor la istoria culturii românești în Dobrogea înainte de anexare*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 72—76.
543. — CIALICOFF (GORAN I.), *Din descrierea călătoriei lui Evlia-Celebi (pe la jumătatea veacului XVII)*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 134—146.
544. — CARTOJAN (N.), *Noi informațiuni despre C. Petrescu, directorul școlii românești din Silistra*, „Arhiva Dobrogei”. II (1919), 148.
545. — IONESCU-DOBROGEANU (Colonel), *Podul dela Toprah-köprü* (jud. Tulcea), „Arhiva Dobrogei”, II (1919) 147—148.

546. — IONESCU-DOBROGEANU (Colonel), *Inviaza barbară din 1916—1918 în județul Tulcea*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 182—212.
547. — IONESCU (G. N.), *De sub ocupațiunea germană*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 83—84.
548. — IORGA (N.), *Iosif Moesiodax, geograful din Cernavoda*. „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 6—8.
549. — KNECHTEL (W.), *Tezaurul dela Suluc (jud. Tulcea)*, „Arhiva Dobrogei”, III (1920), 24—29.
550. — MOISIL (CONST.), [Prefață], „Arhiva Dobrogei”. I (1916), 3—7.
551. — [MOISIL (CONST.)=] Tulceanu, *Descrieri de căldătorii în Dobrogea*, „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 90—104 [O audiență la pașa din Babadag în 1706, 90—92; La Motraye, 92—100; Kleeman, 100—104].
552. — MOISIL (CONST.), *Numismatica Dobrogei*. „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 112—153.
553. — [MOISIL (C.)], † *Ioan Bogdan*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 147.
554. — MOISIL (CONST.), *Lupta peniru apărarea drepturilor românești asupra Dobrogei*. „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 153—181.
555. — MANEA (VICTOR), *Odisea unui sat dobrogean în războiul cel mare*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 300—309.
556. — MOISIL (CONST.), *Din istoria Dobrogei — Fragmente — I. Populațiunea străveche*, „Arhiva Dobrogei” III (1920), 29—35.
557. — MOISIL (CONST.), *Dare de seamă* [despre „Arhiva Dobrogei”], „Arhiva Dobrogei” III (1920), 40.
558. — OLTEANU (CRISTEA I.), *Folklor Dobrogean. Cântec din războiul actual*, „Arhiva Dobrogei”, 1. (1919), 310.
559. — PISCICULTOR, *Pescuitul și pescăria în Dobrogea*. „Arhiva Dobrogei”, III (1920), 35—38.
560. — PELRITOPOL (CONST. P.), *Câteva considerațiuni generale asupra Dobrogei și deltei. Dunării*, „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 78—86.
561. — POSTELNICU (N. M.), *Deposedările în Dobrogea*, „Arhiva Dobrogei” I (1916), 87—89.
562. — ROMAN (I. N.), *Propaganda pentru „Bulgaria-Mare” și „Dobrogea bulgărească”*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 9—17.
563. — ROMAN (I. N.), *Proprietatea imobiliară morală din Dobrogea. Condițiunile ei juridice și chipul cum se stăpânește*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), p. 47—59.
564. — ROMAN (I. N.), *Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiunile Bulgarilor asupra ei*, Iași 1918, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 312 (C. Moisil).

565. — STOENESCU-DUNĂRE (J.), *Insemnăta'ea Dobrogei în economia națională*, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 89—95.

b). *Recensii.*

566. — *Analele Dobrogei*, I, 1 „Arhiva Dobrogei”, III (1920), 39—40 (C. Moisil).
567. — COLESCU (Dr. I.), *Naționalitățile din Dobrogea, după recensământul general al populațiunii din 19 Decembrie 1912* „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 86—87 (C. Brătescu).
568. — *La Dobrogea Roumaine. Etudes et documents. Extrait du „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale”*. Bucarest 1919. „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 88 (C. Moisil).
569. — DOCAN (N.), *Explorațiuni austriace pe Dunăre la sfârșitul veacului al XVIII*, „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 157—158 (A. P. Arbore).
570. — IORGA (N.), *Veneția în Marea Neagră*, I. *Dobrotici* „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 154—155 (C. Moisil).
571. — MARTONNE (EMMANUEL de), *La Dobroudja*. Paris 1918, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 150—152 (C. Moisil).
572. — NETZHAMMER (R.), *Die christlichen Altertümer der Dobrudscha*, Bucarest 1918, „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 311. (C. Moisil).
573. — PĂRVAN (V.), *Cetatea Ulmetum*, „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 155—156 (C. Moisil).
574. — PĂRVAN (V.), *Gerusia din Callatis*. An. Ac. Rom. XXXIX, „Arhiva Dobrogei”, III (1920), 39 (C. Moisil).
575. — PĂRVAN (V.), *Histria, IV*, An. Ac. Rom. Secț. Ist. XXXVIII (1916). „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 149—150 (C. Moisil).
576. — PRODAN (I.), *Despre descoperirea Goebeliei alopecuroide în România*. 1912, „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 156—157 (C. Ceicu).
577. — RUMĂNIEN. *Kleines wirtschaftspolitisches Adressbuch*. IV. *Dobrudscha*, Berlin 1917 „Arhiva Dobrogei”, II (1919), 87—88. (C. Brătescu).
578. — SUȚU (M. C.), *Contribuțiunea numismatică la istoria antică a României transdunărene*, „Arhiva Dobrogei”, I (1916), 157 (C. Moisil).

V. BIBLIOGRAFIE NOUĂ.

579. — ALBANI (TIRON), *Un petec de Asie în Europa. Intrarea trupelor maghiare în Ardealul edat. Suferințele Românilor sub teroarea cavalerismului și nguresc*, Arad. Diecezana, 1941, 84 p., 21 × 14,5.
580. — ANDREI (IOAN), *Materialul de aviație. Construcții de avioane. Volumul I. Ediția III-a*, București, „Bucovina”, I. E. Torouțiu, 1942, 320 p., 21,7 × 14,5.

581. — BAGDASAR (N.), *Teoria cunoștinței. Expunere sistematică și critică...*, II. București, M. O., Imprimeria Națională, 1942, 270 p., 24,7×17,2. (Academia Română, Studii și cercetări LVII).
582. — BALCESCU (N.), *Opere. Tomul I, partea I-âi* [—Tomul I, partea a II-a], *Scrier istorice politice și economice. Ediție critică adnotată, cu o introducere de G. Zane* București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1940, 2 vol. I, VIII — 333 p. + 5 pl., II, 324 p. + 2 pl., 22×17.
583. — BERCIU (ION), *Actualitatea lui Eminescu*. Alba Iulia. Tipografia Sabin Solomon 1941, 22 p., 25×17,5. (Extras din revista „Școala Albei”, nr. 8—10, Oct.—Dec. 1941).
584. — BERCIU (ION), *Nicolae Iorga „profesorul nației”*, Alba Iulia, Tipografia Sabin Solomon, 1941, 8 p., 24,5×17,5. (Extras din revista „Școala Albei”, nr. 5, Mai, 1941).
585. — CIOBANU (ȘTEFAN), *La Bessarabie. Sa population. Son passé. Sa culture...* Bucarest, M. O., Imprimerie Nationale, 1941, 136 [—137] p., + 5 pl. + 1 hartă, 24,9×17,2. (Académie Roumaine. Etudes et recherches XIII).
586. — DAICOVICIU (C.), *La Transilvania nell' antichità*. Bucarest, f. e, 1943, 223 p. + 31 pl., 22×14.
587. — FRIEDWAGNER (MATTHIAS), *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. I. Band. Liebeslieder Mit 380 von Alex. Voievidca aufgezeichneten Melodien. Herausgegeben von Dr. Matthias Friedwagner...* Würzburg, Konrad Triltsch, 1940, XLIII [—XLIV] — 582 p. + 6 pl. + 1 hartă, 24,8×18.
588. — GRIGORAȘ (N.), *Despre profesorul Ilie Minca. Amintiri*. Iași, Tipografia „Ligei Culturale”, 1943, 8 p., 21,8×15,5. [Extras din Buletinul Institutului de Istoria Românilor „A. D. Xenopol”, Nr. 4].
589. — *Invățăturile lui Neagoe Basarab, domnul Țării Românești (1512—1521)*. Versiunea grecească, editată și însoțită de o introducere și traducere în românește de Vasile Grecu. București, M. O., Imprimeria Națională, 1942, 243 [—244] p., + 16 pl. 25,1×17,4. (Academia Română. Studii și cercetări, LX).
590. — IORDAN (ALEXANDRU), *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia*, cu o prefață de prof. Aurelian Sacerdoțeanu... București, [Tipografia „Carpați”], 1942, [61 — 63] p., 24,5×16,5. (Lucrările Școlii de Arhivistică I).
591. — IORDAN (ALEXANDRU), *Contribuțiuni la istoricul tipografiilor muntene. Activitatea tipografiilor bulgărești*. București, „Tiparul românesc”, 1943, 14 [—15] p., 25×19. (Extras din revista „Timocul” An. X. III.).
592. — LALU (S. D.) *Diverse...* Fascicolul I [—II]. București, Tipografia „Cultura”. 1943, 2 vol., Vol. I, II—326 p., Vol. II, 1 f + p. 327—674, 25,3×17,5.
593. — MITEȘ (ȘTEFAN), *Din scrierile lui Gheorghe Sion. Viața și activitatea sa. I* [—II]. Sibiu, Tipografia „Cartea Românească din Cluj”, 1941—1943, 2 vol., I, LXXIV p. + 1 f. + 212 p ; II, XIV + 208 p. + 6 pl., 23×15,2. (Din publicațiile Arhivelor Statului din Cluj, nr. 5 [și 6.]) Vol. II tipărit la Institutul de arte grafice „Dacia Traiană”].

594. — NANO (F. C.), *Condica tratatelor și altor legăminte ale României 1354—1937. Intocmită sub auspiciile Ministerului Afacerilor Străine...* I [—III]. [București, M. O., Imprimeria Națională, 1938—1942, 3 vol. I XIV—354 p.; II, p. 353—687+88 p.; III, II—147 p., 22,5×15,5.
[Vol. III, titlul puțin schimbat :... României începând din anul 1354...]
595. — OTETEA (ANDREI), *Renașterea și reforma*, București, Fundația Regală pentru literatură și artă, 1941, 359 p., 20×12,7. [Scriptori români contemporani].
596. — PERIANU (RADU. I.), *Istoria școalelor din orașul și județul Brăila, 1832—1864*. București, Editura Casei Școalelor, 1941, 221 p., 23,2×15.
597. — PERPESCIUS [=D. PANAITESCU], *Dictando divers. I, 1925—1933*. București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1940, 2 f.+267 p., 20×12,7 [Scriptorii români contemporani].
598. — RACOVITĂ-CEHAN (M.), *Familia Racoviță-Cehan. Genealogie și istorie...* București, M. O., Imprimeria Națională, 1942, 150 [—151] p. + VI pl. I 4 tabele. (Academia Română. Studii și cercetări LVI).
599. — ROTH (PAUL), *Das Basler Staatsarchiv als Quelle zur Oberrheinischen Geschichte...* F. I. și a., p., 35—45, 24,4×19,9. (Auszug aus dem Colmarer Jahrbuch, 1939).
600. — RUSSO (D.), *Studii istorice greco-române opere postume*. Tomul I [—Tomul II]. București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1939, 2 vol. I, IX [—XI]—350 p. + 24 pl., II, p. 351—692 + pl. 25—51, 24×16. (Biblioteca enciclopedică).
601. — SACERDOTEANU (AURELIAN) *Așezările omenești în Țara Românească până la 1418*. București 1942, Editura Fundației Culturale Mihail Kogălniceanu, 22 p.(23×16 cm). (Extras din revista „Arhiva Românească”. tom. VII, București 1941).
602. — SACERDOTEANU (AURELIAN), *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1941 făcută către Consiliul de perfecționare*, București („Cartea Românească”), 44 p. (23,5×19). (Extras din Revista Arhive.or, V, 1/1942).
603. — SACERDOTEANU (AURELIAN), *Câteva note cu privire la ceretările genealogice românești*. Extras Hrisovul, II, 1942, p. 119—138.
604. — [SACERDOTEANU (A.)], *Contribuții bibliografice IV. I. Opera lui B. P. Hasdeu. II. Bibliografie veche : 1. Cărți, 2. Periodice : Aghiuță, Arhiva Genealogică. III. Bibliografie nouă*. București („Cartea Românească”), 40 p. (23,5×17). (Extras din Revista Arhivelor, V, 1/1942).
605. — SACERDOTEANU (AURELIAN), *Introducere în cronologie*. București [Tipografia „Carpazi”], 1943, 42 p., 22,4×15. [Retipărire din : Școala de Arhivistică, *Lecții de deschidere*, Noemvrie 1942, București, 1943].
606. — SECĂȘEANU (CORNELIU C.), *Numismatica medievală și modernă cuprinzând 60 ilustrațiuni în text*. București. Tiparul „Cartea Românească”, 1942, 96 p., 21,3×14,1.
607. — SLĂVINEANU (BAREU), *Ceramica românească. Cu 74 de figuri în text, 5 planșe colorate, 54 planșe și 3 hărți afară din text*. București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1938, 230 p. + 59 pl. + 3 hărți. 23,7×15,7. (Biblioteca enciclopedică).

608. — SLĂVESCU (VICIOR), *Vieața și opera economistului Nicolae Suflu 1798—1871..* București, M. O., Imprimeria Națională, 1941, 597 p. + 4 tabele + 8 pl., 24,7 × 17,2. (Academia Română. Studii și cercetări. LVIII).
609. — UNGUREANU (GH.), *N. Iorga — școlar la liceul Național din Iași*. Iași, Tipografia Ath. Gheorghiu, 1943, 15 p., 19,7 × 14,1. (Extras din Anuarul Liceului Național pe exercițiul 1942—1943).
610. — VIRTOSU (EMIL), *Un relicvariu portativ din 1838*. București, Tipografia F. Cöbl fii, 1942, 5 p., 24 × 16,2. [Extras din revista *Cronica numismatică și Arheologică*, București, 1942, Nr. 121—122].
611. — WENTZCKE (PAUL) und GERHARD LUDTKE, *Minerva — Handbücher. Ergänzungen zu „Minerva“ Jahrbuch der gelehrten Welt. 2. Abteilung. Die Archive. Band I: Deutsches Reich, Dänemark, Estland, Finnland, Lettland, Litauen, Luxemburg, Niederlande, Norwegen, Österreich, Schweden, Schweiz...* Berlin und Leipzig, Walter de Gruyter, 1932, 658 p., 20,9 × 14,2.
-

INFORMAȚII

1. Cronica Arhivelor.

1. Sept. 1942—31 Aug. 1943.

— *Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor.* Din Inv. Sup. Decizia Nr. 147.947 din 3 Sept. 1942 :

Avem onoare a vă face cunoscut că prin Decizia Nr. 147.947/942, d-ra Minodora Idu, licențiată în Litere și Filozofie, a fost numită pe data de 1 Septembrie 1942, în postul de arhivar ajutor fără gradații, grupa A. 36 tip 29, cu salariu de lei 9.400 post vacant în Arhivele Statului din Cernăuți.

(I.P.) p. Ministru, V. Mihăilescu.

p. Director, Const. Săvulescu.

— *Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor.* „Antonescu, Mareșal al României și Conducătorul Statului”.

Asupra raportului D-lui ministru secretar de Stat la Departamentul Culturii Naționale și al cultelor cu Nr. 110.807,

În baza dispozițiilor Decretelor legi Nr. 3052 din 5 Septembrie și Nr. 3072 din 7 Septembrie 1940,

Am decretat și decretăm :

Art. I. Se face, pe data de 1 Septembrie 1942, următoarea mișcare de personal la Direcția generală a arhivelor Statului din București, în conformitate cu dispozițiile art. 10 din legea de organizare a Arhivelor Statului :

1. D-l Ion C. Dobrescu, arhivar șef cu o gradație, se înaintează în postul vacant de subdirector cu două gradații, cu salariul de lei 25.000 bruto lunar, conform grupei A. 9, tip de salariu 19 din Codul funcționarilor publici.

2. D-l Ion Virtosu, arhivar principal cu o gradație, se înaintează la gradul de arhivar șef, fără gradație, cu salariul de lei 21.200, conform grupei A. 36, tip de salariu 21 din cod, urmând să fie salarizat din postul vacant de arhivar șef cu o gradație.

Art. II. D-l ministru secretar de Stat la Departamentul Culturii Naționale și al Cultelor este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în București la 13 August 1942.

Antonescu, Mareșal al României și Conducătorul Statului.

Ministrul Culturii Naționale și al Cultelor, Prof. I. Petrovici.

Nr. 2.373. *Mon. Ofic.* I, Nr. 219 din 19 Sept. 1942, p. 77.

— *Ministerul Cult. Naț.* Decizia Nr. 187.017 din 1942, D-na Georgeta Fișescu, arhivară la Direcția Arhivelor Statului din Iași, este detașată, după cerere, la Direcția

Arhivelor Statului din Bucurști, urmând să-și primească salariul tot dela Arhivele Statului din Iași. Detașarea începe pe data de 1 Octomvrie 1942.

Monit. Ofic. I, Nr. 218 din 18 Sept. 1942, p. 7775.

— *Direcția generală a Arhivelor Statului.* Nr. 2591 din 25 Sept. 1942: Ordin de Serviciu.

Văzând Decretul Nr. 2373/1942, prin care D-l I. C. Dobrescu este înaintat subdirector al acestei direcții, dispunem ca de azi înainte D-sa să aibă următoarele atribuții :

1. Administrația Serviciului : personal, inventar, local.
2. Supravegherea depozitului și a materialului arhivistic.
3. Controlul secțiilor și buna păstrare a ordinii în cancelarie (registratură, opise inventare, fișe, etc.).

4. Materialul arhivistic pentru lucrările personale ale personalului nostru, care se fac în arhivă în ore suplimentare, nu pot fi pus la dispoziția nimăunii fărăștirea D-sale, semnând și buletinul de cerere.

5. Verificarea situației la încasări și plăți privitoare la copiile liberate.

Constatările sale, de orice natură și propunerile ce va face, urmează să-mi fie prezentate în scris.

D-sa va contra semna și corespondența oficială aferentă.

Director general, A. Sacerdoțeanu.

19 Septemvrie 1942.

— *Ministerul Cult. Naționale.* Decizia Nr. 192.475 din 1942, D-l Gh. Duzinchevici, doctor în litere și filozofie, a fost numit, pe data de 1 Octomvrie 1942, ca arhivar principal fără gradație, grupa A. 36. tip de salariu 24, cu 14.700 lei bruto, lunar, la Arhivele Statului din Cernăuți, urmând a fi salarizat din postul vacant de arhivar șef dela aceeași instituție în conformitate cu dispozițiunile art. 10 și 11 din legea arhivelor din 1925.

Monit. Ofic. I, N . 224 din 25 Sept. 1942, p. 8066.

— *Idem*, N . 206.364 din 1942, personalul de specialitate dela Arhivele Statului din București, se înaintează, pe data de 1 Octomvrie 1942, după cum se specifică în dreptul fiecăruia :

1. D-l Mihail Regleanu dela gradul de arhivar cu o gradație, la gradul de arhivar principal fără gradație, plătit din postul de arhivar șef cu o gradație, vacant prin înaintarea D lui I. C. Dobrescu, urmând a fi salarizat conform grupei A 36, tip 24, cu lei 15.000.

2. D l Ion Șucu, dela gradul de arhivar ajutor cu 1 gradație la gradul de arhivar fără gradație, vacant prin înaintarea d lui M. Regleanu, urmând a fi salarizat conform grupei A. 36, tip 27 cu lei 12.100.

3. D na Claudia Mihăilescu dela gradul de paleograf cu 3 gradații, la gradul de arhivar ajutor cu 1 gradație, vacant prin înaintarea D-lui Ion Șucu, urmând a fi salarizată conform grupei A. 36 tip. 28, cu lei 11.100.

4. D-na Maria Fănuică, născută Vulpescu, dela gradul de registrator cu 2 gradații, la gradul de paleograf cu 3 gradații, vacant prin înaintarea d-nei Claudia Mihăilescu, urmând a fi salarizată conform grupei A 36 tip 29 cu 10.200.

5. D-l Ion Comănescu, actual registrator ajutor fără gradație, se înaintează ca registrator ajutor cu 1 gradație, urmând a fi plătit din postul de registrator ajutor cu 2 gradații, conform grupei A. 39 tip 31 cu lei 8.600.

Monit. Ofic. I, Nr. 228 din 30 Sept. 1942, p. 8205.

Idem, Nr. 199.658 din 1942, D-ra Olivia Pescaru, reușită la concurs, a fost numită, pe data de 1 Octombrie 1942, ca registrator fără gradație la Direcția Arhivelor Statului din Sibiu, urmând a fi salarizată cu 10.200 lei bruto, lunar, grupa A 36, tip 20, în conformitate cu dispozițiunile art. 75 din Codul funcționarilor publici.

Monit. Ofic. I, Nr. 231 din 3 Oct. 1942, p. 8315.

— *Ministerul Ind., Comer. și Minelor. Decizia Nr. 88.000 :*

Noi, Ing. Stavri Ghiolu, ministru subsecretar de Stat al Industriei, Comerțului și Minelor,

Având în vedere Decretul-lege pentru activarea producției, regimul prețurilor, reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic Nr. 1215 din 1941, publicat în Monitorul Oficial din 8 Mai 1941, cu modificările ulterioare, precum și nevoia raționalizării consumului ;

Având în vedere referatul Direcțiunii materiilor prime jurnalizat la Nr. 11.388 din 2 Octombrie 1942.

Decidem :

Art. I. Cu începere dela data publicării prezentei deciziuni în Monitorul Oficial, se interzice întrebuițarea maculaturii ca combustibil la autoritățile de Stat, județ și comună, la regiile autonome, regiile publice, administrațiile comerciale și în general la orice instituții publice depinzând de Stat, județ sau comună, precum și la întreprinderile particulare de orice natură.

Art. II. Actele (inclusiv registrele) întreprinderilor particulare care după legile și regulamentele în vigoare nu mai trebuie păstrate și nu mai sunt de folos ; ceea ce rămâne din arhivele (inclusiv registrele) autorităților și instituțiilor menționate la alineatul 1, după reținerea materialului arătat mai jos ; precum și imprimatele de ori ce fel care nu mai folosesc, vor fi vândute Oficiului de Vânzare al Hârtiei, pe prețurile ce vor fi stabilite de Comisariatul General al Prețurilor.

Art. III. Autoritățile de Stat, județ și comună, regiile autonome, regiile publice, administrațiile comerciale și în general orice instituție publică depinzând de Stat, județ sau comună, vor cere clasarea arhivelor (inclusiv registrele), care după legile și regulamentele în vigoare nu mai trebuie păstrate, de către un delegat special dela :

- a) Direcția generală a Arhivelor Statului, București pentru Muntenia și Dobrogea ;
- b) Direcția regională Iași, pentru Moldova ;
- c) Direcția regională Chișinău, pentru Basarabia ;
- d) Direcția regională Cernăuți, pentru Bucovina ;
- e) Direcția regională Craiova, pentru Oltenia ;
- f) Direcția regională Sibiu, pentru Banat și Transilvania, fără județele indicate la g ;
- g) Direcția regională Brașov, pentru județele : Brașov, Făgăraș, Târnava-Mare și Târnava-Mică.

Acești delegați vor alege și reține materialul ce interesează Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului.

Partea care rămâne din arhivele menționate în prezentul articol, va fi vândută Oficiului de Vânzare al Hârtiei, conform art. II.

Art. IV. Maculatura aparținând autorităților, instituțiilor publice și întreprinderilor particulare de orice natură, afară de cea prevăzută la art. III, va putea fi vândută cu prețurile fixate de Comisariatul General al Prețurilor; va putea fi donată școlărilor pentru Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale, sau va putea fi ridicată de serviciile de salubritate, conform ordonațelor municipale sau normelor acelor servicii.

Prin maculatura prevăzută la acest articol, se înțelege; hârtia ce se aruncă la coș, deșeurile care rezultă din tăierea imprimatelor, hârtiilor, coalelor, legatului cărților și a registrelor; rămășițele dela tipar sau confecțiunilor de hârtie de orice natură; foile de expediție întrebuințate, biletele imprimate, tichetele de transport, avizele și formularele care nu mai trebuiesc păstrate și în general orice hârtie sau rămășițe de hârtie, ce numai sunt de folos, afară de hârtia prevăzută la art. II.

Art. V. Infracțiunile la prevederile prezentei deciziuni se vor pedepsi în conformitate cu dispozițiunile decretului lege pentru activarea producției, regimul prețurilor, reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic Nr. 1215 din 1941, cu modificările sale ulterioare.

Art. VI. Direcția materiilor prime este încărcinată cu aducerea la îndeplinire a dispozițiunilor prezentei Deciziuni.

Dată la 3 Octombrie 1942.

Ministru subsecretar de Stat, Stavri Ghiolu.

Nr. 88.000.

Monit. Ofic. I, Nr. 232 din 5 Oct. 1942, p. 8369.

— *Direcția generală a Arhivelor Statului.* Decizia Nr. 2704 din 8 Oct. 1942:

Atragem din nou luarea aminte a întregului personal asupra cuprinsului art. 4, 8, 128—137 din Decretul-Lege asupra Codului Funcționarilor Publici, pentru nealterata lor observare.

Reamintim deasemeni că toți trebuie să păstreze secretul serviciului lor. Registratorul are datoria de a înregistra și lucra hârtiile ce i se dau, fără nici un comentariu. Deasemeni se interzice luarea oricărei hârtii dela registratură fără știrea șefului registraturii și aprobarea mea sau a d-lui subdirector.

În viitor absențele până la trei zile pe lună nu se vor mai motiva iar întârzierile se vor considera jumătate de zi lipsă.

Acest ordin de serviciu se va afișa în birouri pentru luarea de cunoștință și conformare.

Director general, A. Sacerdoțeanu.

8 Octombrie 1942.

— *Ministerul Cult. Naționale.* Decizia Nr. 211.998 din 1942, D-ra Cherața Barbu, licențiată în litere și reușită la concurs, a fost numită, pe data de 1 Noembrie 1942 ca registrator fără gradație, grupa A 39, tip 29, cu salariul de 9.400 lei bruto lunar la Arhivele Statului din Craiova, în conformitate cu dispozițiunile art. 75 din Codul Funcționarilor Publici.

Monit. Ofic. I, Nr. 249 din 24 Oct. 1942, p. 9335.

— *Ministerul Cult. Naționale.* Adresa Nr. 226.685 din 31 Oct. 1942:

La adresa D-vs. Nr. 1.303.942, avem onoare a vă face cunoscut că Ministerului aprobă numirea d-lui Radu Greceanu ca laborant cl. I la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București, cu lei 7.200 bruto lunar, grupa C, tip 15, pe data de 1 Noembrie 1942.

(I. P.), p. Ministru, V. Mihăilescu

p. Director, C. Săvulescu

— *Ministerul Cult. Naționale*. Decizia Nr. 229.310 din 1942, D-l Alexandru Iordache, licențiat în litere și filosofie, se numește, pe data de 1 Noembrie 1942, ca bibliotecar ajutor cu o gradăție, grupa A 34, tip de salarizare 31, cu 8600 lei bruto lunar, în postul vacant la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului București, în conformitate cu dispozițiunile art. 75 din Codul funcționarilor publici.

Monit. Ofic. I, Nr. 255 din 31 Oct. 1942, p. 9545.

— *Idem*, Nr. 251.010 din 1942, D-l Bujor Surdu, licențiat în litere și filosofie, reușit la concursul ținut conform art. 75 din Codul funcționarilor publici, a fost numit pe data de 1 Decembrie 1942 ca arhivar fără gradăție, grupa A 36, tip 27, cu salariu, de lei 12.100 bruto lunar, la Direcția Arhivelor Statului din Sibiu.

— *Idem*, Nr. 251.013 din 1942, la Direcția Arhivelor Statului s'au făcut următoarele numiri de personal, pe data de 1 Decembrie 1942, în conformitate cu dispozițiunile art. 74 din Codul funcționarilor publici și cu cele ale legii de organizare a Arhivelor Statului.

La Direcția Generală a Arhivelor Statului din București.

1. D-l Vasile Gh. Ioan, licențiat în litere și filosofie, ca registrator ajutor fără gradăție, cu salariul de lei 7 800 lei bruto lunar, grupa A 39, tip 32.

La Arhivele Statului din Chișinău.

1. D-l Constantin Gonciarovschi, licențiat în litere, ca arhivar ajutor fără gradăție, cu 9.400 lei bruto lunar, grupa A 36 tip. 29.

2. D-l Florovici V. Boris, licențiat în litere, ca registrator fără gradăție, cu 9.400 lei bruto lunar, grupa A. 39, tip 29.

3. D-l Purcică Ștefan, licențiat în litere, ca paleograf fără gradăție, grupa A 36, tip 32, cu 7.200 lei bruto lunar.

Arhivele Statului din Craiova.

1. D-l Trucă Toma și D-na Ofelia Petrescu se numesc ca paleografi fără gradăție cu salariul de lei 7.200 bruto lunar fiecare, grupa A. 36 tip 32.

Monit. Ofic. I, Nr. 280 din 28 Nov. 1942, p. 10.464.

— *Idem*, Nr. 254.546 din 1942, la Arhivele Statului din Iași s'au făcut, pe data de 1 Decembrie 1942, următoarele numiri de personal:

1. D-na Yvonne Popovici, licențiată în litere, admisă la examen cu media 8,50, ca paleograf fără gradăție cu lei 7.200 bruto lunar, grupa A 36, tip 32.

2. D-l Alexandru Gonțea absolvent în teologie, admis la examen cu media 7,58, a fost numit paleograf fără gradăție, cu 7.200 lei bruto lunar, grupa A 36 tip 32.

Monit. Ofic., I, Nr. 281 din 30 Nov. 1942, p. 10.504.

— *Ministerul Cult. Naț.*, Dir. Inv. Superior. Adresa Nr. 1549 din 22 Ian. 1943: Avem onoarea a vă face cunoscut că Ministerul primește demisia d-nei Valentina Marian, pe data de 1 Ianuarie 1943, din postul de bibliotecar al Arhivelor Statului din Craiova, prin faptul că a optat pentru pensia soțului său decedat.

p. Ministru, V. Mihăilescu.

p. Director, C. Săvulescu.

— *Minist. Cult. Naț.* Decizia Nr. 12.945 din 1943, D-l Radu Greceanu baccalaureat, a fost numit pe data 1 Februarie 1943, sub rezerva trecerii examenului de admitere în funcțiunile publice, ca paleograf fără gradăție, grupa A. 36, tipul 32, cu 7.800 lei bruto lunar, în postul vacant la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului din București.

Monit. Ofic. I, Nr. 22, din 27 Ian. 1943, p. 734.

— *Idem.* Prin Decizia D-lui profesor I. C. Petrescu, ministru subsecretar de Stat la Departamentul Culturii Naționale și al Cultelor, Nr. 16.906 din 27 Ianuarie 1943, D-na Luntraru Gh. Georgeta, secretar șef cu 1 gradație grupa A. 35, tip de salarizare 26, la Liceul Industrial de fete „A. F. Robescu” din București, este repartizată pe data de 1 Februarie 1943, la Arhivele Statului, în grad echivalent de arhivar registrator principal cu 1 gradație, cu postul său, urmând ca dela 1 Aprilie 1943 să i se înscrie postul în buget.

La liceul Industrial de fete „A. F. Robescu” din București se înființează pe data de 1 Februarie 1943, un post de secretar șef fără gradații, grupa A. 35, tip de salarizare 27, categ. I, cu salariul lunar de lei 12.100 dela art. 42 alin. 2 din buget.

Monit. Ofic., I, Nr. 24 din 29 Ian. 1943, p. 802.

— *Ministerul Cult. Naț. și al Cultelor.* Direcțiunea Inv. Superior. Adresa, Nr. 12.116 din 2 Febr. 1943: La adresa D-v. Nr. 50/1943, avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul aprobă demisia D-nei Yvonne Urziceanu Popovici din postul de paleografă la Arhivele Statului din Iași, pe data de 1 Februarie 1943, pentru motivul de boală.

p. Ministru, C. Săvulescu

p. Director, I. Dumitrescu.

— *Idem.* „Avem onoare a vă face cunoscut că, prin decizia Nr. 28.457/1943, D-na Claudia Mihăilescu, actuală arhivar ajutor cu o gradație, grupa A. 36, tipul 28 cu lei 11.100, la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului București, se transferă, pe data de 1 Martie 1943, în funcțiunea de bibliotecar cu o gradație la școala de Arhivistică din București, funcțiune echivalentă, ca salarizare, cu funcțiunea și gradul pe care l-a avut în prezent”.

p. Ministru, V. Mihăilescu

p. Director, C. Săvulescu.

Ministerul Cult. Naț. Decizia „Nr. 31.123 din 1943, D-na Luntraru Georgeta arhivară registrator principală cu 1 gradație, repartizată la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului din București, se înaintează, pe data de 1 Martie 1943, la gradul de arhivar registrator șef, grupa A. 39 tip de salarizare 24 categoria I cu salariul lunar de lei 16.000; plata diferenței de salariu se va face dela art. 49 al. II.

— *Idem.* Nr. 23.584 din 4 Februarie 1943, D-ra Astra Macaveu, paleografă la Arhivele Statului din Cluj-Sibiu, se transferă disciplinar, pe data de 1 Martie 1943, la Arhivele Statului din Chișinău în baza avizului Comisiei speciale, dat conform dispozițiilor Decretului Lege Nr. 1066 din 1938 și în condițiunile Deciziei Nr. 45.504 din 1938.

Monit. Ofic. I, Nr. 40 din 17 Febr. 1943, p. 1338—1339.

Idem. Nr. 31.164 din 1943, D-l Aurel Mafteiu, arhivar ajutor, grupa A. 36 tipul 29, la Arhivele Statului Sibiu, se transferă și se încadrează, pe data de 1 Martie 1943, ca secretar ajutor fără gradații, grupa A. 33, tipul 29, la Facultatea de Drept din aceeași localitate în baza avizului favorabil al Comisiei consultative și în conformitate cu dispozițiunile art. 102 din Codul Funcționarilor publici.

Monit. Ofic., I, Nr. 45, din 22 Febr. 1943, p. 1547.

— *Idem.* Nr. 40.102 din 1943, D-ra Elena Mihăilă licențiată în litere, a fost numită pe data de 1 Martie 1943, în postul de paleografă fără gradație grupa A. 36 tipul 32 cu salariul de 7.200 lei bruto lunar, devenit vacant la Arhivele Statului din

Iași, prin neprezentarea la post a D-lui Alexandru Gonțea, în baza dispozițiilor art. 63 din Codul funcționarilor publici.

Idem, Nr. 40.103 din 1943, D-ra Elena A. Gheorghiadă absolventă a facultății de litere din Iași a fost numită pe data de 1 Martie 1943, sub rezerva depunerii ulterioare a examenului în postul de paleograf fără gradații, grupa A. 36 tipul 32 cu lei 7.200 bruto lunar vacant la Arhivele Statului din Iași.

Monit. Ofic., I, Nr. 49 din 27 Febr. 1943.

— *Ministerul Cult. Naț. și al Cultelor*, Direcțiunea Inv. Superior. Adresa Nr. 32.953/943 : „La adresa D-v. Nr. 169.943, avem onoarea a vă face cunoscut că Ministerul confirmă numirea D-lui Dinu N. Constantin, pe data de 1 Martie 1943, în postul de laborant cl. I, grupa C. 15, tip de salarizare 7, cu 7.200 lei bruto lunar, vacant la Direcția Generală a Arhivelor Statului din București”.

(L. P.) p. Ministru, V. Mihăilescu

p. Director, C. Săvulescu

— *Ministerul Industr., Com. și Minelor*. Decizia Nr. 170.222 :

Noi, Ing. Stavri Ghiolu, ministru subsecretar de Stat al Industriei, Comerțului și Minelor,

Având în vedere Deciziunea noastră Nr. 88.000, publicată în Monitorul Oficial Nr. 232 din 5 Octomvrie 1942, referitoare la întrebuițarea și clasarea arhivelor instituțiilor publice și particulare :

Având în vedere și referatul Dir. personalului, secretariatului și administrației înregistrat la Nr. 170.221 din 24 Martie 1943,

Decidem :

Art. I. Cheltuielile de transport și întreținere convenite delegaților Arhivelor Statului, desemnați cu trierea actelor ce se clasează ca maculatură, stabilite prin J.C.M. Nr. din 1942, vor fi suportate de către instituțiile care au cerut trimiterea acestor delegați în scopul arătat ma sus.

Art. II. Direcțiunea personalului, secretariatului și administrației este însărcinată cu aducerea la îndeplinirea a dispozițiilor prezentei deciziuni.

Dată la 24 Martie 1943.

p. Ministru subsecretar de Stat, P. Mihăilescu.

Nr. 170.222. *Monit. Ofic.*, I, No. 79 din 3 April. 1943, p. 3034.

— *Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor* :

Noi, ministru secretar de Stat la departamentul Culturii Naționale și al Cultelor, Având în vedere adresa Nr. 370 din 1943 a Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului.

Decidem :

Art. I. Direcțiunea Generală și Direcțiunile regionale ale Arhivelor Statului prin art. 7 din legea de organizare a Arhivelor Statului fiind obligate a elibera copii artentice depe actele vechi românești scrise cu litere cirilice și depe toate actele ce sunt în couservarea lor, precum și traduceri autentificate depe actele vechi scrise în limbile străine care au fost întrebuițate odinioară în cancelariile Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei, vor percepe aceste copii, traduceri și colaționări, taxele următoare :

a) Taxa de legalizare ce va consta în aplicarea unui timbru fiscal de 20 lei pe orice act legalizat ;

b) Taxa de transcriere ce se va percepe pentru transcrierea cu litere latine a actelor românești scrise cu litere cirilice sau de pe actele din depozit. Această taxă

va fi de lei 100 pentru actele ce au o singură pagină scrisă, iar pentru actele care cuprind mai multe pagini se va plăti 100 lei pentru pagina primă și câte 50 lei pentru paginile sau fragmentele următoare;

c) Taxa de traducere se va percepe pentru traducerea actelor vechi scrise în limbile: latină, slavă, elenă, ungurească, germană și rusă. Pentru traducerile în limbile: latină, slavă, elenă, se va percepe câte 500 lei de pagina primă și câte 300 lei pentru paginile sau fragmentele de pagini următoare; pentru traducerile de limba ungară, germană și rusească, 200 lei de pagina primă și câte 100 lei de paginile următoare;

d) Taxa de colaționare pentru orice acte transcrise este de lei 40 pentru prima pagină și lei 20 pentru fiecare din cele următoare, iar pentru acte ale căror originale sunt scrise în limbile latină, slavă și elenă, de lei 200 de fiecare pagină sau fragment de pagină și pentru actele ale căror originale sunt scrise în limbile ungară, germană sau rusească câte 100 lei de fiecare pagină;

e) Prin pagină se socotește totdeauna textul cuprins pe o pagină de coală ministerială (33 × 21 cm).

Art. II. Doarece lucrările de transcriere și colaționarea actelor prezentate de persoanele sau instituțiile particulare cum și cele din depozitele arhivelor se consideră ca lucrări suplimentare și se fac în afara orelor de serviciu, sumele ce se vor încasa din aceste taxe se vor distribui în mod proporțional funcționarilor sau persoanelor specialiste angajate care au făcut lucrările. În acest scop fiecare director de arhive va lua măsuri ca distribuirea să se facă în chipul cel mai echitabil.

Art. III. Copiile legalizate, în raport cu durata necesară cercetării și aflării actului original, se eliberează cel mai de vreme a doua zi și în nici un caz mai târziu de opt zile după prezentarea cererii. Pentru cazurile excepționale se va percepe o taxă de urgență de 100 lei în plus pentru fiecare copie cerută într'un termen mai scurt decât cel indicat mai sus. Această taxă se face venit Direcțiunii respective și va servi la procurarea materialului de clasare.

Art. IV. Directorii arhivelor vor lua măsuri ca pentru toate actele legalizate să se libereze chitanțe în care să fie trecute toate sumele încasate pentru lucrarea făcută.

Deasemenea la fiecare Direcțiune sau subdirecțiune va fi un registru special, în care se va trece în rezumat și pe măsura intrării toate actele legalizate împreună cu taxa percepută.

Depe toate actele particulare anterioare anului 1881, prezentate spre legalizare se va păstra câte o copie autenticată pentru depozitul arhivei respective. Aceste copii vor forma dosare speciale și fiind destinate a fi păstrate în depozitele Arhivelor Statului se vor face obligatoriu și gratuit de către specialiștii care au făcut copiile legalizate și vor fi colaționate și certificate de șefii serviciilor respective.

Dată la 19 Aprilie 1943.

Ministru, Prof. I. Petrovici

Nr. 82.865. *Mon. Ofic.* I, No. 99, din 30 Aprilie 1943.

— *Ministerul Cult. Naț. și al Cultelor.* Direcțiunea Contabil, Nr. 88.460 din 4 Mai 1943, către Direcț. G-rală a Arhivelor Statului.

În legătură cu Decizia Ministerială Nr. 82.865/1943, publicată în Monitorul Oficial Nr. 99 din 30 Aprilie a. c., prin care s'a stabilit perceperea unor taxe de către Direcțiunile regionale ale Arhivelor Statului pentru eliberarea copiilor autentice depe

actele vechi românești și de pe toate actele ce sunt în conservarea lor, avem onoare a vă comunica următoarele :

Potrivit art. 35 din Decretul-Lege Nr. 877/1943 — pentru evaluarea și perceperea veniturilor și pentru fixarea cheltuielilor Statului pe exercițiul 1943/1944 — „Este cu desăvârșire oprită așezarea și perceperea oricăror contribuțiuni directe, oricăror taxe și venituri, altele decât cele trecute în buget și autorizate prin legea de față, sub orice titlu și sub orice denumire, afară numai de cele impozite și taxe ce vor fi create prin legi speciale, cu aprobarea prealabilă a Ministerului Finanțelor.

Autoritățile care ar ordona împlinirea lor, funcționarii care ar face repartitia și în general toți agenții care ar împlini asemenea dări nelegale, se vor trimite în judecată și se vor pedepsi conform legilor în vigoare”.

Pentru a se evita asemenea consecințe, am comunicat Direc. Inv. Superior să ia măsuri pentru întocmirea unui Decret-Lege, astfel ca perceperea acestor taxe să aibă o bază legală.

Totodată vă încunoștințăm că am intervenit chiar astăzi la Ministerul Finanțelor pentru a ne da aprobarea prealabilă și a încuviința ca toate aceste taxe să fie colectate într'un cont la Casa de Depuneri și Consemnațiuni. Pentru cheltuielile ce se vor face din aceste taxe urmează să se deschidă ulterior pe seama departamentului nostru un credit extraordinar cu acoperire specială.

(L. P.) p. Ministru, Th. Stănculescu

p. Director, I. Tudor.

— *Diracțiunea generală a Arhivelor Statului.* Adresa Nr. 536 din 12 Maiu 1943 către Min. Cult. Naț., Dir. Contab.

Domnule Ministru,

Ca urmare la adresa D-v. Nr. 88.460/943, avem onoare a vă face cunoscut cele ce urmează.

Decizia Nr. 82.865/943, publicată în Monitorul Oficial Nr. 99 din 30 Aprilie a.c., este o reeditare a „Regulamentului pentru legalizarea actelor” de către Arhivele Statului, publicat în Monitorul Oficial Nr. 127 din 14 Iunie 1924, p. 6563—6564 și are de scop să majoreze sumele prevăzute în raport cu vremurile de acum.

Dreptul de legalizare a actelor cirilice sau scrise în diverse limbi folosite în trecutul nostru, de cancelariile domnești sau administrative, ne este conferit de „Legea de organizare a Arhivelor Statului” din 1925, art. 7. Dealtfel, fiind vorba de lucrări de specialitate, nimeni altul nu poate face acest lucru. Pentru multe cazuri (peceți, steme, translațiuni rare) ne adresăm și noi specialiștilor recunoscuți, verificând totdeauna lucrarea și descifrând noi texte vechi.

Aceste lucrări, care interesează pe indivizi din comunitatea statului nostru, nu se pot face în orele de serviciu. Ar însemna să sacrificăm și materialul arhivistic rămas neclasat și neinventariat și lucrările pe care le cere istoria patriei dela noi, și numai dela noi. Trebuie să ținem seama că avem prea puțin personal și prea multe lucrări, dat fiind faptul că sunt atât de puține arhive de stat în țară.

Dar în afară de această situație, ținem să arătăm că „taxele” amintite în decizie, nu sunt *taxe*, ci plata muncii celor care execută lucrarea și care, mai ales când facem apel la specialiști din afară, trebuie plătită imediat. Când este nevoie și de material special, ca pentru planuri, hărți, steme, nici nu se apucă nimeni de lucru fără plata anticipată. Noi nu avem fonduri pentru aceasta, nici nu putem cere măcar prevederi bugetare în acest scop căci lucrările sunt întâmplătoare, și nici nu avem personal pentru a face atâta contabilitate zadarnică, pentru un simplu oficiu pe care-l

facem celor interesați. Mărturisim că aceasta ar depăși cu totul îndatoririle noastre, care sunt științifice și atât.

Ne explicăm. In loc să lăsăm ca între specialist, fie dela noi fie din afara Instituției noastre, să fie o târguială asupra prețului, târguială care degradează disciplina onestă a specialistului, am vrut să determinăm o precizare anticipată. Suntem numai intermediarii lucrării necesare. Atât regulamentul cât și decizia încriminată au numai acest scop.

In afară de taxa de legalizare de 20 lei, care este de fapt timbrul aplicat, acum și acesta dublat, și taxa de urgență de 100 lei, la care renunțăm bucuroși, căci pentru un maxim de 20 urgențe anual nu e cazul să creem fonduri și bătae de cap, toate celelalte prevederi formează plata lucrului. In ceea ce ne privește, putem renunța la o fixare oficială a quantumului ei și s'o lăsăm în voia negoiului: *i liber*, cu toată convingerea că nu facem bine atât pentru prestigiul nostru cât și pentru interesul indivizilor. Ne vedem siliți să o facem totuș fiindcă nu putem da nimănui atribuțiile contabilizării, vârsării la Stat, alcătuirii statelor, cererea ordonanțării, încasării și plății către lucrător, operații destul de numeroase, pentru un venit maxim de 30.000 lei pe lună, cum este la această Direcțiune cu cele mai multe lucrări.

Dealtfel, la toate arhivele din lume, noi înșine am văzut la Paris, Roma, Venezia, Oslo, Bruxelles și Rotterdam, pe „copistul” specialist, de obicei particular, că este alături de personalul arhivei. Arhivarul dă materialul, cel interesat angajează copistul, plătește, ia copia, o dă arhivarului care o verifică, aplică pecetea și toată operația este gata spre mulțumirea fiecăruia și fără impedimente fiscale. Ne vom conforma și noi acestui sistem, deși știm bine că trăim în altă lume. Arhivele înseși vor fi păgubite de copiile pe care le scoatem de pe actele particulare, căci pe un scrib oarecare nu-l putem obliga la aceasta.

Ținându-se seama de cele mai sus arătate, vă rugăm să binevoiți a dispune și a ne comunica despre modul cum credeți totuș că se poate lucra. Pentru moment noi continuăm lucrul după norma veche, cu indemnizațiile de lucru nouă, dar nu putem depune banii în consemnare, deoarece se plătesc imediat persoanelor chemate la lucru.

Atragem atenția că pentru aceste lucrări nu se poate invoca art. 30 din Codul funcționarilor publici, deoarece lucrările acestea nu sunt nici cu drepturi de autor, nici cu indemnizații pentru activitate excepțională (nu sunt în serviciul Statului însuși), ci au caracterul lor special: lucrări arhivistice. Deci nu pot fi nici ordonanțate de D.-v., din contul anunțat că se va deschide, sub nici una din formule. Amintim că Instituția noastră nu se bucură de nici un venit excepțional pe seama personalului, așa cum se bucură personalul din serviciul interior.

In concluzie: Rugăm Onor. Minister să aprobe: a) sau formula reală pe care o propunem, pentru liniștea noastră morală; b) sau să creeze o indemnizație permanentă de 50 % din salariu fiecăruia pentru toți funcționarii noștri care vor lucra 2—3 ore suplimentare în acest scop, și atunci toate taxele, ori câte vor fi, vor fi vărsate cum veți crede de cuviință.

Director general, A. Sacerdoțeanu

Subdirector, I. C. Dobrescu,

— *Direcția g-rală a Arhiv. Stat.* Nr. 537 din 13 Mai 1943, către Minist. Cult. Naț. Dir. Inv. Sup.

Avem onoare a vă face cunoscut că direcția contabilității din Minister, cu adresa Nr. 88.460/943, se opune aplicării deciziei Nr. 82.865/943, privitoare la taxele de transcriere a actelor vechi.

La aceasta noi am dat răspunsul pe care îl anexăm în copie, spre a lua cunoștință de cuprins și decide.

Având în vedere situația deosebită pe care o prezintă astfel de lucrări, vă rugăm să binevoiți a susține punctul nostru de vedere.

Director general, A. Sacerdoțeanu   Subdirector, I. C. Dobrescu.

— *Ministerul Culturii Naționale și al Școlilor*. Direcțiunea Contabilității. Serviciul bugetului, cu N. 96.375. D. VIII/I/1943, (adresa mai poartă sus în stânga și siglele D. P.. (M. P.) din 1 Iunie 1943 :

Ca urmare la dresa D-v. Nr. 536 din 15 Mai a. c., avem onoarea a vă face cunoscut că, în privința taxelor ce se percep de către Direcțiunile Regionale ale Arhivelor Statului pentru eliberarea copiilor autentice de pe actele vechi românești și de pe toate actele ce sunt în conservarea lor, cum și a distribuirii sumelor colectate persoanelor de specialitate angajate, cari au executat lucrările, urmează să se aplice întocmai dispozițiunile legiuirilor în vigoare, pe cari le-am comunicat prin adresa noastră Nr. 88.460/1943, neputându-se sustrage acestor dispozițiuni, fără riscul de a fi trimiși în judecată și pedepsiți conform legii.

În ce privește propunerea D-v. de a se crea o indemnizație permanentă de 50 %, dînsalarii tuturor funcționarilor D-v. care vor lucra 2—3 ore suplimentare zilnic pentru efectuarea lucrărilor de mai sus, avem onoarea a vă face cunoscut că ea nu se poate realiza întrucât în buget s'au prevăzut fonduri pentru acordarea de indemnizație de muncă și activitate excepțională numai pentru funcționarii administrativi din Administrația Centrală a Ministerului.

p. Ministru, N[apoleon] N. Crețu   Director, Th. Stănculescu.

— *Ministerul Ind. și Comerț.* Decizia Nr. 193 din 7 Iunie 1943 :

Noi, Mihail Gr. Romașcanu, Comisarul General al Prețurilor,

în temeiul legii pentru organizarea Ministerului Economiei Naționale Nr. 697, publicată în Monitorul Oficial Nr. 196 din 24 August 1942 :

În temeiul legii pentru organizarea Comisariatului General al Prețurilor și pentru unele măsuri privitoare la regimul prețurilor Nr. 293, publicată în Monitorul Oficial Nr. 103 din 5 Mai 1943 ;

Având în vedere dispozițiunile legii pentru activarea producției, regimul prețurilor, reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic, Nr. 282, publicată în Monitorul Oficial Nr. 100 din 1 Mai 1943 ;

Având în vedere decizia Subsecretariatului de Stat al Industriei, Comerțului și Minelor Nr. 88.000, publicată în Monitorul Oficial Nr. 232 din 5 Octombrie 1942 ;

Văzând concluziunile proceselor-verbale încheiate de comisiunea consultativă în ședințele dela 15 și 17 Februarie 1943 și 7 Aprilie 1943, înregistrate la Nr. 4.879 din 21 Aprilie 1943 ;

Având în vedere referatele Direcțiunii Prețurilor, înregistrate la Nr. 27.513 din 18 Februarie 1943, Nr. 28.817 din 25 Februarie 1943, Nr. 122 din 1 Aprilie 1943 și Nr. 6.043 din 5 Mai 1943 ;

Având în vedere referatul Direcțiunii Generale a Monitorului Oficial și Impremeriilor Statului Nr. 25.142 A. din 22 Mai 1943 ;

Având în vedere hotărârile Consiliului interministerial luate în ședințele din 17 Martie 1943, 5 Mai 1943 și 2 Iulie 1943,

Decidem :

Art. I. Cu începere dela data publicării prezentei deciziuni în Monitorul Oficial se fixează următoarele prețuri de vânzare către Oficiul de vânzare de hârtie produsă în țară, pentru arhivele și maculatura deținute de către instituțiile publice și pentru arhivele și hârtia maculatură deținute de către întreprinderile particulare și particulari :

1. Arhivele, maculatura balotată și orice hârtie balotată predată de către instituțiile publice loco deținător în cantități de minimum 3.000 kgr. în capitală, sau în cantități egale cu cel puțin capacitatea unui vagon de 10 tone în provincie, lei pe Kgr. 4,70.

2. Arhivele, maculatura și orice hârtie balotată sau nebalotată predată de către instituțiile publice loco deținător, în cantități mai mici decât cele prevăzute la punctul 1 de mai sus, lei pe Kgr. 3,00.

3. Arhivele, maculatura și orice hârtii predate de către instituțiile publice, franco vagon stația de încărcare, lei pe Kgr. 5,20.

4. Arhivele, maculatura și orice hârtii predate de către particulari sau întreprinderile particulare loco deținător, lei pe Kgr. 2,50.

Peste aceste prețuri Oficiul de vânzare de hârtie produsă în țară va plăti numai timbrul de factură și impozitul excepțional pentru apărarea țării de 5 la sută.

Art. II. Instituțiile publice, de orice fel și întreprinderile particulare, sunt obligate să predea Oficiului de vânzare de hârtie produsă în țară, în termen de 30 zile dela primirea cererii acestui oficiu, toate arhivele vechi și maculatura, intrând în categoriile specificate la articolul I, cu excepțiile arătate de articolul III.

Art. III. Instituțiile publice de orice fel, sunt libere să-și valorifice pe piață următoarele categorii de hârtie maculatură :

1. Fâșiile de hârtie și carton cu o lățime mai mare de 2 cm. rezultate din tăierea hârtiei și cartoanelor în întreprinderi.

2. Hârtiile care pot găsi o utilizare pe piață ca ambalaje, în această categorie intrând hârtiile cu defecte de tipar, registrele și condicele nefolosite, broșuri și alte tipărituri, în afară de acela al căror conținut trebuie să rămână secret, și

3. Orice alte hârtii ca foițe de țigarete, hârtia de bancnote care nu mai poate fi întrebuințată pentru imprimat, etc. și care pot găsi o valorificare mai bună decât reîntrebuințarea ca materie primă în fabricațiunea hârtiei.

Art. IV. Oficiul de vânzare al hârtiei produsă în țară, este obligat să colecteze maculatura necesară în conformitate cu dispozițiunile deciziunii Subsecretariatului de Stat al Industriei, Comerțului și Minelor Nr. 88.000, publicată în Monitorul Oficial Nr. 232 din 5 Octombrie 1942.

Art. V. Infrafracțiunile la prevederile prezentei deciziuni se pedepsesc în conformitate cu dispozițiunile legii Nr. 282, publicată în Monitorul Oficial Nr. 100 din 1 Mai 1943.

Art. VI. Directorul stabilirii prețurilor, este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni.

Dată la 7 Iunie 1943.

Comisarul General al prețurilor, Mihai Gr. Romașcanu.

Nr. 193. *Monit. Ofic.*, I, Nr. 132 din 9 Iunie 1943, p. 5074—5075.

— *Ministerul Cult. Naș.* Dir. Contab. Nr. 129, 134 din 6 Iulie 1943 :

Avem onoare a vă trimite alăturat, în copie, adresa Ministerului de Finanțe — Direcția generală a Bugetului și a Contabilității Generale a Statului cu No. 55.100

Prin art. II din susmenționata decizie, sumele ce se vor încasa din aceste taxe se vor distribui în mod proporțional funcționarilor sau persoanelor de specialitate angajate, care au făcut lucrările.

Intrucât socotim că aceste taxe constituiesc un venit cu afecțatiune specială, am comunicat acelei Direcțiuni, prin adresa noastră cu acelaș număr, pe care o anexăm în copie, să ia măsuri pentru întocmirea unui Decret Lege care să autorizeze perceperea acestor taxe, urmând ca sumele colectate să fie depuse la Casa de Depuneri și Consemnațiuni.

Cheltuirea sumelor colectate nu se va putea face decât prin ordonanțarea dela un credit extraordinar special ce se va deschide ulterior cu acoperire din sumele ce se vor depune în cursul exercițiului financiar, urmând ca dela 1 Aprilie 1944 să se prevadă în acest scop în bugetul exercițiului viitor sumele necesare atât la venituri cât și la cheltuieli la Capitolul F. A. S.

Față de cele arătate mai sus, vă rugăm să binevoiți a ne da avizul D-v. în legătură cu această propunere, spre a se putea da dispozițiunile necesare în acest scop.

p. Ministru, Th. Stănculescu
Director, I. Tudor.

— *Ministerul Cult. Naț.*: Decizia „Nr. 167.364 din 1943, următorilor funcționari ai Arhivelor Statului din țară, li se acordă, pe data de 1 Aprilie 1943, câte o gradație la gradul ce dețin și se menționează în dreptul riecăruia, în conformitate cu dispozițiun le art. 79 din Codul funcționarilor publici :

Arhivele Statului din București.

D-lui Aurelian Sacerdoțeanu, director cu o gradație ; d-lui Emil Vârtosu, arhivar șef cu o gradație ; d-lui Ion Radu Mircea arhivar principal (translator) cu o gradație, li se acordă a doua gradație.

D-nei Georgeta Lunțaru, arhivar registrator șef, i se acordă prima gradație.

— *Idem*, Nr. 168.887 din 21 August 1943, d-l Gh. Vlășceanu, secretar al Școliei de Arhivistică din București cu gradul de subșef de birou cu 2 gradații, se încadrează pe z'ua imediat următoare publicării deciziei în Monitorul Oficial, ca secretar ajutor fără gradație, Grupa A. 33, tipul 29, cu 10.200 lei bruto lunar, aceasta în baza avizului favorabil al comisiei consultative și în conformitate cu dispozițiunile art. 49 din legea de organizare a învățământului superior, recunoscându-i-se la acest grad vechimea dela 1 Noemvrie 1939.

Monit. Ofic., I. Nr. 199 din 26 Aug. 1943.

2. Diverse

— În ziua de 21 Martie 1943 s'a oficiat la biserica Mihai Vodă din București un parastas pentru odihna sufletului aceluia care a fost Dimitrie Onciul, cu ocazia împlinirii a 20 de ani dela moartea lui. Opera lui, încă vie în mintea tuturor, își păstrează deplina actualitate ; dar cu această ocazie puțini și-au mai adus aminte de el. În prezența puțin numeroasă am putut vedea însă elita cercetătorilor noștri, între care d-nii : I. Simionescu, președintele Academiei Române, Al. Lapedatu secretarul general al aceleiași înalte instituții, prof. I. Nistor, Pr. N. Popescu, Th. Capidan, membri ai Academiei, d. prof. Gh. Brăcianu plecând din capitală a anunțat cu părere de rău că nu poate lua parte, prof. G. Opreșcu, C. Marinescu, arhitect P. Antonescu, N. A. Constantinescu, Victor Brătulescu, N. Corivan, Gh. Nedioglu, R. Perianu și arhitect Horia Teodoru. Din personalul Arhivelor Statului din București, unde marele dispărut

a fost 23 de ani Director general, au fost deasemenea de față d-nii A. Sacerdoțeanu, Directorul general al Arhivelor Statului și colaboratorii săi, subdirector I. C. Dobrescu, în serviciul arhivelor încă de pe vremea lui Onciul, M. Regleanu, I. Șucu, I. Fănuică, I. Comănescu și Al. Iordache și d-nele Florica Condurachi, Georgeta Fițescu, Claudia Mihăilescu, Georgeta Lunțaru și A. Marinescu. Din partea Școlii de Arhivistică a fost secretarul școlii d. Gh. Vlășceanu și o parte din studenți.

Se uită prea ușor valorile neamului de către prea mulți și nu e bine. Familia Onciul, care a făcut această pomenire, s'a gândit să readucă la viață și opera înaintașului căci aceasta nu se poate uita tot așa de ușor. Editarea operei complete se va face acum de *Fundația regală pentru literatură și artă*.

— Anul acesta studiile istorice românești au încă trei institute de cercetări :

1. *Institutul de Studii și cercetări balcanice*, sub direcția d-lui prof. univ. Victor Papacostea. Este în cadrul Facultății de Litere din București, dar cu colaborarea tuturor Facultăților din țară. Are un personal de 18 membri cu salarii și indemnizații de 3.453.920 lei și 6.650.000 lei cheltuieli materiale. Nu începe nicio îndoială că menirea acestui institut este de o deosebit interes. Trebuie să se simtă interesul nostru deosebit pentru tot ce este balcanic, căci în mare parte este tot românesc. D-l Papacostea are și mijloacele și energia să-i dea toată viața necesară.

2. *Institutul de Istorie Națională* de pe lângă Facultatea de Litere din Cluj-Sibiu sub direcția d-lui prof. univ. I. Lupaș. Personalul e în număr de 17 cu 3.341.040 lei salarii și 6.650.000 lei cheltuieli materiale. De fapt este o mai potrivită organizare a cunoscutului institut clujan, a cărui activitate uimește în adevăr.

3. *Institutul de Istorie Națională „A. D. Xeropol”* de pe lângă Facultatea de Litere din Iași, sub direcția d-lui prof. univ. Al. P. Boldur, cu 7 membri și 1.179.276 lei salarii și 1.000.000 lei cheltuieli materiale. Se reorganizează astfel institutul pentru care s'a străduit atât de mult regretatul Ilie Minea.

Reamintim că mai există, cu același scop de cercetare istorică, și :

Institutul pentru studiul Istoriei Universale „N. Iorga” din București cu 14 persoane, 3.155.400 lei salarii și 6.500.000 cheltuieli materiale. Este pus sub direcția d-lui prof. G. I. Brătianu.

Institutul de Istorie Națională din București, cu 20 persoane, 4.339.680 lei salarii și 8.000.000 cheltuieli materiale. Direcția d-lui prof. univ. C. C. Giurescu.

Institutul de Istorie Universală din Cluj-Sibiu, cu 3 persoane, 429.360 lei salarii.

Institutul de Turcologie din Iași, cu 2 persoane, 409.536 lei salarii și 270.000 cheltuieli materiale.

Adăugăm că activează încă și două institute particulare :

Institutul Sud-Est european și *Institutul de Studii bizantine*, în care a activat marele N. Iorga. Avem însă toată părerea de rău că a încetat existența *Comisiei Istorică a României*, cu o activitate atât de însemnată acum trezeci de ani.

Se pune astfel la îndemâna celor 81 de cercetători și personal auxiliar al acestor institute, un fond impresionant de :

salarii și indemnizații	17.308.222 lei
cheltuieli materiale	29.070.000 „
	<hr/>
Total	46.378.222 lei

Correspondentul în lucrări științifice al „cheltuielilor materiale” va fi fără îndoială extrem de bogat.

E de ținut în seamă și aici interesul pentru cultura națională pe care îl arată d. profesor I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale.

— *Situația frecvenței personalului nostru din București în 1942.* Anul a avut 305 zile : 286 lucrătoare și 79 sărbători și vacanțe oficiale :

No. de ordine	Numele funcționarului	Concediu de odihnă	Concediu medical	Concentrări sau mobilizări	Delegații oficiale	Absențe		Totalul absențelor	Zilele lucrate efectiv
						Motivate	Nemotivate		
1	I. C. Dobrescu	—	—	—	—	—	—	—	286
2	Emil Vîrtosu	—	—	365	—	—	—	286	—
3	Ion Vîrtosu	—	—	179	—	5	—	184	102
4	Maria Dumitrescu	—	236	—	—	22	—	258	28
5	I. R. Mircea	15	—	—	167	3	—	18	268
6	Fl. Condurachi	31	—	—	—	4	—	35	251
7	Mihail Regleanu	12	—	—	—	3	—	15	271
8	Ioan Șucu	15	—	—	4	—	—	19	267
9	V. Antoniu	15	—	—	—	2	—	17	260
10	Bogdan Stan	14	—	159	1	—	—	173	113
11	Claudia Mihăilescu	25	—	—	—	21	—	46	240
12	Ioan Fănuică	14	—	—	—	13	—	27	259
13	Maria I. Fănuică	—	62	—	—	34	—	96	190
14	Ioan Comănescu	14	14	—	—	18	—	46	240
15	Gh. Vlăsceanu	—	—	365	—	—	—	286	—
16	Al. Iordache	—	—	40	—	—	—	40	21
17	Vasile Ioan	—	—	31	—	—	—	31	—
18	Radu Greceanu	—	—	—	—	—	—	—	61
19	A. Potea	—	—	—	—	1	—	1	121
20	G. Fiñtescu	—	—	—	—	3	—	3	79
Total :		155	312	1139	172	129	—	1581	3066
Total zilele om.									4.647

INDICE DE DOCUMENTE

Se menționează numai documentele **editate integral, fragmentar, resu-**
mate sau amintite ca *inedite*; se adaugă și edițiile îndreptate sau
facsimilate.

- 1046 (6554). Act de vânzare între m-rile Atzi Ioan și Filoteiu la Athos
(*res*) . . . . . 441.
- 1087 (6595) Inscrisul protosului Sava dela Sf. Munte pentru schitul
Haldi (*res.*). . . . . 441.
- 1284 (6792) **Iulie**, *ind.* 12. Andronic II Paleolog dăruiește moaște
m-rii Sf. Filoteiu dela Athos (*res.*) . . . . . 441.
- 1287 (6795) **Aprilie**, *ind.* 15. Andronic II Paleologul întărește m-rii
Sf. Filoteiu dela Athos stăpânirea peste metoace (*res.*). . . . . 441.
- 1326 (6834), *ind.* 9. Hrisov împărătesc pentru Sf. Filoteiu dela Athos
(*menț.*). . . . . 441.
- 1328 (6836). Hrisov împărătesc pentru Sf. Filoteiu dela Athos (*res.*).
441.
- 1337 (6845). Dania împărătesei Theodora Paleolog către m-rea Sf.
Gheorghe din Seres (*res.*). . . . . 442.
- 1344 (6852). **Nov.** Hrisovul lui Ioan V Paleolog pentru Athos (*menț.*). 441.
- 1345 (6853). Hrisovul lui Ioan V Paleologul prin care dăruiește satul
Zihnu, stratopedarhului Ioan Himnos (*res.*). . . . . 441.
- 1346 (6854). Țarul Ștefan Dușan Uroș al Serbiei întărește m-rii Sf.
Filoteiu stăpânirea metoacelor (*res.*). . . . . 442.
- 1355 (6863), *ind.* 8. Impăratul Ioan Paleolog întărește m-rii Sf. Filo-
teiu stăpânirea peste metoacele sale din Lemnos (*res.*). 442.
- 1400 **Iulie 3**, *Praga*. Sigismund regele Ungariei dispune ca Doamna
lui Mircea, Voievodul Țării Românești, să nu mai ia tribut în satul
ei Tomaj dela locuitorii din Kreszthely (Zala), care au privilegiile
mai vechi (*text lat.*). . . . . 12—13.
- 1578 **Mai 8** (*1 Rebi-ül-aher*). Firmanul Sultanului Murat III prin
care reconfirmă hotărnicia cu Țara Românească cerută de Mihnea
Vodă (*trad.* rom. și *fac.*). . . . . 143—146.
- 1585 **Mai 24—Oct. 7**. Protocele din Săliște (*trad.*). 239—241, 246.
1586. Protocele din Săliște (*trad.*). . . . . 241—243.
1587. Protocele din Săliște (*trad.*). . . . . 243—244.
1588. Protocele din Săliște (*trad.*). . . . . 244—245.

1589. *Protocoloale din Săliște (trad.)*. . . . . 245—246.
- 1597 **Sept. 20, Târgoviște**. Mihai Viteazul întărește stăpânirea lui Dragomir și Băncilă peste părți de moșie la Schei dela Potoc în Dragodănești-Dâmbovița (*trad. rom.*). . . . . 115—117.
- 1636 (7144) **Febr. 6, București**. Matei Basarab scoate din rumânie pe moșnenii din Jupânești-Muscel (*trad. rom.*). . . . . 71—73.
- 1639 (7147) **Iulie 2, București**. Matei Basarab scoate din rumânie pe moșnenii din Jupânești-Muscel (*trad. rom.*). . . . . 73—76.
- 1642 **Nov. 5, Târgoviște**. Matei Basarab întărește stăpânirea lui Neagoe, Dragomir și Băncilă în Căndești-Dâmbovița (*trad. rom.*). . . . . 117—119.
1642. Țarul Rusiei Mihail Theodorovici învoește pe călugării dela Sf. Filoteiu să vie la Moscova la fiecare opt ani (*res.*) . . . . . 442.
1643. Matei Basarab întărește lui Dragomir din Căndești-Dâmbovița stăpânirea peste părțile de moșie cumpărate în hotarul Voineștilor (*trad. rom.*). . . . . 119—120.
- 1682 **Nov. 15**. Urbariu despre moșiile din Țara Românească ale Stancăi Salanți și unchiului său Comisul Papa (*trad. rom.*). . . . . 17—21.
- 1710 (7218) [luna ?] **20**. Constantin Brâncoveanu scutește de dajdie pentru săliște pe Nanul din Pade-Dolj în cruce cu Vona (*text rom. și facts.*). . . . . 247—248.
- 1734 (7242) **Aprilie 17**. Moșnenii din Jupânești-Muscel vând Popei Mihăilă o delniță de loc din sat (*text rom.*) . . . . . 76—77.
- 1753 (7261). Moșnenii din Jupânești-Muscel se împrumută cu 20 taleri dela un Turc. 77
- 1760 (7268) **Aprilie 18**. Socoteala ceașului Necula cu nepoții lui din Jupânești-Muscel (*text. rom.*). . . . . 78.
- 1763 **Iulie 20**. (*I Rebi-ül-evvel*). Ordonanța Sultanului cu privire la litigiul de hotar între nazîrul din Silistra și Domnul Țării Românești (*trad. rom. și facts.*). . . . . 139—143.
- [1763 **Iulie 20**]. Notă de veniturile vămii la Giurgiu și scutirea de impozite extraordinare ale locuitorilor Țării Românești (*res. și facts.*). . . . . 143.
- 1764 **Iulie 14** (*I3 Muharrem 1178*). Ordonanța Sultanului cu privire la litigiul între nazîrul din Silistra și Domnul Țării Românești în privința hotarului țării (*trad. rom. și facts.*). . . . . 135—139.
- 1765 **Aprilie 1**. Marin Ispas vinde un codru de loc preotului Nedelco din Dragodănești-Dâmbovița (*text rom.*). . . . . 120—121
- 1770 **Nov. 21—30** (*I decadă Sefer 1182*). Ordonanța Sultanului cu privire la sentința naibului Silistrei pentru reclamațiuni neîntemeiate împotriva locuitorilor Giurgiului (*trad. rom. și facts.*). . . . . 146—148.
- 1770 **Nov. 21—30** (*I decadă Sefer 1182*). Firmanul Sultanului Mustafa III către vizirul Mustafa Pașa guvernatorul din Ozû prin care ratifică sentința naibului din Silistra de interzicerea semănăturilor în Țara Românească de către locuitorii raialei Giurgiu (*trad. rom. și facts.*) . . . . . 148—150.

- 1772 **Aprilie 1.** Raportul guvernatorului Transilvaniei contele Iosif Maria de Auersperg către Iosif II despre starea Transilvaniei (*frag.*). . . . . 337—338.
- 1772 **Iulie 15.** Scrisoarea generalului Barco cu știri despre operațiile rusești în Moldova, Țara Românească și la Dunăre (*ment.*) 3c6.
- 1773 **Aprilie 28.** Micul, Stroe și Ion vând o grădină popei Nedelcu din Dragodănești-Dâmbovița (*text rom.*). . . . . 121—122.
- 1773 **Mai 21—18 Iulie.** Jurnalul de călătorie în Ardeal al lui Iosif II. (*res. și frag.*). . . . . 319—324, 329, 338, 339, 341—342.
- 1774 **Ian. 12.** Scrisoarea generalului Barco despre Bucovina (*res.*) 324.
- 1774 (7282) **August 12.** Maria Mărceasca și Ion Fustășescu vând un loc din Jupânești-Muscel (*text. rom.*). . . . . 78—79.
- 1776 **Martie 9.** Hotarnica Jupâneștilor-Muscel de Mălureni-Argeș (*copie, text.*). . . . . 79—80.
- 1776 **Mai 20.** Hotărnicia Jupâneștilor-Muscel făcută de Const. Văcărescu (*text. rom.*). . . . . 80—83.
- 1776 **Mai 20.** Foaia de hotărnicie dată moșcnilor Jupânești-Muscel de Const. Văcărescu (*text. rom.*). . . . . 83—86.
- 1777 **Oct. 9.** Diata preotesei Milea din Dragodănești-Dâmbovița, de cele ce lasă fiilor săi Nedelcu și Ion (*text. rom.*). . . . . 123—124.
- 1791 **Ian. 2, Porcești.** Impărțeala averii lui Onea Izdrail Posea între el și copiii din prima căsătorie (*text.*). . . . . 371—372.
- 1791 **Ian. 26, Porcești.** Impărțeala averii rămasă după Onea lui Sămăn Mărcuciu (*text.*). . . . . 374—375.
- 1791 **Ian. 27, Porcești.** Impărțeala averii lui Gheorghe Potroca între nevastă și copii (*text.*). . . . . 375—377.
- 1791 **Ian. 30, Porcești.** Impărțeala averii lui Nicolaie Coșteiu între nevastă și copii (*text.*). . . . . 378—379.
- 1791 **Febr. 12, Porcești.** Impărțeala averii lui Mihail Zugravu între nevastă și copii (*text.*). . . . . 379—380.
- 1791 **Febr. 21, Porcești.** Impărțeala averii lui Ion Boranciu între nevastă și copii (*text.*). . . . . 380—381.
- [1791 **Februarie 22] — Martie 26. Porcești.** - Impărțeala averii lui Ion Coșteriu între fiii săi (*text.*). . . . . 382—383.
- 1791 **Febr. 22, Porcești.** Impărțeala averii lui Ion Sârbu, mort în Țara Românească, între cei 6 fii ai săi (*text.*). . . . . 383—384.
- 1791 **Martie 3, Porcești.** Impărțeala averii lui Onea Pavălu mort în Țara Românească (*text.*). 384
- 1791 **Martie 4, Porcești.** Impărțeala averii lui Anghel Coșteiu mort în Țara Românească (*text.*). 385
- [1791] **Oct. 19, Porcești.** Impărțeala averii lui Irimie Anghel (*text.*). . . . . 385—386.
- 1791 **Oct. 27, Porcești.** Impărțeala averii lui Ananie Murariu (*text.*). . . . . 387—388.
- 1791 **Dec. 26, Porcești.** Impărțeala averii lui David Laslea după prima nevastă (*text și fasc.*). . . . . 373—374.
- 1798 **Iunie 30, Porcești.** Impărțeala averii lui Irimie Anghel (*text și fasc.*). . . . . 386.

- 1801 **Martie 15**, *Porcești*. Impărțeala averii lui Onea Giura (*text*). . . . . 388—389.
- 1801 **Martie 16**, *Porcești*. Impărțeala averii lui Șarban Opântă (*text*). . . . . 389—390.
- 1803, *Porcești*. Impărțeala averii lui Gheorghe Bucur Mohu, mort fără copii, între nevastă-sa și socrul ei (*text*). . . . . 390.
1804. **Aug. 1**, *Porcești*. Impărțeala averii lui Onea Mujat (*text*). 391.
- 1804 **Sept. 13**. Hotărnicia părților lui Stan Parnia din Căndești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 124.
- 1805 **Dec. 29**, *Porcești*. Ana Vâlcului neputincioasă își vinde casa lui Onea Ureche, însă o va locui până la moarte (*text*). . . 391—392.
- 1806 **Nov. 4**. Insemnare pe un *Kyriacodromion* amintind domnia de o zi la Iași a lui Scarlat Callimachi (*text rom. și facts.*). 442—443.
1806. Legenda peceții lui Scarlat Callimachi (*ment.*). . . . . 446.
- ca. 1806]. Capuchehaiaua Domnului Țării Românești cere dela Inalta Poartă aplicarea vechilor orândueli în privința hotarelor raialei Giurgiu (*trad. rom. facts.*). . . . . 134.
- 1807 **Ian.**, *Porcești*. Maria Lisăpte Dragomir își împarte averea la copii; noru-si care n'o îngrijește nu-i lasă nimic (*text*). . . . 392.
- 1810 **Febr.** Gheorghe Udriște vinde popei Dumitru din Dragodănești-Dâmbovița un loc (*res.*). . . . . 124.
- 1810 **Iulie 18**. Diaconul Mihai vinde popei Ion Duhovnicul un loc în Jupânești-Muscel (*text rom.*). 86
- 1811 **Iunie 20**. Ilinca Vlad Cazacu dă de pomană un loc cu pomi popei Dumitru din Dragodănești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 124.
- 1811 **Iunie 26**, *Porcești*. Impărțeala moșiei lui Toma, plecat în Țara Românească, între fratele său Danil Stoisoru și sora sa Maria (*text*). . . . . 392—393.
- 1811 **Nov. 20**. Diaconul Ene vinde popei Ion Duhovnicul un loc în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 86—87.
- 1812 **Febr. 12**. Boroghineștii vând popei Ion Duhovnicul un loc în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 87—88.
- 1812 **Martie 16**. Diaconul Mihai vinde un loc de casă în Jupânești-Muscel popei Ion (*text rom.*). . . . . 88.
- 1812 **Iunie 5**. Dumitru Postelnicul din Jupânești-Muscel dă doi copaci popilor Coman și Mihăilă (*text rom.*). . . . . 88—98.
- 1813 **Febr. 11**, *Porcești*. Nevasta lui Conon, fiul lui Mihail Zugravu, care moare la două săptămâni după nuntă, restituie soacră-si cheltuielile de nuntă și primește în schimb un loc de arătură . . . . . 380.
- 1813 **Sept. 28**. Tudor și Mihăilă Căpățână vând popei Ion Duhovnicul un loc în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 89.
- 1813 **Dec. 28**, *Porcești*. Schimb de locuri de fân între Stana Anghel Dan și Vasile Dan (*text*). . . . . 393.
- 1815 **Aug. 4**. Gheorghe Mihait sin Sima Buză vând moșia lor popei Dumitru din Dragodănești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 124—125.
- 1816 **Iulie 3**. Tudor Căpățână, vinde popei Ion Duhovnicul moșie pe Bârzota în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 89—90.

- 1816 Aug. 24.** Protopopul Luca din Muscel scrie arhimanditului m-rii Argeș să sfătuiască erarhul pentru iertare pe popa Ion Duhovnicul și popa Vasile din Jupânești-Muscel, pentru că au depus jurământ (*text rom.*) . . . . . 90—91.
- 1816 Aug. 27.** Vlasie protosinghel dela m-rea Argeș scrie protopopului Luca dela Muscel că după sfatul episcopului popa Ioan Duhovnicul nu poate fi oprit dela slujbă pentru jurământul depus după porunca domnească (*text rom.*). . . . . 91.
- 1816 Sept. 28.** Tudor Căpățână vinde popei Ion Duhovnicul o jumătate de loc în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 92.
- 1817 Febr. 17.** Diaconul Ene vinde popei Ion un petec de pământ în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 92—93
- 1817 Febr. 18.** Mihăilă Stan Boroghină vinde popei Ion Duhovnicul o bucată de moșie în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 93.
- 1817 Mai 11.** Oprea Marin Cazacu vinde moșie popei Dumitru din Dragodănești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 125.
- 1817 Mai 28.** Stan Lungu dă ginerelului său Oprea moșie în Dragodănești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 125.
- 1817 Aug. 22.** Maria din Jupânești-Muscel se jeluște mitropolitului pentru partea ei de moșie împresurată de popa Ion Duhovnicul (*text rom.*). . . . . 94.
- 1817 Sept. 2.** Foaia de împărțeală a diaconesii Stanca din Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 95.
- 1818 Aprilie 8.** Diaconul Ene din Păciori vinde moșie fratelui său Poia Ion, în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 95—96.
- 1818 Aprilie 28.** Popa Ion Duhovnicul face un schimb de pământ cu Diaconul Ene, în Jupânești-Muscel (*text rom.*). . . . . 96.
- 1818 August 24.** Hotărârea judecării în pricina prunilor puși de Dumitru Postelnicul din Jupânești-Muscel pe moșia m-rii Aninoasa (*text rom.*). . . . . 97—98.
- 1818 Aug. 29.** Impăcarea între arendașul Nicolae și Dumitru Postelnicul din Jupânești-Muscel pentru delnița din Cosăști (*text rom.*) 98—99.
- 1819 Mai 24.** Preoții din Jupânești-Muscel cer voie mitropolitului să se judece cu Calea logofăt (*text rom.*). . . . . 99.
- 1819 Iulie 20.** Invoiala moșnenilor Căndești-Dâmbovița pentru împărțirea moșiei cu „priotu popa Dumitru Popescu” (*res.*). . . . . 125.
- 1819 Aug. 20.** Hotărnicia biv vel Clucerului de arie Iancu Glavă pentru părțile de moșie ale popei Dumitru și Parnia în Căndești și Dragodănești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 125—126.
- 1819 Aug. 20.** Alegerea hotarelor moșiilor moșnenilor Dragodănești și Anișani din Dâmbovița (*res.*). . . . . 126.
- 1819 Aug. 20.** Iancu Glavă biv vel clucer de arie hotărniceste moșia moșnenilor Căndești-Dâmbovița (*res.*). . . . . 126.
- 1819 Dec. 10.** Stan Parnia și Voicu Ainișanu dăruiesc moșie în Dragodănești popei Dumitru (*res.*). . . . . 126.
- 1820 Mai 16.** Adeverința postelnicului Vasilache ispravnicul jud. Vlașca și alții prin care arată pe unde a fost drumul Banului. (*text rom.*). 151

- 1820 **Mai 25.** Căminarul Scarlat anunță pe egumenul m-rii Căscioarele că i-au hotărnicit moșia despre giurgiuvenii Turci (**text rom.**). 151—152.
- 1820 **Iulie 17** (*17 Şevval 1235*). Mustafâ Paşâ muhafizul Giurgiuului face cunoscut Domnului Țării Românești despre venirea trimișilor săi spre a fixa hotarul raialei (**trad. rom.**). . . . . 150.
- 1821 **Mai 21.** Marin Nălbea vinde diaconului Ion moșie în Dragodănești-Dâmbovița (**res.**). . . . . 126—127.
- 1821 **Oct. 10.** Voicu Ainișanu vinde popei Dumitru Popescu din Dragodănești-Dâmbovița, moșie în hotarul Ainișanilor (**res.**). 127.
- 1822 **Febr. 22.** Mihai armaș cere cheltuelile de alergătură făcute pentru o diaconesă din Jupânești-Muscel (**text rom.**). . . . . 100.
- 1822 **Nov. 20.** Diaconul Ene din Jupânești vinde un loc fratelui său popa Ion (**text. rom.**). . . . . 101.
- 1823 **Febr. 24.** Maria diaconesa vinde popei Ion Duhovnicul o jumătate de loc în Jupânești-Muscel (**text rom.**). . . . . 102.
- 1823 **Mai 20.** Stan Parnia din Căndești dă de pomână popei Dumitru Popescu din Dragodănești-Dâmbovița, o bucată de moșie (**res.**) 127.
- 1823 **Iunie 18.** Ispravnicii jud. Dâmbovița dau carte de judecată pentru prigoana dintre moșnenii Căndești (**res.**). . . . . 127.
- 1823 **Iulie 18.** Marin sin Iancu vinde popei Dumitru moșie în Dragodănești-Dâmbovița (**res.**). . . . . 128.
- 1824 **Ian. 30.** Testamentul lui Grigorie Balș (**frag.**). . . . . 420.
- 1825 **Aprilie 13** (*7 Ramazan 1240*). Ibrahim Paşa muhafizul Vidinului către Domnul Țării Românești, cu privire la iarba din insula Iasen (**trad. rom.**). . . . . 152—154.
- 1825 **Mai 28.** Clironomii diaconesei Maria din Jupânești-Muscel vând niște locuri popei Ion Duhovnicul (**text. rom.**). . . . . 102—103.
- 1826 **Mai 1** (*5 Şevval 1241*). Elhagi, Hafiz Mehmed mollaua din Şiștov către Domnul Țării Românești cu privire la insula Chichineț (**trad. rom.**). . . . . 156.
- 1826 **Mai 11** (*15 Şevval 1241*). Ibrahim Paşa din Şiștov către Domnul Țării Românești cu privire la insula Chichineț (**trad. rom.**). 157.
- 1826 **Mai 15** (*19 Şevval 1241*). Esseid Mehmed Enim muhafizul din Hârșova către Domnul Țării Românești prin care arată că pescarii din Hârșova și-au plătit dijma față de m-rea Sf. Spiridon-Nou din București (**trad. rom.**). . . . . 158—159.
- 1826 **Iunie 27** (*3 Zilhiğge 1241*). Ibrahim Paşa din Şiștov către Domnul Țării Românești cu privire la insula Chichineț să rămână la vama Şiștov și să nu se ia vamă dela locuitorii din Zimnicea (**trad. rom.**) 157—158.
- 1826 **Iulie 24** (*1 Muharrem 1242*). Ibrahim Paşa către Domnul Țării Românești în privința ierbii din insula Iasen (**trad. rom.**). 154—155.
- 1827 **Nov. 20.** Alegerea hotarelor moșiilor Schei, Voinești, Căndești și Dragodănești, jud. Dambovița (**res.**). . . . . 128.
- 1828 **Martie 1, Iași.** Ioan Sandu Sturdza Voevod ridică pe căminarul Doxaki Hurmuzaki la rangul de mare agâ (**trad. germ.**). 450—451.

- 1828 **Mai 15.** Diaconul Ene din Jupânești-Muscel, vinde moșie diaconului Ene din Păciori (**text rom.**). . . . . 104.
- 1828 **Iulie 9/21, Cernăuți.** Doxaki Hurmuzaki, cere Kreisamtului să-i aprobe purtarea titlului de mare agă conferit de Ion Sandu Sturdza Voevod (**text germ.**) . . . . . 449—450.
- 1828 **Iulie 22, Cernăuți.** — Kreisamtul legalizează diploma lui Doxaki Hurmuzaki (**text germ.**) . . . . . 451—452
- 1829 **Nov. 26, Cernăuți.** Eudoxiu și Constantin Hurmuzaki elevi dăruiesc cărți Gimnaziului (**text germ.**). . . . . 452.
1829. Spița neamului popei Dumitru Popescu din Căndești-Dâmbovița (**text rom.**). . . . . 128.
- 1831 **Aprilie 13, Lemberg.** Guvernatorul Bucovinei către Landespraesidium despre mișcările dela granița Moldovei (**text germ.**). 361.
- 1831 **Aprilie 27, Cernăuți.** Tarnowski către Kreisamt despre mișcările din Moldova (**text germ.**) . . . . . 361—362.
- 1831 **Mai 1, Cernăuți.** Tarnowski către Kreisamt despre mișcările țărănești din Moldova (**text germ.**). . . . . 362—363.
- 1831 **Mai 7, Teșuț.** M. Koch către inspectoratul vamal din Cernăuți, despre fugari din Moldova (**text germ.**). . . . . 363—364.
- 1831 **Mai 10, Teșuț.** M. Koch către inspectoratul vamal din Cernăuți, despre trecerea spre Iași a generalului Kissilow (**text germ.**). . . . . 364—365.
- 1831 **Mai 13, Suceava.** Iosif West către inspectoratul Bucovinei despre trecerea Cazacilor spre Hârlău și mișcarea țărănească (**text germ.**). . . . . 365—366.
- 1832 **Mai 12.** Bilet dela Agie pentru liberă trecere spre Câmpina (**text rom.**). . . . . 104.
- 1832 **Iulie 17, Cernăuți.** Constantin Hurmuzaki cere directorului gimnaziului să-i acorde a da examenul semestrului II la fizică (**text germ.**). . . . . 452—453.
- 1834 **Iulie 29.** Mihai Micescu logofăt dojenește pe popa Ion Duhovnicul din Jupânești-Muscel pentru nerespectarea dreptului lui Nicolae (**text rom.**). . . . . 105.
- 1835 **Febr. 4.** Tacrirul cu arătarea părților de moșie din Jupânești-Muscel făcut de popa Ion Duhovnicul (**text rom.**). . . . . 105—107.
- 1835 **Febr. 13.** Anaforaua Tribunalului Muscel pentru părțile de moșie din Jupânești ale popei Ion Duhovnicul, Dumitru Postelnicel și Maria (**text rom.**). . . . . 108—110.
- 1836 **Nov 7.** Hotărîrea Divanului judecătoresc prin care Maria fata diaconului Mihai din Jupânești-Muscel a rămas de judecată (**text rom.**). . . . . 110—114.
- 1847 **Dec. 26.** Testamentul biv vel Postelnicului Petru Asachi (**frag.**). . . . . 429.
- 1857 **Sept. 25.** Paleolog cere Arhivelor Statului copie de pe actul din 1834, prin care Băneasa Z. Văcăreasca dă numele Paleolog nepoților ei. . . . . 226.
- 1865 **Iunie 10, București.** Actul căsătoriei religioase a lui B. P. Hasdeu cu Iulia Faliciu. . . . . 222.

- 1866 Oct. 5. Mitrop. Calinic recomandă profesor de religie la Institutul de fete Santa Maria din Iași pe Econ. Ioan Poenariu (res.). 227.
- 1867 Aug. 9. Ministerul Instrucțiunii Publice invită direcțiunea Institutului Santa Maria din Iași să numească profesor de religie ortodoxă (res.), ... 227.
- 1869 Nov. 2, *București*. Actul de naștere al Iuliei B. Hasdeu, fiica. 222—223.
- 1870 Aprilie 28. Mitropolitul Calinic împotriva educației catolice la Institutul Santa Maria din Iași (res.). . . . . 227.
- 1886 Sept. 20, *Mircești*. Testamentul lui Vasile Alecsandri (res.). 430.
- 1888 Sept. 17, *București*. Actul de deces al Iuliei B. Hasdeu, fiica. 223—224.
- 1891 Iunie 16/28, *Paris*. Testamentul lui Mihail Kogălniceanu (frag.). 431.
- 1892 Febr. 25. Testamentul lui Vasile Adamachi (res.). 430.
- 1900 Nov. 8 Testamentul mitropolitului Iosif Naniescu (frag.). 430.
- 1902 Iunie 19, *Câmpina*. Actul de deces al Iuliei B. P. Hasdeu, mama, 224—225.
- 1903 Aug. 2 Testamentul Elenei Donici (frag.). . . . . 431.
- 1907 Mart. 8. Testamentul colonelului Langa (frag.) . . . 430.
- 1907 Aug. 25. *Câmpina*. Actul de deces al lui B. P. Hasdeu. 225—226.
- 1912 Feb. 29. Insemnare de suma stânenilor în ocolnița Nălbeasca-Dâmbovița (res.). . . . . I 8.
- 1915 Iulie 13. Testamentul doctorului Const. D. Miculescu (frag.). 430.
- 1941 Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1941 de A. Sacerdoțeanu. . . . . 166—176.
- 1941 Oct. 27—5 Sep. 1942. Cronica Arhivelor Statului: decrete și decizii . . . . . 294—296.
1942. Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1942, de A. Sacerdoțeanu. . . . . 395—404.
- 1942 Sept. 3—26 Aug. 1943. Cronica Arhivelor Statului: decrete, decizii, corespondență. . . . . 482—495.

INDICE GENERAL

Nu figurează partea orânduită alfabetic în corpul revistei.

- Ăciuiu (Tesel) sat : 245.
Acvali Zadè : 148, 150.
adâlmaş : 122.
Adamachi Vasile, testamentul : 430.
admirarea Românilor : 305.
Afrodiţian Persul : 251.
Ağârbiciu (Edel Erd) sat : 245.
Anişanu Voicu : 127.
Alcalay anticar : 405.
Alecsandri Vasile : 232 ; testamentul, 430.
Alexandrescu Grigore : 253.
Alexandru Coconul Vv. : 72, 75.
Alexandru Iliaş Vv. : 72, 75.
Alexandru Mircea Vv. : 117, 118, 119, 144.
Alexinschi Alexe : 252.
Alfavită sufletească : 252.
Amza, rumân : 18.
Ana, ţariţa Rusiei : 313.
Ana-Dună : v. Dunărea.
Andreescu, Const. I. : 252, 467.
Andreiu Vasile : 370.
Andrei Victor : 252.
Andriţu, Ion P. : 104.
Angliţă Dumitru : 295.
Aninişani-Dâmboviţa : v. Regleanu, M. G.
Aninişineasca, moşie : 118.
Aninoasa, m-re Muscel : 69, 70, 81, 83, 97.
Anişani, loc. : 116.
Anişinianu : v. Mleta.
Antonescu Ion, mareşal : 166.
Antoniu Vanghele : 295.
Apolzan Lucia : 252.
Arabii : 434.
Arătianu Ion : 79.
Archeşti-Olt : 20.
Argeş, episcopia : 91.
Argeş, jud. : v. Mălureni.
Arhive : organizare, 204—206 ; Arhiv. Statului, dare de seamă pe 1941, 166—209 ; pe 1942, 395—428 ; cronica, 294—296, 482—495. Bucureşti, fond. turcesc, 129 ; condică de doc., 69—115 ; starea civilă, 465 ; din Iaşi, 412 ; ale Transilvaniei, 304, 453 Săteşti, 455—460 ; protocolul din Sălişte, 237—246 ; la Muzeul Al. Saint-Georges, 461 ; *maculatura*, 484, 488, 492—493 ; taxe de legalizare a copiilor, 488—495 ; I. Petrovici, ministrul Culturii Naţionale şi arhivele, 395 ; dela Budapesta, 453 ; germane de stare civilă, 464 ; suedeze, 463—464 ; vieneze, 303—304 ; Impărăteşti turceşti (Defter-i-Khakani), 134, 138, 139, 143, 147, 148, 149 ; Defterhane, 137 ; Turcii pradă hrisoavele, 116. v. şi Mărcuş Ion.
Aricescu Dumitrache, vtori vistier : 109.
Aricescu Iosif : 98, 99.
Aricescu, Const. D. : 297—302 ; v. şi Fănuică, I. Gh. ; Sacerdoţeanu A., bibliografie : v. Mihăilescu Claudia.
Arifa Aga : 364.
Arini, Groapa cu, loc. : 379, 386.
Ariniş Vârnaţi, loc. : 370

- Arman Drăghici, rumân : 18.
arzuhal : 139.
 Asachi Ecaterina, testament : 432.
 Asachi Petru, postelnic, testament : 429.
 Athos, Sf. Munte : v. Nicolaescu St.
 Auersperg, Conte Iosif Maria : 337.
 Austria : 313.
 Avarii : 434.
- Baba Alexandru, protopop** : 252.
 Babininger Fr. : 252, 254.
 Băjan Manole : 104.
 Bălăceanu Const. : 114.
 Balan Teodor : Rapoarte despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Cernăuți pe 1941—1942 : 419—421.
 Bălcești-Olt : 20.
 Bale, rumân : 19.
 Băleanu Ivașco : 74.
 Băloae Radu : 71.
 Bălotești, loc. : 71, 72.
 Balș Alexandru : 352 ; Grigore, 429 ; Lupu, 357 ; Teodor, 355.
 Baltă căminar : 359, 362.
 Balte, moșie : 373, 378.
 Balul Alemán : 244.
 Banci Popa : 237.
 Băneasa, loc. : 151.
 Bănescu Nic. : 253, 254, 467.
 Banului, calea : 133, 145, 151.
 Bâra Ilie : 379, 386.
 Baranciu Ion : 380.
 Barath, Dr. Bela : 252.
 Barbos praedium : 20.
 Barbu Cherața : 485.
 Bărcăcilă Alex. : 252.
- Barco, Vincenz de** —, general, autorul răpirii Bucovinei : 303, 306, 314, 316, 318, 320, 321, 323—326, 334, 344, 349.
 Bârnova, sat : 357.
 Bârsiaci (Βερζήται), trib. : 436.
 Barțan (Barsan) Opriș : 237.
 Barzateu-Olt, loc. : 20.
 Bârzoteanu Const. diacon : 92, 102.
 Bârzoti, loc. : 89, 103, 106.
- Basarab Radu I Vv. : 217.
 Bașcan beului la Braniște, loc. : 151.
 Bașcoveanu Pătru : 247.
 Bătrâna (Bettrenna), loc. : 242.
beilerbeilicuri : 129.
 Beldi Preda, rumân : 20.
 Beldiman Vasile : 352.
 Beldy Clement de Budila, 14.
 Belega Oprea : 247.
 Belgrad, pacea 1739 : 308.
 Belibou, neam : 357.
 Belu Alex. : 114 ; Barbu pah. : 80.
 Berciu D. : *O descoperire arheologică la Feregile jud. Vâlcea* : 219—221 ; 252, 253.
 Berciu Ion : 252.
 Bergler Ștefan : 468.
 Berza M. : 254.
 Besatner (Besadner) Petru, jude : 241, 242.
 Beșik, lac. : 436.
 Beșul Lup : 245.
 Bethlen, contele Nicolae : 339.
 Bial, păstor iobag : 17.
 Bib Cristul : 237.
 Biebinger Wilhelm : 464.
 Bigidoff, general : 356—359, 361—362.
 Biron, Ernst Ioan, duce de Curlanda : 313.
 Bistran, iobag : 17.
 Bistreni praedium : 20.
 Bittner Emericus : 246.
 Blidar, iobag : 17.
 Blot Petru : 237.
 Bob episcop : 340.
 Bobulescu C. : 466.
 Bocioe Mărie : 386.
 Bodin D. : 468.
 Boga, L. T. — Em. Gane : *Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Chișinău pe 1941, 198—206 ; id. pe 1942, 416—419.*
 Bogdan III Vv., inel sigilar : 213.
 Bogdan, Damian P. : 466, 467.
 Bogdan Stan : 295.
 Boldur, Al. P. 496.
 Boranciu Ion : 387.
 Borcea logof. : 72.

- Boroghină, Boroghinești, neam : 70,
 82, 87, 93.
 Borșan Vasile : 358, 359.
 Borza Alex. : 252.
 Boței, Boțești, top. : 118.
 Botezatu Nicolae : 97.
 Brădăiu Opre : 374.
 Braica, rumân : 20.
 Brăila : 141.
 Brăiloiu Cornea Banul : 14.
 Bran : 320.
 Bran, iobag : 17.
 Brancovici Sava : 16.
 Brâncoveanu Const. Vv. : 16, 218,
 247, 248, 310, 330. — Preda : 76.
 Brătianu, Gh. I. : 253, 254, 496.
 Brătescu-Voinești, Ion Al. : 249.
 Brebeni-Olt : 20.
 Brețcu : 320.
 Buccov, Nic. Adolf Baron von : 315,
 368.
 Bucești, sat : Oct., 19; vâlcea, 19.
 Bucevschi O. : 467.
 Bucovina, răpirea : 316, 323.
 Bucur Bădila : 245.
 București, sat pe Luncavăț : 467.
 Buda, iobag : 17.
 Budai Lațco : 14.
 Budila-Trei-Scaune : 15.
 Budulețe, Achim și Ion : 379.
 Buicescu Diicul, spătar, neamul : 16.
 Bulgarii : 434.
 Buliga Savul : 127.
 Bunăi, calea : 93.
 Bunaia, pădure : 106, 107.
 Bură în Părvăneasca, loc. : 124.
 Burgdörfer, dr. F. : 466.
 Buruiană Radu : 77.
 Buză Sîma : 124.
 Buzăul ardelean : 320.
 Cacameiul : 136.
 Cacova, sat : 237.
cadî : 131.
 Calafat : 152.
 Căldare Anghel : 387.
 Căldărușani : 135.
 Calea logof. : 99.
 Calen, rumân : 19.
 Callimachi Alex.. Vv. : 210, 211.
 Callimachi Scarlat Vv. : 209, 210; v.
 și Turcu Const.
 Callimachi, D-na Smaranda : 209, 210.
 Camariano Ariadna : 468, 469.
 Câmpina : 104.
 Câmpu din Susu Baltelor : 382.
 Câncea Ion : v. Nicolăescu-Ploșșor.
 Cînda postelnic : 71.
 Cînde Chilie : 245.
 Cîndești-Dâmbovița : v. Regleanu, M. G.
 Cîndul Ion : 244.
 Cantacuzino Mihail (1710) : 15; cronicar : 133, 344.
 Cantacuzino Șerban Vv. : 16; — Constantin : 16.
 Căpățână Mihail : 89.
 Capașin Radul, iobag : 17.
 Capidan Theodor : 253.
 Căpitanu Năstase : 81.
 Căpoți Albul : 77.
 Căprărescu Traian : 295.
 Caragheorghievici Alex., prințul, testament : 179.
 Cărăreni (azi Hăgieni), sat Ialomița : 467.
 Carcopino Jérôme : 253.
carib : 130.
 Cârlig Opre : 245.
 Cărnicești, neam : 123.
 Carol VI, împărat : 309.
 Cărpătoriu Nicolae preot în Porcești : 370.
 Căscioarele : 151, 152.
 Cașevco Agnes : 294.
 Castamonitu, m-re : 435—437.
 Catargi, Grazia Callimachi : 432.
 Catargiu Barbu : 253.
 Catargiu Iordachi vistiernic : 352.
 Cazacu Dumitru : 122; Vlad : 124.
 Ceaușu Necula : 78.
 Cercel Dumitru : 122.
 Cernătești, top. : 15.
 Cernica, rumân : 19.
 Cernoglav (Τερριονιάδου), onom. : 437, 438.
 Cetății, Fața, loc. 379.

- Chid Daniil : 374 ; Irimie : 379.
 Chichineț (Chechenez) insulă : 156—158.
 Chiriva-Gölü : v. Criva.
 Chiriță dascăl slov. : 73, 119.
 Chirtop, onom. : 118.
 Chițescu Nic. : 254.
 Ciadărțanu Petre, moș : 151.
 Ciazii : v. Fteris.
 Cihodariu C. : 251.
 Ciocoro Tudor Vornicul : 14.
 Cioculescu Șerban : 253.
 Ciolanu Ion : 382.
 Ciortan Sima : 123 ; 127.
 Cireși, top. : 96.
 Ciucur, onom. : 239.
 Ciungul, top. : 133.
 Ciupecescu Anastasie : 99.
 Ciupelnița sat : 145.
 Cocenești praedium : 21.
 Cocorășcu Ioan : 114.
 Codrescu Theodor : 229.
 Cojocariu Ilie : 295 ; Stanciul : 121.
 Colibași : 320.
 Conachi : 355.
 Conco Mola Mustafa : 77.
 Condurachi Em. : 254.
 Constant Armandine : 233.
 Constantinescu, N. A. : 253.
 Comănescu I. Aurelia : 172, 294.
 Comănescu Ion : 295, 484 ; *Raport asupra situației Registraturii în anul 1942* : 409.
 Comșa Piper Nanu : 243.
 Corbu, hotar-Olt : 20.
 Corivan Nicolae : 254.
 Cosăști, top. : 98, 99.
 Cosiște, top. : 79.
 Cosova, sat : 145.
 Coșteiu Achim : 379 ; Anghel, mort în slujba împăratului, 385 ; Ion, 382 ; Nicolae, 378.
 Costeni-R.-Sărat : 15.
 Costești-Vâlcea : 18, 219.
 Coșula, plasa : 357.
 Cotărlea, neam : 85.
 Crăciuna, onom. fem. : 380.
 Crăciuni, Oprea Mihail, zugrav în Porcești (1750) : 368.
 Creangă Mihalachi : 358, 359, 362.
 Crețescu Alex. ministru 1869 : 301.
 Crețu, Napoleon N. : 492.
 Crețulescul Radu : 76.
 Crinu, loc. : 383.
 Cristescu Traian : 250.
 Cristinești-Hotin : 4, 222.
 Criva (Chiriva-Gölü), lac : 144.
 Crivăț, neam : 85.
 Crucea dă piatră, top. : 106—108.
cruce, slujitor în — : 247.
 Cserni Adalbert : 252.
cuiuđat : 139.
 Cultor Stanislav : 243.
 Curlanda : 313.
 Curmătura, piscul : 116, 126.
 Curuiului, matca : 116.

Dade, rumân : 18.
 Dadilovanu Radu, moș : 151.
 Dadului, valea : 70, 81.
 Daicovicu C. : 252.
 Daița, top. : 151.
 Dâmbovița, apa : 127.
 Damaschin Andrei : 295.
 Dândari, sat : 151.
 Danu Asanachi : 352.
 Darie, moș : 117, 125.
 Dauș Elisabeta : 2.
 Davila, Dr. Carol : 468.
 Decusară Eugen : 466.
Detterhané : v. Arhivele.
Detter-i-khakani : v. Arhivele.
 Deleni, moșie-Hârlău : 355, 357—359, 361, 362.
 Demetrian D-na, donație : 405.
 Deneș Șerban : 372, 373, 375, 376, 378—386, 388 ; Toma, 380.
 Denghel Ion (Onea) Popa : 377, 379, 380, 389, 390.
diac : v. Gherman.
 Diaconu Nicolae, preot, are hrisoave : 76.
 Dietrich, Baron Fr. L. : 368.
 Dinu, Const. N. : 488.
diplomatica română : v. Sacerdoțeanu A.
 Dobrescu, Ion C. : *Raport asupra situației secției Bunurilor Publice în anul 1941* : 176—179 ; id. *în anul 1942* : 404—405 ; 482, 483.

- Dobrițeu, rumân : 21.
 Donat Ion : 466.
 Donici Elena, testament : 431.
 Donulescu Maria : 465.
 Dorde Neag : 243.
 Drăgan din Porcești, sol sibian (1521) : 367.
 Drăghici Manolachi, cronicar : 359.
 Dagna Ene : 93.
 Dragodănești-Dâmbovița : v. Regleanu, M. G.
 Dragomir Ban : 119.
 Draguseu, rumân : 20.
 Dregovici (Δρογούβιται), trib 436.
 Drugești-Buzău : 14.
 Dudescul Dumitru Vornic : 119.
 Dulgherul, top. : 133.
 Dumitrescu Maria : *Raport asupra situației Bibliotecii în anul 1941* : 186—189.
 Dună : v. Dunărea.
 Dunărea Mumă (turc. Anâ-Dună) : 138.
 Durda (Dord a) Bucur : 237.
 Duzinchevici Gh. : *Răscoalele din Moldova în anul 1831 împotriva Regulamentului Organic*, 352—366; *Raport asupra situației din 1 Septembrie—31 Decembrie 1942*. [a Arhivelor Statului din Cernăuți], 421—422; 251, 483.
 Duzinchevici Minodora : *Câteva documente asupra familiei Hurmuzaki*, 449—453; v. și Idu M.
 Ecaterina II, țărița Rusiei : 307—310, 312.
 Eck Al. : 254.
 Economu C. : 252.
 Elisabeta Petrovna, țărița : 310.
 Elhağ Hafız Mehmed, molla Șistov : 156.
 Elhağ Khalil, nazîr Silistra : 141.
 Elhağ Mehmed Aga : 135, 141.
emigrarea Românilor în sec. XVIII : 334.
 Esseid Mehmed Emin, muhafiz Hârșova : 158, 159.
 Evlia Celebi : 132.
eyalete : 129.
 Fajard Eugenia : 233, 234, 236.
 Fălcoianul Ioan : 114.
 Faliciu Iulia : 221; v. și Hasdeu Iulia.
 Fântâna Bunii, top. : 379; — tomnaticul : 242.
 Fântâneale de Sus, top. : 116.
 Fântânele, top. : 126.
 Fănuică, Ion Gh. : *Raport asupra situației Registraturii în anul 1942* : 189—190; *Din manuscrisele lui Aricescu*, 460—462; 295.
 Fănuică, Maria I. : 295, 483.
 Feregile, sat : 219—220.
 Fiera logof. : 74.
 Filodorin : v. Florentin.
 Filoteiu, sf., m-re la Sf. Munte : v. Nicolaescu St.
 Finkelstein Gustav, colecționar : 217.
 Fișescu Georgeta : *Institutul de fete „Santia Maria” din Iași*, 226—236; 295, 482.
 Flămânzi, sat : 358, 359; (Plenenti), 362.
 Flocoșeni-Oct. : 19, 21.
 Florentin (Filodorin), cetate : 153.
 Florescu, George D., genealogist : 217, 468.
 Florian Ioan : 82.
 Floroiu Ion : 295.
 Florovici, Boris V. : 486.
 Fogarași Ștefan : 14.
formularul diplomatic : v. Sacerdoțeanu A.
 Forssell Arne : 463, 464.
 Fotino Alex., pictor : 461.
 Franța : 309.
 Frederic II, regele Prusiei : 307—310, 327.
 Frederic-Wilhelm I, regele Prusiei : 327.
 Fruntia lui Zaharie, top. : 388.
 Fteris (azi Ciazî), cetate : 434.
 Fundația Culturală Ioan C. Mihail : 206, 209.
 Furtună, Pr. D. : 252.
 Gafenco, neamul : 252.
 Galata, m-re : 251.
 Gălățuiul, râu : 136.

- Gălășescu Matei : 79.
 Galatista, sat : 436.
 Gâle Achim : 374.
 Gâle Andrei, pr. consilier metrop. :
 367, 394.
 Gâlea Iorga : 380.
 Galeș, sat : 237.
 Gâlmae, loc. : 71; Gâlmele : 74.
 Gane C. : 466.
 Gane Emil : 295; v. și Boga, I. T.
 Gancea Stroia : 241.
 Gănescu Neagoe : 466.
 Gărdăreanu Șerban ispravnic : 127.
 Găteșii-Buzău : 15.
 Georgescu Ioan din Jupănești-Muscel,
 are acte : 69.
 Gemenilor, hotarul : 118.
 Gheorghe Ștefan Vv. : 216, 330.
 Gheorghiane Elena : 488; *Insemnări
 pe marginea testamentelor originale din
 Arhivele Statului-Iași* : 428—432.
 Gheorghiadis Const. : 85, 107.
 Gheorghiu V. : 467.
 Gherghinii, Ion al : 112.
 Gherman diac, rumân : 18.
 Ghiacioni V. : 468.
 Ghica Dimitrie : 114.
 Ghica Gheorghe, post. : 358.
 Ghica Theodor : 229.
 Ghimeș : 321.
 Ghiolu Stavri : 484, 485.
 Gihl Forszten : 463.
 Giura One : 388.
 Giurescu-senior, C. : 304.
 Giurescu, Const. C. : 468, 496.
 Giurgiu (turc. Yerköki) : 132, 134, 137,
 141, 144, 145, 146, 148.
 Glânbocului, matca : 116.
 Glavă Iancu, clucer : 125—127.
 Gloduri, top : 374.
 Gonciarovschi Const. : 486.
 Gomone One : 379; Sămion, 379.
 Gonța Alex. : 486, 488.
 Góka O. : 251.
 Gottlieb von Hermann, Georg Michael :
 339.
 Govozde Stan : 245.
 Grădinar Iuon, iobag : 17.
 Grama Toma : 377.
 Grămadă Ilie : 467.
 grămătic Cârstea : 124, 125.
 Greceanu Radu : 485, 486.
 Grecescu Const. : 468.
 Grecu V. : 467, 468.
 Groapă, top. : 120; — Mutului : 382.
 Groșani-Vâlcea : 19.
 Groșani, sat : 467.
 Grozavul Necoară : 251.
 Gruiu cu Mărăcini, top. : 377; — Ho-
 tărului, 374, 382; — Păpușă, 374,
 386; Vârniții, 382.
 Gura Plaiului : 382; — Râului, 239.
 Ifacman Max : 467.
 Hagieni : v. Cărăreni.
 Hâle, top. : 377.
 Halter Ioan, prefect : 339, 340.
 Hălmaciu Ion : 372, 373, 375, 376, 378,
 380—386, 388.
 Hămarul Necula, 77.
 Hammer, agent austriac : 445.
 Hârșova : 159.
 Hasdeu Alex. : 2.
 Hasdeu, Bogdan P. : 301; biografie,
 1—10; act de căsătorie, 222; deces,
 225—226; opera : v. Mihăilescu Clau-
 dia : v. și Sacerdoțeanu A.
 Hasdeu Iulia, n. Faliciu : căsătorie,
 222; deces, 223—224.
 Hasdeu, Iulia B. P. : deces, 224—225.
hasuri : 131.
 Hațeg : 13, 14, 338.
 Hegel, filosofia lui : 1.
 Heidendorf, Michael Conrad, notar în
 Mediaș : 329, 339.
 Heresturilor, obârșia : 116.
 Herța Dumitru din Săliște : 368.
 Hilipu Onu : 392.
 Holban Maria : 254.
 Horia, revoluția : 335, 336.
 Horozanu C. : 80.
 Hortobágyi, căpitan : 14.
 Hozașu Ion : 390.
 Hrizea, Ban Craiovei : 73.
 Hudiță Ion, prof. : 174.
 Huiu Gh. Oprea, are condică de dcc. :
 115.

- Hulea Eugen : 252.
 Fumar, onom. : 70.
 Hunii : 434.
 Hurmuzaki, famil : v. Duzinchevici M.
- Ialomița, județ : 159.
 Iasen, insulă : 152—155.
 Ibrahim Pașa, muhafız *Șiștov* : 157,
 158; Vidin : 152, 154, 155.
 Idu Minodora : 482.
 Iepure, rumân : 18.
 Ieșan Al. : 467.
 Ilarian, Alex. Papiu : 250.
 Iilasul Coman : 243.
 Ilioniu Gh. : 249.
iobagi în Țara Românească : 17.
 Ionașcu I. : 466.
 Iordache Alexandru : 486.
 Iordăchescu, Pr. Valerian : 467.
 Iordan Al. : 366.
 Iorga iobag : 17; Iorga Gâlea, 380.
 Iorga Nicolae : 133, 252, 253, 254, 304,
 467.
 Ionescu Gh., admin. Cassa Școalelor :
 174.
 Ionescu-Nișcov Traian : 253.
 Iosif II, împărat german : 310, 311,
 313, 314, 316, 318 : itinerar în Tran-
 silvania, 319—323; 329, 331—334,
 337, 340, 341, 343.
 Icsza Ian : 252.
 Ipsilanti, Alexandru Ioan Vv. : 79, 80.
 Irado, rumân : 19.
 Isopescu Eleonora : 173.
 Ispas Maria : 120, 121.
 Isteaza, munte : 241.
 Iuga Dobrin : 240.
 Ivan al Mare ot Băneasa : 151.
 Ivișan, rumân : 19.
- J. mna Lydia : 294.
 Jianu Ioan, ispravnic : 127.
 Jigălie-Ialcmița : 159
 Jora Ioan, postelnic 353.
județ (jude) : 120; : județ înțe'ept : 90.
 Jupânești-Gorj : 14.
 Jupânești-Muscel : acte, 69—114; v.
 Sacerdoțeanu A.
- Kantschuk : 362.
 Karpiss I. : 252
 Kaunitz, ministru : 313, 315 317.
 Kendy Toma din Hațeg : 13—14.
 Kirileanu, Gh. T. : 251, 468.
 Kirtrescu, Gr. U., șrefier : 86.
 Kisselff Paul, general : 353, 359, 360,
 364, 365.
 Koch M., vameș : 364, 365.
 Kochanovski : 451.
 Kogălnicenii : 466.
 Kogălniceanu Enache : 252.
 Kogălniceanu Mihail : 5, 431.
 Kogălniceanu, Mihail I. : 253, 467.
 Kogălniceanu, ispravnic Hârlău : 255.
 König, Ernst Friedrik, consul prusian :
 250.
 Köprülü Zadê vizîr Ahmed Pașa : 137.
 Kreuchely-Schwardtberg, conte : 250.
 Kuch, C. A., consul : 250.
 Küciuk Kainarği : 306, 308, 327.
- Lăcătușu Vasile : 295.
 Lacy, conte : 315.
 Laiova-Olt : 19.
 Langa, colonel, testament : 430.
 Langeron, general rus : 448.
 Lapadat, rumân : 21.
 Lascarov-Moldovanu Al. : 249.
 Laslea David : 373, 385; Săman 374-
 Lața Dan : 237.
 Lătescu, colonel : 358.
 Laurent V. : 254.
 Laveleye, Emile de : 298.
 Lăzărescu Em. : 254.
 Leb Dorda : 240.
 Lecomte de Nouy, arhit. : 214.
 Leicești, top. : 104.
 Leon Tomșa Vv. : 212.
 Lepădat, logof. : 119.
 Leucă Vasăle : 388.
 Liargovo, sat : 436.
 Lisăpte Dragomir : 392.
 Lița (fost Podlița), sat : 145.
 Livadia : 338.
logofăt de anafovale : 110.
 Loviștea : 316.
 Luca ierei, protopop Muscel : 91, 109.

- Ludovic cel Mare al Ungariei : 11.
 Lunca Turcului : 387.
 Lungu Dumitru : 122 ; Stan, 125.
 Luntraru, Georgeta Gh. : 487, 495.
 Lupaș Ioan, prof. 496.
 Lupete Deporite, jude : 243.
 Lupu Ion Vv. : 231—216.
 Lupu Nicolae Dr. : 249.
 Lupu Ștefăniță Vv. : 215.
 Lupu Vasile Vv. : 213—216.
- Macaveu Astra : 172, 192, 487.
 Macrea M. : 252.
maculatura : v. Arhivele.
 Maftciu Aurel : 487.
 Magalan, rumân : 18.
 Magula, schit : 440.
 Mahărul (Mihri-gölü), lac : 145.
 Makaroff, colonel : 352, 360.
 Mălai Răducul : 127.
 Malat Gherghea, rumân : 21.
 Malu, top. : 133.
 Mălureni-Argeș : 79, 80, 83.
 Manciu Ioan : 240.
 Manuilă Sabin Dr. : 465, 466.
 Mara, Doamna lui Mircea cel Bătrân : 13.
 Marcea, onom. : 70.
 Marco Ioan : 256.
 Mărcuciu Coman : 374.
 Mărcuș Ion : *Insemnări despre Arhivele vechi sătești din Transilvania* : 453—460.
 Mardale, rumân : 20.
 Mărgineni, top. : 136.
 Mărghiton Ion : 38c.
 Margotti inginer, vice consul prusian la Iași : 355.
 Maria Teresia, împărăteasa : 309, 311, 312, 323, 327, 328, 341.
 Marian Valentina : 172, 486.
 Marianovu Teodor : 80.
 Marinescu, Maria C. : 468.
 Marinescu Nedelcu, rumân : 18.
 Marinescu-Potea Antoaneta : 295.
 Marinescu Ștefan, rumân : 18.
 Marotin, top. : 144, 145.
 Marula lui Socol : 468.
 Matea Badea : 78.
- Matei Basarab Vv. : 71, 73, 76, 79, 80, 81, 117, 119, 120, 216 ; ctitor în Porcești : 368.
 Mavia, calif. : 434.
 Mavrocordat Const. Vv. : reformele, 331, 333, 343, 346, 347, 348.
 Maxut, sat : 358, 362.
 Mazălu Duiul : 111.
menasib-i-salisê : 131 ; — *saniê*, 130.
 Merișori, top. : 120.
 Merjeewski Alina : 4.
 Meteș Ștefan : 295 ; *Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Cluj-Sibiu pe 1941, 190—194 ; id. pe 1942, 415—416. mezeat* : 103.
 Micescu Mihai Iogof. : 105, 108.
 Miclăuș Barbat din Hațeg : 14.
 Miclea, rumân : 18.
 Miclescu, Const. D., testament : 430.
 Miclescu Calinic mitropolit : 227, 228, 233.
 Micul : 121, 122.
 Mierluță, onom. : 357.
 Migdan Cristea, rumân : 19.
 Mihăescu Gh. din Jupănești-Muscel, are acte : 69.
 Mihăești, top. : 71, 72.
 Mihai Viteazul : întărește moșie, 115—116 ; catastihul, 466.
 Mihăilă Elena : 487 ; Ion, 382, 384.
 Mihăilescu Claudia : 295, 483, 487 ; *Opera lui B. P. Hasdeu*, 254—268 ; *Opera lui C. D. Aricescu*, 469—472 ; *Raport asupra situației Bibliotecii în anul 1942*, 408—409 ; v. și Sacerdoțeanu A.
 Mihăilescu P. : 488.
 Mihart Sima : 122.
 Mihnea Vv. : 144.
 Mihort Gheorghe : 124.
 Mikes Mihail, Secui curuț : 14.
 Milhorscul, top. : 136.
 Mindțești sat, Olt : 19, 21.
 Mirca, rumân : 20.
 Mircea, moș : 125.
 Mircea cel Bătrân Vv. : 11.
 Mircea Ciobanul Vv. : 133, 218.

- Mircea, Ion-Radu : 495.
 Mircovici, general : 352, 355.
 Mirdaiții : 434.
 Miriță popa : 111.
 Mleta Anișinianu : 116.
 Mletu, hotar : 116.
 Mocirlia, l.c. : 379.
 Moga Gillovoga : 244.
 Moga Marius : 252.
 Mohanu Ilie : 377.
 Mohilev : 310.
 Mohn Alfred : 463.
 Mohu Bucur : 390.
 Moisân (Moisin) Anghel jurat : 380, 389.
 Moisescu I. : 467.
 Moisiil Const. : *Licitație de sigilii domnești*
 209—212. *Inele sigilare domnești de*
cur, 212—219; 252, 253, 466.
 Moisiil Iuliu : 167.
 Mojat Iftenie, pristav : 389; v. și Mujat.
 Moldova : venituri, 326; zile de lucru,
 347; mișcări, 352—366.
 Moldovan, Dr. Roman E. : 466.
molla : 131.
 Morar Stan : 78.
 Morariu Leca : 467.
 Morariu V. : 467.
 Möringer, Baronul L. B. de : 368.
 Moruzi, Alex. Const. Vv. (1806) : 442.
 Moscovici Sofronie dascăl : 393.
 Mostiștea, râu : 136.
muhafiz : 132.
 Muja, onom. : 72.
 Mujat Coman : 374, 386; Onea, 391.
 Muncei, top. : 382.
 Münich, Feldmareșal : 308.
 Munteanu Vasile : 296.
 Munthe Arne : 463, 464.
 Muntenia : zile de lucru, 347.
 Murariu Ananie : 387.
 Mureșan Elena : 192; *Contribuții la*
istoria dreptului românesc din Tran-
silvania, 237—246.
 Murescul Neagul, rumân : 19.
 Mușat, iobag : 17.
 Mușatini : 466.
 Muscel, județ : 71.
 Mustafa Pașa muhafizul Giurgiului :
 150.
naib : 131.
 Nălbea Marin : 126.
 Nălbeasca, top. : 128.
 Naniescu Iosif, mitropolit : 430.
 Nănișori, lupta dela : 216.
 Nanușescul Neagomiș, rumân : 18.
 Năsăud : arhivele din : 395.
 Neag părcălab, rumân : 20.
 Neagoie Basarab Vv. : 72, 75.
 Nectarie mitropolit (1817) : 94.
 Neda, Ioan M. : 469.
 Nedel Opre : 388, 389.
 Neigebauer, Iohann Ferdinand, consul
 prusian : 249—250.
 Neifă, dascălul bisericii domnești din
 Târgoviște : 127.
 Nemți : vremea lor, 124.
Neoliticul în România : 22—68.
 Nestor I. : 254.
 Niag Jurj : 242.
 Nicolaescu St. : 469; *Mănăstirea Sf.*
Filoteiu din Sfântul Munte Athos,
 433—442.
 Nicolaescu-Ploșșor, C. S. — Ion Căncea :
Raport despre activitatea direcției re-
gionale a Arhivelor Statului din Craiova
pe 1941, 206—209; *id. pe 1942*, 422—
 423.
 Nicolina : 251.
 Niș : v. Valea.
 Nistor, Ion I. : 253, 304.
 Nizvore, sat : 436.
 Obreji, top. : 374.
 Odessa, cucerirea : 296.
 Ograda Murariului : 385.
 Oiaș, sat : 136.
 Oinac (Uinac), top. : 151.
 Oituz : 321.
 Ojogeni : v. Nănișori.
 Olariu Șarban : 370, 386, 392.
 Olsavszki Manuil, episcop rutean : 367.
 Olt, râu : 145.
 Oltenia : 316, 323.
 Oncea, județul : 120.
 Onciu Elisabeta : 465.

- Onciul Dimitrie : parastas, 495.
 Onesii, puțul : 119.
 Onică Petre : 466.
 Opântu Ion : 379 ; Șerban, 389.
 Oppeln, Ladislau de — : 11.
 Oprescu G. : 253.
 Oproia Popoia : 246.
 Orlat, regiment de graniță : 192.
 Orșova : 319.
 Ostrii obârșia : 116.
 Ostrogorsky G. : 254.
 Ostrovu, loc. : 383.
 Oțale Răducu : 377.
 Otești-Argeș : 18 ; Olt (?), 19 ; portio, 20.
 Otetelișeanu Enric, subsecretar de Stat :
 172.
 Ottzelovitz, harta lui : 252.
 Păciori, top. : 96, 104.
 Pade-Dolj : 247.
 Paladi Const., spatar : 352.
 Paleolog : 226.
 Palmstierna Carl-Fredrik : 463.
 Pan, iobag : 17.
 Panaioti Sandu, consul : 250.
 Panaitescu, P. P. : 336.
 Panin Nichita, ministru : 312.
 Pântea Virgil : 172, 196.
 Pantza Aradul : 239.
 Papacostea Victor : 249—250, 254, 496.
 Papp, general Dănilă : 252.
 Păr Stan : 78.
 Paraipani, sat : 145.
 Pârâul Clenții : 388 ; — lui Drăguci,
 379 ; — Joagărului, 379 ; — Lăcșo-
 rului, 379 ; — Muntelui, 379 ; —
 Racului, 373.
 Părcălaș Petru, libertin : 19 — Stan,
 rumân, 17.
 Pârlea Gheorghe : 90.
 Parnia Stan : 124—127.
 Parva, rumân : 19.
 Părvâneasca, moșie : 125.
 Pasa Tonea : 393.
 Pascu Neacula : 77.
 Passarovitz, pacea : 306.
 Paul, piscul lui : 74, 81 ; Valea Paului ;
 127.
 Pavălu Onea : 384.
 Pavelescu Gh. : 252.
 Pelichel Toma, diacon : 87.
 Perianu Radu : 468.
 Perticari-Davilla Elena : 468.
 Pescaru Olivia : 484.
 Peșterău Maria : 251.
 Petcu ceauș : 121.
Petrășevschismul : 2.
 Petrescu, Dr. G. F. : 253.
 Petrescu Ofelia : 486.
 Petrești, top. : 72.
 Petri Hans : 253.
 Petroșanu Dragoș : 172.
 Petrovici Ion, ministrul Culturii Națio-
 nale : 296, 489, 497 ; v. și Arhivele.
 Petru Cercel Vv. : bula, 217.
 Petru cel Mare al Rusiei : 309.
 Petru cel Tânăr Vv. : 116, 218.
 Petru dela Argeș Vv. : 217, 218.
 Petru Rareș : 251.
 Piast, dinastia polonă : 313.
 Piatra (Pittra), top. : 242 ; Mehedinți,
 247.
 Pierret-Antoniou A. : 252.
 Pinișoară, top. : 379.
 Pio din Voinești, top. : 123.
 Pippidi, D. M. : 254.
 Piri Ciauș : 144.
 Piscu Secături : 126.
 Pitiștianul Nicolae : 112.
 Plasova-Olt, sat : 20.
 Plătecești-Buzău : 14.
 Plopița-Teleorman, vale : 17.
 Flote Stan : 245.
 Plute, top. : 108.
 Podeiu Strâmbu, top. : 379.
 Podlița : v. Lița.
 Poenariu Ioan iconom : 227.
 Poiana Lucei, top. 387.
 Poienița praedium : 21.
 Polak, anticar : 405.
 Poniatowski Stanislas : 307.
 Pop Mișu, pictor : 461.
 Popa Ion, duhovnic Jupănești-Musc. :
 70.
 Popa Mihăilă : 76 ; — Tudorache, 88.
 Popa-Lisseanu G. : 252.

- Popescu Dumitru din Căndești-Dâmbovița : spița neamului : 125, 128.
 Popescu-Prahova N. : 467.
 Popescu-Spineni M. : 468.
 Popoviciu, Nicolae Aron, preot în Porcești : 370, 389—393. — Sofronie, dascăl, 370; — Toma, preot, 370, 372, 373, 375, 376, 378, 380—386, 388.
 Popovici-Urziceanu Yvonne : 486, 487.
 Porcești : protocolul din — : v. Surdu Bujor.
 Posea Oprea : 379; — Izdrail Onea, 371, 372.
 Postie Bucurosa, onom. : 242.
 Potisca Gheorghe : 375, 377.
 Potoc, matcă, apă : 116, 125, 127.
 Potroșca Stan : 245.
 Prelipceanu, Pr. Vl. : 467.
 Priboiu, top. : 122, 379, 383.
 Prișeaca, top. : 74, 81.
 Procopoviciu C. : 467.
 Prodan D. : 252.
proistos Popa Dumitru : 127.
Protocoloalele din Săliște : 237—246.
protopopul Grigorie : 127.
 Prund, top. : 382.
 Prusia : 313; v. și Neigebauer.
 Puică Toma : 387.
 Puiu Visarion mitropolit : depune acte : 177.
 Purcăreții, Gura, top. : 112.
 Purcică Ștefan : 486.
 Purece Ion, pârgariu : 380.
 Purece Șarban : 377.
 Răcnea, onom. : 118.
 Rădila, top. : 390.
 Radu Mihnea Vv. : 75.
 Radu Paisie Vv. 217.
 Rădulescu Andrei : 466.
 Rădulescu-Pogoneanu Elena : 466.
 Rădulești-Buzău : 15.
raia : 131.
 Răileanu Domnica : 295.
 Ralea, rumân : 21.
 Rândibaului, lunca : 374, 379.
răsmiriță : 124.
 Răstoaca Rădălii, top. : 377.
 Rătezi, top. : 71.
 Rătești, top. : 72, 74; — Buzău : 14.
 Râul Doamnei, 71, 81, 83.
 Regeb Pașă Vizir : 137.
 Regleanu, Mihail G. : 483; *O condică de moșteni dâmbovițeni : Dragodăneștii, Căndeștii și Aninișanii*, 115—128; *Raport asupra situației secției Administrative pe anul 1942*, 406.
Regulamentul Organic : v. Duzinchevici Gh.
 Reinhard, agent francez : 445.
 Reli Simion : 467.
 Renan Ernest : 298.
 Rick I. : 252.
 Riedner, arhivist german : 464.
 Rizea Popa : 99; Rizu, 90.
 Robești, top. : 385.
 Rogojina, top. : 106.
 Roina lui Dan, top. : 377, 387; *Roinița*, 377.
 Romanescu Marcel : 468.
 Romașcanu, Mihai Gr. : 492—493.
 Roques Mario : 253.
 Roșcubain Marina : 242.
 Roset Roznovanu Iordache, *caimacam* 1806 : 447.
 Rosetti Alexandru aga : 352, 353.
 Rosetti, General Radu : 172, 253, 466.
 Rosety Roznovanu Maria : 236.
 Roșia, top. : 245; —Abrudului, 221.
 Roșianu Mihail, donează acte : 460.
 Rudeanu N. : 85.
 Rulunie-Bogazî, gura : 145.
rumâni : 17—21.
 Rumianțov, general : 316.
 Runceanu Maria : v. Sassu C.
 Rusia : 1, 305, 313.
 Răuăoani, sat : 356, 358.
 Săbiș, ocina : 379.
 Sacerdoțeanu Aurelian : 219, 252, 253, 461, 467, 495; *metoda de transcriere*, 371; 481; *Bogdan Petriceicu-Hasdeu*, 1—10; *Câteva acte din Jupânești-Muscel*, 69—114; *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1941 făcută*

- către Consiliul de Perfecționare; 166—176; *Acte de stare civilă ale familiei Hasdeu*, 221—226; *Scrisoarea unui Paleolog la 1857*, 226; *Formularul în diplomația română*, 246—248; *Constantin D. Aricescu*, 297—302; *Ineditele lui Aricescu*, 462; *Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1942, făcută către Consiliul de Perfecționare*, 395—404; *Bibliografie nouă*, 290—293, 478—481; *Bibliografie veche* (cu Cl. Mihăilescu), 260—290, 472—478; *Cronica Arhivelor*, 294—296, 482—495; *Diverse*, 296, 495—497.
- Sachelario Const., consul: 250; — Gheorghe, consul, 250.
- Sagudati, trib.: 436.
- Șahlievici Vladimir: 295.
- Săim Ana: 379.
- Saint-Priest: 317.
- Salanți Ana: 16.
- Sălătruci, top.: 379.
- Sălcii, top.: 86.
- Săliște: v. *Protocoalele*.
- Săman Simion: 380.
- Șandor (Șandru) Ioan: 237.
- sanțacuri*: 129—130.
- Sânșeri*, top.: 379, 38.
- Santa Maria, institut de fete: v. *Fintescu G.*
- Șanțul Vechiu-Brașov: 320.
- Sărăști-Buzău: 14.
- Sârbeni-Buzău: 14.
- Sârbu Ion: 383.
- Sârghie, episc. de Muncaciu: 13.
- Sărindar, m-re: 128.
- Sassu Const.: *Țările române spre sfârșitul veacului al XVIII-lea. — Câteva observațiuni în cadrul problemelor puse în 1774 de mărturiile generalului Barco, unul din autorii răpirii Bucovinei*, 303—351; — *Maria Runceanu, Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Brașov pe anul 1941—1942*: 423—428.
- Sasul Sude: 246.
- Săte One: 379; — Ion, 391.
- Sava, Aurel V.: 466.
- Savoia, prinț Eugeniu de: 309, 315.
- Scântee, top.: 133.
- Schei-Argeș: 18; — Dâmbovița, moșie, 128; — dela Potoc, 116, 124.
- Scheia, top.: 15.
- Schiopu Neagoe: 124.
- Schmid, Dr. Anton: 464.
- Schneider, A. M.: 254.
- Școala de Arhivistică: 173.
- Scocuri, top.: 379.
- Seacă, onom.: 357.
- Șendrea Nic.: 251; v. și Ungureanu Gh.
- Seracin Vlad: 237, 241.
- Șerb Stanciu: 246.
- Sereșin Petru: 245.
- serhaturi*: 131.
- Șesan Milan: 467.
- Șesan, Dr. Valerian: 467.
- Sibieli, sat: 237.
- Sibiu: 319.
- sigilii*: v. Moisil Const.
- Sigismund al Ungariei: 11—12.
- Sila, iobag: 17.
- Silistra: 135.
- Sima Papa din Porcești: 367.
- Simache N.: 250.
- Simionescu I.: 253.
- Simonescu Dan: 251, 466.
- Sinan Pașa: 116.
- Sinești-Buzău: 15.
- Sion Antohi, portar: 352, 353.
- Sîrcu Polihron: 466.
- Siruni, H. Dj.: *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării-Românești*, 129—165.
- Șiștov: 156—158, 316.
- Slatina: 19.
- Slătioara, top.: 71.
- Slăvescu Victor: 466, 467, 468.
- Slavii: 434.
- Smârdești-Vâlcea: 19.
- Socol, stolnic: 76.
- Sofronie din Cioara, călugăr: 310.
- Sofronie, călugăr: 380.
- Soiza Coman: 239.
- Solomon Const.: 252.
- Sora, onom.: 246.
- Șorban, iobag: 17.

- Șordea One : 379.
 Sponache : 114.
 Stadler, Dr. J. Klemens : 464.
 Stahl H. : 468.
stâna (stiinna) : 237.
 Stanciul al 2-lea Portar : 75.
 Stanulea Gh. : 173.
 Starcea Maria : 432.
 Stârci, top. : 379, 383.
 Steege Ludovic : 253.
 Steinvile, conte, mareșal : 314.
 Stejărei, top. : 374 ; Stejariu, 382.
 Stoia, iobag : 17.
 Stoianescu Scarlat căminar : 150—152.
 Stoianovici, Tudor Alex. : 466.
 Stoide, C. A. : 251.
 Stoisor Danil : 388, 392, 393.
 Storești, sat : 358, 362.
 Strâmba, top. : 383.
 Strâmbu Podeiu, top. : 379.
 Strassbourgh Paul, ambas. suedez : 212.
 Sturcea, rumân : 19.
 Sturdza Dimitrie, principe : 431.
 Sturdza, Ion Sandul, Vv. : 449.
 Sturzeneasca, moșie : 125, 128.
 Sub Piatră (Pittra) : 238.
 Șucu, I. I. : 295, 483 ; *Raport asupra situației secției Administrative în anul 1941*, 181—185.
 Suedia ; istoria diplomatică, 463—464.
 Suniia (Șulni), top. : 144, 145.
 Surdu Bujor : 486 ; *Știri despre dreptul românesc din Transilvania. Protocolul din Porcești*, 367—396.
 Sutzu Alex. Vv. : 125, 126, 210, 211.
 Sutzu Mihail Vv. : 210.
 Svetiț, rumân : 20.
 Székely Laszlo : 16.
 Tabără d-na : 232.
tacir : 134.
 Todor Dan : 246.
 Țăgănici Pârful : 120.
 Tahir Ağa : 317.
 Talabă, onom. : 76.
 Talambăcu-Bogazi, top. : 144.
 Țalapie, rumân : 20.
 Tălmăcel, top. : 380.
 Tănășasca Păuna : 80, 81, 83, 85.
 Tâmpa, gârla : 70, 71, 74.
 Tămșanului, calea : 116.
 Țâncăi (Țâncii, Jincăi), matca : 70, 74.
 Țara Românească : urbariu de moșii, 17, venituri, 326 ; hotare, v. H. D. Siruți.
 Târgoviște : 72.
 Târnauca, top. în țin. Herța : 357.
 Tarnowski : 362.
 Tatul crășmarul, rumân : 19.
 Tatul Stan, rumân : 20.
 Tecar Ilie : 92.
 Teleky Paul, 1708 : 15.
 Tenca, onom. : 117.
 Teodosie mitropolit : 16.
 Teșuț (Teschutz), top. 362.
 Thugut : 317, 318.
 Țiga, iobag, rumân : 17, 19.
 Țigănești praedium : 20.
 Tilișca sat : 237.
 Timaș beciarul : 368.
 Timiș, valea, Brașov : 320.
 Timișoara, arhivele din : 395.
 Țimpoca, rumân : 21.
 Țițirigă Gheorghe : 295.
 Tomaj, sat în Zala : 11—12.
 Tomescu Mircea : 251, 252.
 Țonte, rumân : 20.
 Torica, sat-Olt : 17, 20.
 Trandafira diaconeasa : 107.
 Transilvania : 11, 306.
 Tristioară, top. : 388.
 Truică Toma : 486.
 Tudor D. : 468.
 Tudor Popa protopop : 101.
 Tudosca Doamna : 213, 214, 216.
 Tunberg Sven : 463.
 Ture, rumân : 20.
 Turbatul, top. : 133 ; Daiul : 151.
 Turcu Const. : 251 ; *Domnia din 1806 a lui Scarlat Callimachi în Moldova*, 442—448 ; v. și Ungureanu Gh.
 Turcului, puntea, top. : 70, 83.
 Turcia : 313.
 Turnului, Lunca : 383.
 Turnu (Măgurele) : 144 ; — Roșu, 320.

- Udriște Gheorghe : 142.
 ulă : 130.
 Ulmet-Vâlcea : 18.
 Uliu, sat : 145.
 Ungaria : 348.
 Ungureanu Gh. : 171, 294 ; și Nic. Șendrea, *Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Iași pe 1941*, 194—198 ; și Const. Turcu, *id. pe 1942*, 410—415.
 Ureche Onea : 391 ; — Toma, 387.
 Uricariul Axinte : 252.
 Uriian Dimitrie stolnic : 86, 109, 110.
 Urmösy Alex. : 252.
 Ūršani-Vâlcea : 18.
 Ursoaie-Olt : 19, 21.
 Ursu G. : 252.
 Urz C., condicar : 114.
- Văcărescu Const. biv. vel stolnic : 82, 85.
 Vădeni-Buzău : 14.
 Vagheneti (*Βαγθενέται*), trib. : 436.
 Vaideei, top. : 133.
 Vâlcea, județul : 140.
 Vălculei, Ana : 391 ; Ona, 378—379.
 Valea, sat : 237.
 Valea Nișului : 382, 383 ; — Rea, 116.
 Vălcan Oncia : 77 ; — Șerban, 83.
 Văleni, neam : 82.
 Vălinași, moșie : 123.
 Vancea, număr : 19.
 Vărețu, top. : 383, 388.
 Vărsătura, top. : 118.
 Vărvărău Necula : 78.
 Vasilache Postelnic, ispravnic Vlașca : 150, 151.
 Vasile, Gh. Ion : 486.
 Vatoped, m-re : 435.
 Velescu Gheorghe : 97.
 Velesici (*Βελήσιται*), trib. : 436.
 Velicu I. I. : 468.
 Verșog, iobag : 17.
 Veștimen Ananie : 386.
 Veterani, conte Feldmareșal : 321.
 Vidin : 152—155.
 Viena : 307, 308, 309, 311, 313.
 Vieroșul, m-re : 69, 71.
 Villeneuve, marchiz, ambas. Franței la Constantinopol : 308.
- Virtosu Emil : 467, 495.
 Virtosu Ion : 482 ; *Raport asupra situației Judecătorești în anul 1941*, 179—181 ; *id. în anul 1942*, 407—408.
 Vitenești-Teleorman : 17.
 Vlădescu, moș : 125.
 Vlădescu Const., sătrar : 82, 85.
 Vlădescul Matei : 81.
 Vlădoianu Pota, medelnicer : 14.
 Vlădoianu Ilie : 82 ; — Ion, logof. de anaforale, 110.
 Vlahii : 437.
 Vlaho-Rinchinii : 436.
 Vlașca, județ : 150.
 Vlășceanu Gh. : 495 ; — Stan, 78.
 Vlasie protosinghel Argeș : 91.
 Vodița, vale Teleorman : 17.
 Voiculescu Toma preot, are condică de doc. : 115.
 Voie, rumân : 19.
 Voinești, top. : 116, 120, 123.
 Vona, rumân : 18, 247.
 Vonești (Voinești) moșie : 118, 119.
 Vucenic, Roman George : 251.
 Vulcan, rumân : 18 ; pasul —, 319, 338.
 Vulpe Mihail : 245.
 Vunțe, rumân : 18.
- Weis Blasius, jude. : 246.
 Wesselenyi Nic. conte : 339, 340.
 West Iosef : 366.
 Wollin, Nils G. : 463, 464.
- Xenopulo Filip, arhit. : 214.
 Xeropotam, m-re : 439.
- Yerköki : v. Giurgiu.
- Zaharescu Radu : 85.
 Zallony, Marc Philip : 330.
 Zane G. : 252.
Zapadnicii : 2.
 Zarioiu Cârstea : 124.
 Zegan Ioan : 245.
 Zimnicea : 158.
 Zmeu Iancul : 122.
zugrav Gheorghe (1828) : 368.
 Zugravu I. : 467 ; Mihail, 379, 380.

	<u>Pag.</u>
III. Bibliografie	463—481
1. <i>Dări de seamă</i>	463—465
<i>Histoire de l'Administration des affaires étrangères de Suède</i> (A. S.)	463—464
<i>Pfarrbücherverzeichnisse für das rechtsrheinische Bayern</i> (A. S.)	464—465
2. <i>Cuprinsul revistelor</i> :	465—469
<i>Analele Institutului Statistic al României, I.</i> (A. S.)	465—466
<i>Arhiva Românească, VIII</i> (A. S.)	466—467
<i>Candela, L, LI, LII</i> (A. S.)	467
<i>Revista Istorică, XXVIII</i> (A. S.)	467—468
<i>Revista Istorică Română, XI—XII</i> (A. S.)	468—469
3. <i>Opera lui C. D. Aricescu</i> (Claudia Mihăilescu)	469—472
4. <i>Bibliografie veche</i>	472—478
1. <i>Cărți</i> (A. S.)	472—475
2. <i>Periodice</i> : <i>Arhiva Dobrogei</i> (A. S.)	475—478
a) <i>Articole</i>	475—478
b) <i>Recensii</i>	478
5. <i>Bibliografie nouă</i>	478—481
IV. Informații	482—497
1. <i>Cronica Arhivelor</i> (1 Sept. 1942—31 Aug. 1943)	482—495
2. <i>Diverse</i>	495—497
V. Indice de documente (A. S.)	499—506
VI. Indice general (A. S.)	507—520
Figuri :	
1. <i>C. D. Aricescu, cu semnătura</i>	299
2. <i>Insemnare din 1806 pe un Kyriacodromion</i>	443
Planșe afară din text :	<u>Planșe</u> :
1. <i>Impărțala lui David Laslea în 1791 Dec. 26</i>	X
2. <i>Impăcarea copiilor lui Irimie în 1798 Iunie 30</i>	XI

PUBLIKAȚIILE ARHIVELOR STATULUI

1. Revista Arhivelor. București (25×17,5) :

Vol. I, Nr. 1—3 (1924—1926), 2 f.+433 p. cu 6 fig. și VIII planșe.

Vol. II, Nr. 4—5 (1927—1929), 2 f.+IV+456 p. cu 32 fig.

Vol. III, Nr. 6—8 (1936—1939), 2 f.+461 p. cu 8 fig. și III planșe.

Vol. IV (1940—1941), VIII+490 p. cu 22 fig. și IX planșe.

Vol. V (1942—1943), VIII+520 p. cu 4 fig. și XI planșe.

2. *Inventarul Arhivelor Statului. București-Cernăuși-Chișinău-Cluj-Craiova-Iași-Năsdud-Timișoara-Brașov*. București 1939. 420 p. (25×17,5).

3. *Album de paleografie românească (scrierea chirilică)*, de I. Bianu și N. Cartoian, ed. III. București 1940. 12 p. +XLIV planșe (35×25).

4. *Proiect pentru palatul Arhivelor Statului. Contribuția la istoria arhitecturii noastre în sec. XIX*, de Aurelian Sacerdoțeanu, București, 1940. 32 p.+III planșe (cu 21 fig. în text). (31,5×23,5).

5. *Indicele documentelor turcești dela Arhivele Statului din București*, de H. Dj. Siruni (sub tipar).

6. *Hrisovul. Buletinul Școlii de Arhivistică*. București (24×16,5) :

I (1941), 568 p. cu 13 fig. și V planșe.

II (1942), 306 p. cu 9 fig. și II planșe.

III (1943) (sub tipar).

7. Școala de Arhivistică. *Carnetul studentului*. București 1939. 24 p. (17×10,5).

8. **COLECȚIILE ARHIVELOR STATULUI**, ediții îngrijite de Prof. Aurelian Sacerdoțeanu :

Culegere de faesimile pentru Școala de Arhivistică, (albume. 35×25) :

Seria română

Fasc. I (Nr. 1—18), de A. Sacerdoțeanu, București 1942. 7 p.+XVI pl.

Seria latină :

Fasc. I (Nr. 1—25), de Maria Holban și Virginia Sacerdoțeanu, București 1942, 8 p.+XX pl.

Seria greacă :

Fasc. I (Nr. 1—25), de A. Sacerdoțeanu și M. G. Regleanu, București 1942, 8 p.+XX pl.

Seria slavă :

Fasc. I (Nr. 1—20), de A. Sacerdoțeanu și D. P. Bogdan, București 1943, 8 p.+XX pl.

Seria turcă :

Fasc. I (Nr. 1—28), de H. Dj. Siruni, București, 1943, 8 p.+XX pl.

9. **Lucrările Școlii de Arhivistică** :

1. Alexandru Jordan, *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia*, București 1942, 63 p.

2. *Leții de deschidere. Inaugurarea cursurilor și catalogului expoziției, Noiembrie 1942*, București 1943. 160 p. 6 fig. și II planșe.